ADMODUM REVERENDI PATRIS

ANTONII VIEIRA

E SOCIETATE JESU,

Regii in Lusitania Prædicatoris,

SERMONES SELECTISSIMI,

Fœcunditate Materiarum, Sublimitate, Subtilitate, & acumine Conceptuum admirabiles:

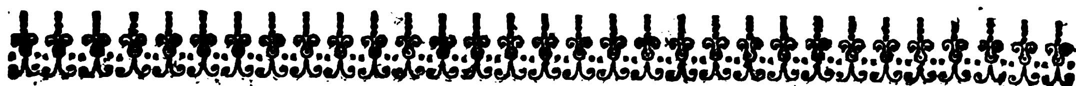
Idiomate Lusitanico conscripti & variis typis evulgati, Nunc in Cartusia Coloniensi latinitate donati.

Cum triplici Indice, Thematum, Locorum Sacræ Scripturæ, & rerum memorabilium.

PARS PRIMA.

COLONIÆ AGRIPPINÆ.
Sumptibus HERMANNI DEMEN. M.DC.LXXXXII.

Reverendissimis, Prænobilibus, Clarissimis, Consultissimis, Amplissimisque Dominis,

D. JOANNI GODEFRIDO
ET
D. PETRO BEQUERER

Fratribus Germanis, Juris Utriusque Doctoribus, Metropolitanæ Electoralis Coloniensis Ecclesiæ respectivè Canonicis Presbyteris, Capitularibus dignissimis, &c.

Dominis Mæcenatibus & Patronis observandissimis.

Um fortè fortunâ, ad manus nostras devenissent præsentes Adm. R.di P. *Antonii Vieira* Societatis JESU Regii in Lusitania Prædicatoris, Lusitanico itidem idiomate evulgati Sermones, deprehendimus cum dolore, ipsis quadrare illud Siracidis: *Sapientia absconsa, & thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque?* Cùm igitur nonnihil, ab hoc illos vindicandi probro, spei nobis affulgeret; si videlicet ex Lusitaniæ latebris, eousque illos educeremus, ut climati solóve Latio sensim assuefacti, competenti tandem aliunde accepto splendore, candelabro imponi digni, actualiterque impositi, omnes in domo Dei, raræ sapientiæ suæ radiis, moralisque doctrinæ suæ luminibus, ad veræ sapientiæ fontem, immensumque gloriæ cœlestis thesaurum feliciter deducere possent; Pro modulo capacitatis nostræ id egimus, ut nobilissimus ille thesaurus, ex mineris quasi Lusitaniæ erutus; rara illa, & quasi absconsa hucusque in Lusitanici idiomatis tenebris sapientia, educta ad eam, in qua nunc cernitur, formam pervenerit; in qua communis utilitatis studio, publici illam juris facere decrevimus. Propriæ verò incapacitatis, nec non Authoris tanti excellentiæ, Sermonumque majestatis conscii, ne qua ex parte, labor noster intento frustretur fructu, non-

Ecclesiast. cap. 20, v. 32.

nisi sub protectione scutóque Hyperasp stis cujusdam, cum eo in publicum prodire consultum putavimus.

Deliberantibus igitur nobis, cuinam quàm congruentissimè provinciam hanc deferremus, occurrit simul menti, tres in desiderato Hyperaspiste requirendas nobis circumstantias; indubitatum scilicet Amici in nos animi affectum; Dignitatem non vulgarem; propioremque personæ cum Sermonum subjecto correspondentiam: quæ in *Reverendissimis, Pranobilibus, & Amplissimis Dominationibus vestris* consociata, nobis indubitanter persuademus. Et quidem quoad animi in nos propensionem, quis Cartusiæ præsentis Alumnus, eam in dubium vocare ausit, quasi certus, quod cum lactis materni suctu eam imbiberint, & à p. m. Majoribus quasi hæreditatam, quâ datâ occasione huic respectivè Cartusiæ hucusque ostenderint, & deinceps ostensuræ meritò credantur. Porrò Dignitas sic in propatulo est, ut eam demonstrare superfluum sit, debitéque circumscribere prolixum foret. Personalis verò conditio cum Sermonum præsentium subjecto optimè conspirat: Siquidem ad clavum regiminis, non sine ratione meritisque admotæ, in operis decursu, ea non infrequenter, immò integros quandoque Sermones, ipsum gubernaculum concernentes offendent. Quippe cùm ipsemet Author, velut Regius Prædicator, in Regis aulæque præsentia, suos ex pulpito Conceptus eó ex proposito direxerit. Horum igitur consideratio animum nobis addidit, fiduciamque suggessit, ut eâ, quâ par est, devotione & humilitate ad benefatas Dominationes Vestras confugientes, hanc qualemcunque opellam nostram, bono destinatam publico, Earundem scuto protectionique submitteremus, majorem inde nobis, contra quemcunque aut minùs fortè affectum, aut rigidiorem Censorem, promittentes securitatem, quod sic gemino Hyperaspiste gaudeamus: *Frater enim, qui adjuvatur à fratre, quasi civitas firma: &, si contra unum pravaluerit, duo resistent ei.* Sub alas igitur Vestras affectuosè admittite, Amplissimæ Dignitatis Vestræ scuto protegite, & vel oculis Vestris dignemini, quod humillimè offerimus, & ex animo dedicamus Opusculum præsens, ut Deo ex illo honor, Hominibusque salus æterna resultet, Nominique Vestro & famæ gloria major accrescat: quod votorum nostrorum fastigium est. Valete pro voto, & favete.

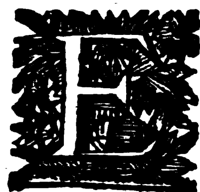
Reverendissimarum, &c. Dominationum Vestrarum

Devoti Clientes N. N.

CARTUSIÆ COLON. ALUMNI.

PRÆFA-

PRÆFATIO AUTHORIS ad Lectorem.

Ex antecedenti pagina (si illam legisti) Primum legisti motivum sive obligationem, quare ex sepulchro hasce meas lineas suscitare incipiam, quæ sine voce illas vivificante, quamvis resuscitatæ, nihilominùs remanent cadavera.

Huic obligationi, quam vocavi Primam, veluti Vasalli, accessit altera non inferior, tanquam Religiosi: quæ fuit Supremi Superiorum meorum Reverendissimi Patris *Ioannis Pauli Olivæ* Societatis nostræ Præpositi Generalis obedientia. Si magni hujus Capitis cognoscis eminentiam per scriptorum ipsius lectionem (sicut non potes non cognoscere per famam, eò quod Vaticani sit Pulpiti Oraculum sub quatuor successivè Pontificibus) hæc sola Approbatio tibi sufficiat, ut me legere incipias meliore de me concepta opinione, quàm me lecto formaturus es. Sic amor filiorum blanditur Patribus: & ità maximi honorant minimos.

Præter has duas rationes, alii addidêre alias, sed, quoad me, minoris momenti: nec erat earum minima, corruptio quâ sub meo nomine typis mandati & in diversas linguas multi translati Sermones, vel totaliter suppostitii, cùm non sint mei: vel, cùm mei sint in substantia, sunt de memoria; & hinc informes: vel denique ex mendosis corruptisque exemplaribus impressi, in quos omnes, vel quasi omnes, plures irrepsêre errores; quàm ego in propriis recognovi authenticis.

Hæc notitia (ut ingenuè fatear) totalis fuit causa, quare nunquam persuaderi potuerim, cum simili scripturæ genere, quo mundus plenus est, in lucem prodire. Neque ad hoc animabar (quamvis multi id allegarent) rumore particulari, quem sine exemplo secutus sum: solummodò etenim ab imitatione dignis facta sunt exemplaria. Cùm eò pervenerit ut ultimam formam digestus accipiat liber, cui Titulus, *Prædicator & Auditor Christianus*: in illo videbis regulas (utrum ab arte vel ingenio nescio) quæ per hanc novam methodum me deduxerunt. Intereà si causas scire desideras, quare à trita magis & ordinaria methodo recessi, illas in Sermone, *Semen est Verbum Dei*, invenies, qui idcirco primo loco velut reliquorum Prologus ponitur. Si affectatâ delectaris pompâ phalerisque verborum, & stylo, quem vocant politum, non me legas: isto maximè florente stylo, primus

mus

mus mei viror natus est, cui condonabis ubi offenderis. Sed tantum mihi semper profuit claritas, ut solùm intellectus inceperim audiri; & similiter cœpêre audire, qui cognito suo errore, tandem semetipsos intellexerunt.

Primæ Partis nomen, sub quo hic Tomus prodit, promittit alios; quorum numerum si ex me scire desideras, certum solummodò reddere potest author vitæ; quæ si ad proportionem inventæ in chartis meis materiæ duraret, ad duodecim ejusdem, & adhuc majoris prolixitatis formanda corpora sufficiet. Cuilibet eorum duos tresve, ex jam impressis & originali suæ integritati restitutis, Sermones inseram: & qui inter reliquos non recudentur, suppono quod non sint mei.

Illi quos de præsenti manibus versas, & reliqui sequentes, erunt omnes diversi & non continuati; cùm interim tu fortè me proditurum exspectes cum iis quos vocant Quadragesimales, Sanctorales, & Mariales more usitato: sed non est mea intentio Sermones astringere tempori; sed illos edere prout habui. Sicut etenim fortuitò & casu, & sine ordine fuerunt dicti, sic tibi offero. Notum tibi volo, quod postquam triginta & septem annorum curriculo circumeundo mundum à Provincia mea Brasiliæ absfui Europæ Provincias pervagatus, nunquam Prædicatoris, nedum Ordinarii exercitium profiteri potuerim; eò quod nec haberem tempus, neque locum determinatum, aliis nunc pro Dei, nunc patriæ mancipatus servitiis, frequentibusque meis infirmitatibus impeditus, quarum occasione quosdam omisi jam perfectos Sermones recitare; qui similitèr nunc typis mandabuntur.

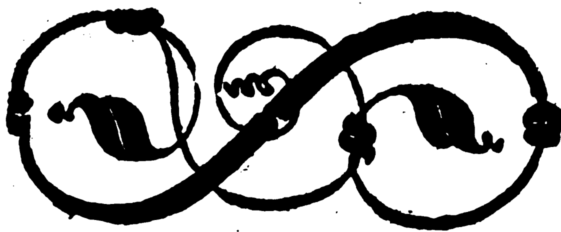
Post generalem hanc occupationum varietatem, adhuc aliam & majorem in iis deprehendes, propter occasiones diversas, in quibus extraordinarij nostræ ætatis, mearumque per diversas terras mariaque peregrinationum successus me ad publicè dicendum obligârunt: Quo passu alii erunt Panegyrici, alij gratulatorij, alij apologetici, alij politici, alij militares, alij navales, alij funebres, alij planè ascetici, sed omnes quantum materia permittebat (& ultra quàm in talibus casibus usitatum est) morales.

Prima mea intentio erat, materias istas divisas redigere in tomos particulares, qualibet in materia habentis sufficientem pro justo volumine: sed quia multò plus temporis distributioni illi foret necessarium, & ad extendendum elimandumque ruditer projectos: ne tuum retardaretur desiderium (pro quo tanto majores tibi ago gratias, quantò minus mihi illud debes) præce-

præcedent & subsequentur magis elaborati. Credo hanc ipsam meam non minus tibi gratam fore varietatem, ad minuendum fastidium quod identitas generare solet.

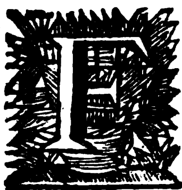
Denique nolo tibi pro certo plura opera appromittere: inter pulverem enim etiam meæ memoriæ & oblivionis inveniuntur (sicut in officina Vulcani) multa lacera & perforata, quæ virium defectu non redintegrari, nedum perfici & elimari possunt, quod expoliendi defecerit orexis: solummodò graviter sentirem, si facultas me deficeret extremam imponendi manum quatuor Libris Latinis; *De regno Christi in terris consummato*, vel alio nomine, *Clavis Prophetarum*, in quibus nova ad faciliorem Prophetarum intelligentiam panditur via; quibus potiorem studiorum meorum industriam consecravi. Sed quia isti vulgati sunt magis universales, omnibus serviendi desiderium pro nunc illis tribuit prærogativam.

Si quam ex his Sermonibus spiritualem hauseris utilitatem (quod solùm exspecto) deprecare Deum pro mea vita: & si me mortuum intellexeris, ultimum hujus libri legito Sermonem: ut hujus veritatem cognoscas, & acceptum à me consilium amplectaris. Deus te custodiat. Amen.

PRÆ-

PRÆFATIO TRANSLATORUM
ad benevolum Lectorem.

Ige parumper gradum in limine, Amice Lector, & ausculta breviter quisquis præsentem Librum lecturus accesseris; & tu vel maximè Ecclesiastes, seu Verbi divini Præco animarumq; Zelotes, cui cum primis hoc opus dirigitur. Ea nunc, prô dolor! invaluisse videtur & sensuum & morum deordinatio dicam, an depravatio? ut non sapiat amplius, nec placeat, nisi quod peregrinum & novum est: & hoc solùm esse sufficiat, ut in usum mox moresque transeat, quamvis cæterà nocivum sit, censurâque dignissimum. Porrò cum cathedræ sit officium (omni saltem possibili, licet infructuoso modo) congruum pessimo huic tam latè grassanti malo adhibere remedium, Prædicatori necessarium vidimus, illius, hoc passu, imitari exemplum, cujusce exercet officium, qui est Christus JESUS *Redemptor noster. Qui ut demandato sibi à Patre ritè & fructuosè perfungeretur officio, propter quod in mundum venerat, opus alienum & peregrinum assumere compulsus est, juxta illud Prophetæ Vaticinium*: Ut faciat opus suum, alienum opus ejus: ut operetur opus su-

Isa. 28. v. 21. um, peregrinum est opus ejus. *Nota verba* alienum & peregrinum. *Alienum à natura sua: peregrinum, quasi nunquam & nusquam in vicino circumquaque visum. Ex quo peregrinorum novorumque vis & efficacia innotescit; quam, prô dolor! in damnabilibus, plus satis usus & experientia confirmat. Quare tibi animæ tuæ, alienave Zelotes, alienum, peregrinum, novumque antidotum exhibemus. Alienum: quia nusquam & nunquam (quatenus nobis constat) in latino idiomate visum aut præscriptum. Peregrinum: quia ex remotissimis iisque diversis orbis regionibus acquisitum. Novum denique tam supposito, quàm ingredientibus: & est, quod oculis coram arbitraris. Sermones videlicet Admodum Reverendi P.* Antonii Vieira *Societat.* JESU, *Regii in Lusitania Prædicatoris celeberrimi, ab ipso in Lusitanico Idiomate dicti, typisque evulgati, nunc latinitate donati. Authoris encomia & excellentiam si nôsse cupis, ex adjunctis similiterque translatis Censuris & Approbationibus ea delibare licebit, plenius ex ipsiusmet operis evolutione hausturus. Opus profectò novum & peregrinum, & in Latio solo alienum. Peregrinum novumque materiâ, novum & peregrinum conceptibus, novum & peregrinum ingenii subtilitatibus & acuminibus, proinde undiquaque novum. Quod antequam volvere incipias, Amice Lector, & rogandum te, & monendum putavimus.*

Primò

Primò. Ne temeritatis præsumptionisque nos arguas, quasi nos falcem messi immittendo alienæ, opus etiam alienum voluerimus facere nostrum, eò quod de Ordine Cartusiano non sit, cujus subtiles adeò & sublimes lucubrationes vertere sumus aggressi, cum absque omni controversia magis ad hoc idonei existant, qui saltem toto gradu Authori propinquiores sunt. Hæc consideratio, multò tamen magis propriæ incapacitatis conscientia, à tali nos molimine in principio meritò absterruit; Charitas interim, quæ omnia bona communia esse cupit, ad aggrediendum urgebat, quo omnes Christi fideles, & eodem sub capite membra & fratres, ad congratulandum nobis de tam pretioso invento thesauro invitaremus. Litigante igitur aliquamdiu desuper hinc Charitate, illinc metu, litem tandem evicit Charitas, suadens calamum admovere operi nihil veritos, si Cartusianæ tantùm simplicitatis modestiæq; memores, ex Lusitanico illo Sole, vel luminosum, quamvis informe conficeremus corpus; & ex elaboratissima illa effigie, vel crudam productam in tantùm disponeremus massam, ut debitâ & condignâ tandem latinitatis formâ introducibilis appareret. Quod assecutos nos speramus, nihil dubitantes, quin occasione sic acceptâ mox sint adfuturi, qui exercitatioris ingenii, nec non requisitæ ad hoc artis peritiores, talem ex Luminoso hoc informi formabunt Luciferum, ut qui hucusq; uni tantum luxerat terræ angulo, accepto sic debito splendore, toti deinceps illucescat universo: eamq; incompositæ massæ latinitatis impriment, formam dicam, aut animam? ut gloriosè ad vivum suum exprimat Archetypum. Quod vovemus.

Secundò. Rogamus, ut lecturus, non velut aranea accedas collecturus venenum unde uni alterive nocumentum gratis intentes; sed germanæ instar apis copiosè hausturus, unde prodesse possis plurimis, memor istius apibus inscripti: Meliora lego, *seu,* quod utile carpo. *Itemq;.* Legunt non lædunt, *seu,* Delibant non carpunt. *Casu quo verò ipsa styli ruditas mox in fronte nauseam tibi ingerere stomachumq; movere videatur, attende, quæsumus, materiæ qualitatem, Authorisq; intentionem & scopum ad mentem voca, quod videlicet non demulcendis auribus, sed dirigendis in viam salutis animabus ipsius lucubratio & labor, & nostra consequenter quantulacunq; opella desudârit. Inscriptum huic puta, quod ficui:* Dulcorem, & non speciem: *seu,* Medullam & non corticem. *Vt sic apibus intra hortum super obvios, quamvis exiguos & humiles flosculos volitare solitis inscriptum,* & humiliora dignantur. *Verificaturus, tanquam prudens discretusque studiosus, præsentem librum, quamvis stylo, non tamen materiâ humilem non dedigneris, Angelici Doctoris imitatus exemplum, ingenuè fassi, se ex quolibet etiam minimæ molis libello doctri-*

næ suæ incrementum hausisse. Quod idem magnus Angelici Doctoris Magister S. Aug. lib 1. de Ord. c. 11. *S. Augustinus sensit, quando dixit:* Non valde curo superborum imperitorumque judicia, qui similiter in legendos libros atque in salutandos homines irruunt: non enim cogitant, quales ipsi, sed qualibus induti vestibus sunt. *Enimverò, si ipsum vivum S. Spiritus organum, non in doctis humanæ sapientiæ verbis, oracula divina sese depromere asserit, quis Cellicolis ipsam simplicitatem & abjectionem Professis vitio vertet, si quid inter cellæ parietes conquisitum communi publicoque congruum bono, conformi obligationi suæ calamo evulgare satagant?*

Tertiò, monitum te cupimus, nos in hoc laboràsse vel maximè, ut clarè tibi mentem scopumque Authoris, nec non Conceptûs acumina exhiberemus, in quo operis essentia & anima consistit: quod si non attingimus ad apicem, minùs saltem nos aberrasse speramus. Si quid fortè aberratum in hac parte, condonandum nobis, quod nec nati, nec educati simus Lusitani; & ne Dictionarii quidem istius linguæ copiam habere potuerimus, unde divinatione quandoque opus fuit, proinde magis peritorum judicio illa submittimus.

Quartò, Quoad errata quomodocunque illapsa, ea quæ notabiliora, sensumque vitiare, aut obscurare fuère visa, in adiuncto Syllabo annotavimus; obvia, uti etiam, quoad interpunctionem (in qua sæpissimè erratum) ob frequentiam prudentis Lectoris iudicio remittentes.

Denique petimus, ut piam nostram intuendo intentionem, præsentem qualemcunque æqui bonique consulas opellam, quam solitudini Professionique nostræ conformiter, communi bono, omniumque promovendæ saluti libenter impendimus: oresque pariter pro nobis, ut laboris huius operisque finem & metam, divinam scilicet gratiam in præsenti, cælestemque gloriam in futuro tandem consequamur. Vale.

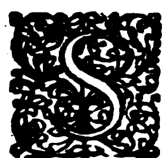
APPROBATIO

APPROBATIO

Adm. Rdi. Patris Fr. Ioannis de Matre Dei, Provincialis Provinciæ Portugalliæ, Seraphici Ordinis S. Francisci, Principis Regentis Prædicatoris, Ordinum Militarium Examinatoris, &c.

SERENISSIME PRINCEPS DOMINE CLEMENTISSIME.

SI quo casu unquam obedientia suo caruit merito, in hoc profectò caruit, quo ex Celsitudinis tuæ imperio, Reverendi Patris *Antonii Vieira* Societatis JESU dignissimi Prædicatoris talis Principis, quia omnium Prædicatorum Princeps, *Primam Sermonum partem*, à mendis, quibus à legentium seu terentium manibus fuerat adulterata, expurgatam & ad legitimum summi ejusdem ingenij partum redactam conspexi. Optima ejusdem censura, est nomen Authoris ipsi pro censura præfigere, cum sine competentia (quamvis cum omnium invidia) pro Oraculo pulpiti inter Nationes mundi sit celebratus, quo scriptorum suorum doctrinâ & famâ, velut pennæ suæ remigio subvolavit. Magno æstuabam desiderio ut sua opera auspicaretur, ad quæ meritò bene fundata spes nostra anhelat, talentique ejus excellentia promittit: ut pro moliminis beneficio immortalitati consecraretur gloria in futuris, quam præsentium meretur admiratio; & innotesceret mundo non deesse Lusitaniæ, cui eruditionem latinam & græcam eloquentiam invideret: sæpiusque repetebam apud me illa verba Job. c. 31. v. 35. *Desiderium meum audiat omnipotens, & librum scribat ipse qui judicat, ut in humero meo portem illum, & circumdem illum quasi coronam mihi*; Deus inspirando, & Celsitudo tua imperando illud meum desiderium complevêre. Quis Judex posset scribere Librum Sermonum, nisi Reverendus Pater *Antonius Vieira?* Judex per antonomasiam ex officio, in arte & regulis prædicationis, cujusce, nos Prædicatores omnes oporteret esse contentos, esse Discipulos, ut possemus nos vocare Magistros. Dubitari tantummodò poterat, cum Judex sit Libri scriptor, quomodo Job esset coronatus illo: & quomodo Liber, quem oporteret esse gloriam Authoris, esset gloria Lectoris? sed qui librum aperuerit, inveniet solutionem dubij. In quolibet enim Ser-

monum, quos continet videbit, quod, cum solummodò gloria esse possint Scribentis, simul sint corona Legentis. Non sunt solummodò gloria Compositoris, sed etiam felicitas habentium. Quoad me, ut minimum, meus cum Job judicat affectus, *Coronam mihi.* De quolibet itaque horum Sermonum affirmo, quod Plin. lib. 2. suarum Epistolarum. Epist. 3. *proœmiatur aptè, narrat apertè, pugnat acritèr, colligit fortitèr, ornat excelsè.* Exorditur vivaci energiâ, quæ attrahit: prosequitur claritate singulari, quæ delectat: probat vivacitate gravi, quæ rapit: facundâ varietate colligit, quæ docet: sententiosâ ornat excellentiâ, quæ suspendit: quodque magis difficile, *Postremò docet, delectat, afficit:* Divertit, quasi non adverteretur: docet, quasi non recrearet: delectat, quasi non reprehenderet: fructificat, quasi non delectaret. Non solùm nihil continent quod regium offendat servitium: sed multa cur debitam Celsitudinis tuæ obedientiam continuet, quâ Authorem ad edendum hunc Librum obligavit; ut cum reliquis luculentis studiorum suorum & ingenij laboribus in lucem prodeat pro gloria Dei, nec non horum Regnorum honore. Hoc sentio, hoc dico: & quod dicere nescio, hoc magis sentio. Ulyssippone in S. Francisco 29. Augusti. Anno 1678.

Fr. Ioannes de Matre Dei.

CENSURA

CENSURA ET APPROBATIO THEOLOGORUM

quibus Libri hujus ex Lusitanico Sermone in Latinum translati revisio commissa fuit.

AUreus ille omnis Religiositatis Magister Thomas Kempensis, in laudem illorum, qui scriptione librorum Dei optimi maximique gloriam, animarumque salutem promovere adlaborant, sic loquitur: si mercedem suam non perdet, qui calicem aquæ frigidæ sitienti porrigit, quantam mercedem recipiet, qui animæ perpetuò victuræ, salutaris sapientiæ aquam scribendo ministrat? quot enim litteras debitè formas, tot Deo hostias laudis offers. Benedicta ergo manus scribentis, & digiti in tali opere occupati. Hæc si vera, (quis prudens ea vera esse dubitat) multiplices certè laudis hostias Deo immolavit, Admodum R. P. *Antonius Vieira* Societatis JESU, Regius in Lusitania Prædicator, in Conceptibus prædicabilibus tam subtilis & solidus, in dicendo tam facundus, ut ab admodùm R. P. Joanne à Matre Dei, Ordinis Seraphici in Portugallia Provinciale dignissimo, meritò appellatus sit Oraculum pulpiti, & omnium Concionatorum Princeps. Hic etenim in regulis Prædicationis exercitatissimus Vir, quos ad populum habuit, exquisitissimos Sermones, eosdem in Lusitanico Idiomate prælo mandavit, ut non solùm vivi voce, vivus, sed & scripto mortuus, Christianum posset populum ædificare, ut proinde non dubitemus, quin manibus digitisque ejus saluberrimo isti operi applicatis, benedixerit Omnipotens, æternamque ei mercedem jam largitus sit pro eo, quod animabus æternum victuris salutaris sapientiæ aquam scribendo ministrârit. Et certè minorem à Deo benedictionem atque mercedem non habebunt Venerabiles Patres Carthusiani, quorum unus professus in Carthusia Coloniensi S. Barbaræ, alter verò in Carthusia Dulmaniensi in Westphalia, qui sæpius memorati P. *Antonii Vieira* Sermones præclaros, ex Idiomate Lusitanico in Latinum, non sine ingenti labore transtulêre. Et hunc quidem primum eorundem Sermonum Tomum diligentiâ, quâ potuimus revidimus, in quo nihil invenimus, quod fidem aut bonos mores offendat, quod unum & solum à nobis investigandum erat. Dignum ergò eundem censemus, qui pro bono communi Ecclesiæ, & fidelium solatio per typos publicetur. Sic censebamus. Anno 1690. 11. Augusti.

Fr. Adrianus Schönen S. Ord. Præd. SS. Theolog. Magister.
Fr. Petrus Dietzinger S. Ord. Præd. SS. Theologiæ Doctor.

VIsis Theologorum Approbationibus, & testimoniis imprimatur hic Tomus Primus Concionum *R. P. Antonii Vieira* Soc. JESU, Regij in Lusitania Concionatoris. Datum Coloniæ 11. Augusti 1690.

Fr. Leonardus Messen S. Ord. Præd. SS. Theol. Doctor

Licentia & Extractus Litterarum Reverendissimi Patris D. INNOCENTII LE MAISSON, Prioris Cartusiæ, nec non Sacri Ordinis Cartusiensis Generalis.

Venerabiles in Christo Patres.

STatim atque primam Epistolam vestram recepi, responsum dedi simul & consensum ad postulata vestra executioni mandanda, scilicet quoad impressionem Sermonum Admodum Reverendi P. *Antonij Vieira* Societatis JESU, à vobis latinitate donatorum ex Idiomate Lusitanico, servatis tamen de jure & statutis servandis: per me ergò non stabit quin labor vester utilis sit, & publicè appareat, ad Dei honorem & proximi ædificationem quod valde aveo, & omnia faustissima vobis apprecor. Bene valete. Cartusiæ hâc 29. Martij. 1690.

Vester in Christo Confrater

F. INNOCENTIUS
Prior Cartusiæ.

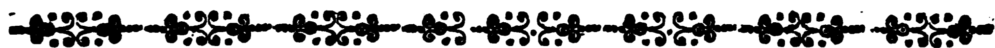
Licentia Venerandorum PP. Visitatorum *Sacri Ordinis Cartusiensis in Provincia Rheni.*

NOs infrascripti concedimus licentiam, Sermones Admodum Reverendi P. *Antonij Vieira* Societatis Jesu ex Idiomate Lusitanico à duobus PP. Cartusiæ Coloniensis in Latinum translatos, & à RR. PP. Prædicatoribus revisos & approbatos ad boni publici emolumentum Typis mandari. Mertzlich supra Treverim 27. Octobris 1690.

F. Martinus Schue
Prior Cartusiæ Trevirensis,
ac Provinciæ Rheni Visitator.

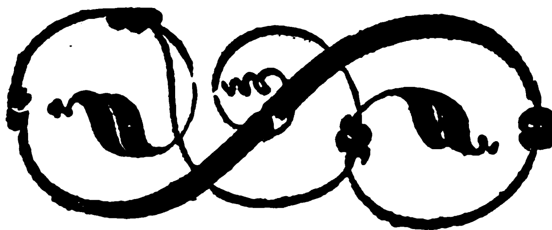
F. Jodocus Schwab.
Prior Cartusiæ Moguntinæ,
ac Provinciæ Rheni Convisitator

INDEX

INDEX
SERMONVM ET THEMATVM
Qui in hac Prima Parte continentur.

X. Sermo

SERMO

SERMO
PRO
Dominica Sexagesimæ.

Habitus ab Authore Vlyssippone in Capella Regia Anno 1655. quando venit è Missione Maragnanâ in America, ubi invenit difficultates in eo contentas, quibus superatis, statim cum novis mandatis Regiis ad eandem Missionem reversus est.

Semen est verbum Dei. Luc. 8.

§. I.

FAXIT Omnipotens, ut illustre ac frequens hoc auditorium, sermone minùs quàm in Prædicatore deceptum egrediatur! audiamus Evangelium, & quidem totum: totum enim agit de casu, qui me hucusque è tam longinquò adduxit.

Exiit qui seminat, seminare. Christus dicit, quod Prædicator exierit ad seminandum Verbum Dei. Planè patet, quod Textus iste sit ex Libris Dei, non solùm mentionem facit de seminando: sed etiam de exeundo; *Exiit*, nam in Die messis metietur & semen, & numerabuntur nobis passus. Mundus, Vobis, qui laboratis cum illo, nec satisfacit pro eo quod dispenditis: nec passus remunerat. Non sic Deus. Laborare cum ipso, usque ad exire, est seminare: de passibus etenim etiam colligitur fructus. Inter Evangelii Seminatores, alii ad seminandum exeunt: alii seminant sine exire; Exeuntes ad seminandum, sunt qui abeunt prædicatum Evangelium in Chinam, Indiam, & Japoniam: Seminantes sine exire, sunt quibus satis videtur prædicare in Patria. Quisque suam habebit rationem: sed omnia suum computum; sementem habentibus in domo, solvendum

erit ſemen : quibus è longinquo quærendum eſt ſemen, & ſemen metietur, & paſſus numerabuntur. Ah dies judicii! ah Prædicatores! Vos hîc, vos invenietis cum pluribus Palatiis: illi ibi, cum pluribus paſſibus, *Exiit ſeminare.*

Sed ex hoc Diſcurſu video quod notetis (& me quidem notatis) Chriſtum dicere, quod ſeminator Evangelicus *Exiit:* ſed non dicit, *Rediit*; Prædicatores etenim Evangelici, homines profitentes ſe prędicare & propagare fidem, bonum eſt quod exeant, ſed non quod redeant. Animalia Ezechielis trahentes currum triumphalem gloriæ Dei, & figurantes Prædicatores Evangelii Dei, qualeſnam habebant proprietates? *Nec revertebantur cum ambularent.* Rotæ quibus regebantur, erat impetus ſpiritus, ſicut ipſe inquit textus, & iſto impetu ſpiritus impellebantur ad progrediendum, ſed non ad regrediendum: præſtaret enim non exire, quàm reverti. Sic arguitis valdè rationabiliter, & ego quoque idem ſentio & dico; ſed interrogo. Si Seminator iſte Evangelicus quando exivit, inveniret campum occupatum: ſi armarent ſeſe contra ipſum ſpinæ, ſi inſurgerent petræ, ſi præcluderentur aditus, quid agendum? omnia iſta contraria quæ dico, & omnes iſtas contradictiones expertus eſt noſter Seminator Evangelii. Incepit ille ſeminare (ait Chriſtus) ſed infeliciter: *aliud cecidit inter ſpinas, & ſimul exorta ſuffocaverunt triticum: aliud cecidit ſuper petram, & natum aruit, quia non habebat humorem: aliud cecidit ſecus viam, & conculcatum eſt, & volucres cæli comederunt illud.* Ecce nunc, quomodo omnes creaturæ mundi ſeſe arment contra hunc ſeminantem. Omnes creaturæ quotquot inveniuntur in mundo, rediguntur ad quatuor genera; ad creaturas rationales, ut ſunt Homines: ad ſenſitivas, ut ſunt animalia: ad vegetativas, ut ſunt plantæ: & inſenſitivas, ut ſunt petræ: nec dantur plures. Defuitne aliqua ex iſtis, quæ contra ſeminatorem ſe non armaret? Nulla. Natura inſenſitiva illum inſecuta eſt in petris: Vegetativa, in ſpinis: Senſitiva, in avibus: Rationalis in hominibus. Et notate infelicitatem tritici, quod ubi ſolùm poterat ſperare rationem: ibi majus invênit obſtaculum & gravamen; Petræ illud areſecerunt, ſpinæ ſuffocârunt, aves comederunt, & Homines quid? conculcârunt: *Conculcatum eſt ab hominibus* inquit Gloſſa. Quando Chriſtus præcepit Apoſtolis per mundum prædicare, allocutus eſt illos hoc modo

S. Gregor. ibid.

Ezech. 1. v. 12.

Marc. 16. v. 15. modo: *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ.* Domine, quomodo sic? animalia, nonne sunt creaturæ? arbores nonne sunt creaturæ? petræ nonne sunt creaturæ? ergo Apostoli prædicabunt petris, prædicabunt truncis, prædicabunt animalibus? Ita, inquit S. Gregorius post S. Augustinum: nam sicuti Apostoli prædicare debebant omnibus nationibus mundi, multis earum barbaris & incultis, habebant invenire homines degeneratos in omnes species creaturarum; habebant invenire homines, homines habebant invenire homines bruta, habebant invenire homines truncos, habebant invenire homines petras. Et cùm Prædicatores Evangelici exeunt prædicatum omni creaturæ, omnes creaturæ sese contra illos armant? magna infelicitas.

S. Greg. S. Augustin.

Sed infelicitas nostri Seminatoris Evangelici non fuit adeò magna: major fuit illa, quæ deprehensa fuit in seminatione, ubi ego fui, & unde ego venio; quicquid hìc passum est triticum: ibi passi sunt Seminatores. Si benè adverteritis, triticum fuit arefactum, suffocatum, comestum, conculcatum. Triticum arefactum: *natum aruit, quia non habebat humorem.* Triticum suffocatum: *Exortæ spinæ suffocaverunt illud.* Comestum: *Volucres cæli comederunt illud.* Triticum conculcatum: *Conculcatum est.* Omnia ista passi sunt Seminatores Evangelici missionis Maragnanæ spatio duodècim annorum in istis partibus Americæ; fuêre Missionarii suffocati: nam aliqui eorum sunt suffocati in oris magni fluminis Amazonum; fuerunt Missionarii comesti: nam aliquos comederunt Barbari in Insula Arachotorum: fuerunt Missionarii arefacti, nam tales reversi sunt ab itinere Tocantino fame & infirmitate aridi, quorum unus diebus viginti & duobus inter urticas velut perditus ambulans, sitim solo sedavit rore quem è foliis lambebat; Ecce num illi benè quadret, *natum aruit, quia non habebat humorem.* Et præter aridos, suffocatos, comestos, adhuc videntur conculcati & ab hominibus persecutionem passi, *Conculcatum est?* Domine JESU Christe non conqueror, neque illud dico propter Seminatores: solummodò hoc propter semen dico, solummodò hoc propter sementem sentio. Omnia ista Seminatoribus sunt gloriæ: Exaruerunt? ita, sed amore tui; Suffocati? etiam, sed amore tui; Comesti? planè, sed amore tui; Conculcati & persecutionem passi? sic, sed amore tui.

Nunc ad meam quæstionem redeamus. Ecquid faceret hoc casu, vel faciendum erat Seminatori Evangelico, videnti laborum suorum primitias tam infructuosas? desereretne agriculturam? desisteretne à seminando? an otiosam & incultam relinqueret terram, ad quam nonnisi colendam perrexisset? videtur quod non; sed si festinus rediret domum inquisitum & allatum instrumenta quibus terram emundaret à petris, expurgaret à spinis, foretne hoc desistere? foretne hoc retrogredi? neutiquam. In ipso textu Ezechielis, quo arguistis, habemus probationem. Jam vidimus textum dicere, quod animalia Currus divini *non revertebantur cum ambularent*: porrò legite duos versus subsequentes, & videbitis eundem textum ibidem dicere, quod illa animalia, *ibant & revertebantur in similitudinem fulguris coruscantis*. Si igitur ista animalia ibant & revertebantur in similitudinem fulguris, quomodo ait textus, *Nec revertebantur cum ambularent*? Quia qui vadit & fertur ut fulgur, non revertitur: ire & volare instar radii, non est reverti sed progredi; Ita seminavit & fecit seminator nostri Evangelii, non despondit animum in primâ, secundâ, & tertiâ jacturâ: perrexit seminare & tanta facilitate, ut in quarta & ultima tritici parte, cum quæstu restauratæ fuerint reliquæ jacturæ: natum est, crevit, aristas egit, maturuit, collectum est, mensum est, & inventum centuplicatum, *Fecit fructum centuplum.*

Ezech. 1. v. 12.

Ezech. 1. v. 14.

O quantam mihi spem facit ista seminatio! ô quale exemplum præbet mihi iste Seminator! seminatio dat mihi spem magnam, nam quamvis mihi perierint labores primi, ultimi promittunt successus meliores: Grande mihi præbet exemplum Seminator, nam perditâ primâ, secundâ, & tertiâ tritici parte, quarta & ultima fructificavit, & collegit ex ea fructum plurimum. Cùm itaque perierint tres vitæ partes, cùm unam sustulerint spinæ, alteram abstulerint petræ, tertiam annihilarint viæ tot & tantæ: hæc quarta pars & ultima, hic ultimus vitæ quadrans quare etiam periret? quare non fructum redderet? quare non habebunt anni, quod habet annus? Annus habet tempus pro floribus, & tempus pro fructibus: Quare non etiam vita suum habebit autumnum? Florum alii decidunt, alii arescunt, alii marcescunt, alios ventus aufert: pauci ramis adhærentes & in fructum desinentes, tantummodò sunt felices, hi soli durant, illi soli nobis proficiunt,

illi ſoli mundum ſuſtentant; Conſultumne erit mundum perire fame? conſultumne erit ultimos in floribus perire dies? abſit, nec Deus hoc probat: nec oportet eſſe. Ecce hîc patet cur dixerim in principio, quod veneritis decepti in Prædicatore: ſed ne opus ſit redire deceptos ſermone, tractabo in eo rem & materiam magni momenti, & hic ſerviet velut Prologus aliis quos habiturus ſum.

§. II.

Semen eſt Verbum Dei.

TRiticum quod ſeminavit Prædicator Evangelicus, inquit Chriſtus, eſt Verbum Dei. Spinæ, petræ, via, terra bona in quam triticum cecidit, ſunt diverſa hominum corda. Spinæ, ſunt corda curis, divitiis, & delitiis intricata: & in eis Verbum Dei ſuffocatur. Petræ, ſunt corda dura & obſtinata, & in iſtis Verbum Dei exareſcit: vel ſi naſcitur, non agit radices. Viæ, ſunt corda inquieta & rerum ſæcularium tranſitibus & tumultibus pervia, aliæ veniunt, aliæ vadunt, aliquæ tranſverſim, & omnes tranſeunt: & in his Verbum Dei conculcatum eſt, nam illud vel deſpiciunt, vel non attendunt. Denique terra bona, bona ſunt corda, vel homines boni cordis: & in iis radicatum Verbum Dei fructificat tam fœcundè & copioſè, ut pro ſimplo centuplum colligatur, *Et fecit fructum centuplum.*

Iſta copioſa Verbi Dei fructificatio, eſt quam hodie conſidero: & quoddam dubium eſt & mirabile, quod me poſt ſuggeſtus conſcenſum ſuſpendit. Si Verbum Dei tam efficax eſt & potens, quomodo apparet tam exiguus Verbi Dei fructus? Chriſtus inquit, quod Verbum Dei fructificat centuplũ pro ſimplo: & ego jam contentus eſſem, ſi fructificaret ſimplum pro centuplo; ſi centum Sermonibus converteretur unus: jam mundus eſſet ſanctus. Iſtud in authoritate Chriſti fundatum argumentum fidei, confirmatur magis experientiâ, ſi tempora præterita cum præſentibus comparentur. Legite Hiſtorias Eccleſiaſticas, & omnes inveni etis admirandis effectibus Prædicationis Verbi Dei plenas, tot peccatores converſos, tantam vitæ mutationem, tantam morum reformationem: Magnates deſpexiſſe divitias & mundi vanitates, Reges renunciaſſe ſceptris & coronis, nobiles & juvenes abdidiſſe ſe in antris & ſpeluncis; Et hodie? nihil horum. Nunquam in Eccleſia Dei tot fuerunt Prædicationes & Prædicatores ſicut hodie: Si igitur tam copioſè ſeminatur Verbum Dei, quomodo tam odi-

cum affert fructum? Nemo est qui aliquo sermone resipiscat & se resolvat, nullus adolescentûm qui pœniteat, nullus senum qui moveatur; Ecquid est istud? sicut Deus hodie non est minus omnipotens: sic ejus Verbum hodie non est minus potens quàm ante, ergo si Verbum Dei est tam potens, si Verbum Dei hodie tot habet Prædicatores, quare hodie Verbi Dei nullum videmus fructum? Hoc tam grave tantique momenti dubium, erit præsentis Sermonis materies; Volo incipere prædicando mihi, serviet mihi & vobis: mihi, ut discam prædicare, vobis, ut discatis audire.

§. III.

QUod Verbum Dei faciat exiguum in mundo fructum, potest ex aliquo trium Principiorum provenire: vel ex parte Prædicatoris, vel ex parte auditoris, vel ex parte Dei. Ut anima mediante aliquo Sermone convertatur, oportet ut concurrant tria. Primò Prædicator, doctrinâ persuadendo: Secundò auditor, intellectu percipiendo: Tertiò Deus, gratiâ illuminando. Ut homo videat seipsum, tria sunt necessaria: Oculi, speculum & lux. Si habet speculum, & est cœcus, nequit se videre, oculorum defectu: si speculum habet & oculos, & est nox: non se videre poterit, defectu lucis. Ergo necessaria Lux, Speculum, & Oculi. Quid est animæ conversio, nisi quod homo semetipsum introgressus inspiciat? pro introspectione ista, oculi, lux, & speculum necessaria sunt. Prædicator concurrit speculo, quod est doctrina: Deus concurrit luce, quæ est gratia: Homo concurrit oculis, quod est cognoscere seipsum. Jam supposito quod conversio animarum mediante prędicatione dependeat ab his tribus concursibus: à Deo, à Prædicatore, & Auditore, per queninam horum putandus est venire defectus? Ex parte Auditoris, ex parte Prædicatoris, vel ex parte Dei?

Primò, ex parte Dei concursus non deest, nec deesse potest. Propositio ista est de Fide, definita in Concilio Tridentino, & in nostro Evangelio ipsam invenimus. De tritico quod Seminator misit in terram, una pars fructum fecit, tres verò sine fructu periêrunt. Quare istæ tres perierunt? Prima perdita, quia spinis suffocata: Secunda, quia in petram cadens exaruit: Tertia, quia conculcata ab hominibus, & devorata à volucribus. Hoc est quod Christus dicit: sed notate hoc, quod non dicit. Non dicit, quod aliqua tritici pars perie-

perierit causâ solis vel pluviæ. Causa propter quam ordinariè perit semen, est inæqualitas vel intemperies temporis, vel defectus aut abundantia pluviæ, vel solis nimietas aut defectus. Age, quare non introducit Christus in Parabolâ Evangelicâ aliquod triticum, quod perditum sit causâ solis vel pluviæ? Quia sol & pluvia sunt influentiæ ex parte cœli, & quod semen Verbi Dei non fructificet, nunquam provenit ex defectu cœli, sed semper est ex culpa nostra. Desinet fructificare semen vel ob impedimentum spinarum, vel ob duritiam petrarum, vel inæqualitatem viarum: sed defectu influentiæ cœli hoc non est, nec esse potest. Semper Deus èx parte sua promptus & paratus est, fovere sole, & pluviâ rigare, sole illuminare, pluviâ emollire, si corda

Matth. 5. v. 45. nostra vellent: *Qui solem suum oriri facit super bonos & malos. & pluit super justos & injustos.* Quod si Deus solem & pluviam æquè malis ac bonis ministrat: malis, qui vellent fieri boni, quomodo illam negabit? hocce punctum est tam clarum, ut necesse non sit nos detinere ad magis probandum. *Quid*

Isai. 5. v. 4. *debui facere vineæ meæ. & non feci?* inquit ipse Deus per Isaiam.

Postquam igitur certum est quod Verbum divinum non desinat fructificare ex parte Dei: sequitur quod vel ex parte Prædicatorum, vel Auditorum. Ex quânam erit? Prædicatores culpam conijciunt in auditores, sed non est ità. Si esset ex parte auditorum, Verbum Dei non faceret multum fructum: sed facere nullum fructũ, nullum effectum, non est ex parte auditorum. Probo. Auditores vel sunt mali, vel sunt boni; si sunt boni, multum in iis facit fructum Verbum Dei: si sunt mali, quamvis in illis non faciat fructum, facit effectum. Hoc habemus in Evangelio. Triticum quod cecidit inter spinas, natum est, sed suffocatum: *Simul exortæ spinæ suffocaverunt illud.* Triticum quod cecidit inter petras, natum est similiter, sed exaruit: *Natum aruit.* Triticum quod cecidit in terram bonam, natum est & fructum attulit multiplicatum: *Et natum fecit fructum centuplum.* Ita triticum quod cecidit in terram bonam, natum, fructum attulit: triticum quod cecidit in terram malam, non attulit fructũ, sed natum est; nam Verbum Dei tam est fœcundum, ut in bonis multum faciat fructum: estq; tam efficax, ut in malis, quamvis non fructum, faciat tamen effectum; missum inter spinas non fecit fructum, sed natum est usque ad spinas: missum inter petras, non attulit

lit fructum, sed natum est usque ad petras. Pejores auditores qui sunt in Ecclesia Dei, petræ sunt & spinæ. Quare? Spinæ acutæ, petræ duræ. Auditores ingenii acrioris, & auditores voluntatis induratæ, sunt pessimi qui inveniuntur. Auditores acutioris ingenii, sunt mali auditores; qui solùm veniunt auditum subtilitates, & venatum verborum phaleras, & dijudicatũ conceptus, & frequenter etiam ad pungendum non pungentes. *Aliud cecidit inter spinas*: Triticum non pupugit spinas, potiùs à spinis punctum: idem hîc accidit. Putatis quod Sermo pupugerit vos, & non est ità: Vos estis qui pungitis Sermonem, hinc acutiores intellectu sunt auditores mali. Sed auditores induratæ voluntatis adhuc sunt pejores, quia acumen intellectus acumine majore vincitur: sed contra obduratas voluntates nihil proficit, sed plus damnificat: quantò enim sagittæ sunt acutiores, tantò faciliùs retunduntur in petra. Ah, Deus liberet nos à voluntate indurata quæ ipsis petris pejor est! Virga Moysis emollivit petras, & non potest emollire voluntatem induratam: *Percutiens virga bis silicem, & egressæ sunt aquæ largissimæ. Induratum est cor Pharaonis.* Et cum auditores acuti, & auditores indurati sint magis rebelles: tanta est divini Verbi virtus, ut etiam ad insultandum acumini nascatur in spinis, & ad insultandum duritiei nascatur in petris. Arguere poteramus agricolam Evangelicum, non amovisse petras, nec evulsisse spinas, antequam sementem jaceret: sed de industriâ reliquit in campo petras & spinas, ut virtus seminis appareret. Tanta est vis divini Verbi, ut sine evulsione spinarum nascatur inter spinas: Tanta est divini Verbi virtus, ut absque amotione seu emollitione petrarum, in ipsis nascatur. Corda intricata velut spinæ; corda sicca & dura velut petræ; audite Verbum Dei & confidite: sumite exemplũ ab ipsis spinis & petris. Istæ petræ & spinæ modò resistunt Seminatori cœlesti: sed veniet tempus, quo illæ ipsæ petræ illi acclamabunt, & illæ ipsæ spinæ illum coronabunt. Quando cœlestis seminator reliquit campum ex hoc mundo exeundo, petræ scissæ sunt ut illi acclamarent: & spinæ plexæ sunt ut coronarent. Sed si Verbum Dei ad spinas usque & ad petras triumphat: si Verbum Dei ad spinas usque & petras nascitur: quod hodie Verbum Dei non triumphet in arbitriis, nec nascatur in cordibus, non est ex culpa & indispositione auditorum.

Exod. 17. v. 13. Num. 20. v. 11.

Matth. 27. v. 51 Et petræ scissæ sunt. ibid. 29 Coronã de spinis posuerunt super caput eius.

Suppo-

Suppositis istis duabus demonstrationibus: supposito quod fructus & effectus Verbi Dei, non promanet nec ex parte Dei, nec ex parte audientium: sequitur per claram consequentiam, quod provenit ex parte Prædicatoris. Et ita est. Nostis Christiani, quare non faciat fructum Verbum Dei? ex culpa Prædicatorum. Nostis Prædicatores, quare non faciat fructum Verbum Dei? ex culpa nostra.

§. IV.

SEd cum in uno Prædicatorum tot sunt qualitates, & in una Prædicatione tot leges, & Prædicatores possint esse reprehensibiles in omnibus, in quo consistet ista culpa? In Prædicatore considerari possunt quinque circumstantiæ: Persona, scientia, materia, stylus & vox. Persona, qualis? Scientia, quam habet: materia, quam tractat: Stylus, quem sequitur: & vox, qua loquitur. Omnes has circumstantias habemus in Evangelio, aggrediamur examinare illas, unam post alteram; & investigare causam.

Non faciet fortè hodie Verbum Dei fructũ ex circumstantia Personæ? non faciet: nam olim Prædicatores erant sancti, erant viri apostolici, erant viri exemplares: & hodie Prædicatores sunt Ego, & alii sicut ego? bona ratio est ista. Definitio Prædicatoris est vita & exemplum. Hinc Christus in Evangelio illum non comparavit seminatori; sed ei qui seminat. Attendite. Non dicit Christus; Exiit ad seminandum seminator; sed exiit seminare qui seminat. *Ecce exiit, qui seminat, seminare*. Inter seminatorem, & illum qui seminat, magna est differentia: alius est miles; alius qui pugnat: alius est nauclerus, alius qui gubernat. Simili modo, alius est qui seminat; alius seminator; alius est Prædicator, alius qui prædicat. Seminator, & Prædicator, est nomen; qui seminat & prædicat est actio: & actiones sunt illæ; quæ Prædicatori dant esse. Habere nomen Prædicatoris, vel esse Prædicatorem nomine, nihil refert: actiones, vita, exemplum, opera, hæc sunt, quæ convertunt mundum. Meliorem conceptum quem Prædicator secum adfert ad suggestum quem putatis esse? est conceptus, quem de ejus vita habent auditores. Olim convertebatur mundus; quare hodie convertitur nullus? quia hodie prædicantur verba & conceptus, olim prædicabantur verba & opera. Verba sine operibus, sunt explosiones sine glande; fragorem quidem dant, sed non feriunt

riunt. Funda Davidis stravit Gigantem; non stravit eum plumbo,
1. Reg. sed petra: *Infixus est lapis in fronte
17. v. 49 eius.* Voces citharæ Davidis ejecerunt dæmonem è corpore Saulis: sed non erant voces pronuntiatæ ore, erant voces formatæ manu:
1. Reg. *David tollebat citharam, & percu-*
16. v. 23 *tiebat manu sua.* Idcircò Christus comparavit Prædicatorem seminatori; Prædicare, quod est loqui, fit ore: prædicare, quod est seminare, fit manu; ad loquendum vento, sufficiunt verba: ad loquendũ cordi necessaria sunt opera. Evangelium dicit, quod Verbum Dei centuplicatum fecerit fructum ex simplo: Ecquid hoc innuit? Vultne dicere, quod de uno verbo nata sint centum verba? Non. Vult dicere quod de paucis verbis, nata sint multa opera. Nunc verba, quæ proferunt opera, videte an solùm possint esse verba? Voluit Deus convertere mundum: & quid fecit? misit filium suum in mundum factum hominem. Notate. Filius Dei in quantum Deus, est Verbum Dei, non est opus Dei: *Genitum, non factum.* Filius Dei, in quantum Deus & homo, est Ver-
Joan. 1. bum Dei, & opus Dei simul: *Ver-*
v. 14. *bum caro factum est.* Ita ut usque ad suum verbum non concomitatum operibus, Deus non speraverit conversionem hominum: in unione Verbi Dei cum majore opere Dei, constitit efficacia salvationis mundi. Verbum divinum est Verbum divinum: sed parum refert quod verba nostra sint divina, non conjuncta operibus. Hujus ratio est, quia verba audiuntur; opera videntur. Verba intrant per aures; opera intrant per oculos: & nostra anima faciliùs subditur per oculos; quàm per aures. In cœlo nullus est qui non amet Deum, aut possit desinere ab amore Dei: in terra pauci adeò illum amant, omnes offendunt. Deus nunquid idem est, tam dignus amari in terra, ac in cœlo? Quare ergo in cœlo obligat & necessitat ad amandum, & in terra non? Ratio est, quia Deus in cœlo, est Deus visus: Deus in terra, est Deus auditus & creditus. In cœlo intrat agnitio Dei per oculos in animam,
Videbimus eum sicuti est: In terra 1. Joan.
cognitio Dei intrat per aures, *Fi-* 2. v. 3.
des ex auditu; Et hoc quod per au- Rom.
ditum intrat, creditur: quod per 10. v. 16
visum intrat, necessitat. Videant auditores in nobis, quod audiunt à nobis: & effectus sermonis erunt multùm alii.

Vadit Prædicator prædicatum Passionem; venit ad prætorium Pilati: narrat quomodo fecerunt Christum Regem ludicrum: dicit quod acceptâ purpurâ eum induerunt

erunt;audit hoc auditorium valdè attentè. Dicit quod plexam è ſpinis coronam impoſuerunt capiti ejus: omnes audiunt ſimiliter attenti. Dicit ulteriùs, quod ligatis manibus, inſeruerunt arundinem pro ſceptro: continuat idem ſilentium & ſuſpenſio in auditoribus, intereà retrahitur ſiparium, apparet imago: *Ecce Homo*! ecce omnes humi proſtratos, ecce omnes percutientes pectora, ecce lachrymas, ecce ejulatus, ecce clamores, ecce colaphos! Ecquid iſtud? quid novi apparuit in Eccleſia? totum hoc quod ſiparium detractum diſcooperuit, jam ante dixerat Concionator: jam dixerat de purpura, de corona, de ſpinis: jam dixerat de ſceptro & arundine. Quod ſi ante nullam admirationem induxit, quomodo nunc tantam? ante erat, *Ecce homo*! auditum: & modò eſt, *Ecce homo*! viſum; relatio Concionatoris intrabat per aures: repræſentatio figuræ intrat per oculos. Nôrunt noſtri Paſtores Concionatores, quare tam exiguum noſtri ſermones faciant fructum? Quia non prædicamus oculis: prædicamus tantùm auribus. Cur S. Joannes Baptiſta tot convertebat peccatores? Quia ſicut verba ejus prædicabant auribus: ita exemplum ejus prædicabat oculis. Verba Baptiſtæ prædicabant pœnitentiam, *Agite pœnitentiam*: & exemplum clamabat *Ecce homo*! ecce hic eſt homo, imago pœnitentiæ & aſperitatis. Verba Baptiſtæ prædicabant jejunium, & reprehendebant ingluviem: & exemplum clamabat, Ecce homo! ecce hic eſt ille homo victitans locuſtis & melle ſylveſtri. Verba Baptiſtæ prædicabant compoſitionem & modeſtiam; & damnabant diſſolutionem, ſuperbiam, & vanitatem: & exemplum clamabat, Ecce homo! ecce hic eſt homo veſtitus pilis camelorum & zonâ pelliceâ renes ſuccinctus; Verba Baptiſtæ prædicabant abrenuntiationem mundi, & fugam occaſionum & hominum: & exemplum clamabat, Ecce homo! ecce hic homo ille qui deſeruit aulas, & civitates, & vivit in antris & ſpeluncis. Si auditores aliud audiunt, & aliud vident, quomodo convertentur? Jacob ponebat virgas decorticatas ante oves quando concipiebant, & hinc agni naſcebantur maculoſi: *Factumq́; eſt, ut oves intuerentur virgas, & parerent maculoſa*. Quando auditores audiunt noſtros conceptus, ſibi ob oculos habent noſtras maculas: quomodo concipient virtutes? ſi mea vita confundit meam doctrinam: ſi mea verba jam operibus meis ſunt confutata: ſi alius eſt ſe-

Matth. 3. v. 2.

Gen. 30 v. 39.

minator, & alius ille qui seminat, quis hinc sperandus est fructus? præclara & solida est ratio ista, cur non fructum tulerit Verbum Dei: sed habet oppositum sibi exemplum & experientiam Jonæ.
Jonæ 1. 2. 3. 4. Jonas fugitivus à Deo, inobediens, contumax, postquam devoratus & evomitus; iratus, impatiens, parùm charitativus, & parùm misericors, & magis zelans & amans propriam existimationem, quàm honorem Dei & salutem animarum, desiderabat videre Niniven subversam, & subverti quidem suis videre oculis, tot millenis in ea innocentibus: nihilominus idem iste homo, uno sermone convertit maximum Regem, maximam aulam, & maximum regnum mundi, & non homines fideles, sed gentiles & idololatras. Ergo alia est causa quam quærimus. Qualis erit?

§. V.

ERitne fortè stylus hodie usitatus in suggestibus? stylus tam intricatus, stylus tam difficilis, stylus tam affectatus, stylus pugnans cum arte & natura? Ista quoque est bona ratio. Stylum oportet esse facilem & naturalem. Hinc Christus comparavit prædicationem seminationi: *Exiit qui seminat seminare.* Comparat Christus prædicationem seminationi, quia seminare est ars, quæ habet plus naturæ, quàm artis. In aliis artibus, totum est ars: in musica totum fit per tactum: in architectura totum fit per regulam: in arithmetica totum fit per numerum: in geometria totum fit per mensuram. Seminare non sic: est ars sine arte; cadat ubicunque. Ecce quomodo seminabat noster Agricola Evangelicus. Cadebat triticum inter spinas, & nascebatur; *Aliud cecidit inter spinas, & simul exortæ spinæ.* Cadebat triticum super petras, & nascebatur: *aliud cecidit super petram, & natum.* Cadebat triticum in terram bonam, & nascebatur: *aliud cecidit in terram bonam, & natum.* Triticum cadebat, & nascebatur.

Talem oportet esse Prædicationem: res cadere oportet & nasci: tam naturales ut cadant, tam proprias ut nascantur. Quam differens est stylus violentus & tyrannicus hodiedum consuetus? Videre adduci tam tristes sacræ scripturæ textus quasi ad torturam: aliqui quasi peregrini, alii implexi, alii concisi, solummodò ligati non veniunt. Et in medio horum, quantâ hoc fit elevatione! non consistit in elevando, sed cadendo: *Cecidit.* Notate allegoriam nostræ linguæ propriam. Triticum

cum Seminatoris, quanquam cecidit quatuor vicibus, solùm tribus natum est. Ut nascatur sermo, tres debet habere modos cadendi; Debet cadere manenter; debet cadere cadenter; debet cadere casualiter. Manentèr pro materiis; cadentèr pro verbis: casualitèr pro dispositione. Mansio est pro materiis: quia benè & suo loco citari oportet, habere debent immansionem: Cadentia est pro verbis: quia non oportet esse inæqualia nec dissona; debent esse cadentia. Casualitas est pro dispositione: quia debet esse tam naturalis & non affectata, ut videatur casus & non industria. *Cecidit, cecidit, cecidit.*

Jam cum loquor contra modernos stylos, volo pro me allegare stylum antiquissimi Prædicatoris qui fuit in mundo. Et quis
Psalm. 18. v. 1. ille fuit? Cœlum. *Cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum ejus annuntiat firmamentum.* Supposito, quod cœlum est Concionator, debet habere sermones & verba. Ita, dicit David; habet verba, ha-
Ibid. v. 4. bet sermones benesonantes: *non sunt loquelæ, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum.* Sed qui sunt isti sermones, & quæ verba cœli? Verba sunt stellæ: sermones sunt compositio, ordo, harmonia & cursus earum. Ecce quomodo stylus prædicandi cœli, concordat cum stylo quem Christus docuit in terra? aliud & aliud est seminare; Terra seminata tritico: cœlum consitum stellis. Prædicatio debet esse velut seminatio, & non veluti pavimenti stratio variegata: debet esse ordinata sicut stellæ, *Stellæ manentes in ordine suo.* Ind. 5. v. 20. Omnes stellæ sunt in suo ordine; sed est ordo quem facit influxus; & non ordo quem facit labor. Non creavit Deus cœlum in quadro stellarum, sicuti Prædicatores faciunt sermonem in quadro verborum; ex unâ parte album, ex alterâ oportet esse nigrum; si ex una parte dies, ex alterâ debet esse nox: si ex una parte dicunt lucem, ex altera dicunt umbram: si ab una parte dicunt, descendit; ab altera dicent ascendit. Sufficitne quod non videamus in uno sermone duo verba æqualia & consona? Cunctáne debent esse prioribus semper contraria? Discamus à cœlo stylum dispositionis & verborum. Quomodò ergò debent esse verba? sicut stellæ. Stellæ sunt multum distinctæ, & valdè claræ; ita debet esse stylus Concionis valdè distinctus, & valdè clarus; nec hinc timeatis quod stylus videatur humilis. Stellæ sunt multum distinctæ, multum claræ: & altissimæ. Stylus potest esse valde

clarus & altus; tam clarus ut illum intelligant rudes: & tam altus, ut difficulter intelligant literati. Rusticus invenit documenta in stellis pro agriculturâ, navigans pro sua navigatione, mathematicus pro suis observationibus & judiciis, ita ut rusticus & navigans, qui nesciunt legere aut scribere intelligant stellas: & mathematicus qui legit eos quotquot scripserunt, non assequatur intellectu quantum illis continetur. Talis potest esse sermo: scilicet stellæ, quas omnes vident: & pauci metiuntur.

Dicetis mihi, ita quidem Pater: sed iste stylus prædicandi non est multùm cultus. Sit ut sit: infelix iste stylus hodiernus, quem qui honorare volunt vocant cultum; qui condemnant vocant obscurum: nihilominus ipsum valde honorant. Stylus cultus non est obscurus, est niger & obseratus. Estne possibile quod sumus Lusitani, & audire habemus concionantem linguâ Lusitanicâ, & non intelligere hoc quod dicit? sicut habetur Lexicon pro lingua Græca, & Calepinus pro lingua Latina, ità necesse est habere Vocabularium pro pulpito. Ego imprimis illo uterer pro nominibus propriis: nam facundi repabtizarunt Sanctos; & quilibet author allegatus ænigma habet. Ità hoc dixit sceptrum pœnitens: ità hoc dixit Evangelista Apelles: ità hoc dixit Aquila Africana, Favus Clarævallis, Purpura Bethlemitica, Os aureum. Daturne talis modus allegandi? Sceptrum pœnitens dicitur David, quasi omnia sceptra non essent pœnitentia: Evangelista Apelles, est S. Lucas: Favus Clarævallis, est S. Bernardus: Aquila Africana, S. Augustinus: Purpura Bethlemitica, S. Hieronymus: & Os aureum, S. Chrysostomus. Quis reprehenderet putantem quod Purpura Bethlemitica esset Herodes? quod Aquila Africana, esset Scipio? & quod Os aureum est Mydas? si esset Advocatus aliquis ità citans Bartholum & Baldum, velletisne tali credere vestram causam? si aliquis sic loqueretur in conversatione, nonne illum æstimaretis stultum? Itaque quod in conversatione esset stultitia, quomodo in suggestu potest esse discretio?

Apposita etiam mihi videbatur ista ratio: at quia literati per politiam & studium sese defendunt cum magno Nazianzeno, cum Ambrosio, cum Chrysostomo, cum Leone, & per obscurum & durum cum Clemente Alexandrino, cum Tertulliano, cum Basilio de Seleucia, cum Zenone Veronensi, & aliis: tantis authoribus reve-

reverentiam negare non possumus; quamvis desideremus in illis qui gloriantur ex istis se haurire rivos, haberent eorundem etiam profunditatem. Qualis erit igitur nostræ querelæ causa?

§. VI.

ERitne fortè propter materiam aut materias, quas isti Concionatores assumunt? Utimur hodie modo quem vocant apostillare Evangelium, in quo multas sumunt materias & conceptus: sed qui multa venatur & nihil persequitur, non mirum quod vacuis se manibus videat. Bona quoque ratio est ista: Sermo unum solum habere debet assumptum, & unam solam materiam. Hinc Christus inquit quod agricola Evangelicus non multa sparserit seminum genera, sed unum solùm: *Exiit qui seminat, seminare semen.* Seminavit unum solummodò semen & non multa: nam sermo unam tantùm debet habere materiam, & non multas. Si agricola semināsset primò triticum, super triticum siliginem, super siliginem milium grossum ac tenue, & super milium avenam, quid nasciturum inde? Campus aliquis permixtus, viridis confusio. Ecce hîc quod evenit in hujusmodi sermonibus. Quia seminant tantam varietatem, rem certam colligere nequeunt. Qui seminant mixta, ægrè colligent triticum. Quod si aliqua navis jam vertatur ad Septentrionem, jam ad Occidentem, jam ad Orientem, quonam tandem appulsura? hinc in pulpitis tantum laboratur, & parùm navigatur; Unum assumptum abit in hunc ventum, aliud in alium, quid inde colligendum nisi ventus? S. Joannes Baptista multos convertebat in Judæa, sed quotnam accipiebat materias? Unam tantùm, *Parate viam Domini*, id est, præparationem ad regnum Christi. Jonas convertit Ninivitas, sed quotnam habuit assumpta? unum tantùm, *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur*, ità ut Jonas quadraginta diebus prædicārit unum assumptum tantùm, & nos quadraginta assumpta volumus prædicare unicâ horâ? hinc prædicamus nemini. Sermonem oportet esse unicolorem tantùm, unum tantùm habere objectum; unum tantùm assumptum; & unam tantùm materiam.

Matth. 3. v. 3.

Iona. 3 v. 4.

Prædicator unam tantùm debet sumere materiam: illam definire ut cognoscatur; illam dividere ut distinguatur; ex Sacra scriptura illam probare, ratione declarare; exemplo confirmare; illam dilatare causis, effectibus, circumstantiis, congruentiis inde sequi

qui necessariis, & incongruentiis vitandis: debet respondere ad dubia, satisfacere difficultatibus; impugnare & totis eloquentiæ viribus refutare argumenta contraria: & postmodum colligere, urgere, concludere, persuadere, finire. Istud est sermo; istud est prædicare: & aliud est tantùm vociferari. Nec nego, nec dicerè volo, quod sermo habere non debeat varietatem discursuum; sed hi omnes formari debent ex eâdem materia, & in illa continuari & finiri. Vultisne hoc totum oculis intueri? Videte. Arbor habet radices, habet truncum, habet ramos, habet folia, habet frondes, habet flores, habet deniq; fructus, talem oportet esse sermonem: habere debet radices validas & solidas; nam fundatus esse debet in Evangelio: habere debet unum truncum; quia unum solùm habere debet assumptum, & unam solam tractare materiam: ex hoc trunco nasci oportet varios ramos, qui sunt discursus diversi, sed ab eadem materia nati, & in illa continuati: Rami non debent esse aridi, sed foliis vestiti; nam discursus verbis debent esse vestiti & ornati: Arbor ista habere debet frondes, quæ sunt vitiorum reprehensiones: habere debet & flores, quæ sunt sententiæ: & denique fructus, qui sunt utilitas & finis ad quem sermo referendus; Ità ut habere debeat fructus, flores, frondes, folia, ramos, sed omnia nata & fundata in uno solo Trunco, qui est una sola materia. Si omnia sunt trunci, non est sermo, est lignum: si omnia rami, non est sermo, sed stipes: si omnia sunt folia, non est sermo, sed folia inversa & dispersa: si omnia sunt frondes, non est sermo, sed fascis aridus: si omnia sunt flores, non est sermo, sed fasciculus odorifer hinc inde collectus: Ut omnia sint fructus, non potest esse: nam fructus non sunt sine arbore. Ità ut in hac arbore, quam appellare possumus arborem vitæ, inveniri debeat utilitas fructus, florum pulchritudo, frondium vigor, foliorum ornatus, ramorum distensio, sed hæc omnia nata & formata ab uno tantùm Trunco, & hic Truncus non in aërem elevatus, sed in radicibus Evangelii fundatus: *Seminare semen.* Ecce hìc quales esse sermones debeant: ecce hìc, quales non sunt; hinc non mirum quod nullus sequatur fructus.

Totum quod dixi largè possum demonstrare non solùm præceptis Aristotelis, Tullii, Quintiliani: sed praxi observata à principibus Oratorum Evangelicorum sancto Joanne Chrysostomo, S. Basilio magno, S. Bernardo, S. Cypriano,

&

& celeberrimis orationibus S. Gregorii Nazianzeni utriusque Ecclesiæ magistri. Et posito quod in illis ipsis PP. sicut in S. Augustino, S. Gregorio, & multis aliis Evangelia inveniantur explicata cum nominibus Sermonum & Homiliarum: aliud est explicare, aliud prædicare: aliud docere, & aliud persuadere. De hoc ultimo ego loquor, quo tantum fructum fecerunt in mundo S. Antonius de Paduâ, & S. Vincentius Ferrariensis; sed necdum adhuc intelligo, quod hæc vera sit causa quam inquiro.

§. VII.

ERitne fortè defectus scientiæ, qui est in multis Concionatoribus? multi inveniuntur Prædicatores, qui ex illo vivunt quod non collegerunt, & seminant in quo non laboraverunt. Post latam Adæ sententiam, terra non consuevit dare fructum, nisi illi qui pane suo in sudore vultus sui vescitur. Apta etiam ista videtur ratio. Prædicator suum, & non alienum prædicare debet: hinc Christus inquit, quod agricola Evangelicus seminavit suum triticum, *Semen suum*: seminavit suum & non alienum, nam alienum & ablatum non servit ad seminandum, quamvis furtum sit scientiæ. Eva comedit pomum scientiæ, & ego olim conquerebar de hac matre; jam cùm comedit pomum, quare sibi non reservavit grana: nonne fuisset bonum ad nos devenire arborem, cujus onus nunc incumbit nobis? Quare ergo hoc non sic fecit Eva? Quia pomum erat furtivum, & alienum est bonum esu, sed non seminatu. Bonum esu; quia dicunt quod est sapidum: non bonum ad seminandum, quia non nascitur. Expertus aliquis fuerit, quod alienum nascatur in domo sua, sed certus sit quod si crescet, non aget radices: & quod non habet radices, non potest dare fructum. Ecce quare multi Concionatores non faciunt fructum, quia prædicant alienum & non suum: *Semen suum*. Concionator inire debet certamen cum vitiis: & arma aliena, licet etiam ipsius Achillis, nemini dant victoriam. Patroclus cum armis Achillis victus fuit & mortuus. Davidi procedenti in campum contra Gigantem, Saul sua obtulit arma quæ acceptare recusavit; armis alienis nemo vincere potest: quamvis sit David, Arma Saulis soli serviunt Sauli; & arma Davidis Davidi: & plus juvat virga pastoralis & funda propria, quàm gladius & hasta aliena. Prædicatore pugnante armis alienis, non est quod timeat quis, ne vincat aut prosternat Gigantem.

Matth. 4. v. 21. Christus Apostolos fecit piscatores hominum, *Faciam vos piscatores hominum*, quod tantundem erat ac ipsos ordinare Prædicatores: Et quid faciebant Apostoli? Textus dicit, quod erant *Reficientes retia sua*. Retia erant sua & non aliena. Notate: *Retia sua*: non dicit quod erant sua, quia illa comparârant; sed quod erant sua, quia illa reficiebant. Non erant sua, quia illis constiterunt pecuniâ; sed quia constiterunt labore. Hoc modo erant retia sua: & quia hoc modo erant sua, idcircò erant retia piscatorum, qui piscari debebant homines. Retibus alienis vel alienâ manu factis capi possunt pisces, non homines. Ratio hujus est, quia in ista piscatura intellectuum, solùm qui novit facere rete, mittere illud novit & educere. Quomodo conficitur rete? Ex filo & nodo conficitur foramen. Qui filum ducere & nodum nectere ignorat, quomodo faciet rete? qui nescit connectere & claudere, quomodo capiet homines? Rete habet plumbum tendens ad fundum, & superius ligna innatantia aquis. Sermo habet quædam gravia & profunda; habet alia levia & superficialia: sed regere leve & ponderosum solùm novit, qui conficit rete. Qui prædicando non tangit fundum superficialitèr loquitur: Rationes non oportet esse superficiales, sed natas & fundatas. Prædicare non est recitare. Rationes propriæ nascuntur in intellectu, alienæ adhærent memoriæ: & homines non convincuntur per memoriam, sed intellectum.

Venit S. Spiritus super Apostolos, & quando linguæ descendebant de cœlo, putabam ego lapsuras fuisse in ipsum os, sed descendebant super caput. Et quare super caput non super os, quod est proprius locus linguæ? Quia quod proferre debet Prædicator, non solùm ex ore prodire oportet, sed per os ex capite. Quod ex ore tantùm exit, sistit in auditu: quod prodit ex judicio penetrat & convincit intellectum. Amplius adhuc aliquid istæ continent linguæ S. Spiritus. Textus dicit, quod non omnes linguæ descenderunt super omnes Apostolos, sed singulæ super singulos, *Apparuerunt dispertitæ linguæ tanquam ignis, seditque supra singulos eorum*. *Act. 2. v. 3.* Et quare singulæ supra singulos, & non omnes supra omnes? Quia omnes linguæ non serviunt omnibus, sed cuilibet sua. Una tantùm lingua supra Petrum; nam lingua Petri non servit Andreæ. Alia lingua supra Andream; nam lingua Andreæ non servit Philippo: alia lingua

gua ſuper Philippum; nam lingua Philippi non ſervit Bartholomæo: & ſic de reliquis. Quod hoc ità ſe habeat vide in ſtylo cujuſque Apoſtolorum, ſupra quem deſcendit Spiritus Sanctus. De quinque tantùm habemus ſcripturas, ſed differentia, quâ ſcripſerunt, ut nôrunt docti, eſt admirabilis. Calami omnes extracti erant ex alis Columbæ divinæ; ſed ſtylus tam diverſus, tam ſpecialis, & tam proprius uniuſcujuſque, ut clarè demonſtret quod erat ſuus. Matthæus facilis; Joannes myſterioſus. Petrus gravis: Jacobus fortis. Thadæus ſublimis, & omnes tam vigoroſi in dicendo, ut quodlibet eorum verbum eſſet tonitru? quælibet clauſula fulmen; & quælibet ratio triumphus. Aſſociate hiſce quinque SS. Lucam & Marcum qui etiam ibi erant, & invenietis numerum iſtorum ſeptem Tonitruum quæ audivit S. Joannes in
Apoc. 10. v. 3. Apocalypſi: *Locuta ſunt ſeptem tonitrua voces ſuas.* Tonitrua loquebantur articulatis vocibus, ſed iſtæ voces erant ſuæ: *Voces ſuas*, ſuas,
Anſbertus hic. non alienas ſicut notavit Anſbertus, *Non alienas, ſed ſuas.* Denique prædicare alienum, eſt dicere alienum: & alienum nihil fructificat.

Nihilominùs non me fundo penitus in hac ratione, nam de magno Joanne Baptiſta novimus ipſum prædicâſſe quod prædicavit Iſaias, ſicut notavit S. Lucas, & non alio ſub nomine niſi Sermonum: *Prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum, ſicut ſcriptum eſt in libro Sermonum Iſaiæ Prophetæ.* Luc. 3. v. 3. Præterea quod ſumpſit S. Ambroſius ex S. Baſilio: S. Proſper & Beda ex S. Auguſtino: Theophylactus & Euthymus ex S. Chryſoſtomo.

§. VIII.

ERit tandem cauſa, quam tantùm inquirimus, Vox qua hodie loquuntur Prædicatores? olim prædicabant clamando, hodie prædicant converſando: olim potior pars Prædicatoris erat bona vox & bonum pectus. Et verè ſicuti mundus regitur adeò per ſenſus, aliquando plus valent clamores quàm ratio. Arridebat etiam ratio iſta: ſed illam probare non poſſumus cum Seminatore, diximus etenim jam non eſſe officium oris. Nunc quod nobis negavit Evangelium in Seminatore metaphorico, nobis dedit Seminator verus, qui eſt Chriſtus. Mox ut Chriſtus abſolvit parabolam, inquit Evangelium quod Dominus incepit clamare, *Hæc dicens clamabat.* Luc. 8. v. 8. Dominus clamavit, & non ſuper Parabolam ratiocinatus eſt, tale etenim erat auditorium, ut

plus fideret clamoribus quàm rationibus.

Interrogaverunt Baptistam Quis esset? respondit, *Ego vox clamantis in deserto.* Hoc modo Baptista sese definivit. Definitionem Prædicatoris putabam ego esse vocem ratiocinantem, & non clamantem; Quare itaque Baptista se definivit per Clamorem, & non per ratiocinationem sive rationem? Quia multi sunt in hoc mundo, in quibus plùs valent clamores, quàm rationes: & hujusmodi erant, quibus Baptista prædicabat. Ecce hoc clarè in Christo. Pilatus postquam examinavit accusationes contra illum, lavit manus dicens; *Ego nullam causam in eo invenio.* Eodem tempore totus Populus & Scribæ clamabant foris ut crucifigeretur: *at illi multò magis clamabant, Crucifigatur*, ità ut Christus pro se haberet rationem, & contrà se clamores. Et quid prævaluit? plus valuerunt clamores quàm ratio. Ratio nihil valebat ad illum liberandum: clamores sufficiebant ad illum crucifigendum. Et quia clamores in mundo tantùm prævalent, bonum est aliquando clamare. Prædicatores, bonum est vociferari. Idcircò Isaias Prædicatores vocavit nubes, *Qui sunt isti, qui sicut nubes volant?* Nubes habet fulgur, tonitru, & fulgetrum: fulgur pro oculis, tonitru pro auribus, fulgetrum pro cordibus; fulgure illuminat, tonitru terrefacit, fulgetro occîdit; sed fulgetrum ferit unum, fulgur multos, tonitru omnes. Ità vocem Prædicatoris esse oportet, Tonitru de cœlo quod terrefacit, & tremere facit mundum.

Ioan. 1. v. 28. *Luc. 23 v. 14.* *Matth. 27. v. 23* *Isai. 60 v. 8.*

Sed quid dicemus ad orationem Moysis? *Concrescat ut pluvia doctrina mea: fluat ut ros eloquium meum?* id est, leniter & sine strepitu. Quid dicemus ad ordinarium exemplum Christi, sic ab Isaiâ decantatum: *Non clamabit, neque audietur vox eius foris?* id est, non clamabit sed loquetur tam temperatâ voce; ut non possit audiri foris. Nec ullum est dubium, quod loqui familiariter, & loqui potius auditui quàm auribus, non solùm majorem conciliat attentionem, sed naturaliter & sine vi insinuatur, intrat, penetrat, & in animum dimittitur.

Deut. 32. v. 2. *Isai. 42 v. 2.*

In conclusione causæ, quare hodie Prædicatores non faciant fructum cum Verbo Dei, non est circumstantia Personæ, *Qui seminat:* nec styli, *Seminare*: nec materiæ, *Semen:* nec scientiæ, *Suum*: nec vocis, *Clamabat.* Moyses habebat debilem vocem: Amos habebat grossiorem stylum: Balaam non habebat exemplum vitæ, ejus asina

Exod. 4 v. 10. Voce gracili juxta LXX. *Amos 1. v. 1.*

Eccle-siastes 1. & de-inceps. num. 22. & 23. na non habebat scientiam, & tamen omnes isti loquendo persuaserunt & convicerunt. Igitur si nulla rationum per quas discurrimus, nec omnes simul junctæ, sunt causa principalis, nec sufficiens exigui fructus quem hodiedùm facit Verbum Dei, quam tandem dicemus veram causam?

§. IX.

VErba loco Thematis assumpta illud dicunt: *Semen est Verbum Dei.* Nostis Christiani causam? quare hodie tot Prædicationes tam parum fructificent? Est, quia verba Prædicatorum sunt verba, sed non sunt verba Dei. De eo loquor quod ordinariè auditur. Verbum Dei (sicut dixi) est tam potens & efficax, ut non solùm fructum faciat in terrâ bonâ, sed in spinis nascatur & petris? Sed si verba Prædicatorum non sunt Verba Dei, quid mirum quod non habeant efficaciam & effectum
Osee. 8. v. 7. Verbi Dei? *Ventum seminabunt, & turbinem colligent.* Si Prædicatores ventum seminant, si prædicatum est vanitas, si non prædicatur verbum Dei, quomodo Ecclesia Dei non incurret tempestatem, loco ejus quod colligere deberet fructum?

At fors dicetis mihi: Pater, Prædicatores hodierni nonne prædicant Evangelium, nonne prædicant è S. Scripturâ? quomodo itaque non prædicant Verbum Dei? hoc est latens malum. Prædicant verba Dei, sed non verbum Dei: *Qui habet sermonem meum, loquatur sermonem meum verè*: dixit Deus per Jeremiam Prophetam. Ierem. 23. v. 28
Verba Dei prædicata eo sensu quo Deus ea protulit, sunt Verbum Dei: sed prædicata in sensu quo nos volumus, non sunt Verbum Dei, potiùs esse possunt diaboli. Diabolus tentavit Christum ut de lapidibus faceret panem; respondit illi Christus: *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Hæc sententia Matth. 4. v. 4.
adducta est ex Deuteron: c. 8. Videns diabolus quod Christus sese defenderet contra tentationes ex S. Scriptura, ducit illum ad templum, & allegans locum Psalmi 90. alloquitur hoc modo: *Mitte te deorsum: scriptum est enim, quia Angelis suis Deus mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis.* Psalm. 90. v. 11
Ità ut Christus sese defenderit contra diabolum Sacrâ Scripturâ, & diabolus etiam Christum tentârit Sacrâ Scripturâ. Omnes Scripturæ sunt Verbum Dei; Si igitur Christus allegat Scripturam ad defendendum se contra diabolum, quomodo diabolus utitur Scripturâ ad tentandum Christum

ſtum? Ratio eſt, quia Chriſtus accipiebat verba Scripturæ in ſuo vero ſenſu, & diabolus in ſenſum alienum detorquebat: & illa ipſa verba quæ accepta in ſenſu vero ſunt Verbum Dei, ea ſumpta in ſenſu alieno, ſunt arma diaboli. Eadem verba ſumpta in ſenſu quo Deus illa protulit, ſunt Defenſio: ſumpta in eo ſenſu, in quo non à Deo prolata, ſunt tentatio. Ecce hîc tentationem, quâ tunc diabolus conatus eſt deijcere Chriſtum, & quâ hodie idemipſi conatur inferre bellum de pinnaculo templi. Pinnaculum eſt pulpitum, quia eſt locus ejus altiſſimus. Diabolus tentavit Chriſtum in deſerto; tentavit in monte: tentavit in templo. In deſerto tentavit illum Gulâ; in monte ſuperbiâ: in templo, ſcripturis perverſè interpretatis. Et hæc eſt iſta tentatio, quam hodiedùm maximè patitur Eccleſia: & quæ in diverſis mundi partibus exturbavit ſi non Chriſtum, ſaltem fidem ejus.

Dicite mihi Concionatores (Vos quibus loquor tam ſanctâ compellatione verè indigni) dicite mihi: iſta inutilia aſſumpta quæ toties exaggeratis; iſtos conceptus opinione veſtra acutos, quos deducitis: inveniſtiſne aliquando in Prophetis veteris Teſtamenti, vel in Apoſtolis aut Evangeliſtis Teſtamenti novi, vel in Authore utriuſque Teſtamenti Chriſto? Certum eſt quod non: nam à primo verbo Geneſis uſque ad ultimum Apocalypſis ſimile non invenitur in ſcripturis omnibus. Porrò ſi in Scripturis non habetur quod dicitis aut prædicatis, quomodo putatis vos prædicare Verbum Dei? Inſto. In iſtis locis, in textibus allegatis, ad probandum quod dicitis, eſtne ſenſus iſte, in quo Deus eos dixit? Eſtne iſte ſenſus, in quo illos locos intelligunt Patres Eccleſiæ? Eſtne iſte ſenſus literalis verborum? Non certè: ſæpiùs etenim iſta verba ſumitis ſecundùm quod ſonant, & non ſecundùm quod ſignificant: nec interdùm pro eo quod ſonant. Proinde ſi iſte non eſt ſenſus Verborum Dei; ſequitur quod non ſunt Verba Dei: & ſi non ſunt Verba Dei, quid conquerimur Conciones infructuoſas permanere? Sufficitne referre Verba Dei, ut dicant hoc quod nos volumus, & nos nolumus dicere, quod illa dicunt? Tunc etiam videre ipſum auditorium capita movere, quando capita oporteret impingere ad parietes ad audita! Verè neſcio, quidnam magis mirer, utrum noſtros conceptus, vel veſtros applauſus? O quàm bellè dixit iſte Concionator! ſic planè eſt: ſed quid dixit:

Fal-

Falsum testimonium textui, aliud falsum testimonium Sancto, aliud intellectui & sensui amborum. Audiamus Hieronymum in Prologo Galeato. *Sola scripturarum ars est, quam sibi omnes passim vendicant, & cum aures populi sermone composito mulserint, hoc legem Dei putant: nec scire dignantur, quid Prophetæ, quid Apostoli senserint: sed ad sensum suum incongrua aptant testimonia: quasi grande sit, & non vitiosissimum dicendi genus, depravare sententias, & ad voluntatem suam scripturam trahere repugnantem*: ità Hieronymus. Et sic convertetur mundus falsis testimoniis Verbi Dei? Quod si cui hæc censura videatur nimis rigida, velim me audiat.

Hieron

Christus stabat accusatus ante Caipham, & ait Evangelista S. Matthæus, quod tandem venerint duo falsi testes: *Novissimè venerunt duo falsi testes.* Hi retulerunt audivisse se Christum dicentem, quod si Judæi destruerent Templum Dei, in triduo illud resuscitaturus esset. Si legerimus Evangelistam Joannem, inveniemus quod Christus eadem verba relata dixerat. Porrò si Christus dixerat se reædificaturum templum Dei spatio tridui, & illud ipsum est quod retulerant testes, quomodo vocat illos Evangelista testes falsos? *Duo testes falsi.* Idem S. Joannes dedit rationem. *Loquebatur de templo corporis sui.* Quando Christus dixit quod in tribus diebus templum reædificare vellet, loquebatur de templo mystico sui corporis, quod Judæi per mortem destruxerunt & Christus resurgendo reædificavit: Et quia Christus loquebatur de templo mystico, & testes hoc referebant de templo materiali, licet verba essent vera, testes erant falsi: erant falsi, quia Christus illa dixit in sensu alio, & illi in alio: & referre verba Dei in alio sensu, quàm fuerunt dicta, est proferre falsum testimoniũ contra Deum, & Scripturas. O Domine quot falsa contra te proferuntur testimonia! Quoties audio dici, quod dicas, hoc quod nunquam dixisti: Quoties audio dici, esse verba tua, conceptus meos: nam ex horum numero nolo me excludere! Quid ergò mirum quod nostri conceptus, & nostræ vanitates ac fabulæ non habeant efficaciam Verbi Dei!

Matth. 26. v. 60.

Joan. 2. v. 21.

Væ miseris nobis & temporibus nostris! cum in his completa est Prophetia S. Pauli: *Erit enim tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus: à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem*

con-

convertentur. Fabula duas habet significationes: dicere vult figmentum, & comœdiam, & istud sunt multæ Prædicationes hujus temporis; Sunt figmentum, quia sunt subtilitates & conceptus aërei sine fundamento veritatis: sunt comœdia, nam auditores ad concionem veniunt quasi ad comœdiam; & sunt Prædicatores, qui ad pulpitum veniunt veluti comœdi. Inter felicitates temporis præsentis in Lusitania, meritò numeratur illa, quod comœdiæ ibidem sublatæ: sed non ità factum est; Comœdiæ non sunt sublatæ, sunt mutatæ: transierunt de Theatro ad Pulpitum. Nolite putare me exorbitare vocando comœdias multas conciones quæ hodie audiuntur; Optarem hîc habere comœdias Plauti, Terentii, Senecæ, & videretis ibidem, si non inveniretis multas veritates vitæ, & vanitates mundi, multa doctrinæ moralis puncta, multò magis vera & solida, quàm quæ hodie audiuntur ex pulpitis. Magna profectò est miseria, quod plura inveniantur documenta instituendæ vitæ in versibus Poëtæ alicujus profani & gentilis; quàm in sermonibus Oratoris Christiani, & frequenter non tantum Christiani, sed etiam Religiosi.

Parum dixit S. Paulus vocando illos comœdiam: nam multi sermones non sunt comœdiæ, sed larvæ. Ascendit quandoq; pulpitũ Prædicator aliquis, ex iis qui profitentur se mortuos mundo, vestitus & indutus habitu Pœnitentiæ (nam omnes habitus plus vel minùs asperi, sunt Pœnitentiæ: & omnes, à die quo profitemur, indumenta mortuorum) aspectus est horror, nomen reverentia, materia compunctio, dignitas oraculum, locus & expectatio silentium: rupto isto silentio, quid auditur? Quod si isti auditorio interfuisset extraneus, qui non cognovisset & vidisset istum hominem intrantem in publicum ad dicendum in isto habitu & tali loco, putasset se auditurum Tubam è cœlo, quodlibet verbum esse fulgetrum, quod prædicaturus esset zelo & fervore Eliæ? quod voce, gestu & actionibus vitia redacturus esset in pulverem & nihilum. Et nos, quid videmus? Videmus exire de ore hominis istius, sicut & ex istis habitibus vocem valdè affectatam, politam, & mox grandi boatu tonare; sed ad quid? ad excitandam attentionem: ad conciliandum fidem dictis: ad subtilitates magis elevandas: ad obliniendа præcipitia: ad provocandum auroræ splendorem: ad resolvendum crystallum: arefaciendum

dum jasminum: & alias mille hujusmodi indignitates. Nunquid istud est larva magis digna risu, si non esset tantùm deploranda? In comœdia vestitur & loquitur Rex instar Regis, pedissequus loquitur & vestitur instar pedissequi: rusticus vestitur & agit ut rusticus: sed Prædicator vestitus est ut Religiosus, & locutus, Quomodo? Nolo hoc dicere propter reverentiam loci. Nunc cum Pulpitum est Theatrum, & sermo comœdia; si volumus, nonne benè faciemus figuram? nonne dicent verba, cum habitu & officio? Itàne prædicabat S. Paulus? itàne prædicabant SS. Patriarchæ qui se & nos induerunt istis habitibus? nonne laudamus, & admiramur eorum Prædicationem? nonne gloriamur esse eorum filios? Quare ergo illos non imitamur? Quare non prædicamus quod illi prædicarunt? in hoc eodem pulpito concionatus est S. Franciscus Xaverius; in hoc ipso prædicavit S. Franciscus Borgias; & Ego qui eundem habitum gesto, quare non prædicarem eorum doctrinam, cùm me deficit eorum spiritus?

§. X

Dicetis mihi quod objicitur, & jam expertus sum: quod si prædicamus ità, rident nos auditores & audire fastidiunt. O bona ratio pro servo Jesu Christi! rideant, & fastidiant; quid inde? nos, nostrum faciamus officium. Doctrina quam illi rident, quam illi despiciunt, est quam illis prædicare oportet, & propter idipsum: nam est illis magis utilis & necessaria. Triticum quod cecidit in viam comederunt volucres: istæ volucres, juxta quod explicat Christus sunt dæmones, qui tollunt verbum Dei de cordibus hominum: *Venit diabolus, & tollit verbum de corde ipsorum.* Age, quare non comedit diabolus triticum quod inter spinas cecidit? vel quod inter lapides? sed quod in viam cecidit? quia triticum quod in viam cecidit, *conculcatum est ab hominibus*: & doctrina quam homines conculcant, quam homines despiciunt, est quam diabolus timet. Ab aliis Conceptibus, Discursibus, subtilitatibus, quas homines æstimant, non timet nec præcavet: scit enim illas non esse Conciones, quæ ex unguibus ipsi eruant animas. Sed doctrina quæ cadit *secus viam*: doctrina, quæ videtur calcata, *secus viam*: doctrina, quæ videtur esse communis, *secus viam*, doctrina, quæ videtur esse trivialis, *secus viam*: doctrina, quæ nos dirigit in viam, & viam salutis (quæ est

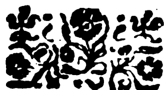
quam homines calcant & despiciunt) est quam diabolus timet & præcavet: illa est quam nititur comedere, & tollere è mundo. Propter idipsum ista est, quam deberent Prædicatores concionari, & auditores quærere. At si illi non ità fecerint, & nos riserint, rideamus & nos tantundem eorum irrisiones, quantùm applausus: *Per infamiam, & bonam famam* inquit S. Paulus. Prædicatorem concionari ad acquirendam famam, est vanum: Prædicare quod convenit, quamvis cum propriæ famæ dispendio, est Prædicatorem esse Jesu Christi.

2. Cor. 14. v. 27.

Sed delectentur, vel fastidiant auditores! O advertentia dignissima! Ecquis medicus attendat palatum infirmi dum tractat de ipsius sanitate? sanentur, & non delectentur: salventur, & amarizentur, nam ideo sumus Medici animarum. Quales putatis fuisse Petras, in quas cecidit pars tritici Evangelici? Christus explicans Parabolam inquit: quod Petræ sunt, qui cum gaudio Verbum Dei audiunt, *Hi sunt qui cum gaudio suscipiunt verbum.* Eritne ergo bonum, quod auditores cum gustu audiant, & in fine maneant lapides? non gaudeant, sed mollescant: non gaudeant, sed conterantur: non gaudeant, sed fructum referant. Iste est modus, quo fructum attulit triticum quod cecidit in terram bonam: *Et fructum afferunt in patientiâ*, concludit Christus; ità ut fructificatio non conjungatur cum delectatione, sed cum patientiâ fructificemus nos; & habeant illi patientiam. Concio fructificans, utilis, non est quæ delectat auditorem, sed quæ contristat. Quando ad quodlibet Prædicatoris verbum auditor contremiscit; quando quodlibet verbum Prædicatoris quasi torquet cor auditoris; quando auditor ex concione domum redit confusus & attonitus, nec non perplexus; concio est congrua, sperari potest fructus: *Et fructum afferunt in patientiâ.*

Denique ut Prædicatores perspiciant modum prædicandi, & auditores, quem audire conveniat; concludo cum domestico & nostri temporis exemplo. Prædicabant Conimbricæ duo Prædicatores famosi, ambo suis scriptis celebres: quos non nomino, quia disiungere volo. Altercati sunt quidam Doctores istius Universitatis, uter ipsorum foret melior, & quia vix judicium sine affectu; hi illum, isti alterum præferebant. Lector quidam Universitatis authoritate cæteros antecellens sic conclusit. Inter bina tanti nomi-

nis subjecta, meum interponere judicium formido, dicam tantùm differentiam, quam semper experior. Dum audio unum, optimè Prædicatore contentus ex sermone egredior: dum audio alterum egredior in memetipso turbatus; hoc dixisse sufficiat. Aliquando in me decepti estis, exeuntes ex sermone benè contenti Prædicatore: optarem vos modò exire malè contentos vobismetipsis. Seminatores Evangelici, ecce quod hîc intendere oportet nostris sermonibus, scilicet, non ut auditores exeant contenti ex nobis, sed malè contenti secum: non ut illis arrideant nostri cõceptus, sed displiceant illis suæ consuetudines, vita, temporis perditio, ambitio, omnia denique peccata. Quod si adeò malè contenti secum, si malè contenti nobiscum,
Gal. 1. quid refert? *Si hominibus placerem,*
v. 10. *Christi servus non essem*, ajebat omnium Prædicatorum maximus S. Paulus. O satisfaciamus Deo absque respectu hominum! Consideremus in hac ipsâ Ecclesiâ esse Tribus altiores illis quas
videmus: *Spectaculum facti sumus* 1. Cor.
Deo, Angelis & hominibus. Supra 4. v. 9.
Tribus Regum, sunt Tribus Angelorum, est Tribus & Tribunal Dei, quod nos audit & judicabit. Quam rationem reddet Prædicator Deo in die judicij? Auditor dicet, non mihi dixerunt: Sed
Prædicator, *Væ mihi, quia tacui.* Isai. 6.
Væ mihi quia non dixi conveni- v. 5.
entia! non fiat deinceps propter amorem Dei & nostri. Stamus ad portas Quadragesimæ, quod est tempus præcipuum quo Verbum Dei seminatur in Ecclesiâ, & præmunit hominem contra vitia. Prædicemus & obarmemus nos omnes contra peccata, contra superbiam, odia, ambitiones, invidias, concupiscentias & sensualitates. Videat Cœlum, adhuc in terrâ dari qui stet à parte ejus: Noverit infernus adhuc in terrâ dari qui inferat illi bellum Verbo Dei: & ipsa sciat Terra, adhuc esse se in spe & statu revirescendi, & ferendi fructum multum: *Et fructum fecit centuplum.*

SERMO

PRO

Feriâ Quartâ Cinerum.

Romæ in Ecclesiâ S. Antonii Lusitanorum Anno 1672.

Mementò homo, quia pulvis es: & in pulverem reverteris.

§. I.

BIna hodie cunctis mortalibus prædicat Ecclesia: utraque grandia, utraq; tristia, utraque tremenda, utraque certa. Unum verò certum adeò ac evidens, ut ad credendum intellectus non requiratur: Alterum adeò certum & difficile, ut ad penetrandum nullus sufficiat intellectus. Unum præsens: alterum futurum. Futurum intuentur oculi: præsens intellectus non assequitur. Quænam verò sunt ista duo ænigmata? hæc, *Pulvis es, & in pulverem reverteris. Pulvis es*, est præsens: *Et in pulverem reverteris*, est futurum. Pulverem futurum, & in quem revertemur, intuentur oculi: Pulverem præsentem seu qui sumus, nec oculi vident, nec intellectus capit. Quod pulverem me futurum mihi dicat Ecclesia, *in pulverem reverteris*: nec fides, nec intellectus ad credendum requiritur: in apertis & clausis hoc oculi intuentur sepulchris. Quid inscriptiones istæ seu Epitaphia significant? quid sepulchrales abscondunt lapides? Epitaphia pulverem indicant, lapides abscondunt. Omnia ibi abscondita; & quicquid ibi continetur, est illud nihil quod erimus: omnia pulvis. Pro evidentiore exemplo & horrore, ad recentiora Vaticani procedamus sepulchra. Interrogantibus cujusnã pulvis sunt isti cineres? respondebunt Epitaphia (quæ sola illos distinguunt) iste pulvis fuit Urbanus, ille Innocentius, ille Alexander, iste nondum totalitèr resolutus fuit Clemens. Ità ut ad credendum me pulverem futurum nec fides requiratur nec intellectus;

sed

ſed ſufficiat viſus. At quod hodie prædicet, mihiq; dicat Eccleſia fidei veritatiſq; regula me non ſolùm in pulverem reſolvendum in futuro, ſed jam in præſenti me pulverem eſſe, *Pulvis es!* Quomodo aſſequetur intellectus, oculis contradicentibus? Eſtne poſſibile, quod oculi iſti qui vident, aures quæ audiunt, lingua quæ loquitur, manus & brachia quæ operantur, pedes qui ambulando terram premunt, omnia iſta hodie ſint pulvis? *Pulvis es!*

Ad Eccleſiam cum ipsâ argumentor Eccleſia, *Memento homo.* Eccleſia mihi dicit, ſupponendo quod ſim homo: Ergò non ſum Pulvis. Homo eſt ſubſtantia vivens, ſenſitiva, rationalis. Pulviſne vivit? non; quomodo ergò vivens eſt pulvis? Pulviſne ſentit? non; quomodo ergo ſenſitivus eſt pulvis? Pulviſne intelligit & ratiocinatur? non; quomodo ergò rationalis eſt pulvis? Si denique mihi concedunt, quod ſim homo, *Memento homo*; quomodo mihi prædicant quod ſim pulvis, *Quia pulvis es?* nihil conducibilius nobis eſſe poſſet, quàm nec reſponſum, nec dubii hujus accipere reſolutionem: at reſponſum ejuſq; ſolutio, erit noſtri diſcurſus materia. Ut materiæ hujus difficultatem meliùs valeam enodare, debitumque ex eâ fructum reportemus, iſtam obſecremus Dominam, quæ ſola, puros inter homines, omnis fuit corruptionis expers, ut gratiam nobis impetrare dignetur. Ave Maria.

§. II.

ECce Auditores Chriſtiani, non ſolùm pulvis erimus: ſed jam ſumus, *Pulvis es.* Quicquid argumentorum in contrarium, univerſali huic ſententiæ opponi poteſt, jam audiſtis. Sed quia iſta ſententia definitivè fuit pronunciata, & per ipſum Deum Protoplaſto noſtro ejuſque deſcendentibus declarata: nec interpretationem patitur, nec dubium habere poteſt. Sed quomodo poſſibile, quomodo inquam poſſibile, quod ego qui hæc loquor, vos qui eadem auditis, cunctique qui nunc vivimus ſimus pulvis? *Pulvis es!* Iſta eſt ratio; Homo in quocunque degens ſtatu certus eſt ſe pulverem fuiſſe: & in pulverem reverſurum eſſe. Fuit pulvis, & in pulverem revertetur: Ergò eſt pulvis; omne enim vivens non eſt id quod actualiter exiſtit, ſed quod fuit & futurum eſt. Jam videte.

In die oſtenſionis, quando Moyſes Ægyptiique Magi ſuam coram Rege Pharaone oſtentaturi erant potentiam: Moyſes ſolus cum Aarone ex una, omneſque magi ſtabant ex parte altera. Da-

to à Rege signo, mandavit Moyses Aaroni virgam suam è manu projiceret in terram, quæ mox in vivum tamq; horridum conversa fuit serpentem, quemadmodum ille quem ipse in deserto fugerat. Similitèr fecerunt magi: & serpentes incepêre super terram discurrere; Serpens verò Moysis cæteros insecutus, animosè & intrepidè, vivos ac integros absq; discerptione & comminutione cœpit devorare & deglutire. Casum refert Scriptura Sacra in hæc verba: *Devoravit virga Aaron, virgas eorum.* Hîc noto. Dicendum fuisse videtur non virga, sed serpens. Virga ad edendum carebat ore, dentibus ad masticandum, gutture ad diglutiendum, stomacho ad incorporandum tantam serpentum multitudinem. Serpens, in quem virga fuit conversa non carebat illis: erat enim Draco vivus, vorax, terribilis, & tantæ stragis tamque animosi actus capax. Quare nunc igitur textus dicit, Virgam, & non, Serpentem hæc omnia fecisse? Quia quodlibet est hoc quod fuit, aut futurum est. Virga Moysis in serpentem conversa ante fuerat Virga, & postquam serpens facta, in virgam fuit reversa: & serpens qui fuit virga, & in virgam denuò revertetur, non est serpens, sed virga: *Virga Aaron.* Verum est, quod serpens isto tempore erat vivus, ambulans, comedens, pugnans, vincens, & triumphans: sed quia fuerat virga, & in virgam reversurus, non erat quod actualitèr existebat: sed quod fuerat, & futurus erat: *Virga.*

Exod. 7 v. 12.

Ah astuti serpentes hujus mundi, tam vivi tamque vivaces! nihil vobis de vita vestra aut vivacitate præsumatis: non estis hoc, quod putatis, aut estis: estis hoc, quod fuistis, & eritis. Quantò magis nunc vobis videmini draco coronatus, squamis aureis circumdatus, erectâ, gyrante & ventilante caudâ, pectore tumido, alis extensis, collo erecto & superbo, ore hiante, dentibus acutis, linguâ trisulcâ, oculis scintillantibus, unguibus rapacibus. Quantò magis iste draco luctari sibi videtur in hastiludijs Lacedæmonum, jam hortis inambulare Hesperidum, jam thesauros protegere Mydæ, vel inter Meteora stellasve volitare, vel inter Hierarchias Divinitatis affectatæ: fuit virga, erit virga, estque virga: fuit terra, erit terra, estq; terra: fuit nihil, erit nihil, estque nihil. Quicquid enim in hoc mundo vivit, est quod fuit, quodque erit. Solus Deus est hoc, quod est; sed ex hoc ipso capite. Notate.

Apparuit Deus eidem Moysi in de-

deserto Madian, mandans nova propinquæ liberationis nuntia captivo deferre populo: interroganti que cujus nomine ad conciliandam dictis suis fidem, annunciare deberet: semetipsum definiendo respondit Deus: *Ego sum, qui sum.* Dices: *Qui est, misit me ad vos.* Qui est? Quodnam hoc est nomen, & quæ distinctio ista? Etjam Moyses est, qui est: & Pharao est, qui est: similiter & populus Israëliticus est, qui est. Cum ergò ipsum nomen & definitio omnes includat & omnia, quare eam sibi usurpat Deus tanquam suam? Et si omnes sunt quod sunt, & quilibet est quod est; quare non tanquam attributum, sed propriam Divinitatis suæ essentiam sibi vendicat: *Ego sum, qui sum?* Egregiè respondit S. Hieronymus verbis Apocalypseos, *Qui est, & qui erat, & qui venturus est.* Scitisne, cur dixerit Deus: *Ego sum qui sum?* Quia solus Deus hoc est, quod fuit & futurus est. Deus est Deus, fuit Deus, & futurus est Deus: & solus ille qui est quod fuit, & quod futurus est, est qui est: *Qui est, & qui erat, & qui venturus est. Ego sum, qui sum.* Ita ut ille, qui est hoc quod fuit, & futurus est, sit qui est; & hic solus est Deus. Qui non est quod fuit aut futurus est, non est qui est; est quod fuit & futurus est: & isti sumus nos. Respiciendo retrò, quid fuimus? pulvis. Fuimus pulvis, & erimus pulvis: ergò istud est, quod sumus: *Pulvis es.*

Exod. 3. v. 14.

S. Hieronym. Apoc. 1 v. 4.

Scio quoq; terrestres esse Deos, & hanc terram in qua vivimus, communem omnium, vel domesticorum, vel extraneorum Deorum fuisse patriam. Dij isti constabant ex diversis metallis: alii ex argilla (vel cruda vel malè cocta) sed tamen Dii. Sunt Dii magnificentiâ, majestate, potestate, & adoratione; Dii quoque nomine: *Ego dixi Dii estis;* verumtamen si quis istorum esset Deorum (quia esse potest) qui sibi imaginetur & dicat, *Ego sum qui sum*: consideret primò quid fuit, quidve erit. Si fuit Deus, & erit Deus, est Deus: & ego in ipsum crederem, & adorarem. Sed si non fuit, nec futurus est Deus: si fuit, & futurus est pulvis, suam potius attendat corruptionem & resolutionem; quam imaginariam suam Divinitatem. Ita hoc asseruit vobisque verificavit ipse Deus, qui illos Deos nuncupavit: *Ego dixi Dii estis: vos autem sicut homines moriemini.* qui fuit, eritque pulvis; sit licet quicquid, & quantum velit, est tamen pulvis: *Pulvis es.*

Psal. 81 v. 6.

Psal. 81 v. 7.

§. III.

Videor mihi meam probâsse propositionem ejusdemque conse-

consequentiam; quod si in propriis illam terminis vobis demonstrari velitis, præsto sum. Veritatem istam practicè ostenderunt duo, qui nos meliùs nobisipsis noverant, Abraham & Job. Job cum alio quàm nostro memento, dicebat Deo: *Memento quæso, quod sicut lutum feceris me, & in pulverem reduces me.* Abraham copiam libertatemque cum Deo loquendi petens ajebat: *Loquar ad Dominum cum sim pulvis & cinis.* Differentiam Terminorum jam videtis; quâ major propositoque nostro naturalior esse nequit, Job se pulverem fuisse, & futurum esse asserit? Abraham se non fuisse, aut futurum esse pulverem; sed in præsenti esse affirmat, *Cum sim pulvis & cinis.* Si alter istorum mortuus, alter adhuc fuisset vivus, valdè propriè loquerentur: omnis enim vivus dicere potest, fui, & futurus sum pulvis: Et mortuus, si loqueretur deberet dicere, ego sum pulvis; Veruntamen Abraham hoc dicens adhuc vivebat, similiter & Job: & uterque nec differenti ex materia, nec ex differente constabant naturâ; Proinde si ambo ejusdem erant naturæ & adhuc viventes, quomodo alter eorum se jam pulverem esse, alter se pulverem fuisse ac futurum esse dicit? Propter idipsum, quia Job fuit & futurus est pulvis, hinc Abraham est pulvis. In Job locuta fuit mors, in Abraham vita, & in utroque natura. Unus se per præteritum descripsit & futurum, alter se definivit per præsens: Unus consideravit effectum, alter causam: Unus insinuavit quod erat, alter declaravit quare: Job enim & Abraham & alius homo quicunq; fuit & futurus est pulvis, hinc jam est pulvis. Fuistisne & futuri estis pulvis sicut Job? estote jam pulvis sicut Abraham, *Cum sim pulvis & cinis.*

Iob 10. v. 9.

Gen. 18. v. 27.

Re, ut oportet, consideratâ, totum hoc habemus in nostro textu, sequentia etenim verba non solùm ejusdem declarationem, verùm etiam præcedentium continent rationem. *Pulvis es*: Quare? quia *in pulverem reverteris.* Pulvis enim fuistis, & in pulverem revertemini; hæc illius verbi, *reverteris*, est energia, quod non solùm futurum sed jam præteritum pulverem signat; hinc non inquit in pulverem convertêris, sed *reverteris* in pulverem qui fuisti. Dicendo mortuos in pulverem converti impropriè loquimur: non enim est conversio, sed reversio; *reverteris.* Est reverti in pulverem in morte; qui fuimus in nativitate. Est redire in pulverem sepulchralem; qui fuimus in agro Damasceno-

no. Et quia fuimus pulvis, & in pulverem redituri sumus *in pulverem reverteris* : hinc jam pulvis sumus. *Pulvis es*. Hæc non est mea expositio, sed formalitas Textus, quo Deus sententiam mortis protulit in Adamum. *Donec revertaris in terram , de qua sumptus es; quia pulvis es*. Proinde ratio & quare pulvis sumus; *Quia pulvis es*, sit, quod pulvis fuimus, & in pulverem revertemur; *donec revertaris in terram, de qua sumptus es*.

Gen. 3. v. 19.

Videtur tantùm opponi posse, quod, Ly, *Donec*, tempus quoddam medium significet inter pulverem præteritum & futurum, intermedioque illo tempore non simus pulvis. Ast ipsa veritas divina quæ dixit; *Donec*; etiam simul addidit, *Pulvis es*. Consequentiæ hujus ratio consistit in *Reverteris*; quia reversio quâ revertimur ad pulverem qui fuimus, circularitèr non ab ultimo , sed primo vitæ incipit puncto. Notate. Nominalis hæc nostra vita non est aliud quàm circulus de pulvere ad pulverem: de pulvere qui fuimus, ad pulverem qui futuri sumus. Hi majorem, alij minorem, illi adhuc minorem, & alij minimum faciunt circulum , *De utero translatus ad tumulum*: sed sive via sit longa, sive brevis & brevissima , quia de pulvere ad pulverem; semper & quocunque vitæ tempore pulvis sumus. Qui ambulat circulariter à puncto , quantò magis recedit tantò magis ad ipsum appropinquat : & qui magis recedendo magis appropinquat, non recedit. Pulvis qui nostrum fuit principium, ille idem noster est finis: & quandoquidem ambulamus circulariter ab hoc pulvere ad illum; quantò magis recedere videmur ab illo, tantò propiùs huic appropinquamus; passus nos elongans, idem nos adducit. Dies vitam inchoans, idem eam abrumpit. Et quemadmodum vitæ nostræ rota semper volvitur, continuò ipsam atterit, erimusque semper pulvis. Proinde reversionem hanc & revolutionem circuli hujus Deus intimans Adamo, *Donec revertaris*: ex præmissis, Pulvis fuisti, & pulvis eris , consequentiam intulit, pulvis es , *quia pulvis es*. Ita ut à primo vitæ instanti ad ultimum usque momentum ejusdem persuadere nobis & concludere habeamus , quod non solùm fuerimus & futuri simus, sed jam pulvis simus, & hoc in idipsum. Fuisti pulvis, & eris pulvis? es pulvis: *Pulvis es*.

Iob 10. v. 19.

§. IV.

JAm supposito quod simus Pulvis, quod negari nequit, siqui-

dem hoc Deus dixit: fortassis me interrogabitis, & quidem rationabilitèr; in quo igitur vivos distinguimus à mortuis? mortui sunt pulvis, & nos similitèr pulvis sumus, in quo igitur discernimur ab illis? Distinguimus vivos à mortuis, sicut pulvis distinguitur à pulvere. Vivi sunt pulvis levis: mortui gravis & dejectus. Vivi sunt pulvis sese movens: mortui sunt pulvis immotus jacens, *Hic iacet*. Loca hæc tempore verno pulvere sunt cooperta, si discutias pede rapitur in aërem, & quid sequitur? hoc quod commune plerisque vivis: non quiescit, nec quiescere potest; ambulat, currit, volat, hâc ingreditur, illàc exit, nunc ante, nunc retrò, omnia implet, omnia operit, omnia involvit, perturbat & tollit, omnia obscurat, omnia penetrat, in omnia & per omnia sese insinuat, nec momento quidem, dum ventus durat quietus: quiescente vento decidit pulvis, & ubi quievit ventus ibidem simul etiam quiescit pulvis, vel intrà domum, vel in plateâ, sive suprâ tectum, sive in mari, flumine, monte, seu ruri. Nunquid est itâ? Plane. Quinam est iste ventus & pulvis? Pulvis sumus nos: *Quia pulvis es*. Ventus est no-
Iob 7. v. 7. stra vita, *Quia ventus est vita mea*. Exoritur ventus, raptatur simul & pulvis: quiescit ventus, decidit pulvis. Exoritur ventus, ecce pulverem raptatum, & iste sunt vivi: quievit ventus, ecce pulverem prostratum; & hic sunt mortui. Vivi pulvis; mortui pulvis. Vivi, pulvis agitatus; mortui pulvis immotus & quietus. Vivi pulvis cum vento, ideoque vani; mortui pulvis sine vento, ideoque sine vanitate. Hæc est distinctio, & non alia.

Nec quisquam arbitretur hoc esse Metaphoram sive comparationem: sed realitatem experimentalem & certam. Deus ex pulvere illam primam formavit statuam Adami Corpus, postmodùm vocatam attestante Textu originali, *Formavit Deus hominem de* Gen. 2.
pulvere terræ; Figura erat humana v. 7.
excellenterque delineata: Substantia vel materia non erat nisi pulvis; Caput pulvis, pectus, brachia, os, oculi, lingua, cor & omnia pulvis. Deus ad statuam accedens, quid fecit? *Inspiravit in faciem eius*: mox ut ventus insufflatus penetravit pulverem, *Et factus est homo in animam viventem*. Ecce pulverem levatum & vivum; jam est homo, & jam vocatur Adam. Ah pulvis si acquiescens hîc stitisses! Ast pulvis vento sufflatus quomodo quiesceret? ecce nunc infrà nunc suprâ; nunc agitatur, nunc

nunc gyratur; mox deprimitur mox extollitur; jam dominus Universi, mox mancipium sui; jam solus, jam sociatus; jam nudus, jam vestitus, jam coopertus foliis, jam pellibus; jam tentatus, jam superatus; jam Paradisi inquilinus, jam exul; jam peccator, jam pœnitens; & pro majore pœnitentiâ Pater filios deplorans; operando terram colligens pro fructibus spinas, sudando, laborando, & mille fatigationibus sese exhauriendo, repugnante spiritu & fortunâ quasi in rotâ viva gyratus: hoc modo pulvis erectus flante adhuc vento fuit agitatus. Flavit ventus diu, siquidem isto tempore longioris erant vitæ; cessante demum vento collapsus est. Quidnam proinde mox evenit Adamo? hoc quod pulveri. Quamdiu ventus pulverem erexit & agitavit, eundem sustinuit, quo quiescente decidit. Pulvis erectus est Adam vivus: Pulvis collapsus, Adam mortuus, *Et mortuus est.* Hic fuit primus pulvis vivens, & ad mortem condemnatus: & hæc est differentia inter vivos & mortuos, nec non pulverem inter & pulverem; & hinc in sacrâ Scripturâ mori vocatur cadere, & vi-
Psal. 81. v. 7. vere surgere. Mori cadere, *Vos autem sicut homines moriemini, & si-*
Luc. 7. v. 14. *cut unus de Principibus cadetis*: vivere, surgere, *Adolescens tibi dico, surge.* Si erecti, vivi: si collapsi, mortui. Sed sive erecti, sive collapsi, sive vivi sive mortui, pulvis. Erecti, pulvis vitæ: collapsi, pulvis mortis. Hoc modo illud intellexit & notavit David, & hæc distinctio quam fecit dicens, *In pulvem mortis deduxisti me.* Non sufficiebat dicere, *in pulverem deduxisti me*, sicut, *in pulverem reverteris*? Omninò: sed cum majore Emphasi dixit *in pulverem mortis*: est enim pulvis mortis, & pulvis vitæ; Vivi pedibus inambulantes sumus pulvis vitæ, *pulvis es*: mortui jacentes in sepulchris sunt pulvis mortis, *in pulverem reverteris.*

§. V.

Visâ nunc distinctione tam verâ, & veritate tam evidente, quid pulveri nostro dicam nisi idipsum quod Ecclesia, *Memento homo*? Duo hodie faciam memento pulveri: Unum adhuc erecto, alterum jam collapso; Unum pulveri qui sumus, alterum qui erimus. Unum ei qui me audit, alterum qui me audire nequit; Primum erit vivorum, alterum mortuorum.

Quid dicam vivis? ut pulvis erectus & agitatus collapsum se fore pulverem recordetur; Erigitur pulvis vento vitæ, multoque am-

 plius

plius elevatur vento fortunæ: sed meminerit pulvis, ventum fortunæ non excedere spatium vitæ, brevioremq; ejus terminum, quia major est ejus inconstantia; Ventus vitæ quantumcunque prolongetur, veram nihilominus tranquillitatem nunquam obtinere valebit: Ventus fortunæ accrescens in tempestatem degenerare potest, & quidem tantam, ut ipsum vitæ ventum absorbeat. Pulvis erecte, memento te denuò pulverem fore collapsum, omniaque tecum peritura & in pulverem abitura.

Statua Nabuchodonosoris, aurum, argentum, æs, ferrum, splendor, divitiæ, fama, potentia: memento collapsura hæc omnia, & ictu quidem unico, moxque apparebit quod modò intueri noluimus; omnia esse pulverem, & pulverem terræ. Non miror auditores, statuam istam in unico momento in pulverem conversam; erat simulachrum hominis, hoc sufficiebat: hoc miror & semper obstupui, quod conversum sit (prout textus inquit) in pulverem terræ, *In favillam æstivæ areæ.* *Dan. 2. v. 35.* Nonne caput statuæ aurum? quare ergò aurum non convertitur in pulverem aureum? nonne pectus & brachia argentea? quare ergò non convertuntur in pulverem argenteum? nonne venter erat æneus, & reliquum ferrum? quare ergò æs non in æneum, & ferrum in pulverem non convertitur ferreum? sed aurum, argentum, æs, & ferrum, omnia in pulverem terræ? Ità, omnia in pulverem terræ. Illustris superbus consideret se constare ex auro, & omnem illum splendorem cadendo, in pulverem, & quidem pulverem terræ abiturum. Argento gravis consideret dives, totum istum mammonem in pulverem, & quidem pulverem terræ redigendum. Quasi æneus, meminerit robustus; & quasi ferreus, memoretur fortis; alter robori suo fidens, alter arrogans, totam hanc fortitudinem, illudque robur in pulverem, & terræ pulverem convertenda: *In favillam æstivæ areæ.*

Domine Pulvis: *nimium ne crede colori.* Petra statuam pulverizans lapis est sepulturæ, similisque lapidi pictoris colores omnes subigentis & in tenuissimum comminuentis pulverem: Color niger, albus, rubeus, cæruleus, omnes ab eo rediguntur in pulverem. Adam interpretatur rubeus, pulvis enim campi Damasceni, ex quo formatus est, erat rubeus: videturque Deus hujusce tam pretiosi coloris pulverem elegisse, ut eum, & in illo cæteri omnes minimè adulterarentur colores. *S. Hier. hic in quæst. Hebra. Lyran. Hugo Abul.*

In

In statua aurum erat fulvum, albicans argentum, æs viride, ferrum nigrum: Statuâ verò à petrâ comminutâ, omnia mox ejusdem, id est, lutei apparuerunt coloris: *In favillam æstivæ areæ.* Pulvis iste erectus distinctiones meditabatur de pulvere ad pulverem: & quia non poterat discernere substantiam, differentiam posuit in coloribus. Nihilominus mors velut omnium naturæ gravaminum vindex, omnes hosce colores ejusdem facit esse coloris: ut vanitas & fortuna non discernat, quos ratio facit æquales. Auscultate S. Augustinum, *Respice sepulchra, & vide, quis Dominus, quis servus, quis pauper, quis dives? discerne, si potes Regem à vincto, fortem à debili, pulchrum à deformi.* Discernitisne illos? Dignoscitis illos? Non certè. Magnus & parvus, dives & pauper, doctus pariter & indoctus, Dominus & servus, Princeps & subditus, Europæus & Æthiops, omnes ejusdem ibidem sunt coloris. Transit S. Augustinus ab Africa, Romam interrogans: *Vbinam sunt qui ambibant civium Potentatus? Vbi insuperabiles Imperatores? Vbi exercituum Duces? Vbi Satrapæ & Tyranni? Vbi sunt Consules Romani? Vbi illi Imperatores & famosi Capitanei, qui à Capitolio totum legibus suis regebant mundum? Vbi nunc Cæsares & Pompei? Vbi Marii & Syllæ? Vbi Scipiones & Æmylii? Augusti, Claudii, Tiberii, Vespasiani, Titi, Traiani?* Quid de illis nunc factum? *Nunc omnia pulvis: nunc omnia favillæ, nunc in paucis versibus est eorum memoria.* Non alia de his superest memoria; quàm paucorum versuum Epitaphia. Heus Augustine, qui tunc legebantur versus, non supersunt: deletæ sunt literæ, tempus lapides exédit. Similitèr & petræ moriuntur, *Mors etiam saxis, nominibusq; venit.* Heu quale istud est memento pro urbe Româ!

S. Aug. in sent. senten. ult.

S. Aug.

Jam non continuabo amplius, quod dixi hucusque; memento homo quia pulvis es erectus futurus collapsus: exaggerare conabor. Memento Roma quod pulvis sis erectus, simulque collapsus. Ex sublimitate tuâ te contemplare Roma, & collapsam te sepultamq; videbis: Similiter ex humili tuâ sepulturâ te contemplare, & excelsam te, & super te elevatam conspicies; Roma super Romam, & Roma infrà Romam. In ripis Tiberis sublimitas, & humilitas Romæ cernitur: Sed hæc sunt tantùm umbræ: hîc verò Romæ altitudo & profundum, incrementum & defectus cernitur; & non est deceptio visus, sed veritas. Urbs super ruinas, corpus super cadaver,

Roma viva super mortuam. Quid est Roma, nisi sui ipsius sepulchrũ? subtùs cineres, suprà statua: subtùs ossa, suprà facies. Ista facies, majestas & magnificentia imago est, & solùm imago istius quæ est subtùs terram. Providentia divina tam frequentes Romæ ordinavit ruinas, & de ruinis resuscitationes, ut Capiti orbis non deesset cranium in quo se contemplaretur. Homo in cranio hominis alterius se potest contemplari: Caput orbis, nonnisi in proprio cranio se considerare potest. Quid est Roma exaltata? Caput mundi. Quid verò Roma collapsa? Cranium mundi. Quid sunt rudera ruinæque Thermarum? nisi comminuta hujus cranii ossa? Quid sunt istæ Columnæ eminentesq; Pyramides, nisi acuti & duri, & à se invicem disiuncti dentes? O quàm prudentèr ageret orbis Caput, si se ritè intueretur, & in suo cranio contemplaretur!

Nabuchodonosor statuam illam videns in pulverem redactam, erexit aliam. Insipiens, Quidnam tibi dixit Propheta? *Tu Rex es Caput.* (Dan. 2. v. 38.) Age igitur, si tu es caput & vivis, caput vivum intueatur caput vitâ carens: Caput erectum contempletur caput collapsum, caput consideret cranium. O si Roma faceret quod Nabuchodonosor facere nescivit! O si caput orbis, orbis intueretur cranium! Cranium majus est suo capite: ut minorem locum habeat vanitas, & veritas materiam majorem. Istud fui, hoc sum? in hoc universi hujus stitit magnificentia, cujus hodie sum portio tam exigua? in hoc stitit. Et quod est deterius, Roma (si mihi referre permittis) non in hoc solo sistet. Istæ tuæ ruinæ, hæc tua rudera non sunt ultima: reservantur tibi & restant adhuc alia, ante universalem ruinam mundi tibi in Scripturis sacris vaticinata. Babylonia de quâ ait S. Joannes in Apocalypsi *Cecidit Cecidit Babylon*: hæc est Roma, non per hoc quod hodiè existit, sed quod futura est: juxtà quod intelligunt SS: Hieronymus, Aug. Amb. aliique PP: quos concorditèr sequuntur Interpretes & Theologi. Roma spiritualis est vita æterna; nam *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam*: Roma verò temporalis veluti aliarum Monarchiarum metropolis non solùm subjecta est, verùm etiam ad rerum mutabilium catastrophen, temporisq; Eclypses condemnata. In tuis ruinis vides quid fueris, in tuis oraculis legis quid futura sis: & si verum de te ferre velis judicium, ex eo quod fuisti & eris, æstima quod es.

(*Apoc. 14. Hieron. Augustin. Ambros. Tertullian. Oecum. Cassiodor. Bellarmin. Suarez & plures apud Cornel. ibi. Matth. 16 v. 18.*)

In hâc ipsâ rerum divinarum naturali rotâ, sapientia Salomonis

duo

duro reciproca detexit specula, quę temporis vocari posśūt, in quibus facilè videri potest quod fuit, quodq; futurum est. *Quid est quod fuit? ipsum quod futurum est: Quid est quod factum est? ipsum quod faciendum est.* Sic tibi specula invicem opponite, & sicut radii Occasus feriunt Orientem, & vice versâ: ità per naturalem reciprocamque reverberationem in speculo præteriti, futurum: & in speculo futuri, præteritum invenietis. Quod si vos delectat videre futurum, legite historias & respicite præteritum: si præteritum, legite Prophetias & prospicite futurum; visurus verò præsens, quò vertet oculos? hoc non dixit sapiens: Ego autem dicam. Suadeo igitur unico intuitu speculum respiciat utrumque: respicite præteritum & futurum, & videbitis præsens, præsens enim est futurum præteriti; & præteritum futuri. *Quid est quod fuit? ipsum quod futurum est: Quid est quod est? ipsum quod fuit & futurum est.* Roma, hoc fuisti quod futura es: & quod fuisti & futura es, hoc ipsum es. In hisce duobus speculis temporis seriò te contemplando te cognosces. Et si veritas hujus evidentiæ locum obtinet in Petris, quantò magis in hominibus? in præterito fuisti pulvis, in futuro eris pulvis, ergò in præsenti es pulvis: *Pulvis es.*

Eccles. 1. v. 9.

§. VI.

HOc memento fuit vivorum; finio cum memento mortuorum. Dixi vivis, meminerit pulvis erectus se futurum pulverem collapsum: Dico nunc, meminerit pulvis collapsus se denuò pulverem futurum erectum & vivum. Nullus sine resuscitationis spe moritur; hinc mors in scripturis sacris somnus appellatur. Vivi, in terram cum somno mortis decidunt: mortui, in sepulchris sine motu, sine sensu profundum illum & diuturnum dormiunt Lethargum, sed novissimæ Tubæ clangore ad judicium vocati omnes experrecti resurgent. Quilibet tunc cum Davide dicet, *ego dormivi & soporatus sum, & exurrexi*: memoretur itaque pulvis prostratus, se fore redivivum; Secundum hoc memento multò terribilius est primo. Vivis dixi, *Memento homo quia pulvis es, & in pulverem reverteris*: mortuis dico, commutatis conversisque verbis, sed in sensu similiter vero, *memento pulvis quia homo es, & in hominem reverteris*. Qui me audierunt, intellexerunt quemlibet esse hoc quod fuit & futurus est: Tu qui jaces in sepulchro scias istud modò. Ego vivo, tu es mortuus: ego loquor, tu siles: sed sicut ego existens homo, quia fui pulvis & in pulverem reverti debeo, sum pulvis;

pulvis; partratione tu existens nunc pulvis, quia fuisti & eris homo; es homo. Moritur Aquila, moritur Phœnix, sed aquila mortua non est aquila; Phœnix mortua, est phœnix. Quare? Quia aquila mortua non est aquila, nam fuit aquila, sed in aquilam non revertetur: mortua phœnix est phœnix quia fuit phœnix, & in phœnicem reditura. Talis es tu in sepulchro jacens, mortuus? Ita. Resolutus in cineres? etiam: sed in cineres instar phœnicis. Phœnix in cineres resoluta est phœnix, quia fuit phœnix, & in phœnicem reditura: similiter tu in cineres resolutus, es homo, quia fuisti homo, & in hominem redibis. Non est hæc propositio vel comparatio mea, sed Sapientiæ & Veritatis æternæ. Audiant mortui mortuum, qui omnium optimè cognitam sibi immortalitatis prædicavit fidem. *In nidulo meo moriar, & sicut Phœnix multiplicabo dies meos.* Numeratos vitæ tuæ dies subtrahe morti, & cum resurrectione multiplica: proinde Job, tanquam vivus, mortuus & immortalis phœnici se comparat. Potuisset jure optimo hic magnanimus Heros sepulchrum suum vocando nidulum se Reginæ avium assimilare sicuti Rex erat: sed de seipso, & nobiscum in æquali mortalitatis mensura loquendo, non se aquilæ sed phœnici comparavit. Nasci enim aquilam, fortuna est paucorum: renasci phœnicem, natura est omnium. Ut moriamur omnes nascimur: ut resuscitemur, omnes morimur. Ut nascamur antequam simus, genitoribus indigemus patre & matre: ut instar phœnicis post mortem resuscitemur, ipse in quem resoluti jacemus pulvis, parentum vices supplet utpote de quo renasci habemus; *putredini dixi, Pater meus es: mater mea, & soror mea vermibus.*

Index grac. Iob 29. v. 18.

Iob 17. v. 14.

Non minùs jam certa & probata secundâ hac metamorphosi quàm prima; mortuis quoq; Ezechielis prædicemus exemplo, ut mortui nos audiant & vivi. Si vivis diximus, *memento homo quia pulvis es*, quia fuisti & eris pulvis: æquè veraciter inclamemus mortuis qui jam sunt pulvis, *memento pulvis quia homo es, & in hominem reverteris.*

Ezech. 37. v. 4.

Apage nunc, auditores mei, fallaces ceremonias & superfluas nugas; loquamur seriò: sancta enim & seriis consecrata est hæc dies. Vel credimus nos immortales, vel non? si homo finit cum pulvere, quod loquar non habeo: sed si pulvis redit in hominem, quis vobis & mihi hoc dicet? Pulvis in quem reversurus sum non me terret: sed consi-

consideratio, quod in pulverem redire habeam, horripilationem inducit. In morte, non mortem timeo, sed immortalitatem: hodie non diem Cinerum timeo, sed Paschalem; scio enim me resuscitandum æternalitérque victurum, sive in cœlo, sive in inferno; Iob.19. v.25. *Scio enim quod Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum.* Job inquit *Scio*: Notate. Non dicit *Credo*; sed *Scio*. Siquidem immortalitatis humanæ veritas & certitudo non solùm est fidei, sed Plato in Timæo. Philolomeno de rep. Arist. 1. de Anima c.8. & l.3. c.4 & lib.2. de gen. Anim. etiam scientiæ. Per scientiam & rationem naturalem cognoverunt illam Plato, Aristoteles, & tot alii Philosophi gentiles. Sed quid refert hoc non assequi rationem, ubi est fides? Quid facit authoritas hominum, ubi adest testimonium Dei? Pulvis sepulchralis clamat, *De terra surrecturus sum, & rursum circumdabor pelle meâ, & in carne mea videbo Deum meum: quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non alius.* Iob.19. v.26. Iste homo, istud corpus, ista ossa, ista caro, ista pellis, isti oculi, iste ego & non alius, moriturus est? Ita: sed reviviscet & ad immortalitatem resuscitabitur. Mortalis usque ad pulverem, post pulverem immortalis. Ioan.11. v.26. *Credis hoc? Utique Domine.* Quem itaque in nobis fructum ista mortis cognitio, & immortalitatis fides operatur.

Consideranti mihi vitam quâ fruimur, mox occurrit, quod nec tanquam mortales, nec tanquam immortales vivimus. Non vivimus tanquam mortales, quia tractamus de rebus vitæ præsentis tanquam æternæ: nec vivimus ut immortales, quia in tantum obliviscimur vitæ æternæ, quasi non superesset. Quod si hæc vita esset immortalis, nos paritèr immortales, quid faceremus, nisi quod jam facimus? Sistite mecum auscultantes. Si Deus plasmando Adamum unum, plasmâsset duos, & secundus esset prudentior nostro Primo: nos oportuisset esse mortales qui sumus, & alterius Adami filii immortales; Isti homines immortales, quid debuissent agere in hoc mundo? idem quod nos agimus: Propter multiplicationem (eorundem non capace amplius paradiso) diffundere se debebant super universam terram, ex omnibus mundi plagis pretiosa quæque & à Deo creata delectabilia conquirere; civitates & palatia construere; villas, hortos, fontes, oblectamenta, convivia, comœdias, musicam, Encœnia ordinare & instituere; quicquid denique ad vitæ jucunditatem serviret procurare. Nunquid non idem facimus nos? & multò ampliùs: hoc enim agendum fuisset

cum

cum justitiâ, ratione, cum modestiâ, cum temperantiâ, sine luxu, sine fastu, sine superbiâ, sine æmulatione, sine invidiâ, cum concordiâ, charitate & humanitate: Sed qualitèr quæso isti immortales nos admirati irrisissent! Quomodo nostras nugas subsannâssent, cœcitatem nostram obstupuissent, videntes nos adeò occupatos, sollicitos, & pro modica & momentanea vita insomnes, tamque incurios & obliviosos mortis, quasi ipsis essemus immortalitate æquales! Illi absque dolore & infirmitate: nos infirmi & gemebundi. Illi vivaces; nos morientes. Illi sepulturæ nomen ignorantes: nos invicem nos sepelientes. Illi orbis pace gaudentes: nos bella cientes & processus quibus minimè fruemur. Miseri homunciones (dixissent illi) stulti, insensati, non videtis vos morituros? non attenditis vos terræ mandandos, & ex omnibus acquisitis & congestis nonnisi septem pedûm terræ spatium hæreditaturos? Quæ ergò insania hæc & cœcitas vestra! nobis dissimiles, æqualitèr nobis vivere vultis? Sic est. *Morimur ut mortales: vivimus ut immortales*; morimur ut mortales, quales sumus: & tanquam essemus immortales, vivimus; hoc dicebat Seneca Gentilis, Romæ gentili. Replicabitis ad hoc: Senecam fuisse Stoicum. Ast, nonne hoc effatum magis Christianum sonat quàm Stoicum? Seneca immortalitatem animæ non intellexit: summum quod de eâ naturalis luminis beneficio fuit assecutus, est, quod eandem in dubium vocârit; & hoc intellexit.

Seneca de consolat. ad A... r... ciam Epist. 7. & 517.

§. VII.

AGedùm Auditores Christiani, cùm morituros nos & immortales esse noverimus: mortis ac immortalitatis scientiâ practicè utamur; De vita præsenti veluti mortales: & de futura tanquam immortales tractemus. Majorne cœcitas & insania esse potest, quàm totum me vitæ quandoque finiendæ impendere, omnemque de mansura semper sollicitudinem dimittere? anxiari, affligi, enervari, mori pro perituris: & de cœlestibus ac æternis acquirendis nihil esse sollicitum! Tot industriæ pro hac, nulla pro vita altera? tantus timor, tantus horror mortis temporalis, & nullus æternæ? Mortui, mortui veritatem ostendite vivis: Sensa, cogitationesq; vestras quas intrando portas mortis & exeundo habuistis nobis revelate. Binas mors habet portas, *Qui exaltas me de portis mortis*: Vitrea una quâ exitur de vita, adamantina altera per quam ad æternitatem intratur. *Psal. 9. v. 15.*

Has

Has intrà portas, subitò se homo ipso mortis instanti absque spe regressus deprehendit, nec sistere, nec fugere, nec morari permissus, ad incognita & æterna ingredi cogitur. O quàm angustus transitus! ô quàm terribile momentum! Aristoteles appellavit mortem, terribilium omnium terribilissimum. Benè quidem dixit, sed quid diceret non intellexit. Non est terribilis porta quâ exitur: sed quâ intratur. Suspiciendo sursùm, ad cœlum usque pertingentem videtis scalam; respiciendo deorsum, descendens in abyssum & illam incertam, videtis præcipitium.

Aristot

Indormiens lapidi Jacob, scalam à terra in cœlum usque pertingentem vidit, & experrectus clamavit attonitus: *Terribilis est locus iste!* & quare tam terribilis? *Non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli.* Ergóne cæli, æternæque beatitudinis porta est terribilis? Est: aperiri enim potest & claudi. Hæc aperta fuit quinque Virginibus prudentibus: & clausa fuit quinque fatuis, *Et clausa est ianua.* Quod si hæc porta terribilis est suspicienti tantummodò sursum; quàm terribilis erit, etiam simul respicienti deorsum! Si terribilis est suspicienti tantummodò cœlum, quàm terribilis erit simul etiam despicienti infernum! hocce mysterium scalæ, Jacob velut dormiens non plenè considerabat. Aspiciebat quidem ascendentes, & descendentes per scalam Angelos: plures verò ad descendendum quàm ad ascendendum scalæ inesse gradus non attendebat. Ad ascendendum pertingebat à terra usque ad cœlum: ad descendendum verò à cœlo ad inferni usque pertingebat abyssum. Scalæ hujus ascensus erat pro Angelis beatis: descensus verò pro damnatis. Si scala terribilis non ascendenti, quia cœlo & beatificâ privatur visione Dei: terribilior utique erit descendenti, qui non à cœlo solummodò & beatificâ excluditur visione, sed æternùm arsurus vadit in infernum! hæc est illa terribilissima nobis omnibus occursura visio: hic est locus ille terribilissimus omnibus necessariò transeundus, & quem latentes in sepulchris jam transiêre. Jacob ibi incubabat lapidi, nunc vice versa lapis incubat Jacobo: vel Jacob subtùs lapidem in spelunca duplici; *Dormierunt somnum suum.* Jam istam viderunt visionem, jam ascenderunt seu descenderunt per scalam: utrum ad cœlum aut infernum, Deus scit; totum autem in illo momento verificatum est.

Gen. 18 v. 7.

Matth. 25 v. 10

Psalm. 75 v. 6.

O quale momentum! repeto, ô quàm terribilis transitus! ô quales timores! ô quales angustiæ! Ibi Audito-

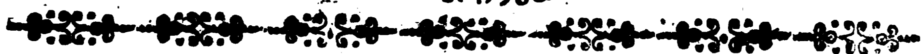
ditores; non timetur mors, sed vita. Quicquid ibi cruciat, est quod in præsenti vitâ nos delectabat: & quicquid cum iisdem sæpè pœnis & anxietatibus pro nostris oblectamentis venamur. O quanta tunc rerum humanarum apparebit differentia! Quàm vera, quàm lucida & clara omnia, quæ nos in hoc mundo excœcant! nullus homo in isto momento, vel natum se non fuisse, vel ad novam revolvi nativitatem pro vitâ meliùs instituendâ non optabit: sed serò, & frustrà, jam enim non est tempus, *Quia tempus non erit amplius*. Auditores mei Christiani, ex misericordia Dei adhuc versamur in tempore: ad istum transitum nos omnes festinamus, & nos infallibiliter oportet appropinquare, nec non in terribili illo momento nos videre, & forsan opinione citiùs. Quilibet nostrûm judicet, utrum nunc præstet pœnitere, aut pœnitentiam in tempus infructuosum differre? Deus nobis idipsum insinuat, Deus clamat, ne quæso hanc excludamus inspirationem, quæ num ultima sit ignoramus. Quod si tunc in vanum vitam moresq; nostros corrigere desiderabimus, nunc fructuosè corrigamus: *Dixi, nunc cœpi*, incipiamus nunc vivere deinceps, qualiter in agone nos vixisse optabimus; taliter vitam institue, qualiter moriturus te optabis vixisse. O quantam hoc faciendo tunc percipiemus consolationem! & vice versâ, quanta nos expectat anxietas & afflictio! quàm irremediabilis desperatio! si torrente voluptatûm abrepti nos tandem deprehendamus ibi, quò illæ deducunt. Estne possibile, quod meâ culpâ & propriâ voluntate me condemnavi, præscius istius quod nunc absque ullo remedio experior! Estne possibile, quod pro unicâ cœcitate à qua nolui resipiscere; pro momentanea delectatione ardere debeam in inferno quamdiu Deus erit Deus! Hoc cogitemus Christiani, & seriâ mente revolvamus. Quid cogitamus, & non consideramus? Homines mortales & immortales, si omni momento morti simus obnoxii magisque appropinquamus morti & illa nobis, ne quæso cum hac die finem accipiat memoria mortis. Resolvamus, resolvamusque semel (sine resolutione enim nihil exit in opus) & ne hæc resolutio cæterarum instar evanescat, qualibet die, unam horam istius horæ meditationi consecremus. Ex viginti quatuor horis quibus dies constat, quare non unam tristi mancipabimus animæ? hæc optima est devotio, utilissima & Deo gratissima pœnitentia, quam in hac quadragesima poteritis exercere; unam sibi indies segregare horam, quâ soli cum Deo & nobiscum de morte & vita nostra meditemur. Proinde vestrâ fretus pietate & judicio quod meum acceptabitis consilium, finio, quatuor vobis pro quatuor horæ istius quadrantibus, consideranda relinquens. Primò, quamdiu vixi? Secundò, quomodo vixi? Tertiò, quamdiu vivam? Quartò, quomodo vitam meam instituam? quo firmiùs inhæreat memoriæ, repeto, Quamdiu vixi? Quomodo vixi? Quamdiu vivam? Quomodo vitam instituam? *Memento homo*. Amen.

Apoc. 10. v. 6.

Psal. 76 v. 11.

* * *

SERMO

SERMO

DE

Sanctissimo Sacramento

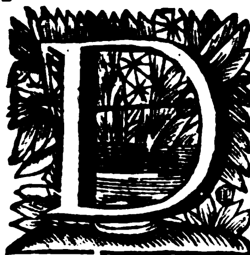
Ulyssipone in Ecclesia Sanctæ Engraciæ Anno 1645.

Caro mea verè est Cibus:

Et

Sanguis meus verè est Potus. Joann. 6. cap.

§. I.

Uo verba superflua, aut unum otiosè repetitum, in desumpto & proposito ex hodierno Evangelio Themate obviè deprehendes: *Verè est cibus*, *verè est potus.* Omnia fidei mysteria, omnia Ecclesiæ Sacramenta, sunt vera mysteria, sunt vera Sacramenta: nihilominùs si attentè legerimus Evangelistas, si attentè singula Christi observaverimus verba, in nullo alio mysterio, in nullo alio Sacramento; nisi Eucharistiæ, Christum usurpâsse reperiemus illud Verbum *Verè*. Instituit Christus Sacramentum Pœnitentiæ, dicens: *Quorum remiseritis peccata remittuntur eis*, non addidit *Verè*: Verè sunt remissa. Instituit Christus Sacramentum Baptismi, dicens: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit*: non addid:t *Verè*, Verè salvus erit;

Ioann. 20.v.23

Marc. 16.v.15.

Si igitur aliis in mysteriis: & rursùm, si aliis in Sacramentis Christus Dominus non expressit, nec effectuum suorum veritatem confirmavit: Quare in Sanctissimo Corporis & Sanguinis sui Sacramento, illam tam clarè & expressè, non semel, sed repetitis vicibus astruit & confirmat, *Verè est cibus, verè est potus*?

Quò quis altiùs cacumen ascendit, eò præcipitio fit vicinior. Et sicut mysterium Eucharistiæ, mysteriorum omnium est altissimum: Christus Dominus facilè advertit, quod

quod fragilitas in illo repertura & malitia majores dubitandi detectura esset occasiones. Habebant, de quo humano captu dubitarent sensus : habebant de quo fluctuarent Potentiæ : dubitare poterat scientia: habebat de quo angeretur scrupulus; habebat de quo cespitaret ignorantia; erat de quo titubaret curiositas : & ubi major dubitandi occasio, consultum omninò erat, ut veritas expressior esset & confirmatior; hinc Corporis sui veritatem sub speciebus Hostiæ , *Caro mea verè est cibus*: hinc veritatem sui Sanguinis sub speciebus Calicis , *Sanguis meus verè est potus*, asserens reddidit indubitatam.

Suppositâ hâc intelligentiâ, quæ Concilio Tridentino inferior non est: & supposita occasione hujus solemnitatis, institutæ ad resarciendam sublimissimo huic mysterio injuriam illatam : considerans me hodiè in hoc verè magno Fidei theatro, statui contra omnes altissimi hujus mysterii inimicos, infallibilem hujus *Verè* sustinere & propugnare veritatem, *Caro mea verè est cibus*: *& Sanguis meus verè est potus*. Binas hasce conclusiones ipsius favente gratiâ hodiè defendemus: & quia Fidei principia, contra illam negantes, vel non valent vel quia non volunt ut valeant, quamvis sint infallibilia : seponendo ejusdem Fidei scutum, & æqualibus per omnia armis in campum prodeundo, hodiè solummodò armis *Rationis* decertabo. Mysterium Eucharisticùm per antonomasiam vocatur mysterium Fidei! *Hic est Calix Sanguinis mei novi & æterni Testamenti*, *mysterium Fidei:* hodiè vero novitate nunquam audita, *mysterium Fidei* , faciemus *mysterium Rationis*.

Ad argumentandum contra hujus mysterii veritatem, non solùm ejus manifesti prodibunt inimici: sed & omnes quotquot quâcunq; demum viâ, illud creditu difficilè reddere possunt, qui ad septenarium numerum reducentur. Primus horum erit Judæus: secundus, Gentilis: tertius, Hæreticus: quartus, Philosophus : quintus , Politicus: sextus, Devotus : septimus, diabolus; omnes isti sua adducent dubia, quibus omnibus unica & sola satisfaciet Ratio, utque gloriosior sit victoria, propriis omnes vincemus armis : Judæum, Sacrâ Scripturâ; Gentilem, fabulis; Hæreticum, Evangelio; Philosophum, naturâ; Politicum; convenientiâ; Devotum, affectibus; diabolum, tentationibus. Habemus sermonis materiam, utque ad nostræ Fidei gloriam, sanctissimique

Sacramenti cedat honorem, ab illa Domina, quæ Deo dedit Carnem & Sanguinem unde hoc Sacramentum fuit institutum, & ad quam hæc de inimicis suis victoria non minùs pertinet, petamus, quatenus nobis lucem, vires, & gratiam impetret, quibus omnibus pro tam novâ & insolitâ pugnâ indigemus. *Ave Maria.*

§. II.

Caro mea verè est Cibus.
E T
Sanguis meus verè est potus.
Joann. cap. 6.

PRimus contra Sacrosancti istius Mysterii veritatem prodiens Christi inimicus, est Judæus: Judaica etiam perfidia creditur fuisse causa luctus, & hodiernæ gloriosæ festivitatis occasio; Sed ad Judæum convincendum fideique mysterii Eucharistiæ subijciendum, scripturis nostris non indiget Ratio: sufficiunt illi Judæorum propriæ. Primum & potissimum Judæorum dubium contra veritatem hujus Sacramenti, fuit ejus impossibilitas, dicentium,
Ioan. 6. v. 52. *Quomodo potest nobis hic dare carnem suam ad manducandum?* quasi dicerent, istud est impossibile. Et quid Christus illis respondit? Responsum notatu dignum dedit. *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, non habebitis vitam in vobis.* Domine Jesu Christe, pace tua divinæ tuæ Sapientiæ dixero: Quæstio Judæorum, erat dubitatio de hujus mysterii possibilitate: Dubia vero præsente magistro proposita, non minis & pœnâ, sed explicatione solent dissolvi. Si homines isti de hujus mysterii possibilitate dubitant, edissere illis quomodo possibile sit, modumque possibilitatis declara: & erit utique illis satisfactum. Quare itaque Christus, in hoc casu, adeò contrariam secutus viam, explicationis loco gravem illis interminatur pœnam? causa fuit, quia hoc passu dubitantes, erant Judæi, *Litigabant ergò Iudæi*: & ad cognoscendam hujus mysterii possibilitatem Judæis haud opus est doctrinâ Christi: sufficit illis scriptura eorum & ratio. Istud probo ex eodem Textu, *Litigabant ergò Iudæi*, si litigabant: ergo quidam eorum dicebant quod sic, & alii quod non. Dicentes quod sic, dabant rationes quomodo esset possibile: dicentes quod non, dabant similiter rationes quomodo esse non posset: & rationes dicentium quod sic, erant tam efficaces, ut Christus dare suas necesse non habuerit. Hinc dubio non occurrit expli- Ioan. 6. v. 52.

explicatione, sed pertinaciæ minis & pœnâ. In hoc casu concurrebant tria: Dubium de mysterio, pertinacia negantium; & defendentium ratio; & quando videbatur Christus occurrere debere dubio, explicando: occurrit malitiæ pœnam interminando: argumenta etenim negantium, jam convicta erant rationibus defendentium. Ità ut confutando Judaismo in possibilitate Sacramenti Eucharistiæ, nec fides, nec Christi necessaria fuerit doctrina, suffecerit fides & ratio ipsorum Judæorum. Descendamus in particulari ad impossibilia, quæ Judæus in hoc mysterio sibi imaginatur aut persuadet. *Quomodo potest?* Judæus asserit mysterium Eucharistiæ, in forma, quâ nos Christiani hoc credimus, impossibile esse quoad substantiam, & quoad modum. Non est possibile quoad substantiam: Deus enim (sicut dicit Moyses in Exodo, & Salomon in libro Regum tertio:) immensus est & invisibilis: immensumque tam exiguâ non potest sphærâ circumscribi, nec invisibile ad visibile reduci. Non est possibile quoad modum (sicut enim David inquit) Mirabilium operator est Deus, miraculorumque subjecta sunt creaturæ: Ergo cùm Sacerdos sit creatura, quomodo potest miraculum operari in Deo, & in Corpus Dei convertere substantiam Panis? *Quomodo potest?* ut binorum horum impossibilium apparentiis satisfaciat Ratio, ab aliis intellectibus necesse non habet rationes quærere; cùm in ipsorummet Judæorum intellectu utraque impossibilia concessa habeat & convicta.

Exod. 33. v. 20
3. Reg. 8. v. 27.
Psalm. 71. v. 18
psal. 135 v. 4.

Moyse moram faciente in monte ut Legem acciperet, tædio victi moræque impatientes Judæi (qui modò tædium non patiuntur exspectando) dixerunt ad Aaron, *Fac nobis Eloim, qui nos præcedat*: id est, Aaron fac nobis Deum, quem videre possimus & sequi, quiq; nos hoc in itinere præcedat. Notate benè istud verbum *Eloim*, quod non solùm significat Deum; sed Deum verum qui creavit Cœlum & terram. Ità hoc Moyses in Librorum suorum exordio scripsit, *In principio creavit Eloim Cælum & terram.* Hæc Judæorum Aaroni facta propositio, duo comprehendit notatu dignissima, quorum primum est quod ab homine petunt ut faciat ipsis Deum: secundum, quod hoc non petunt ab alio quàm Aarone. Nonne sciebant Hebræi Deum immensum omnia implentem, quomodo ergò petebant ut Aaron faceret Deum qui locum mutare posset & præcedere? Nunquid noverant Deum esse

Exod. 32. v. 1.
Gen. 1. v. 1.

esse invisibilem, & extra sphœram & objectum humanorum oculorum, quomodo ergò petebant ab Aaron fieri sibi Deum quem videre possent & sequi? quæ omnia insinuant dicendo: *Qui nos præcedat.* Cumque hoc grande opus & miraculum peterent ab homine, nonne aderant aliæ sublimiores personæ tribuum Capita, populique Duces? Nunquid præ cæteris aderat Hur, ab ipso Moyse Aaroni associatus adjutor quoad ipsius absentia duraret: *Habetis Aaron & Hur, si quid natum fuerit quæstionis referetis ad eos?* Quare ergò non ab Hur aut aliquo aliorum, sed ab Aarone tantùm hoc petierunt operari miraculum? Hîc videbitis quàm rationabilia, & humano intellectui conformia sint Catholicæ fidei mysteria: licet enim Judæi à fide sua deficerent, nostræ nihilominus negare non poterant rationem. Judæi petierunt ab Aarone, ut ipsis Deum faceret quem videre & sequi possent: quia, quamvis Deum immensum esse intelligerent & invisibilem, tamen sine læsione & magnificentiæ suæ præjudicio aut dispendio minore sphœrâ circumscribi, & sine invisibilitatis detrimento sub figura aliqua signoque visibili tectum ostendi posse credebant: necnon pro hujus miraculi artifice elegêrunt alium quàm Aaronem Sacerdotem, nam similiter intelligebant actionem tam supernaturalem & miraculosam, qualis est, Deum ponere sub speciebus creatis, non alii posse competere quàm Sacerdoti. Ecce quod Judæi petierunt tunc, & quod nos adoramus hodie: Deum sub speciebus visibilibus, & in illis miraculosè positum ministerio Sacerdotûm. Judæi adinvenerunt mysterium hoc, quo jam nos fruimur: illi adornarunt petitionem & supplicam, nos felicem referimus expeditionem: illi errârunt, nos errare non possumus. Sed in quo constitit differentia? In eo, quod illi crediderunt hoc miraculum fieri posse authoritate humanâ, *Fac nobis Eloim, qui nos præcedat*: nos credimus fieri solùm & fieri posse solâ authoritate Divinâ, *Hoc facite in meam commemorationem.* Quod Judæus credit humanâ posse fieri potestate, non credat fieri posse omnipotentiâ Divinâ, *Quomodo potest?* hoc non solùm est error fidei, sed & cœcitas rationis: si minus, ratio adjuvetur experientiâ.

(Exod. 24. v. 14) (Luc. 22 v. 19.)

Qando isto casu Judæi adorarunt vitulum, eodem ipso die Deus illos punivit, occidendo eorum ultrà viginti millia. Estne ita? Benè itaque sequitur Deum (Exod. 32. v. 28)

præsentem esse in hostia consecrata. Probo consequentiam. Si Deus (ponamus istud impossibile) non est in illa hostia realiter præsens, omnes Christiani sumus Idololatræ sicuti fuêre Judæi adorantes vitulum: istud certum est, nam tali casu profiteremur & veneraremur Divinitatem ubi non est; at si sumus Idololatræ, quare non punit nos Deus sicuti punivit Judæos? Insto magis & dubium urgeo. Judæi unâ tantùm vice vitulum adorârunt, nos Christiani à mille Sexcentis & ultrà annis adoramus consecratam hostiam: Judæi adorarunt vitulum in uno tantùm loco, nos Christiani in omnibus mundi partibus Sacramentum adoramus: Judæi vitulum adorantes unius tantùm erant nationis, Christiani adorantes Sacramentum totius sunt universi; adhuc fortius superest argumentũ Multi Credentes & summum hoc Mysterium ritè adorantes, ejusdem nationis sunt Hebræi ad veram fidem conversi: author itidem & ejus institutor Redemptor noster JESUS CHRISTUS Hebræus erat: Primi adorantes, credentes & communicantes qui fuerunt Apostoli Discipuliq; Domini, erant Hebræi: Istique Hebræi, fuerunt primi Sacerdotes qui hoc Sacramentum consecrârunt; & primi Prædicatores qui hoc Sacramentum laudârunt, nec non per universum mundum promulgantes stabiliêrunt & confirmârunt: Ergò si Deus est idem, & adoratores iidem, quare Deus non punit illos & nos, sicut quondam punivit Hebræos? Si illam hostiam adorare, est idololatria sicut adorare vitulum, quare mille sexcentis & ampliùs annis toto inspectante mundo Deus suffert, quod nec uno quidem impunè toleràvit in deserto? Ratio est; quia illi erant veri idololatræ, & nos sumus veri fideles: nam illi adorando vitulum profitebantur veritatem ubi non erat, & nos consecratam adorantes hostiam ubi Deus verè est, profitemur Divinitatem. Ità ut te Judæum, propriâ tuâ pœnâ, propriis tuis scripturis, proprio denique tuo intellectu convincat Ratio; eadem veritas quam negas: & ipsa impossibilitas & difficultates quas fingis.

Sed prosequamur discurrendo per omnes hujus mysterii difficultates: & perspiciemus quomodo illas Judæi in suis scripturis crediderint. Sacramentum Eucharistiæ, per antonomasiam est mysterium novi Testamenti, *Hic calix novum Testamentum est in meo sanguine*: 1. Cor. 11. v. 25. verùm tali modo est mysterium novum, & novum Testamentum; ut

ut omnes ipsius difficultates deductæ sint ex Testamento veteri. Magna in hoc mysterio difficultas est, quod vinum convertatur in Sanguinem, & panis in Corpus Christi: sed si Judæus in suis scripturis credit, quod uxor Loth
Gen. 19 v. 26. conversa sit in statuam salis, Virga
Exod. 4. v. 3. Moysis in serpentem, & Nilus similitèr in sanguinem: quam quæso non credendi habet rationem,
Exod. 7. v. 17. quod panis convertatur in Corpus Christi? Grandis in hoc mysterio videtur difficultas, quòd accidentia remaneant sine subjecto, & sine substantiæ adminiculo per se subsistant: sed si Judæus credit lucem esse accidens solis, quæ creata fuit die prima, & Sol, qui lucis
Gen. 1. v. 4. Ita SS. Basil. Naz. Theodoret. & alii apud Suarez. de oper 6. dier. est substantia, creatus fuerit die quartâ, quam rationem habet non credendi existere accidentia panis quæ videmus, ubi non est substantia panis quæ sustentet? Magna in hoc mysterio videtur difficultas quòd integram sumens Hostiam tantum accipiat, quantum exiguam ejus sumens partem: sed si Judæus credit, quod quando sui Patres ibant manna in campo colle-
Exod. 16. v. 18 cturi, quòd plus minusve colligentes, æqualitèr, & in eâdem mensura se collegisse deprehenderint: quodnam justum non credendi motivum habere potest, quod recipientes partem, æquè ac totam recipientes hostiam, totum accipiant Christum? Denique magna in hoc mysterio videtur difficultas, quod totum ejus mirabile quatuor conficiatur verbis, & Deus subjectus sit & obediens illis Sacerdotis verbis: sed si Judæus credit, quod Deo obediente voci
Josue, steterit Sol; & Moyses, Josue 10. v. 12.
cui ad silicem in fontem convertendum sufficiebant verba, propter incredulitatem ab ingressu Num. 20. v. 8.
terræ promissionis fuerit prohibitus: quam quæso habet rationem non credendi quod verba Sacerdotis sufficiant, ut descendat Christus, & panis mutetur? Ità ut Judæo ad confitendum mysterii Eucharistiæ, in quo hallucinatur, possibilitatem, non nova aut nostra fides sit necessaria: sed lex illi vetus eademq; sua, adjuta ratione sufficiat; quod enim in suis credidit scripturis, idem est quod ipsum credere jubet fides, cum isto solùm discrimine, quod hîc mandet credere miracula junctìm, quæ ibi credidit divisìm. Hoc Propheta David his insinuat verbis, *Memoriam fecit mirabilium* Psalm. 110. v. 4.
suorum, escam dedit timentibus se: quasi diceret; Deus fecit memoriam suorum mirabilium in Pane, quem dedit ad comedendum iis qui illum timent: ità ut memoria sit quidem nova; sed mirabilia

 anti-

antiqua. Ibi erant divisa; hic compendio sunt combinata.

Ubi cumprimis circà, Ly, *Memoriam fecit*, notandum est, quod, quando Christus SS. Sacramentum instituit, & in eo se nobis reliquit, aliud non petiit nisi memoriam: *In mei memoriam fecietis*; Et quare non petiit intellectum aut voluntatem? Christus in hoc mysterio prætendebat fidem simul & amorem: pro fide necessarius erat intellectus, pro amore voluntas, quare ergò totus est in commendando hoc mysterio memoriæ? Ratio est, quia locus hujus Institutionis fuit Jerusalem, & personæ coram quibus, erant Judæi: & ut Jerusalem & Judæi hoc mysterium credant & ament, non opus habent desuper intellectu discurrere, novamque applicare voluntatem, memoriâ tantùm ipsis sufficit recordari. Recordentur quod in sua lege crediderunt, nec dubitabunt adorare quod nos credimus in nostra. Nulla totius mundi Natio expeditiorem Sanctissimi Sacramenti habet fidem quàm Judæi: nam cæteris nationibus ad credendum opus est intellectu & voluntate; ast Judæo ad hoc sola sufficit memoria. Recordentur, & credent. Ità ut infidelitas in Judæis, non tam sit infidelitas quàm oblivio: non credunt, quia non recordantur; Et si ad credendum sufficit memoria, quantò magis Discursus & Ratio? à Ratione igitur convicti, irrefragabilem hujus *Vere* confiteantur veritatem, *verè est cibus, verè est potus*.

§. III.

Gentili similitèr hocce mysterium videtur impossibile, & maxima difficultas in eo deprehensa, sunt ipsa verba Christi, *Caro mea verè est cibus: & sanguis meus verè est potus*. Quomodo est possibile (inquit Gentilis) esse Deum, qui mandet carnem suam manducari, & sanguinem suum bibi? Atreo carnem sui filii epularum loco Thyestæ ministrante, tantus (inquit Gentilitas) naturam invasit horror, ut sol retrogressus fuerit, ne tam abominabili lucendo mensæ, radiorum suorum puritatem contaminaret. Quomodo igitur Deus esse potest, mandans suam carnem comedi, & sanguinem suum bibi? Et quomodo dari possunt homines, qui proprii sui Dei carnem comedant, aut sanguinem bibant? Argumentum istud tam validum & efficax, actioque ista tam inhumana visa fuêre Commentanti in Aristotelem Averroi, ut, ne subesset Legi, quæ Deum suum manducare obligaret, noluerit esse Christianus,

Seneca in Thyest. act. 4.

&

& mortuus sit Gentilis. Audiamus propria ipsius verba; *Placet mihi Lex Christianorum, sed quia Deum quem adorant, devorant; moriatur anima mea morte Philosophorum.*

Averroes.

Ad argumentum Gentilium sese responsurum promisit Ratio non aliter quàm eorum Fabulis: & ne iste respondendi modus videatur minùs solidus, audiamus primò Tertullianum in suo Apologetico dicentem, quod fabulæ Gentilium faciant Christianorum mysteria valdè credibilia. Ista propositio videtur esse difficilis, siquidem Gentilium fabulæ, mendacia sunt & figmenta: Christianorum verò mysteria, vera sunt & infallibilia. Quomodo ergò mendacium fidem astruat veritati? ipse Tertullianus sese consueto explicavit judicio, *Fideliora sunt nostra, magisque credenda, quorum imagines quoque fidem inveniunt.* Fabulæ Gentilium, si benè considerentur, sunt quædam adumbrationes, sunt quædam effigies, similitudines vel imagines mysteriorum Christianorum: & si Gentiles nostrorum mysteriorum imitationi dederunt fidem, quare eorundem Exemplari fidem negabunt? Si crediderunt & adoraverunt Effigies & Ectypa, quare vocabunt in dubium & adorationem negabunt Prototypis? *Fideliora sunt nostra, magisque credenda, quorum imagines quoque fidem inveniunt.* Ratio, Gentiles suâ propriâ convincit Idololatriâ, ut fidem negare non possint: nihil enim tam difficile proponitur, quod non jam tum concesserint, & in suis fabulis confessi sint. Hinc colligimus rationem & altissimam Dei providentiam, cur in mundo permiserit Idololatriam, scilicet, ut eadem ipsa fidei aperiret viam, & tam sublimium mysteriorum credulitatem humano intellectui redderet faciliorem; veluti eorum quæ Deus pro lege gratiæ reservârat.

Tertullian. in apolog. c. 21. & 23.

Sicut Deus in hoc mundo condidit hominem, ut omnium hominum existeret Parens, qui fuit Adam: ità alterum condidit hominem, qui parens foret credentium, sicut fuit Abraham, uni primatum contulit naturæ; alteri primatum fidei. Sed ipsius Abrahæ vitâ ritè examinatâ, inveniemus ipsum, antequàm in verum Deum credidit, fuisse Idololatram; *Thare Pater Abraha, & Nachor: servieruntque Diis alienis.* Ergòne Idololatra erit Abraham, qui omnium credentium debebat esse pater? imò verò, & ob idipsum Deus permisit ut fidei pater, esset filius Idololatriæ: Idololatria enim gradus est, & ad fidem processio. Porta fidei est credulitas, antequam enim aliquid

Iosue c. 24. v. 2. Ità Masius hîc Phil. de Genebrard. & Hebræi.

 quid

quid credatur, intellectus de credendo debet judicare; & hoc in mundo fecit Idololatria, præveniendo fidem. Idololatria credibilitatem seminavit; Fides credulitatem messuit. Idololatria Gentiles incepit facere credulos fabulis; Fides verò credentes eos fecit mysterijs. Idololatria dimidium; Fides credulitatis dedit complementum. Et sicut fides est rerum verarum & difficilium credulitas; sic Idololatria facilitavit difficile, & mox Fides introduxit verum. Repugnantias quas habet fides, est illud magnum, arduum, obscurum & supernaturale mysteriorum, credere quod non video, & confiteri quod non intelligo: atq; has repugnantias Idololatria jam vicerat in fabulis; quando Fides eas convicit in mysteriis.

Hac suppositâ veritate, valdè facilè erit Gentilibus quascunque sibi in Sacramento altaris occurrentes difficultates credere: quicquid enim nos credimus in hoc mysterio; illi priùs in suis crediderunt fabulis. Si Gentiles credebant se in pane unum comedere Deum, & in vino bibere alterum: in pane Cererem, & in vino Bacchum, quare ipsis creditu est difficile, quod sub speciebus Panis comedamus carnem, & sub specie vini bibamus Sanguinem Dei nostri? si comederemus carnem, & biberemus sanguinem in propria specie, natura meritò posset abhorrere; sub speciebus verò alienis, tam naturalibus sicuti panis & vini, nullum omninò potest ingerere horrorem, nec ijs quidem, qui tam humanum ac reverentialem gustum aut palatum habent, sicut Averroes.

In reliquis omnibus Gentili imaginariis impossibilibus evenit idem. Videtur impossibile in hoc mysterio, quod substantia Panis fiat Corpus Christi. Videtur impossibile quod quantitas Corporis & Panis eundem in eadem Hostia occupent locum: videtur impossibile, quod idem Cibus vitam causet & mortem: videtur impossibile, quod idem Christus in Cœlo simul sit & in Terra, ut hominem sibi uniat, & in Cœlum tollat. Denique videtur impossibile, quod homo comedendo, unico bolo, ex homine in Deum transformetur.

Sed si gentiles (omnia ipsorum confutemus impossibilia) si Gentiles credebant Daphnen conversam fuisse in laurum: Narcissum in florem: Nioben in marmor: Hipomanen in leonem: Arethusam denique in fontem: Quænam quæso illis remanet ratio dubitandi, quod panis in corpus, & vinum

Ovid. 1. Metamorph. 3 metamorph. Stat. in Sylv. Ovid. 10, metamor. 4. Fast.

Virgil. Æneid. 8. vinum in Christi sanguinem convertatur? Si Gentiles, in Geryonis corpore, tria inesse corpora crediderunt: quamnam non credendi habent rationem, quod quantitas corporis Christi & panis, cum duæ sint, in sacra Hostia unum tantùm locum occupent? *Ovid. de Remed. l.2* Si Gentiles credebant, quod gladius Achillis Telephum vulneravit inimicum, eundemque sanavit reconciliatum, quænam ipsis non credendi ratio, quod idem Christi Corpus mors est obstinatis, & vita contritis? *Virgil. Æn.4.* Si Gentiles credebant Hecaten simul esse in cœlo, & in terra, necnon in inferno: in cœlo cum nomine Lunæ; in terra sub nomine Dianæ, in inferno sub nomine Proserpinæ: qualem non credendi habent rationem quod idem Christus simul sit in cælo & in terra, necnon in diversis simul locis? *Horat. lib.3 Ode.16* Si Gentiles credebant quod Jupiter in aureo imbre descendit in terram, ad vincendum, sese commiscendum, & opprimendum Danaem: *Virgil. Æn.1.* necnon in figura aquilæ ad tollendum in cœlum Ganymedem: quænam rogo ipsis credendi potest esse difficultas, quod aliis duobus modis Deus descendat in terram, ad uniendum sese hominibus in hac vita, eosdemque secum in cœlum rapiendos in altera? Denique si Gentiles credunt, Glaucum aliquam masticando herbam, immutatâ naturâ conversum fuisse in Deum maris: *Ovid. 14. Metaph.* quæ tandem justa illis remanet credendi difficultas, quòd, mediante hoc excellentissimo cibo, Christiani naturam immutent, & ex hominibus evadant Divini? Nulla proinde Gentilibus de hoc mysterio dubitandi superest ratio: quicquid enim in hoc Sacramento credi præcipitur, in suis ipsi jam ante fabulis crediderunt.

Nec quisquam arbitretur, Religionis nostræ & fidei esse vituperium, quod nostra mysteria Gentilium fabulis assimilentur: cùm hoc sit potiùs maximum fidei encomium, & omnipotentiæ placitum. David mysteria legis scriptæ laudans, eadem per fabularum ejusdem gentilitatis comparationem extollit: *Narraverunt mihi iniqui fabulationes: sed non ut lex tua.* *Psalm. 118. v. 85.* S. Petrus laudans mysteria legis gratiæ, eadem cum Gentilium fabulis conferendo extollit: *Non enim doctas fabulas secuti, notam facimus vobis virtutem & præsentiam* JESU CHRISTI. *2. Pet. 1. v. 16.*

Notabilis comparatio: nec minùs notabilis illa inter duas istas præcipuas Legis novæ & veteris columnas consonantia! Si David, & S. Petrus divina fidei mysteria

volunt extollere per comparationem cum gentilitate, quare ea non comparant cum Gentilium historiis, sed cum eorum fabulis? Historia profitetur proferre veritatem, & historiæ Gentilium facta continent heroica casusq; famosissimos, prout in Græcorum & Romanorum historiis clarissimè patet; Quare ergò David & S. Petrus mysteria sancta non comparant cum Historiis, sed fabulis? Ratio est, quia historiæ referunt hominum facta; fabulæ verò eorundem figmenta, Deum verò vincere homines in eo quod facere potuerunt, non est argumentum ipsius magnificentiæ: illos autem vincere, in eo quod sciverunt fingere, est laus ipsius potestati propria. Quod omnipotentiæ ipsius eò perveniant opera, quò nostræ imaginationis non pervenêre figmenta! Quod Divina omnipotentia eò pertingat operando, quò humana imaginatio non pertigit fingendo! Magna Potestas! magna Sapientia! magnus Deus! Istud est quod in illo mysterio adoramus & confitemur. Fabulæ Gentilium, fictæ fuêre effigies Mirabilium excellentissimi hujus mysterii: & misterii hujus Mirabilia, sunt veræ istarum fabularum existentiæ. Si igitur figmenta & imaginationem crediderunt, quare realitatem negabunt? Confiteatur itaque Gentilis manifestâ istius *Verè* ratione convictus, & dicat, *Verè est cibus: Verè est potus.*

§. IV.

HÆreticus velut inimicus domesticus, argumentatur ex Evangelio, & ex ipsis verbis Christi contra ipsum arma cudit. Hæreticus credit, & probare præsumit, quod contentum sub Sacramentalibus speciebus, sit vera substantia panis. Argumentatur in hunc modum. Christus hoc mysterium in Evangelio frequenter appellat Panem, *Hic est panis qui de cœlo descendit: qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Ioan. 6. v. 59. Christus vocat illud Panem; Ergò est panis. Probat consequentiam. Ratio, ob quam nos Catholici credimus in hostia esse substantiã Corporis Christi, est quia Christus dixit, *Hoc est Corpus meum*: ergò si in hostia est corporis Christi substantia quia Christus dixit *Hoc est Corpus meum*: in Hostia similitèr est substantia panis, *Hic est Panis*, sicut Christus dixit. Matth. 26. v. 26

Hæretico facillimè respondet ratio. Hostiam consecratam Christus vocat panem licet non sit panis: quamvis enim non sit panis, fuit tamen panis: & licet non sit panis,

panis, videtur tamen panis: & ad sortiendum panis nomen, non est opus esse, sed sufficit fuisse, aut videri panem. Ratio hoc probat ex Evangelio; *Panis quem ego dabo Caro mea est.* Nunc si hostia est Caro, quomodo illam vocat panem? & si illam vocat panem, quare illam vocat Carnem? Vocat illam Carnem, quia est: & vocat illam Panem, quia fuit: vocat illam carnem, quia est caro: & vocat illam panem, quia videtur esse panis. Hostia consecrata non est panis, sed fuit, & esse videtur panis: & videri, aut fuisse, sufficit ut sic vocetur. Et ne hæreticus obgarrire possit, hanc esse humanam & explicationem nostram: videat ipse, videantque omnes, hanc esse phrasin modúmque loquendi Dei ac scripturarum ejus.

Joan. 6. v. 52.

Virgâ Moysis (quæ etiam vocatur Aaronis) in serpentem conversâ, & similiter Pharaonis sapientium maleficorúmque virgis in serpentes commutatis: serpens Moysi, serpentes alios est insecutus, & ait Textus, *Virga Moysis devoravit virgas Ægyptiorum.* Videtur non sic dici debere, sed, serpens Moysis comêdit devoravitq; serpentes Ægyptiorum: Virga enim Moysis comedere non poterat, sed serpens. Porrò si Moysis serpens fuit, qui comedit & devoravit, quare dicitur quod comêdit & devoravit virga? Ratio est, quia serpens Moysis fuerat virga Moysis: & ut virga vocetur serpens, sufficit fuisse virgam, quamvis sit serpens. Idem accidit in hoc mysterio; Hostia consecrata, quæ modò est caro & Corpus Christi, fuerat panis: & ut hostia, quæ est caro & Corpus Christi, vocetur panis, sufficit fuisse panem, quamvis sit Christi Corpus: ità ut absq; panis substantiâ vocari possit panis, non quia est; sed quia fuit, & videtur esse panis.

Exod. 7 v. 12.

Sacer Textus planetarum astrorumque cœlestium referens creationem, dicit, quod Deus fecerit duo luminaria cœteris majora: *Fecit Deus duo luminaria magna*, scilicet Solem & Lunam. Si Astrologiam consuluerimus, Solem omnium cœlestium luminariûm maximum: Lunam verò omnium minimum deprehendemus. Ergò, si Luna astrorum omnium est minimum, quare vocatur magnum, *Duo luminaria magna?* Quod Sol vocitetur luminare magnum, hoc nomen ejus majestati & magnitudini debetur: sed quod Luna dicatur luminare magnum, quænam est ratio? Sol vocatur luminare magnum, quia reverà est: Luna verò vocatur luminare magnum, quia videtur esse magnum.

Gen. 1. v. 16.

Omnia astra magnitudine superant lunam: at luna omnia astra magnitudine videtur excedere, & hoc sufficit ut vocetur luminare magnum: quia ità videtur esse, cùm tamen non sit. Pari ratione Sacra Hostia non est, sed videtur esse panis, quia panis accidentia remanserunt, in quo sensus nostri hallucinantur: & sufficit panem videri, quamvis non sit, ut panis appelletur; *Hic est panis.*

Et si fortè hæreticorum quispiam hisce exemplis non sineret se convinci, eò quod adducta sunt ex Testamento veteri (quæ eorum quidam, sicut Manichæi, negârunt) eadem dantur in Testamento novo, & quidem (si possibile est) adhuc clariora.

In nuptiis Canæ Galileæ, quando architriclinus vinum novum miraculo factum gustavit, inquit
Joan. 2. v. 9. Evangelista S. Joannes, *Gustavit Architriclinus aquam vinum factam.* Resurrectionis diluculo, quando Mariæ ingressæ sunt sepulchrum, inquit Evangelista S.
Marc. 16. v. 5. Marcus, *Viderunt Iuvenem sedentem à dextris, coopertum stolâ candidâ.* Et iste juvenis inquit Evangelista S. Matthæus erat Angelus:
Matth. 28. v. 2. *Angelus enim Domini descendit de cælo, & revolvit lapidem & sedebat super eum.* In his ambobus casibus multum est quod consideretur. Vinum miraculosum post conversionem erat verum vinum: Angelus, quem viderunt Mariæ albis vestitum, similiter erat verus Angelus: Si igitur vinum, verè & substantialitèr erat vinum, quomodo S. Joannes Evangelista illud vocat aquam, *aquam vinum factam?* & si Angelus, verè & in substantia erat Angelus, quomodo S. Marcus Evangelista illum vocat hominem sive juvenem: *Viderunt juvenem sedentem?* Uterque locutus est velut Evangelista: & uterque verè, propriè, & naturaliter. S. Joannes aquam vocavit vinum; licet enim jam non esset aqua sed vinum, fuerat tamen aqua: *Aquam vinum factam?* & S. Marcus, Angelum vocat hominem; licet enim non esset homo, in figura tamen & veste homo vocabatur, *Iuvenem sedentem, coopertum stolâ candidâ.* Idem est in sacra Hostia, proindè de ea locutus est Christus, sicut ejus Evangelistæ locuti sunt de vino miraculoso, & Angelo vestito. Quemadmodum substantia aquæ conversa fuit in substantiam vini, & nihilominus post conversionem appellatur aqua, non quod adhuc esset, sed fuisset: ità Corpus Christi in Sacramento vocatur panis, non quod sit, sed quia panis fuit. Et sicut Angelus substantialitèr verus

erat

erat Angelus; nihilominus appellatur homo, quia talis hominis habitu indutus apparebat: ità Corpus Christi sub speciebus sacramentalibus vocatur panis, non quod sit, sed quia videtur panis, *Hic est panis*.

Ità planè est. Sed hinc instat & instare potest & replicare Hæreticus; sicut Christus hostiam vocavit panem, absque eo quod sit panis; ità illam vocare poterat suum corpus, absque eo quod sit suum corpus. Non poterat, respondet ratio; & hoc modo probat & evincit admirabiliter. Hostia potest dici panis licet non sit panis; quia fuit & videtur esse panis: sed non potest dici Corpus nisi sit Corpus Christi, quia nec antè fuit, nec posteà apparet, aut illud esse videtur. Uno è tribus modis sacra hostia dici potest Corpus Christi: vel quia est, vel quia fuit, vel quia esse videtur. Num quia esse videtur? Non: post consecrationem enim non videtur esse Corpus Christi. Num quia fuit? Non: ista enim hostia non fuit corpus Christi ante consecrationem. Ergò vocatur Corpus Christi quia verè est, aliàs enim verus non manet sensus in quo Christi verba possint verificari.

Contrà; obstinatus replicat Hæreticus; Christus in scriptura vocatur Petra, vocatur Agnus, vocatur Vitis. Dicitur Petra teste S. Paulo, *Bibebant de consequente eos Petra: Petra autem erat Christus.* 1. Cor. 10. v. 4. Dicitur Agnus teste S. Joanne Baptistâ, *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Ioan. 1. v. 29. Dicitur Vitis: nam Christus de seipso loquens dixit; *Ego sum Vitis vera, vos palmites.* Joan. 15. v. 5. Nihilominus nec Christus fuit, nec videtur esse, nec est petra. Similiter nec fuit, neque videtur, nec est agnus. Neque videtur, nec fuit, nec est vitis: Ergò, quamvis Sacramentum dicatur panis quia fuit & videtur panis, rectè vocari potest Corpus Christi; absque eo quod sit Corpus Christi, sicuti vocatur petra, agnus, vitis, absq; eo quod sit petra, agnus, vitis. Benedicta sit tua, Domine Jesu Christe, Sapientia & Providentia, quòd contra omnium fidei inimicorum pertinaciam & astutiam, tuam armatam reliquisti Ecclesiam, supremamque hujus mysterii veritatem unico tuo verbo, *Verè*, defensam. Inter sensum verum & metaphoricum hæc est differentia; quod sensus metaphoricus solummodo similitudinem: verus autem significet realitatem. Et ad tollendam omnem æquivocationem, ad quodlibet submovendum dubium, ipsemet Sacramenti Institutor Christus insinuavit &

iteratò repetiit; sensum, in quo de Corpore suo & Sanguine loquebatur, non fuisse metaphoricum, sed verum. Verum significando Corpus, *Caro mea verè est cibus*: & verum significando Sanguinem, *Et Sanguis meus verè est potus.*

Quod si Luthero dixissem aut Calvino quod fuissent homines, planum est illos intellecturos fuisse me in sensu loqui vero; quamvis enim fuerint duo monstra tam irrationabilia, nihilominus ex corpore & anima erant compositi. Si verò dixissem illis quod fuissent duo venenati serpentes, duo Gregis Christi Lupi, & duæ Mundi & Ecclesiæ Pestes; similiter me intellexissent locutum fuisse in sensu metaphorico.

Eadem est differentia inter Christi Textum, & illos malè interpretatos Textus, quos contra Sacramenti veritatem allegant. S. Paulus Christum vocat Petram: quemadmodum enim de petra deserti, de qua loquebatur, exiliit fons perennis, è quo Dei populus bibebat, ità ex Christo manant & effluxerunt Gratiarum fontes quibus populus sustentatur Christianus. S. Joannes Baptista Christum compellat Agnum; quemadmodum enim in lege veteri offenso Numini placando immolabantur agni: ità Christus illis figuratus, pro totius mundi peccatis sese immolavit in Cruce. Deniq; Christus dicitur Vitis: quemadmodum enim abscissus à Vite palmes fructum ferre nequit: ità à Christo se segregantes & ejus Ecclesiâ (sicuti Hæretici) benè & meritoriè non poterunt operari. Hoc modo Christus est Petra, Agnus, Vitis: non realiter, sed per similitudinem; non in sensu vero, sed metaphorico. Proinde quando idem Dominus de suo Corpore & Sanguine loquitur; sicuti Corpus & Sanguis suæ sacræ Humanitatis erat Corpus verum, & Sanguis verus non metaphoricus: ità sensus in quo loquebatur non potest esse metaphoricus, sed verus. Et si non; respondeant isti duo Hæresiarchæ & mihi dicant, utrum Corpus Christi in Cruce immolatum, & ejusdem Sanguis in Calvaria effusus, erat verum Corpus & verus Sanguis Christi? Uterque confitebitur quod sic. Benè idem Corpus in cruce immolatum, est ipsum quod Christus in Hostia dedit comedendum, dicens: *Hoc est Corpus meum quod pro vobis tradetur.* Idem ipse Sanguis in Calvaria effusus, est ille quem in Calice propinavit ad bibendum, dicens: *Hic est Calix*

lix Sanguinis mei, qui pro vobis effundetur. Obmutescat itaque Hæreticus, & impium blasphemumque os suum obturans credat, manibusque ligatis confiteatur hujus *Verè* veritatem: *Verè est cibus, Verè est potus.*

§. V.

PHilosophus tam cœcus præsumptione, sicut præfatos tres excœcatos vidimus infidelitate, validissimis sese opinatur contra hoc mysterium instructum argumentis, & ex multis principiis veritatem abnegare præsumit. Primò, quia naturæ & substantiæ rerum sunt immutabiles, ergò quod erat substantia Panis, non potest converti in substantiam Corporis Christi. Secundò, Totum majus est suâ parte, & Pars minor est suo Toto: Ergò si Christus est in Hostiâ totâ, non potest esse in qualibet ejus parte. Tertiò, Intellectus judicare debet secundùm species sensuum, qui omnis humanæ cognitionis portæ sunt. Sensus olfaciunt, gustant, & palpant panem: Ergò est panis, & non Christi Corpus, quod istâ Hostiâ continetur.

Philosophus argumentatur ex Natura, & ex eâdem facilè & sine labore, eum convincet Ratio: cùm etenim Fides sit supernaturalis, optima fidei magistra est natura. Prophetæ qui prædicârunt & homines docuerunt mysteria fidei, hi non fuerunt à Deo in mundum missi tempore legis naturæ, sed tempore subsecuto, scilicet, legis Gratiæ. Et quare? doctè ad hoc respondet Tertullianus. *Præmisit tibi Naturam magistram, submissurus & Prophetiam quò faciliùs crederes Prophetiæ, discipulus naturæ.* Deus dedit hominibus magistram primò Naturam, daturus illis posteà Prophetiam; quia naturæ opera, mysteriorum Gratiæ sunt rudimenta: multòq; faciliùs addiscent homines quod docentur in schola Fidei, si priùs fuerint discipuli naturæ, *Quò faciliùs crederes Prophetiæ, discipulus naturæ.* Si vis esse magister Fidei, discipulum te fac naturæ: Naturæ etenim exempla, tibi solvent difficultates Fidei. Audiat igitur Philosophus discipulus naturæ, quantumcunque in ea graduatus, & videbit quomodo Ratio, principiis ejusdem suæ scholæ omnia argumenta annihilet, quæ contra mysterii hujus fidem profert. *Tertullian.*

Ad supradictam primam difficultatem respondet Ratio, non esse quod Philosophia miretur, dicente sibi Fide, quod substantia Panis convertatur in substantiam Corporis Christi, & substantia

Vini in substantiam Sanguinis Christi: istud enim mirabile quotidie videmus sensibiliter in naturali nutritione corporis humani, in qua substantia Panis & Vini transit in substantiam Carnis & Sanguinis, si ergò natura octo horarum spatio Panem & Vinum in carnem & sanguinem potens est convertere, potens non erit Deus minore temporis spatio idipsum operari? ad hoc miraculum confitendum, necesse non est credere Deum esse potentiorem, sed tantùm concedere Deum naturâ velociorem: quod natura facit tardè, quare hoc Deus non operetur velociùs?

Duo celebriora quæ Christus in Pane & Vino operatus est miracula, fuerunt illa, scilicet in nuptiis Canæ Galileæ: & in Deserto. In nuptiis aquam convertit in vinum: in deserto quinque panibus, quinque hominum millia pavit. Est quod in his duobus casibus meritò considerem. Ad pascendos tot homines in deserto, isti quinque panes Christo nullatenus erant necessarii: & ad dandum in nuptiis vinum opus non habebat hydrias impleri aquâ. Quare itaque nonnisi vinum ex aqua factum dare voluit? & quare noluit ministrare panem, nisi ex quinque panibus multiplicatum?

Ioan. 2. v. 1. Matt. 14. v. 19

Rationem dat Sanct. Augustinus, *Quia voluit, ut miraculorum suorum aut mirabilium fidem, faciliorem redderent exempla naturæ.*

S. Aug. Tract. 24. in Ioann.

In multiplicatione Panûm, Christus fecit hoc quod facit terra: in conversione vini fecit hoc quod faciunt vites. In multiplicatione panûm fecit Christus hoc quod facit terra, nam modico pane in terram seminato colligitur multum: in conversione vini fecit Christus quod faciunt vites; Vites enim haustam è Cœlo aquam convertunt in vinum. Hoc fecit Christus in nuptiis: illud in deserto. In deserto panes multiplicavit: in nuptiis ex aqua vinum fecit. Si igitur Christus fecit hoc quod facit terra & faciunt vites, in quo itaque constitit miraculum? In hoc, quod Christus uno fecit instanti: quod terra & vitis sex mensibus. O egregiam doctrinam! Quod igitur opera Dei discernit ab operibus naturæ, est velocitas aut tarditas, quâ fiunt: mirabilia tardè facta, sunt opera naturæ: naturæ opera velociter facta sunt miracula Dei; Istud fit in nostro mysterio. Panem & Vinum convertere in Carnem & Sanguinem, sicut Christus facit in Sacramento: ità hoc in nutritione facit natura, cum eo tantùm discrimine, quod natura aliquot horis; &

Chri-

Christus hocipsum operetur in instanti; Ergo Philosophe, quod natura facit morosè, quare naturæ author & gratiæ, idem non faciet velociter?

Alterum impossibile, quod Christus sit in Hostia tota, & in qualibet ejus parte, similiter facillimè confitebitur Philosophus, & possibilitatis videbit modum: si ad naturæ scholam fuerit reversus. Philosophus accipiat in manus Speculum crystallinum, seseq; in eo contemplando unam tantùm videbit figuram: isto speculo fracto, quid videbit? toties utiq; eandem multiplicatam videbit figuram, quot crystalli fractæ fuerint partes, nec non tam integrè & perfectè in partibus ma nis & majoribus, quàm in parvis imò minimis repræsentatam. Sicut itaq; una crystallus integra unum tantùm est speculum, confracta verò & divisa, sunt specula multa: ità iste albus panis orbiculus integer, una est Hostia: at divisus sunt Hostiæ multæ. Et sicut dividitur crystallus absque divisione figuræ humanæ: ita dividitur Hostia absq; divisione Corporis Christi. Et quemadmodum figura est in crystallo tota, & tota in qualibet ejus parte, etiam valdè minuta: ità in Hostia totus est Christus, & totus in qualibet ejus parte, etiam quantumcunque parvâ imò minimâ. Denique sicuti figura in confracta crystallo repræsentata, in tot particulis est semper unum tantùm corpus, & solummodo ejus multiplicantur præsentiæ, dum unum tantùm existit objectum & imagines multæ; eodem modo in Sacramento & Hostiâ divisâ multæ sunt præsentiæ, objectum verò unum tantùm. Haberíne potest similitudo magis viva, aut proprietas magis propria? Mysterium speculi Deus creâsse videtur pro speculo Sacramenti: hoc ità intellexisse & insinuâsse videtur David & Ecclesia, *Mittit cryst allum suam sicut buccellas.* Ista comparatio tam notabilis est, quàm peregrina: Quænam quæso est comparatio buccellæ panis ad crystallum, & crystalli ad buccellam Panis? cum buccellis quidem panis vestræ mensæ nullam prorsùs habet similitudinem: cum buccellis verò panis Sacramentalis de mensa Sacramenti, totam illam miraculosam habet similitudinem quam audistis. Quicquid enim in crystallo quasi per vitreas videtur fenestras, est idem quod inter clausas Sacramenti fit cortinas. Sicut in crystallo, manifesto naturæ miraculo, objectum cernitur totum quamvis nonnisi partem occupet: & sicut in crystallo fit divisio illæsâ

Psalm. 147. v. 17.

Ecclesia in officio de Sacramento.

sâ integritate objecti, necnon multiplicatio sine singularitatis excessu: ità in sacra Hostiâ Christus occulto supernaturalíq; modo multiplicatus infinitè, hostiâ divisâ semper manet integer, tam in ejus parte, quàm in totâ.

Quod Philosophus, oculis præsentiam panis ibidem contestantibus, credere non debeat: ipsa natura illud docet notabili exemplo. In iride sive arcu cœlesti, omnium nostrûm juratò testabuntur oculi, colorum varietatem à se videri: nihilominùs Philosophia, non ibidem colores, sed lucem tantùm & aquam, esse docet. Agedùm si Philosophia docet non esse colorem ubi oculi colorem vident; quid mirum quod doceat fides non esse panem ubi oculis videtur se videre panem? Eapropter rem notatu dignam de suis oculis asserebat David, *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua*: Psalm. 118. v. 18 Propheta videtur debuisse dicere; Domine revela mihi mirabilia tua ad cognoscendum ea; sed nunc dicit, revela oculos meos ut mirabilia tua cognoscam? Ità planè; oculi enim mirabilibus Dei (uti in hoc apparet mysterio) contradicunt, & similibus mirabilibus penetrandis duæ revelationes sunt necessariæ: una in mirabilibus seu miraculis ut ea intellectus cognoscat: altera in oculis, ne illis visus contradicat. Secundam hanc revelationem necesse non est ut Deus faciat: sufficit quod illam faciat ratio. Visus in operibus naturæ decipitur: quomodo in supernaturalibus non decipietur? & si oculi in uno lucido arcu, & nube sic errant, in circulo nubis sine luce quid illis est credendum? Emendet igitur Philosophus visum cum discursu, & à natura doctus, nec non ratione convictus, indubitabilis hujus *Verè* confiteatur veritatem, *Verè est cibus: Verè est potus.*

§. VI.

SEquitur in ordine Politicus; sed maneat pro coronide, & in ejus locum succedat diabolus, talis enim commutatio quandoque non esset incongrua: fuit tempus quo dæmones loquebantur & mundus eos audiebat, sed postquam audivit Politicos mundus adhuc pejor factus est.

Diabolus tanquam arrogans & inflatus (hoc S. Paulus duplicatam superbiam sive inflationem vocat, *Scientia inflat*) hoc modo argumentatur. 1. Cor. 8 v. 1. Si homines communicantes in Sacramento sumerent Christum, essent velut Deus: sed homines velut Deus esse non possunt, ergò non communicant, neque

neque sumunt Christum in Sacramento. Consequentia, inquit diabolus, evidens est & clara, tanquam mea: suppositum homines negare non possunt, quod ipsorum est. Si homines communicarent & sumerent Christum, essent sicut Deus: hoc dicit proprius Christi Textus, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in illo.* (Ioan. 6. v. 58.) Et quod homines esse nequeant sicut Deus, ego dico & sentio, inquit diabolus: Si enim non attentâssem esse sicut Deus in cœlo, illud impossibile ego hodie non luerem in inferno. Itaq; si mihi, si omnium creaturarum nobilissimæ, si Lucifero, impossibilis est similitudo Altissimi, *Similis ero altissimo*: (Isai. 14. v. 14.) quomodo homini abjecto, de limo formato, possibilis erit non tantùm similitudo, verùmetiam transformatio, hoc enim prædicta verba innuunt: *In me manet, & ego in illo*? Quod homines hanc stultitiam credant & sibi imaginentur, inde provenit, quod non cognoscant se, neq; nos. Nos, licet persecutionem passi, sumus Angeli: qui nobis tollere potest locũ, nequit nobis tollere naturam. Et si manna quod tantò ignobilius, vocatum est panis Angelorum: (Psalm. 77. v. 15) quomodo corpus Filii Dei infinitè excellentiùs quàm manna, erit panis hominum? ad ultimam superbi hujus argumenti illationem, diabolo proprio ipsius lapsu respondet ratio. Ex quo Deus naturam sibi univit humanam & non Angelicam; *Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit*: (Hebr. 2. v. 16.) nullatenùs mirandum, homines Angelis in omnibus esse prælatos. In hac prima admiratione & in hoc primo stupore, cessabunt admirationes & stupores omnes. Quantùm ad impossibile, quod homines manducando possint esse sicut Deus: in hoc argumẽtatur diabolus non contra nos, sed contrà seipsum. Primus inventor (nemo miretur hoc quod dico) primus inventor inquam hujus mysterii Eucharistici & typicus quasi institutor, fuit diabolus: nam tentando Evam dixit illi, *In quocunque die comederitis eritis sicut Dii*, (Gen. 3. v. 5.) hoc est, comedite de pomo prohibito, eritis sicut Dii. Ecce hic Eucharistiæ mysterium non solùm quantùm ad substantiam, sed etiam quoad effectus adumbratum. Quantùm ad substantiam: ait enim diabolus, quod Divinitas sit in pomo: quantùm ad effectum, inquit idem; quod comedendo homo evadet sicut Deus. Adesdùm nunc diabole, *Ex ore tuo te iudico.* (Luc. 19 v. 22.) Si dicis quod homo manducando evadet sicut Deus,

quodque in arboris pomo latet Divinitas, quomodo negas sub speciebus panis & vini latére Divinitatem, & hominem comedendo esse posse velut Deum? quod Christus nobis concessit in hoc mysterio; idem nobis diabolus promisit in Paradiso. Diaboli mendacium Christus verificavit, ut hoc modo illum vinceret: & injuriam nobis tolleret; in illo, quod contigit in paradiso, victor evasit diabolus; & Homo injuriâ affectus. Diabolus victor, quia decepit: Homo injuriatus, quia deceptus, perditus & spoliatus. Quale igitur supererat remedium illatam injuriam tollendi, & hominem contrà diabolum vindicandi? Unicum erat remedium, ut Christus ex diaboli promissione faceret donum; & ex ejus tentatione Sacramentum. Et ità fecit. Ex diaboli promissione fecit donum sive donationem: quia, quam ille comedendo promiserat, hanc Christus nobis manducandam dedit Divinitatem, dixerat enim *Comedite, & eritis sicut Dii.* (Gen. 3. v. 5.) Et ex ejus tentatione Christus fecit Sacramentum, nam sub speciebus panis & vini consecravit, quod diabolus sub apparentiis pomi finxit: atque hoc modo diabolus fuit victus; & homo ab injuria liberatus & vindicatus. Diabolus victus: quia illius mendacium est factum veritas. Homo ab injuria liberatus: quia deceptio transiit in fidem. Quod Protoplasti nostri crediderunt in paradiso: nos credimus in Sacramento. Illi erroneè crediderunt diabolo; nos infallibilitèr credimus Deo.

Hinc sequitur, quod nec diabolus in hoc mysterio possit esse tentator; nec homo tentatus. Diabolus nequit esse tentator; tentaturo enim me diabolo in hoc fidei Eucharistiæ mysterio, ego responderem hoc modo; Heus diabole, quando tentando loquebaris ad Evam, esne mentitus, an locutus verum? Si mentitus es, fidem non mereris: qui enim tunc mentitus est, etiam nunc mentiri potest. Et si dixisti verum, similitèr non mereris fidem: si enim verum dixisti, hoc inde est, quod Deus in ista buccella potest ponere Divinitatem. Porrò si Deus potest ponere Divinitatem in uno bolo: hoc ipsum quod tu concedis, istud est quod ego credo. Apage igitur in rem malam. Similiter homo non potest tentari: nam si homo (juxta sententiam Ruperti) (Rupertus.) credidit diabolo, dicenti, quod comedendo foret sicut Deus, quomodo idipsum asserenti Deo non credet? potissimùm, quia quod dicebat diabolus, non æquè, ut assertum

tum Christi cadebat intrà sphæram Omnipotentiæ. Omnipotentia Dei, in quantùm naturæ author minore sphœrâ, quàm ejusdem omnipotentia, in quantum author gratiæ circumscribitur. Omnipotentia Dei, in quantùm author naturæ, solùm producere potest effectus naturales; virtute autem naturali pomo inesse nequibat Divinitas. Omnipotentia Dei, in quantùm est author gratiæ, effectus producere potest supernaturales; & virtute supernaturali uni buccellæ inesse potest Divinitas. Si igitur homines tam fuêre simplices, ut, quod impossibile, crediderint diabolo; quare erunt tam irrationales, ut quod est possibile, negent Deo? Agnoscat igitur diabolus, quod in hoc mysterio non solùm nos nequit vincere; sed nec ampliùs tentare quidem: & hac ipsâ tentatione obligatus, hujus, *Verè*, quod tanquam mendacii pater, tot tantósque negare fecit, confiteatur veritatem, *Verè est cibus: verè est potus.*

§. VII.

DEvotus non ob fidei defectum, sed amoris excessum querulus, magis de accidentibus quàm de substantia dubius, hoc modo argumentatur cum eodem Christo. Domine, mea fides calusis oculis, te in hoc Sacramento esse, firmiter credit, sed amor meus oculis apertis nec intelligere nec penetrare potest, quomodo ista veritas sit possibilis. Si abiturus ex terra, in terra remanere voluisti, hoc fecisti ad satisfaciendum amori tuo, & solatium amoris nostri: pro signo tuæ gloriæ, & pro remedio salutis nostræ. Hoc ille singularis secretorum cordis tui in hoc mysterio interpres attestatur D. Thomas. *De sua contristatus absentia, solatium singulare reliquit.* D. Tho. opusc. 57. Si in terra pro nostra remansisti consolatione, quare te nostris oculis abscondis? Si fuit amor, velle remanere, quomodo fuit amor hoc modo? manere, & absconditum manere: potiùs est desiderii martyrium quàm solatium. Ille profectò olim non erat stylus tui amoris, neque illa patientia animæ tibi dilectæ. *En stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.* Cant. 2. v. 9. Erat inter Te, & animam tibi dilectam unus paries: sed quia paries erat ejus, erat in eo fenestella tua, per quam tu videbas illam, & illa videbat te. Quod tuam divinitatem videre nequeamus, noster paries est nostrum corpus: sed quod tuam non videamus humanitatem, tuus paries ista sunt accidentia. Ergò si impe-

dimenta visus tua sunt, tuusque amor est omnipotens: quomodo voluntatis tuæ est, ut amor meus tantam amoris tui credat implicantiam, qualis est, tantùm me amare, & te non sinere videri? Fides quidem istud credit, sed amor hoc fert gravitèr, nec assequitur, nec idipsum potest non pro impossibili habere.

Ità amantèr quærula argumentatur devotio, sed obvium & integrum ad suam pietatem responsum habet. Amoroso animæ affectui, alio amorosiore affectu Christi respondet Ratio, dicens, majoris in Christo amoris esse argumentum non sinere se videri: quàm in pietate & devotione visionem illius desiderare. Quamvis Christus se nobis non præbeat visibilem, nihilominus est certum ipsum manere nobiscum, sicque manere, ut videri non possit: nam ejus amor plùs fidit nostris desideriis, quàm nostris oculis. Finis quare Christus nobiscum mansit in Sacramento, fuit, ut nostrum in sese provocaret amorem: cumque major cognitio intensioris sit causa amoris; homines impensiùs amant Deum per desideria, quàm per visionem. Ni fallor, benè conceptam habeo hujus veritatis probationem; S. Paulus cum Christo esse desiderans, ajebat: *Cupio dissolvi, & esse cum Christo.* q. d. quis mihi dabit, ut anima mea dissolvatur à corpore, ut sic esse possit cum Christo! quod cùm ita sit, si interrogaverimus Theologos, utrùm animæ fruentes Dei visione aliquod habeant desiderium? omnes resolvunt & respondent quod sic; & quod desiderent suis corporibus reuniri. Difficultatem nunc moveo, & urgeo argumentum. Si animæ, Christi fruentes visione desiderant Corporibus suis reuniri: quare dicit anima S. Pauli quod desideraret à suo corpore dissolvi, ut videret Christum, *Cupio dissolvi & esse cum Christo?* Ratio est, quia Deus respectu animarum beatarum, est Deus per visionem perceptus: & Christus respectu animæ S. Pauli, erat Deus desiderio desideratus: amor autem Dei desiderio desiderati, affectuosior est & impatientior amore Dei per visionem percepti. Deus visione perceptus, adhuc animæ se reuniendi suo corpori desiderium relinquit: sed Deus desiderio sè desideratus, proprii sui corporis eòusq; tædiosam facit unionem, *Cupio dissolvi & esse cum Christo.* Et quia ad Christum rectiùs tenditur nostris desideriis quàm nostris oculis: tectus potiùs manere voluit & occultus desideratus,

ad Philipp. 1. v. 23.

ratus; quàm apparente formâ visus. Cognoscat igitur devotio nostra, excellentiam esse & non Dei amoris implicantiam, quod in hoc mysterio maneat invisibilis: & nostra fides non solùm oculis clausis, sed & amor oculis apertis amabilem illius *Verè* confiteatur veritatem, *Verè est cibus: Verè est potus.*

§. VIII.

Denique ex casu, qui huic solennitati occasionem dedit, argumentatur Politicus & infert, superdignissimam Personam Christi in hoc Sacramento non præsentem esse. Principibus nulla potior est aut esse debet cura & sollicitudo quàm de sua Dignitate, proinde vitam potiùs, imò mille vitas periculo exponerent: quàm personæ suæ dignitatem in discrimen vocarent. Quod si non ità esse videbitur, primus Israëlitarum Rex ad memoriam reducatur. Perditâ pugnâ contra Philisthæos in montibus Gelboë, Saul tam graviter sese sensit vulneratum, ut & salutem desperaret, nec fugere posset. Et quid in tali articulo resolvit? Vocato suo armigero mandavit, ut evaginato gladio se interficeret, causam addens: *Ne fortè veniant incircumcisi isti, & interficiant me, illudentes mihi*, q. d. ne veniant Infideles, & interficiēdo me Majestati meæ

1. Reg. 31. 4.

inferant contumeliam, non propter vitam, sed propter respectum suæ Majestatis occidi præoptabat, quod tamen armiger exequi trepidabat: quare Saul in proprii sui ensis aciem incumbens, cecidit mortuus ne in inimicorum suorum incideret manus. Ità æstimant, & sic æstimare debent Principes personæ suæ Majestatem plus quàm vitam. Proinde si Monarchæ supremi tanti faciunt pensique habent personarum suarum Majestatem & excellentiam: Si generosus Rex propriis sibi potiùs manibus vitam tolleret, quàm in inimicorum suorum manus deveniret: Quomodo est possibile, Principem Gloriæ, hominûm Angelorumque Regem Jesum Christum, supremum totius Universi Monarcham sic suam inde fensam prostituere Majestatem & excellentiam, prout necessariò aliquibus tantùm accidentibus circumvallato accidit? Quomodo possibile est & credibile, quod Christus Divinæ suæ Personæ dignitatem taliter prostituat, & in sacrilegas Infidelium hostiumque suorum manus incidendi, tali exponat periculo & discrimini, sicuti hujus diei memoria, solennitatisque hujus vindicandis illatis ipsi injuriis institutæ occasio palàm facit?

Author hic insinuare vult historiam de Hostiis consecratis Vlyssipone à Iudæis furto sublatis.

Ad alia argumenta respondi per Rationem, ad hoc verò argumentum respondeo per id quod video. Ubi acquiruntur venerationes: non perditur Dignitas. Hæc sunt dictamina Dei, hæc semper fuit ipsius Ratio status. Hoc, quod deploramus, permisit, ad consequendum hoc, quod videmus. Quænam major Fidei exaltatio? quænam major hæresis confusio? Quænam major Christi Gloria? Tantum Deo acquirit unica ejus offensa, ubi eam sentit Christianitas, & illam vindicat ac resarcit Nobilitas! Majestates mundique Celsitudines, Dignitates, Prælati, Religiones &c. omnes humi prostrati, omnes genibus flexis infima sese ejus recognoscendo mancipia, velut Dominum omnium universalem adorant supremam hanc Majestatem semper venerabilem, ac semper venerandam, & multò ampliùs quando est offensa. Videat nunc Politicus, num Deus Majestatis suæ patiatur decrementum, an verò unam permittendo indecentiam, honoris, venerationis & gloriæ acquirat incrementum? Idem ipse Dominus (qui semper idem est & semper secum) dicebat: *Si exaltatus fuero à terrà, omnia traham ad meipsum.* q. d. Quando exaltatus fuero à terrâ ad Crucem, omnia ad me traham. Ignominia Crucis, fuit ignominia maxima, quam ab infidelium manibus & à temeritate humana aut passus est, aut pati potuit Christus: sed ejusdem injuriæ & infamiæ consequentias (inquit ipse Christus) maximam sibi parituras gloriam, omnia trahendo ad seipsum. Hoc monstravit & adhuc demonstrat impletio Prophetiæ hujus per decursum temporis in Universali Fide mundi, qui jam quasi totus adductus est ad agnitionem, obedientiam, venerationem & adorationem Christi. Quod si adhuc magis urgere voluerimus significationem & energiam istius *Si*: *Si exaltatus fuero à terra*, deprehendemus quod in obsequiis Joseph & Nicodemi, in ipsa Cruce verificatum fuit illud *omnia trahā ad meipsum*. Joseph, prout notavit S. Marcus, erat Nobilis, *Nobilis Decurio*; Nicodemus, sicut notat S. Joannes, erat Princeps, *Princeps Judaorum*: & quoniam Christus è Cruce ad se trahere habebat Nobilitatem ac Principes, hinc dicit, quod ad se traheret omnia: *Omnia trahā ad meipsum*, Principes etenim & Nobilitas sunt omnia quæ sunt in Regno; Christus elegit Principes & Nobiles, qui ex infami ligno illum deponerent & Corpus suum sepulturæ traderent;

Ioan. 12. v. 32.

Marc. 15. v. 43

Ioan. 3. v. 1.

rent; nam honorare Christi Corpus ignominiâ affectum, est actio nobilitati propria & innexa; & quando hoc modo Christus ad se traxit Nobilitatem, dixit, quod traheret ad se omnia, & non *Omnes*: Nobiles enim non sunt omnes, sed sunt omnia. Benè impleta fuit ista promissio tunc: multò verò melius eam impletam videmus modò, *Omnia traham ad meipsum.* Omnia quæ sunt in Lusitania, ecce habet Christus hîc ad suos pedes prostrata.

Quid quæso diem hanc tam festivam, Ecclesiam hanc reddidit adeò famosam, nisi unica Christi injuria? Lanceâ transfodiente Christum infideli milite, omnia è vulnerato Latere exiêre Sacramenta, de quo graviter dixit Tertullianus, *Vt de injuriâ Lateris eius tota formaretur Ecclesia.* Quod Tertullianus dixit de Ecclesia Universali, hoc nos dicere possumus de hac Ecclesia particulari & materiali, quæ de Corporis Christi injuria à fundamentis est erecta. Sed accuratâ consideratione digni sunt termini Tertulliani, dicentis, quod de injuria Corporis Christi non sola posita sint fundamenta, sed tota Ecclesia formata, *Tota formaretur Ecclesia.* Nunc videmus novæ hujus Ecclesiæ erecta fundamenta, valdè splendida, sumptuosa, magnifica, illustriûmque Fundatorum generositatem benè exprimentia: sed interruptam tot annis fabricam Christiana & cumprimis Lusitanica Pietas luget. Quod si ista interruptio, vel dimidiata hujus fabricæ absolutio præsumi posset ab incuria, satis excusata esset vicissitudine temporum: quæ quantò notior est & magis publica, tantò majorem laudem promeretur novus & præsens zelus hanc fabricam promovendi, nec ante desistendi quàm fuerit absoluta & perfecta, præeunte in hoc zelo Regiâ suâ Majestate, quam Deus nobis conservet, cujus Regia Liberalitas in hoc, sicut & in omnibus operibus pietatis maximam partem meritò sibi vendicat.

Tertullian.

Tempora videntur exigere ut potiùs ædificentur Muri & Castella, quàm Templa: sed istud privilegium nominatim habent Templa Sanctissimi Sacramenti, quæ sunt optima Regnorum Castella & Propugnacula. Divina Sapientia ædificavit Templum: *Sapientia ædificavit sibi domum*; Dedicavit istud Templum Sanctissimo Sacramento: *Miscuit vinum & posuit mensam*; Et quid deinde secutum est? *misit ancillas suas, ut vocarent ad arcem & ad mœnia civitatis*; Illi Templo *Prov. 9. v. 1.*

plo

plo, ſicut & huic deſervientes vocabantur mancipia, & hæc mancipia mandavit Chriſtus vocari pro muris & mœniis civitatis. Sed quomodo? Templum quod fuit ædificatum Sanctiſſimo Sacramento erat dedicatum, & mandatum quo vocabatur populus ad Templum, continebat ut veniret populus pro muris & mœniis civitatis, *ad arcem, & ad mœnia civitatis*; Ità eſt: Templa etenim Sanctiſſimi Sacramenti ſunt fortiſſima mœnia, & inexpugnabilia Civitatum & Regnorum propugnacula. Ædificetur, promoveatur ac perficiatur hæc Fabrica, erit enim fortiſſimum Urbis Ulyſſipponenſis antemurale, erit maximum & inexpugnabile munimentum Regni Luſitaniæ: & Politicus cognoſcet Rationem ſtatus Dei: ſcilicet, quod quando ſeſe exponit periculo in inimicorum ſuorum manus deveniendi, iſtud fieri, ad nos ex inimicorum noſtrorum manibus eripiendos, & ut ſuper ſuas injurias fundet & ædificet ſtructuram ſuarum Gloriarum, diſcendo & confitendo in Politica hujus altiſſimi conſilii Chriſti, ſecretiſſimam & ſacratiſſimam veritatem hujus *Verè*:

Verè eſt cibus, Verè eſt potus.

§. IX.

DIviniſſimum Sacramentum, Verum & reale Corpus Chriſti, Deus latens ſub ſubſtantia Carnis, Homo ſub accidentibus Panis: Philoſophus, Devotus, Politicus tanquam Chriſtiani & Catholici; & cum Philoſopho tota noſtra ſcientia & ſcientiæ omnes, cum Devoto tota noſtra devotio & omnes affectus; cum Politico omnis noſtra congruentia & noſtrum intereſſe; Omnes quotquot aſtamus præſentes, cum omni noſtrâ ſcientiâ, ſpe, & amore, Fidei obedientes & ducti Ratione, per ſpeculum & in ænigmate, in tenebris & luce, oculis clauſis ſed apertis, in tremendæ divinæ & humanæ Majeſtatis tuæ conſpectu profundè proſtrati, infallibilem realis ſub velamine, ſine horum accidentiûm ſubſtantiâ, Præſentiæ tuæ veritatem credimus, confitemur, & adoramus; Et de Tua Domine Clementia confiſi, quâ nos tuus Amor ſuffert; necnon benignitate quâ obſequiorum noſtrorum teporem acceptas, nos tanquam mancipia in perpetuùm Sanctiſſimo huic Sacramento offerimus, devovemus, & obligamus. Adauge Domine miſericordiæ tuæ magni-

magnitudine istam tuam familiam: & postquam Judæus obstinatus, Hæreticus obcœcatus, Gentilis ignarus, nec sciunt, nec pro se orare volunt; nos te supremum Pastorem pro illis obsecramus, ut ex omnibus facias Gregem unum; Quæsumus Domine, Gentilis erudi ignorantiam, Hæretici illumina cœcitatem, Judæi emolli obstinationem; & ne malitiâ vel astutiâ tentatoris diaboli decipiantur, veniat modò justitiæ tuæ executio, & videat mundus rebellionem suam illis catenis ligatam, & illo carcere clausam, qui à tot annis illi fuit comminatus & promissus juxta illud Apocalypsis, *Apprehendit Serpentem antiquum, qui est Diabolus & Sathanas: & misit eum in abyssum & clausit, ut non seducat amplius Gentes*; ut unitis hoc modo omnibus mundi sectis, in unius tantùm Fidei concordiâ, ex omnibus istis sex vocibus una totalis harmonia & perpetua formetur consonantia; juxta illud Apostoli: *Donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionem Filii Dei, in virum perfectum*: cantando omnes in omnibus quatuór Mundi partibus usq; ad finem ejus, & alternatim confitendo multis vocibus, in unam tantum vocem coeuntibus & junctis, sacram & consecratam veritatem hujus Verè: *Verè est cibus: Verè est potus*, & sic obtineant Gratiam, Gloriamque possideant æternam, quam mihi & vobis concedat.

Apoc. 20. v. 2.

Ad Ephes. 4. v. 13.

SERMO
DE
Nativitate Beatissimæ Virginis MARIÆ, sub invocatione Lucis; Titulo Ecclesiæ, & Collegii Societatis JESU, in Civitate S. Lodovici, Maragnonæ in America. Anno 1657.

De quâ natus est JESUS. Matth. I.

§. I.

ELEBRAMUS hodie natalem; sed cujus? requisita desuper Ecclesia respondet, Mariæ: Evangelium verò, JESU. *De quâ natus est IESUS*; Hoc modo in verbis propositis non videtur concordare Textus cum mysterio, thema cum sermone, & nativitas una cum nativitate alterâ. Quod si gloriosa Nativitas Christi hac die celebraretur ab Ecclesia, valde accomodum præcepto ejusdem legeretur Evangelium: sed dies & nativitas quam celebramus non est Filii, sed Matris. Proinde si hodierna die nascitur Mater, quare Ecclesia simul & Evangelium, non matrem, sed filium natum indicat, *De quâ Natus est IESUS?* Proposito dubio, hac duntaxat die, Beatissimæ virgini de Luce, abundè satisfieri poterit. Sol, si benè advertistis, binas habet Nativitates, unam dum nascitur oriendo: alteram nascendo priusquam oriatur. Primum illud diluculum nocturnas fugans tenebras, cujus est lux? Solis. Ergóne jam sol est natus? Est; & non est. Non est: quia nondum natus est in seipso. Est; quia jam natus est in sua luce. Ita ut bis natum solem binis vicibus oculis intueri liceat, natum oriendo; & natum, antequam oriatur.

Evidentem hujus Philosophiæ probationem licet desumere ex historia Evangelica, & est una è majoribus controversiis in ea contentis. Mariæ tertio die ma-

nè

nè exierunt ad sepulchrum: & S. Marcus Evangelista, adventus horam designando dixit, *Valdè manè unâ Sabbathorum veniunt ad monumentum, orto jam sole*: Verba notatu digna! Si Sol jam erat exortus, *Orto jam Sole*: quomodo erat valdè manè, *Valdè manè?* Et si erat hoc *Valdè manè*, quomodo *orto iam sole?* Totum erat, & totum esse poterat inquit S. Augustinus: nam sol jam prævenerat ortum. Nunc attendite. Tempus quo Mariæ venerunt ad sepulchrum. erat *Valdè manè*, inquit S. Marcus: *Valdè diluculò*, inquit S. Lucas. Ergò, si erat *Valdè manè*, necessariò erat aliqua lux (istud enim insinuare vult *diluculò*) itaque sol jam erat natus: *Orto jam Sole*. Probo consequentiam. Sol enim, ut diximus, binas habet nativitates. Unam, dum emittit primam lucem matutinam, id est, Auroram: alteram, dum in seipso prodit. Quia verò sol non tantùm nascitur oriendo in seipso, verùmetiam in sua nascendo luce; hinc veracitèr inquit Evangelista, fuisse *Valde manè*: & *orto jam Sole*. Horum verborum nullum meum est: sed ex glossa Lyrani, & sensu S. Augustini omnia desumpta sunt. *Valdè manè, orto iam sole: Sol enim potest oriri duplicitèr: uno modo perfectè, quando primò egreditur, & apparet super terram: alio modo, quando lux eius incipit apparere, scilicet in aurora, & sic accipitur hic ortus Solis.* In ipsa linguâ Lusitanâ clariùs loqui non potuisset. Ità ut illam primam noctis tenebras fugantem lucem, S. Marcus appellârit Solis ortum. In omni etenim Evangelicæ veritatis rigore, non solùm nascitur sol oriendo in seipso: verumetiam nascendo in sua luce. Unam nativitatem habet sol egrediendo, & super terram apparendo: alteram dum ejus lux incipit emicare. Hoc cernimus in præsenti die: hoc in hodierno Evangelio nobis prædicat Ecclesia. Hodiernus dies, natam nobis demonstrat lucem: Evangelium, natum asserit solem, & hoc est clarissima veritas. Hodiernus dies non est, *quando sol primò egreditur, & apparet super terram*: sed est dies, *quando lux eius incipit apparere, scilicet in aurora*. Licet enim in se ipso necdum sit natus, natus tamen jam est in luce, de qua nascetur: *De quâ natus est IESVS.*

Marc. 16. v. 2.

Aug. lib. 3. de cons. Evang. c. 24.

Luc. 24 v. 1.

Lyran. hic.

Jam dicta abundè quidem sufficiebant, sed quia quibusdam videbitur esse novitas, duas nativitates & duos Christi asserere natales: sciant velim nasuti, hanc navitatem non esse novam, sed

valdè antiquam, & unam ex figuris meliùs formatis: quas Conditor mundi in ejus principio nobis depinxit. Primo mundi die creavit Deus lucem: quarto solem. Hi duo dies, & duæ creationes magnam controversiam excitant inter Doctores; Etenim si sol est fons lucis: quæ ergò lux est ista, ante solem condita? vel est ipsa lux solis; vel alia à sole differens. Si est ipsa, cur non fuit eodem die creata? & si est alia ac differens, quænam est aut esse potest lux differens à luce solis? S. Thomas, & cum eo communior Theologorum consensus resolvit, lucem primo die creatam, eandem fuisse, de quâ Deus quarto die formavit solem: ita ut duobus his diebus & creationibus sol fuerit creatus. In Primo, creatus fuit sol informis, in forma lucis: Quarto die creatus fuit formatus in forma solis, hisce terminis utitur S. Thomas. Pro conclusione sit, quod solus inter universas creaturas sol duntaxat duas habeat nativitates, scilicet diem primum & quartum; Quartum in quo natus est in seipso; & primum, in quo natus est in sua luce. Quartum in quo natus est sol formatus; & primum, in quo natus est in sua luce, de qua formatus est. Quidnam quæso magis propriè & ad rem adduci potest? Itaque interrogo (si quis fortè me minùs intellexit) quisnam est hic bis natus sol? Quæve ista est lux, de qua sol est formatus? Sol est *IESVS*: lux Maria, inquit Albetus magnus: & hoc ab illo astrui erat superfluum. Quemadmodum enim sol bis natus, duos etiam habuit natales dies: Quemadmodum sol natus est eodem die quò est ortus, & altero antequam oriretur: Quemadmodum semel natus est in seipso, & iterùm in sua luce: ità quoque, nec ultrà, nec infrà, sol divinus Christus JESUS bis natus, duos habuit natales. Unum, quó natus est in Bethlehem; alterum quo natus est in Nazareth. Unum, quo natus est nascendo vigesimo quinto Decembris, & alterum quo natus est antequam nasceretur; qui est terque quaterq; felicissimus dies hodiernus. Unus, quo natus est de sua Matre; alter quo natus est cum illa. Unus quo natus est in seipso; alter quo natus est in illa *De qua natus est IESVS*.

S. Tho. q. 67. art. 4. ad 2. & q. 70. art. 2. ad 3 secuntus Dion. Areop. c. 4. de divin. nom. Suarez de oper. 6. dier. l 2. c. 8. & alii.

Albert. Magn.

Introduximus & concordavimus Evangelium, quod non parum difficile in præsenti solemnitate. Ad satitfaciendum verò obligationi secundæ (quæ nihil distat à prima, à Domina Lucis supplices petamus, ut lucis suæ radium

dium nobis impertiri dignetur. *Ave Maria.*

§. II.

De Qua natus est IESUS.

SUpposito quod in hoc *Natus*, Evangelii, duos natos, & in hac nativitate duas habemus nativitates: nativitatem Lucis, id est, Mariæ in seipsâ natæ; & nativitatem Solis, id est, Christi in sua Luce nati. Quæstio nunc animum pulsat, utra harum nativitatûm præsentem diem reddat lætiorem, festiviusque veniat celebranda, Lucisne, an Solis? bonâ ipsiusmet Solis pace dico, natalem lucis majore solemnitate dignam. Sed quare? non propter unam aut alteram causam duntaxat, sed propter plures, quarum tantummodò quatuor brevitatis studio tangam. Prima est, Prærogativarum præcellentia: Secunda, quia est benignior: Tertia, quia universalior: & Quarta, quia ad succurrendum nobis promptior. Propter hos titulos dies hodiernus pro nativitate Lucis festiviùs, quàm pro nativitate Solis videtur celebrandus. Sed cùm hic Sol, & hæc Lux, inter quæ instituenda est comparatio, videantur esse extrema incomparabilia, siquidem nulla pura creatura (nec ipsa quidem ejusdem mater) Christo ex æquo comparari potest: priusquam sublime hoc assumptum ad pertractandum & absolvendum aggrediar, protestor, in omnibus quæ dicturus sum, comparationem procedere inter Christum velut Solem justitiæ, & Dominam Lucis velut Matrem misericordiæ. Et quemadmodum effectus Lucis ad primum suum referuntur fontem, qui est Sol: ita quoque quicquid operatur Domina Lucis in bonum nostrum, ab ipso Christo originem trahit & derivatur, cujus bonitas & providentia disposuit, ut cuncta per manus suæ Matris, tanquam advocatæ & mediatricis nostræ, nec non supremæ gratiarum suarum & donorum dispensatricis, transirent nobisque communicarentur. Ita hoc cum S. Bernardo magis pia supponit Theologia: *Nihil Deus nos habere voluit, quod per manus Mariæ non transisset.* Isto posito. S.Bern.

§. III.

EXordior à Titulo primo, qui est Prærogativarum præeminentia; dicoque Lucem præeminere Soli, quia Diem, qui est vita & decus mundi, non solis sed lucis nativitas facit. Notat hoc & advertit graviter S. Ambrosius, quod tanti momenti est, ut hic S.

Doctor nobis innotescere voluerit hanc Notam esse suam, inquiens, *Advertimus quod Lucis ortus, antequàm Solis diem videatur aperire*. Grandis hæc machina, & varietas universi tenebris est involuta, totus mundus tenebricoso inclusus tenetur carcere, quænam verò Clavis diei reserat portam? Sol? Non: sed Lux. Ad ortum namque Solis jam tum mundus detectus est & patens, *Diem Sol clarificat: Lux facit*. Pro cujus confirmatione idem Sanctus inquit, *Frequenter Cœlum nubibus tegitur, ut Sol tegatur, nec ullus radius eius appareat: Lux tamen diem demonstrat*. Quasi diceret, Quoties videmus Cœlum densis obductum nubibus, ità ut non appareat Sol, nec minimus ejus radius: attamen, quamvis non videamus Solem, videmus Diem. Quare? quia Lux illum nobis monstrat. Benè itaque sequitur, quod Dies, tam necessarius & mundo utilis, est Filius Lucis, & non Solis.

S. Ambros. in Hexa. l.1. c.9.

Hic S. Ambrosij Discursus videbitur quodammodò esse sophisticus: siquidem cùm Lux sit effectus Solis, qui efficit lucem, efficit quoque diem; hoc quidem ità videtur esse, sed non est ità. Dabo probationem validam aliquâ ratione apparenter infirmiore, aliis occasionibus declaramus Scripturam per Sanctum, modò declarabimus Sanctum per Scripturam. S. Ambrosius dicit, diem esse Filium Lucis & non Solis. Hoc probo & interrogo, quonam die creatus fuit Sol à Deo? Respondet sacra Scriptura Solem fuisse creatam die quarto, *Luminare maius, ut præesset diei: & factus est dies quartus*. Si Deus Solem creavit die quarto; ergò nondum existente Sole jam præcesserant dies. Si Sole nondum existente jam erant dies, ergò dies non est filius Solis. Cujus igitur? est filius Lucis. Hoc testatur ipse sacer textus dicens. *In principio creavit Deus Cœlum & terram*: id est, antequàm vel dies, vel nox, vel tempus esset, creavit Deus Cœlum & terram. *Et tenebræ erant super faciem abyssi*: q. d. totus mundus tenebrarum abysso erat immersus. *Dixitque Deus fiat Lux: & facta est Lux; appellavitque Lucem diem, & tenebras noctem: & factus est dies unus*; Et hoc modo factus est mundi dies primus. Proinde rectè dixit S. Ambrosius diem esse filium lucis & non solis, ac consequenter non nativitati solis sed lucis, mundus debet beneficium diei. Felicissimum tempus legis gratiæ in quo nunc vivimus, est dies mundi: Tempus legis naturæ

Gen. 1. v.16. & 19.

Gen. 1. v.1.

v.2.

v.3.

v.5.

turæ & scriptæ, erat nox. Unde S. Paulus: *Nox præcessit, dies autem appropinquavit.* Et quæ fuit aurora, quæ tam lætum, salutiferum, & vivificum mundo produxit diem, nisi illa lux divina? Sol diem fecit clariorem: sed lux fugavit tenebras. Lux debellavit & spoliavit noctem, lux fecit diem: *Diem sol clarificat: lux facit.* Excellens prærogativa lucis præ sole; quod illa & non hic (vel ad minùs priùs illa quàm hic) originem diei sibi vendicet.

Ad Rom. 13 v. 12.

Verum enimverò, priusquam ab hoc argumento recedam, adhuc aliam insigniorem lucis prærogativam adducam. Deus triduo ante solem creavit lucem: Sol creatus statim in mundo apparuit, & non defuêre oculi qui illum viderent, & splendore ejus fruerentur, creatus quippe fuit die quarto: volucres & pisces die quinto: animalia terrestria & homines die sexto. Notat hîc S. Basilius, toto triduo quo lux jam creata erat ante solem, non fuisse adhuc oculos in mundo. Sed si oculi non fuerunt in mundo, ut quid Deus creavit lucem? Deus creando solem die quarto benè fecit; Quinto enim & sexto omnium viventium creatus fuit oculus. Sed si secundo, tertio, & quarto die non fuerunt, nec debuerunt esse oculi, quare lucem creavit primo die? quia Deus creavit solem pro oculis hominum & brutorum animalium: Lucem verò creavit pro oculis suis, *Fiat lux, & facta est lux: & vidit Deus quod esset bona,* inquit Textus. Nata igitur lux, mox in se rapuit oculos Dei, *vidit Deus lucem:* Dico, rapuit; nondum enim creatâ luce, jam creatum erat cœlum, terra, elementa, Angeli, nihilque horum oculos Dei in se rapuit præterquàm lux: hæc eatenùs divinos occupavit oculos, ut quamvis sint immensi, nihil in eis vacuum reliquerit quo alia reciperet objecta: proinde lux creata fuerat pro oculis Dei, sicut sol pro oculis hominum & brutorum.

S. Basil.

Non arbitretur aliquis me injurias inferre Soli incarnato; ipse enim voluit & deposuit ut sic esset; Apparuit in mundo ipse Sol incarnatus Christus, & quorumnam oculi eum viderunt natum? Hominum & jumentorum. Ut ipsum natum intuerentur oculi animalium, ipse ea quæsivit in præsæpio: & ut natum viderent oculi hominum, per stellam Regibus; & per Angelum, ut se inquirerent, mandavit pastoribus. Homines per peccatum assimilati sunt jumentis, *Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est jumentis.*

Psalm. 48 v. 13

mentis. Hinc Sol natus manifestat se oculis hominum & jumentorum: nam nascebatur, ut de jumentis faceret homines. At lux quia nascebatur pro Matre Dei, universis creatis se abscondit oculis; & divinis duntaxat manifesta nascitur, *Vidit Deus lucem.* Oculi Dei supremæ hujus lucis celebrârunt nativitatem, & eo quidem triduo, quo sol & alii adhuc oculi defuerunt: nam quælibet Persona sanctissimæ Trinitatis sibi ad hoc diem festivum assignavit: *Ipsa est enim lux, quæ prima distinxit dierum nostrorum Trinitatem* dixit Dionysius Areopagita. Oculi Patris celebrârunt nativitatem lucis die primo, *Et vidit Deus lucem quod esset bona*, scilicet pro Filia: Oculi Filii celebrârunt nativitatem lucis die secunda, *Et vidit Deus lucem quod esset bona*, scilicet pro Matre: Oculi Spiritus sancti celebrârunt nativitatem lucis die tertia, *Et vidit Deus lucem quod esset bona*, scilicet pro Sponsa. Sic tota sanctissima Trinitas supremæ hujus lucis nativitatem celebravit; & pari modo nos eam celebrare oportet. Convertite oculos vestros ad hanc lucem, simul rogantes, ut illa reciprocè suos convertat ad vos: & experiemini quomodo ad omnia est bona, *vidit lucem quod esset bona.* Bona pro consolatione in afflictione: bona pro remedio in necessitatibus: bona pro salute in infirmitate: bona pro victoria in tentatione: & si gratiâ excidistis divinâ, bona, & illa solùm valdè bona ad vos reconciliandum Deo. Tot & tantis à Deo ornata prærogativis hodie nascitur illa Lux, de quâ ipse nasciturus est: *De quâ natus est IESVS.*

Dionys. Areop. de div. nom. c. 4

§. IV.

SEcundus titulus quare celebriorem oporteat esse natalem lucis, est, quia lux est benignior. Lux benignior est sole, nam sol quidem illuminat, sed simul adurit: lux illuminat, sed sine læsione. Quod si videre desideratis differentiam lucem inter & solem, intueamini ipsum solem, & ipsam lucem de qua ille nascitur, auroram. Aurora est risus cœli, lætitia camporum, respiratio florum, harmonia avium, vita & alimentum mundi. Ortus jam sol incipit crescere: ecce amabilem mundi faciem, & ipsius naturæ compositionem totaliter immutatam. Cœlum accenditur, campi siccantur, flores flaccescunt, aves obmutescunt, bruta speluncas, & homines inquirunt umbras; & nisi Deus cursum solis interpositione noctis interrumperet, conflagraret terra, & exurerentur plantæ, fluvii

fluvii ſiccarentur & fontes, & hoc modo verificarentur fabuloſa Phaëtontis incendia. Naturalis hujus differentiæ ratio eſt; quia ſol, ut ajunt Philoſophi, vel verè ignis eſt, vel naturâ igni ſimilis: Elementum terribile, ferox, indomitum, conſumens, executivum & concremans omnia; èconṫrà lux in ſua puritate, eſt qualitas mitis, ſuavis, amica, denique creata pro ſocia & inſtrumento viſus ſine offenſa oculorum; qui in univerſa corporis compoſitione ſunt pars delicatior & tenerior. Fuerunt Philoſophi qui propter ſubtilitatem lucis eò devenerunt, ut lucem eſſe ſpiritum & non corpus arbitrarentur: ſed quia Philoſophia humana lucis & ſolis differentias nondum perfectè eſt aſſecuta, ſerviat nobis ſcientia Angelorum.

Viſibilis ille Angelus, qui filios Iſraël ducebat per deſertum, inquit Textus, quod illos præceſſerit in duabus columnis prodigioſæ magnitudinis; unâ nubis per diem: & alterâ ignis per noctem: *Per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis.* (Exod. 13.v.21.) Et quare, aut ad quid ſecum ducebat Angelus has duas columnas nubis & ignis? Illam nubis, pro umbraculo contra ſolis æſtum: hanc ignis, pro continuatione lucis; appropinquante nocte mox Angelus accendebat columnam ignis ut jugitèr luce fruerentur: exurgente verò aurorâ, ſtatim Angelus opponebat ſoli columnam nubis, ut contra ejuſdem radios obumbrarentur. Ità ut omnis Angeli cura, ratione commiſſi ſibi populi, in hiſce binis conſiſteret punctis, primò ne læderetur à ſole: ſecundò ne fraudaretur luce. Tam benignas in luce, & tam immites in ſole agnoſcebat Angelus qualitates.

Hæ ſunt proprietates immites & benignæ ſolis & lucis naturalis: & eaſdem (re benè conſideratâ) in ſole & luce divinâ inveniemus. Chriſtus eſt ſol, ſed ſol Juſtitiæ: ſic eum appellante Prophetâ, *Sol Juſtitiæ.* (Malac. 4.v.2.) Quid mirum, quod in ſole inveniantur radii, & in Juſtitia rigores? omnes rigores quos operatus eſt in mundo ſol naturalis, tot ſiccitates, ſterilitates, ſites, fames, infirmitates, peſtilentiæ, & tot mortalitates, omnes & ſingulæ fuêre operationes & executiones ſolis Juſtitiæ; qui illas adhuc majores fecit & multiplicavit. Sol materialis nunquam civitates inflammavit: Sol verò Juſtitiæ uno die quinque Penthapoleos civitates integras exuſſit unà cum univerſis incolis, nec ab ædificiis plus quàm cineres reliquit. Tales

ſunt rigores hujus divini ſolis. At benignitatem lucis hodie natæ,& de qua ille natus eſt,quomodo ſufficiam explicare? multa & magna de hac ſuprema benignitate poſſem dicere, ſed unum tantùm aſtruam quod ſit inſtar omnium. Adeò benigna eſt hæc divina lux, ut quamvis tam rigidi & terribiles ſint radii illius Divini Solis, hæc ſola ſufficiat ad iſtos mitigandos, & benignos faciendos.

Quare Virgo Maria vobis videtur naſci hodie? ſi dies natalis Chriſti fuit myſteriis plenus, & ſimiliter dies natalis Baptiſtæ eò quod eſſet Præcurſor Chriſti; quanto magis myſterioſus erit dies natalis Matris Chriſti? Quid ergò habet myſterii quod B. Virgo naſcatur hodie? magnum quid ſupra
S. Aug. omnem modum. Myſterium natalis Chriſti (prout notavit S. Auguſtinus) fuit, quia illo tempore ſol redit ad nos, & dies incipiunt creſcere. Myſterium natalis Joannis Baptiſtæ fuit, quia ab illo tempore ſol à nobis recedit, & dies incipiunt decreſcere. Myſterium natalis Beatiſſimæ Mariæ Virginis eſt, quia iſto tempore ſol è ſigno leonis tranſit ad ſignum virginis; & ſolis æſtus incipit remittere. Curſus ſolis conficitur per duodecim ſigna cœleſtia, in quibus diverſos ſortitur effectus ſecundùm cujuſq; ſigni conſtellationem. Dum ſol eſt in ſigno leonis, quaſi ferocis & cholerici hujus animalis naturam aſſumeret, ſimiles illius ſunt effectus: ſcilicet, calores, ſiccitates, infirmitates graves & malignæ, phreneſes & mortes. Sed ſole ex ſigno leonis tranſeunte in ſignum virginis, incipit leo manſueſcere, incedit modeſtus, pacificus, & velut agnus; Idem accidit ferocitati & rigoribus Leonis noſtri. Legite Teſtamentum vetus, & invenietis Deum igne deleviſſe exercitum, exuſſiſſe civitates, inundâſſe mundum, devâſtaſſe Paradiſum. Hodie cum peccata ſunt majore pœnâ digna, ob circumſtantiam temporis, fidei & beneficiorum Dei, ſimiles rigores in Deo non experimur; ſed quare, cum ſit idem, & eadem ejus juſtitia? Quia tunc ille Sol erat in ſigno leonis, nunc verò invenitur in ſigno Virginis; & Sole hoc ſignum ingreſſo, ſtatim illa benigna lux ejus mitigavit rigores, impedivit effectus, taliterq; temperavit ejus radios; ut ipſi igni conſumenti, ex quo conſtabant & erant compoſiti, ſuam ſuſtulerit activitatem quâ exurebat; & ſolummodò reliquerit ſplendorem quo lucebat. Caſus mirabilis, ſed probatus!

Vidit Moyſes in deſerto quod Exod.
Rubus 3. v. 3.

Rubus ardebat & non comburebatur, ad visionem obstupescens accedit propiùs, & quò magis appropinquat & contemplatur, eò magis stupet & consternatur. Quin sit ignis quod video (ità argumentatur apud se) nullum est dubium: ingens illa Lux, istæ vivæ flammæ, isti ardentes colores ignei sunt: sed Rubus non comburitur, manet integer, & in sua viriditate illæsus perseverat. Quid hoc est miraculi? magnum videbatur prodigium illi, qui nec Rubum noverat, nec ignem: sed scienti Deum esse ignem, & Mariam Rubum, videbitur esse prodigium adhuc majus vel nullum. Ignis erat Deus, qui ad liberandum populum veniebat, ità attestatur textus; Rubus erat Maria, in qua Deus assumpsit formam visibilem, ad salvandum genus humanum adveniens, ità affirmat S. Hieronymus, S. Athanasius, S. Basilius, & ipsa Ecclesia. Sicut ignis erat in Rubo, sic Deus erat in Maria: jam ejus ignis non habebat activitates ad comburendum, ad lucendum verò & splendendum maximè, qui sunt effectus lucis: Sed ad comburendum, concremandum, & consumendum qui sunt effectus ignis, minimè; hos enim Maria sustulit. Jam Maria intensiores Solis radios mitigavit, hinc splendent sed non lædunt; ardent nec comburunt; lucent & non concremant. Videtur vobis mirum vel magnum miraculum, benignam illam lucem Solis mitigasse rigores? videturne vobis magnum esse prodigium, ab hac luce Soli ablatam vim ardoris, & ipsi relictum duntaxat lumen & splendorem? aliquid adhuc amplius præstitit.

Hieron. Athanas. Basil.

Non solùm mitigavit vel extinxit in Sole sævitiam & rigores ignis; sed ipsius etiam rigores splendoris. Sol non solùm sævus est & terribilis ob qualitatem ignis quâ consumit: sed etiam ob splendorem quo illuminat. Apparentibus in Oriente primis Solis radiis veluti maximi Planetarum Imperatoris lateronibus, videbitis quomodo præcedant ad præparandam viam, & qualitèr unico momento amplissimum Cœli campum mundant & exornant, absq; omnium luminarium respectu. Vulgus stellarum in noctis confidentia errans dispergitur, minores merguntur, majores se subducunt; universæ fugientes sese abscondunt: ità ut nulla cujuscunque etiam magnitudinis in conspectu Solis jam exorti aut subsistere, aut comparere præsumat. Cernitisne hanc severam Majestatem? hunc rigorem lucis Solis

lis, quâ cuncta fugantur, & in suâ præsentiâ obscurantur? veniat nunc in signum Virginis; & videbitis quomodo eadem lux benigna fiat & tractabilis.

Vidit S. Joannes in Apocalypsi novum cœleste Signum; *Signum magnum apparuit in Cælo: Mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus, ejus, & in Capite eius Corona Stellarum duodecim*; Non Solem & Lunam: sed Solem & stellas considero. Luna sub ejus pedibus esse potuit & illa amicta Sole: siquidem in conspectu Solis apparet & Luna. Sed amicta Sole, & coronata stellis? Sol & stellæ conjuncta? hoc est impossibile visu. Quod si à Solis præsentiâ stellæ fugiunt & disparent, Sol verò adeò præsens & propinquus erat, scilicet in mulieris ipsius veste, quomodo apparere seu lucere poterant stellæ in Corona? Hinc videre licet quàm immutatus sit Sol postquam mulierem vestivit, vel vestitus est ab ipsa: *Vestis eum, & vestiris ab eo.* Signum, in quo Sol apparuit Joanni, erat signum Virginis, *Signum magnum apparuit in Cælo, Mulier amicta Sole.* Postquàm autem Sol in hoc signum Virginis intravit, postquàm in visceribus Beatissimæ Mariæ Virginis fuit incarnatus; mox ejusdem radii desierunt esse timendi, ejus Majestas esse desiit terribilis, mox magnificentia & excellentia ejus lucis tam benigna fuit & amabilis, ut jam non ampliùs fugiant aut se abscondant ab ea stellæ: sed eisdem vim lucendi & splendendi suâ præsentiâ relinquat. Taliter Lux illa divina, tam austerum præcedentibus sæculis mitigavit Solem: tam humanam & comem hujus lucis reddidit magnificentiam: taliter fregit radiorum ipsius ferociam: ut hinc colligere liceat, quantum in hâc die gaudere, quamque festivè hujus lucis festum celebrare fas sit universum humanum genus; & potissimùm eos, qui istum Solem gravissimè offenderunt. Et quoties hic Sol Justitiæ universum hunc mundum sublunarem justè concremare potuisset: quoties radiorum suorum fulgure, ingratitudinum nostrarum rebelliones, scelerumque nostrorum abominationes ferire potuisset, nisi lucis hujus benignitas sese opposuisset? hinc hodiè nata exoritur, ut ipsum ante ortum mitiget; ut jam orto brachia manusque liget: *De qua natus est Iesus.*

Apoc. 12. v. 1.

S. Bern.

§. V.

Titulus tertius cur dies hujus nativitatis solemniùs debeat celebrari, est quia Lux maximè uiversalis est. Lux est universalior Sole, quia Sol nunquàm

plùs

plùs quàm unum Hemisphærium, temporisque dimidium illuminat: Lux verò illuminat mundum totum, & omne tempus. Sol non illuminat nisi medium mundum & unum Hemisphærium: nobis etenim exoriens, antipodis occidit, & vice versâ. Nunquam etiam Sol plus quàm temporis dimidium illuminat, nam de viginti naturalis diei horis, duodecim tantùm in nostro, & totidem in altero assistit Hemisphærio. Non ita Lux, quæ nec temporis nec loci terminis constringitur; semper & ubique, & omnes illuminat cum Sole simul & Luna, & ubi nec Sol est nec Luna illuminat cum stellis: ità ut nullum sit mundi punctum, nec temporis momentum, sive dies sive nox sit, quo non semper lux sit. Taliter in mundi principio disposuit Deus. Soli suam jurisdictionem tempore & loco circumscripsit: Luci illimitatam, nullisq; aut loci aut temporis limitibus circumscriptam, sed absolutam semper & ubique contulit jurisdictionem. Soli determinavit tempus, mandando ut illuminaret diem, *Luminare maius, ut praeesset diei*: determinavit quoque ipsi locum, voluit enim ut Tropicis cancri & capricorni non egrederetur: Luci verò nullum determinavit tempus; nam illi præcepit, ut diem mediante Sole, noctem verò mediantibus Lunâ & stellis illuminaret, *Luminare maius, ut praeesset diei: Luminare minus, ut praeesset nocti; & stellas*; Nec determinavit illi locum, voluit namque ut non solùm intrà, sed & extrà tropicos etiam illuminaret, quod etiã lux facit, quæ intrà tropicos Sole Lunàq; mediantibus illuminat, & extrà tropicos mediantibus stellis: ut hoc modo die & nocte, in sereno & nubilo, præsente vel absente Sole, semper Lux esset, sicuti est!

Gen 1. v. 16. — ibid.

Hæc eadem differentia in vera Luce, & vero Sole, id est, Christo ejusdemque Matre invenitur. Christus est Sol mundi: ast Sol suum habens Hemisphærium, Sol suos habens antipodas: Sol qui nonnullis, & non omnibus nascitur. Prædixit hoc Deus per os Malachiæ Prophetæ: *Orietur vobis timentibus Nomen meum Sol justitia.* Loquitur Propheta non de Gratia redemptionis vel sufficientè, quæ universalis est & pro omnibus: sed de sanctificante & efficaci, à qua multi culpâ suâ sunt exclusi; & hinc Solem justitiæ non omnibus, sed tantùm timentibus eum oriturum asserit. Totus mundus sic consideratus in duo dividitur Hemisphæria: unum Hemisphærium est timentium; alterum non

Malach. 4. v. 2.

timentium Deum. In Hemisphærio timentium Deum duntaxat nascitur Sol justitiæ, diesque illucescit, & illi soli sunt illuminati: In Hemisphærio impiorum & non timentium Deum nunquam Sol exoritur; perpetua ibi nox est, & omnes tenebris involuti; hoc sensu Propheta solem hunc *Solem justitiæ* appellavit. Sol materialis in se consideratus, est sol sine justitia, æqualitèr enim omnes tractat, & tam malis, quàm bonis oritur, *Qui solem suum oriri facit super bonos & malos.* Estne possibile solem tam esse pro bonis quàm pro malis? pro Christiano, sicut pro infideli? pro veri Dei cultore, sicut pro idololatra? itáne oritur industrio & laborioso, uti pigro? itáne homini ostium sibi reseranti, sicut occludenti? ità agricolæ desideranti, veluti illum abominanti? notabilis solis materialis injustitia: non est talis Sol justitiæ. Est Sol justitiæ, quia tractat quemlibet pro suo merito: solis bonis oritur, & malis se abscondit: timentes se illuminat, impios & non timentes densis immergi tenebris permittit.

Matth. 5. v. 45.

Videtur difficile intellectu, quod in eodem Hemisphærio, in eadem civitate. & in eadem quandoque domo aliqui sint illuminati, alii verò obtenebrati: sic est, quod aliquando in mundo docuit experientia. Una ex Ægypti plagis fuerunt tenebræ, quas describendo inquit Textus: *Factæ sunt tenebræ horribiles in universa terra Ægypti. Nemo vidit fratrem suum, nec movit se de loco, in quo erat: ubicunque autem habitabant Filii Israël, lux erat.* Stupendum prodigium! in universa terra Ægypti, quædam domus ab Ægiptiis solis & seorsim, quædam ab Hebræis seorsim itidem & solis: aliæ ab Ægyptiis simul & Hebræis conjunctim inhabitabantur. Quæ à solis inhabitabantur Ægyptiis, densissimis tenebris erant obrutæ: inhabitatæ à solis Hebræis, gaudebant luce: illæ verò quæ ab Hebræis simul & Ægyptiis conjunctim inhabitabantur, quâ parte habebant Hebræos, lucidæ; quâ verò habebant Ægyptios, erant tenebrosæ: ità ut Hebræi illuminati, & Ægyptii obtenebrati. Quod in Ægypto operata est virga Moysis: idem in universo orbe operatur virga solis Justitiæ. Multæ in hoc mundo invenientur domus à solis justis: aliæ à solis impiis: aliæ deniq; & quidem magis ordinariè à justis simul & peccatoribus promiscuè incultæ: & concurrente simul hac incolarum diversitate, id agit virga Justitiæ divinæ, quod virga Mosaica

Exod. 10. v. 22 & 23.

saica operata est in Ægypto. In domibus & tectis justorum tantùm, omnes sunt in lumine: in habitaculis impiorum tantùm, omnes versantur in tenebris: ità ut Sol Justitiæ (hoc modo consideratus) sit tam particularis, & partialis, ut non solùm in mundo habeat differentia Hemisphæria; sed in eâdem etiam domo habeat Antipodas.

Lux quæ hodie nascitur, non est talis: hæc pro hominibus universis, & pro singulis temporibus, & locis omnibus, est lux perennis. Angeli exortam hodie pulchram istam lucem contemplati, ejus pulchritudinis magnitudine attoniti exclamant: *Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut Luna, electa ut Sol?* (Cantic. 6. v. 9.) Angeli hanc Dominam Auroræ, Lunæ, & Soli comparando, his tribus comparationibus minùs dixisse videntur, quàm si illam tantummodo Soli similem pronuntiássent à Sole namque Luna minuitur; de Sole aurora producitur. Quâ igitur de causâ (quod rationabili motivo carere non potest) tam illuminati & intellectuales spiritus adeò dissimiles faciunt comparationes, & hanc Dominam in nativitate, Auroræ, Lunæ, & Soli simul comparant? hoc mysterium profundè penetravit Innocentius Papa tertius. Nascentem Mariam Angeli comparant simul, Soli, Lunæ, & Auroræ: ad demonstrandum illam Dominam esse lucem omnium temporum. Omnia tempora, vel dies sunt vel nox, vel hora ista lucis dubia quæ diem & noctem intermediat: diem sol, noctem luna, mediam inter diem & noctem horam illuminat aurora. Hinc Angeli hanc Dominam Auroram, Lunam & Solem appellant: ut insinuarent hanc esse lucem quæ omnibus temporibus illuminat. Est lux quæ illuminat de die velut Sol; Lux quæ illuminat de nocte velut Luna: Lux quæ illuminat quando nec dies neque nox est, veluti Aurora. Et quidnam sunt aut significant ista tria tempora? ad hoc respondentem nunc auscultate Innocentium. *Luna lucet in nocte, aurora in diluculo, sol in die: Nox autem est culpa: diluculum pœnitentia; dies gratia.* (Innocentius Papa III.) Et pro omnibus hisce temporibus, pro omnibus hisce statibus lux universalis est Maria. Lux justis, constitutis in gratia: Lux Peccatoribus, qui sunt in culpa: Lux Pœnitentibus, de culpa parantibus transitum ad gratiam. *Qui ergò jacet in nocte culpæ, respiciat lunam, deprecetur Mariam: Qui vivit in die gratiæ, respiciat solem, deprecetur Mariam:*

Qui

Qui surgit ad diluculum pœnitentiæ, respiciat Auroram, deprecetur Mariam. Sic suprema illa lux universaliter omnes absque temporis vel statûs exceptione illuminat. Sol Justitiæ illuminat solos se timentes, *Timentibus nomen meum*: Sed lux misericordiæ illuminat omnes ipsum timentes quia timent: & non timentes ut ipsum timeant: consequenter omnes. Sol justitiæ solis oritur justis: sed lux misericordiæ nascitur justis, & magis peccatoribus, & proinde omnibus: atque itá lux quæ hodie nascitur est universalior ipso sole ex se nato: *De quâ natus est IESVS.*

§. VI.

QUartus & ultimus titulus, cur solemniùs celebrare oporteat hodiernum diem, est; quia lux celerior est & promptior in bonum nostrum. Lucem celeriorem esse sole, est veritas oculis manifesta. Discedit sol ab oriente & venit ad occasum sive occidentem duodecim horarum spatio. Apparens ab oriente lux, mox in instanti ferit oppositum occidentem, statim se diffundit & extendit per omnes Horizontes, illuminando universum Orbem in unico momento. Sol, juxta Astrologorum opinionem, quâlibet horâ trecenta octoginta leucarum emetitur millia. Velox profectò cursus! sed tota hæc velocitas, cum luce collata, mera est tarditas. Sol suum cursum per annos, dies, horas, & sæcula perficit: lux in uno semper instanti. Sol tempore hyemali semper tardiùs, vernali verò oriri videtur velociùs: sed nunquã tam velocitèr oritur, quin à luce præveniatur, O lux divina, quàm videris similis in hac celeritate luci naturali!

Invitati sunt ad nuptias Sol & Lux: Christus & Maria; in medio convivii, defuit ille liquor, qui in altera mensa (postquam Sol accumberet, & antequàm Sol occumberet) tantorum mysteriorum materiam suppeditavit. Ad succurrendum defectui piissima Mater interpellatur, quæ desuper allocuta Filium, quasi repulsam passa hoc accepit responsum, *Quid tibi & mihi est mulier? nondum venit hora mea.* Joan. 2. v. 5. Hîc considero. Nonne hora ista erat accommoda ad operandum bonum? nonne oportuna ad succurrendum necessitati? nonne ad supplendum defectum sufficiens & conveniens? Quomodo igitur respondit Christus: *Nondum venit hora mea*? Si nondum venerat ejus hora, quomodo de remedio tractat Maria? Venerat hora Mariæ,

&

& non venerat hora Christi? Ità est. Maria enim est Lux & Christus Sol: & hora Solis semper sequitur horam Lucis, *Nondum venit hora mea*, id est, nondum venerat hora Solis, & jam appropinquârat hora Lucis. Christus itáque suæ Matri singulari emphasi dixit; *Quid mihi & tibi?* quasi dixisset, considera Mater differentiam inter me & te in materia hominibus succurrendi, uti modò à me fieri desideras? Tu illis succurris, & ego succurro: Tu illos audis, & ego exaudio; Tu illis affers remedium, & ego affero: Sed tu primò, & ego posteà. Tu statim, ego tardiùs. Tu in hora tua quæ est ante meam: & ego in hora quæ est post tuam, *Nondum venit hora mea*. Hæc est illa gloriosa differentia à S. Anselmo decantata semel, & ab omnibus post eum repetita toties: scilicet, *Velocior nonnunquam salus memorato nomine Mariæ, quàm invocato nomine IESV*. Hic Sanctus dixit, nonnunquàm: ego vellem quod dixisset, semper. Num hujus dicti sufficientem habeam rationem pensate, & attendite.

S. Anselmus.

Omnes viæ Christi & Mariæ ad hominum remedium tendebant; sed ego differentes hujus Regis & Reginæ notavi rhedas, quibus ad succurrendum nostris necessitatibus vehebantur. Christus pro curru sibi elegit Solem: & Maria Lunam. Primum vidit David, *In sole posuit tabernaculum suum*. Secundum vidit S. Joannes: *Et luna sub pedibus ejus*. Hîc in terrenis aulis Regem & Reginam (dum oblectatum se prodeunt) eodem vehi curru cernimus: Cur Rex & Regina cœli non faciunt idem? Quare Regina cœli cum suo Filio in eodem solis curru non apparent? quare fit differentia in curru, & Regina sibi pro curru elegit Lunam? Dicam quare. Luna multò velociùs sole mundum percurrit; sol per signa zodiaci spatio anni mundum circuit: luna, ut multùm, spatio triginta dierum. Sol totius anni spatio semel tantùm suum peragit cursum: Luna duodecies, superfluis adhuc aliquot diebus & horis. Et quia alæ aquilinæ hunc agitantes currum lunæ, velociores sunt equis igneis trahentes currum solis, propterea Christus in curru solis, Maria verò apparet in curru lunæ. Hæc non est mea consideratio; sed veritas Prophetica, unius alteriusve visionis confirmata testimonio & effectibus. Christus sibi elegit currum solis, & quid subsecutum? *Exultavit ut Gigas ad currendam viam* inquit David. Maria sibi elegit currum lunæ, & quid est subsecutum? *Data sunt Mulieri alæ duæ Aquilæ magnæ ut volaret* inquit S. Jo-annes

Psalm. 18. v. 5.
Apoc. 12. v. 1.
Psalm. 18. v. 6.
Apoc. 12. v. 14.

annes; Ità ut Christus in curru solis curtat passibus gigantis; & Maria in curru Lunæ alis volet aquilinis. Et quanta differentia est inter gigantes & aquilas, inter pedes & alas, inter cursum & volatum: tantum celeritas velocissima quâ nobis succurrit Maria, illam celeritatem (quamvis magnam) quâ nobis succurrit Christus, antecedit. Nunquid in vestris litibus priùs succurrit vobis Advocatus, quàm Judex? Christus est Judex, Maria Advocata.

Verum enim verò, non sine consideratione transeamus illam Evangelistæ notam, *aquilæ magnæ*: videlicet quod istæ alæ, quibus mulierem vidit instructam, non solùm fuerint aquilæ; sed *aquilæ magnæ*. Ità ut Christus ad occurrendum in nostrum remedium passibus plùs quàm hominis, pedes sibi assumpserit gigantis; *Exultavit ut Gigas*: & Maria ad succurrendum nostris necessitatibus plùs quàm passibus gigantis, alas sibi sumpserit aquilæ, *Datæ sunt mulieri duæ alæ aquilæ*: illæ verò alæ non fuerunt cujuscunq; aquilæ, sed *aquilæ magnæ*; ut compentenția seu præeminentia esset de gigante ad gigantem. Quid est aquila magna, nisi avium gigas? Christus currit velut gigas, sed velut gigas hominum: Maria currit velut gigas, sed velut gigas avium. Christus velut gigas, pedibus: Maria velut gigas, alis; Christus velut gigas currens: Maria velut gigas volans; Christus velut gigas terrestris: Maria velut gigas aëreus; sed ità esse oportebat, ut Maria in nostrum auxilium exaggerationes faceret esse veritates. Maxima in succurrendo celeritatis exaggeratio, est succurrere per aërem: idem facit Beatissima Virgo. Christus passibus gigantis hominibus succurrit celerrimè: sed Maria succurrit per aërem alis aquilinis; hæc lux ex aëre nos cõtemplatur.

Et uno intuitu hanc cernamus differentiam, quâ illa suprema Lux divino præeminet Soli in alacritate nostris necessitatibus opitulandi; consideremus conjunctos, & comparemus divisos, & quid reperiemus? Rem admirabilem. Deprehendemus accelerationem nostri remedii provenire ex diligentia lucis: ejus verò dilationem, ex tarditate Solis. Verbum divinum carne vestitur in visceribus Virginis Mariæ; & Evangelista inquit, statim cum festinatione Mariam cum Filio suo profectam, ut parvulus Baptista mundaretur à labe originali: *Exurgens Maria abiit in montana cum festinatione.* Tandem Christus nascitur, vivit, adolescit, moritur, resurgit, & ab ipso incarnationis die, post triginta tres ætatis annos

insti-

instituit Baptismi Sacramentum; *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Baptismus, uti nôstis, est remedium contra peccatum originale, ad quod tollendum Christus in mundum venit tanquam ruinarum Adæ restaurator. Si igitur Christus principaliter venit in mundum ad peccatum originale abolendum, & veniens in mundum illud quamprimùm aboleri voluit in Joanne Baptistâ, quare tot annis ejusdem remedium distulit? tunc ipso properat instanti, postmodùm differtur tanto tempore? Sic est. Tunc enim Christus in Matris suæ latebat utero; *Exurgens Maria*: nunc extra eam, & seorsùm agit, & pro curandis malis humani generis, valdè differentèr festinat in seipso, & in sua Matre. Christus in sua Matre operatur per illam: & hæc adinstar lucis operatur in instanti. Christus extra suam Matrem operatur per se ipsum; & velut ipse Sol operatur in tempore & morosè. Videte num dictis meis attestatur experientia, quod nimirum remedii nostri acceleratio ex diligentia hujus divinæ Lucis proficiscatur; & similiter ejusdem dilatio aut perditio (quamvis nostrâ culpâ) ex Solis tarditate proveniat.

Matth. 28. v. 19

Ex decem virginibus Evangelicis infelicitate non imaginabili perierunt quinque: & posito, causam perditionis earundem fuisse imprudentiam, & hujus causæ occasionem fuisse desponsatorum tarditatem, nisi enim ad mediam usque noctem tardâssent, earum lampades deficiente oleo non fuissent extinctæ; quibus non extinctis nec virgines fuissent exclusæ. Interrogo nunc, uter horum desponsatorum tardavit? Sponsus in hac parabola est Christus, Sponsa Maria: Uter igitur illorum tardavit, nisi forsan uterque? an Sponsus vel Sponsa? Christus an ejus Mater? superfluum est responsum quærere in commentatoribus, quod ipsemet declarat textus; *Moram faciente Sponso dormitaverunt omnes, & dormierunt*: proinde tardans fuit Sponsus. Extrà dubium est desponsatos fuisse simul; tardans verò vel causa moræ non fuit Sponsa, sed Sponsus: *Moram autem faciente Sponso.* Nunc combinemus hanc infelicitatem virginum & felicitatem Joannis Baptistæ. In Joanne secutum est remedium ex velocitate: sed cujus? Christus & Maria erant simul: sed velocitas fuit Mariæ, *Exurgens Maria abiit in montana cum festinatione.* In virginibus periit (uti semper perit) remedium per tardationem, sed cujus? Sponsus & Sponsa erant simul, sed tarditas fuit Sponsi: *moram autem faciente*

Matth. 25. v. 5.

Sponso. Divinum animarum nostrarum Sponsum numquam deesse vel tardare certum est, sed nos esse refractarios & tardos. Ejusdem & Matris ipsius celeritates ex eodem scaturiunt fonte, qui est excessivum remedii nostri desiderium. Maria verò (ad deserviendum magis seque conformandum ipsius desiderio Christi) tam sollicita est & alacris in occ- & succurrendo hominibus, ut quandoque (sicut in præsenti casu accidit) filii ipsius festinationes, cum ipsius celeritate comparatæ, videantur esse tarditates: cujus sola causa est, quod ille sit Sol, & hæc Lux. Sol numquàm tardat, etiam tardiùs oriendo: suo enim tempore veniens, non tardat. Idipsum Propheta Habacuc ad literam non de alio, quàm Christo loquens astruit; *Si moram fecerit exspecta illum, quia veniens veniet, & non tardabit.* Quomodò non tardabit, si jam tardavit & actu adhuc tardat, *Si moram fecerit, non tardabit?* sunt tarditates soli familiares, qui etiam tardare visus non tardat, nam venit quando veniendum est; sed idem ipse sol, qui regulariter procedens non tardat, collatus cum celeritate lucis, numquam desinit tardare. Lux semper præcedit, lux semper prius exoritur, semperque prævenit solem. O divina lux Maria, felix ille qui tui favoris merentur lumina! felix qui è tuorum dilectorum & illuminatorum est numero! Ex una parte apprehendens te, & ex altera tuum tenens Filium, magnus ille utriusq; servus & amator S. Augustinus dicebat: *Positus in medio, quò me vertam nescio.* In utriusque medio positus S. Augustinus, quò se vertere debeat nescit? Cum S. Augustinus se nescire fateatur, omni homini hæc ignorantia venit ignoscenda: *Vt minùs sapiens dico*, velut ignorans dico, Virgo sanctissima (tuus Filius mihi ignoscat sive non) ego potiùs ad Te me vertere eligo. Ille quandoque reliquit suum patrem propter suam matrem: non igitur mirabitur si fecero idem. Quisquis volet, habeat prærogativam Esau; ego potiùs eligo felicitatem Jacob. Esau magis amabatur à patre; Jacob verò magis amabatur à sua matre, & præripuit benedictionem. Quam ob causam? ob præfatam; industriæ quippe matris, velociores erant quàm patris. *Quomodo tam citò invenire potuisti Fili mi?* dixit Isaac ad dandam primogenito benedictionem: Et quid respondit Jacob? cum non essent aliud quàm industriæ & præventiones matris, respondit Jacob *Voluntas Dei fuit:* & sic est. Mater Jacob hoc passu repræsentabat Matrem sanctissimam: & qui pro sua parte habet hu-

Habacuc. 2. v. 3.

S. Aug.

Gen. 27 v. 20.

Ibidem

hujus matris diligentias, semper etiam pro se habet voluntatem Dei. Esau pro se habuit sollicitudinem patris, sed veniens venit tardè: quia quantæcunque sint festinationes solis; lucis velocitate præveniuntur. *Quomodo tam citò?* Diligentia matris jam aderat; & patris adhuc ventura erat. Simile quid est in hac die: Lux jam est nata; & sol nasciturus; *De qua natus est IESVS.*

§. VII.

AGedum Christiani: Supposito Lucem hanc sublimem, in auxilium nostrum tam celerem esse & alacrem: supposito tam universalem esse pro omnibus & per omnia: supposito tam piam esse & benignam ad nobis benefaciendum: supposito tot præeminentiis & prærogativis ornatam gaudere ex gratia hujus Solis: sistamus nos hodie sub hujus supremæ Protectricis alis, ut nos obumbret & illuminet: obumbret, id est, nos defendat à radiis Solis justitiæ, quos nostris sceleribus adeò irritavimus; & illuminet, id est, lumen præbeat ad evadendum peccatorum tenebras, siquidem est Domina lucis. Prodigiosam illam apocalypticam mulierem alis instructam, fuisse Beatissimam Virginem Mariam tota agnoscit Ecclesia: & nobis licet addere, sub titulo & invocatione Lucis; quod ipsi circumdans eam Lux, & à pedibus ad Coronam usque Lucis corruscationes demonstrabant: scabellum Luna, amictus Sol, Corona stellæ, tota luminibus plena, & illa tota Lux. Et quia Domina lucis stat alis expansis, ad illas confugiamus, & intimè intrà eas, ut filii lucis evadamus; *Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis*, inquit Christus. Nostis Christiani, quare non simus filii lucis? quia non credimus in lucem. Credamus in lucem, nihilq; luci præferendum credamus in mundo; hæc nostra credulitas & fides ab ipsis nostris sensibus roboretur. *Ioan, 12. v. 36.*

Quare aurum & argentum cæteris metallis pluris æstimantur? quia aliquid habent lucis. Quare adamantes aliique pretiosiores lapides, reliquis præferuntur? quia aliqualiter lucent; à luce omnium rerum pendet æstimatio. Et benè; quia quò plus lucis, eò quoque plus habent perfectionis. Auscultate quid adverterit Div. Thomas. In hoc mundo visibili dantur aliqua imperfecta, aliqua perfecta, alia perfectissima: & notat subtilitate & advertentiâ angelicâ, perfectissima quæque lucida, in se esse & lucem dare: perfecta lucem non habere sed recipere: imperfecta nec habere lucem nec recipere. Planetæ, Stellæ, & elementum Ignis, quæ sunt creaturæ *D. Thomas.*

turæ sublimes & perfectissimæ, habent & dant lucem: Elementum aëris & aquæ, quæ sunt creaturæ diaphanæ & perfectæ, non habent lucem sed recipiunt: Terra & cuncta corpora terrestria, quæ sunt creaturæ imperfectæ & grossæ, nec habent, nec recipiunt, imò potiùs à se reijciunt & repellunt lucem. Non simus igitur terrestres, quia nobis spiritum indidit cœlestem. Recipiamus, amemus & quæramus lucem, agnoscendo nos nec habere nec habere posse, nec Deum posse dare nobis bonum ullum, quod verum bonum esse queat sine luce. Auscultate desuper notabilia S. Iacobi verba in sua Epistola. *Omne datum*
Iacob.1 v.17. *optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à Patre luminum.* Sententia notatu digna! ità ut Deus nobis largiendo aliquod bonum, non vocetur Pater misericordiarum, nec fons donorum: sed Pater luminum, & fons lucis. In lumine enim & luce, quam Deus simul cum his largitur, eorum bonitas & perfectio consistit. Multa opinione nostrâ, bona, absque luce sunt verè mala; & vice versâ, multa quæ nos dicimus mala, cum luce sunt verè bona. Gratiæ sine luce, sunt pœnæ: & pœnæ cum luce sunt Gratiæ. Prosperitas sine luce est infelicitas: infelicitas cum luce est prosperitas. Opulentia sine luce est inopia: inopia cum luce est opulentia. Salus sine luce infirmitas: infirmitas cum luce est sanitas. Denique in luce, & lucis defectu, omne bonum vel malum præsentis & futuræ vitæ consistit. Quare Sanctos arbitramur fuisse Sanctos, nisi quia habuêre lucem quæ nobis deest? Illi despexerunt, quæ nos magni facimus: fugerunt, quæ nos quærimus: conculcârunt pedibus, quæ nos capiti imponimus; differente enim luce suâ à nostra, omnia arbitrati sunt & contemplati. Unde & David in omnibus suis Psalmis: Prophetæ in orationibus: & Ecclesia in suis; lucẽ & majorẽ semper lucem efflagitant.

Christiani, dies hodiernus est ille, in quo petitiones nostras oportet expediri. Lucem hodie pro nostris tenebris, lucem pro nostris obscuritatibus; lucem pro nostris postulemus cæcitatibus. Lucem, quâ Deum, mundum, & nosmetipsos cognoscamus. Aperiamus luci portas, ut domus nostras illuminet: aperiamus luci oculos, ut nostra illuminet corda: aperiamus luci corda nostra, ut ea inhabitet sine fine. Properemus, properemus quærere lucem in hoc lucis fonte; & inde referemus nostras animas luce repletas. Hujus lucis beneficio quò eundum, quidq; nobis sit declinandum intelligemus. Denique hac luce comite, ad illam perveniemus lucem quam Deus inhabitat, & Apostolus inaccessibilem nuncupat, *Qui lucem inhabitat inaccessibilem*: hac enim luce hodie natâ, pervenitur ad visionem Solis qui ex illa natus est: *De qua natus est IESVS.* 1. ad Timot. 6. v. 16.

SERMO

SERMO

PRO

Feria quarta post Dominicam secundam Quadragesimæ. Ulissippone in Capella Regali. Anno 1669.

Nescitis quid petatis. Matth. 20.

§. I.

DUo loca digniora, & duo prætendentes: unum memoriale, unaque Advocata; unus Princeps, unaque expeditio: sunt repræsentatio moralis, & Christiana hujus Evangelii historia. In locis habemus gratias, in prætendentibus ambitiones, in advocata favores, in memoriali petitiones, in Principe potestatem & justitiam: denique in expeditione veritatem & exemplum; hoc ultimum erit vena hodie secanda: utinam tangeretur ritè, profundè enim latet. Labes generalis, quâ passim inficiuntur aulæ; dolor & vulnus, de quo passim conqueruntur omnes, est expeditio inopinata & ingrata. In quibusdam conqueritur meritum, in aliis necessitas, in multis propria æstimatio: denique in omnibus conqueritur consuetudo. Benemeritus, dicit injustum: indigus, crudele; præsumptuosus, injuriosum; modestissimus quisque, infaustum. Et in præsentem usq; diem non fuerat in ambone, qui hujus querelæ consolationem, hujus melancholiæ levamen, istius veneni antidotum, deniq; hujus infirmitatis curam pro themate assumeret? horum infirmorum multi, valdè indigerent hospitali: sed huic cathedræ (quæ medicinæ deservit animarum) incumbit examinare & discutere infirmitatem, & præscribere medelam: quæ si probata exiguique fuerit pretii, facilè poterit applicari. Nunc obligatione motus & pietate; cum materia ista ex potissimis, universis mundi

mundi aulis, & tempore præsenti aulæ nostræ vel maximè videatur necessaria, de malè contentorum expeditione pro eorundem consolatione prædicare statui. Nec Zebedæorũ ambitione condemnare volo prætendentes: nec matris negotiatione arguere intercessores: nec Christi resolutione, Principes pacare aut ministros: petitionis tantummodò veritate (*Nescitis quid petatis*) consolari omnes, qui de ingratis suis expeditionibus lamentantur. Consolari malè expeditum: sermonis est assumptum. Si adjuvante divinâ gratiâ assequar intentum, hodie hinc exibunt prætendentes, adjuti: ministri, alleviati: benè expediti, confusi: malè expediti, consolati & contenti. Adjuvet Deus zelum, ex quo hujus puncti electionem factam novit.

§. II.

Nescitis quid petatis.

CUm itáque hodie oporteat consolari malè expeditos, gentem istam freqnentem nec vulgarem, cui quadrat; *Non est qui consoletur eam*: & progrediamur distinctè, nec loquamur nisi quibuscum oportet, necesse est ab hac honorata serie excludere eos, qui sine ratione & importunè se contendunt ingerere. Et quinam sunt isti? Sunt, qui hodie solitò majores, plus habent quàm habebant, & sublimiores sunt quàm ante, adhuc querebundi se malè dicunt expeditos.

Thren. 1. v. 17.

Adam à Deo nondum conditus, erat nihil; conditus, erat statua lutea in planum missa: insufflante hunc limum numine, exurgens in pedes Adam incipit esse homo, & hoc quidem adeò extraordinariâ felicitate & fortunâ; ut attestante textu, mox tres sortitus fuerit præcellentias. Præsidentiam terræ, super omnia animalia: præsidentiam aëris super omnia volatilia: præsidentiam maris super omnia aquatilia. Quis non putaret Adamum optimè fuisse expeditum? nec major, nec melior esse potuisse videtur: attamen nec ipse, nec ejus mulier fuêre contenti; adhuc prætendebant. Et quid? non plus, quàm esse Dii: *Eritis sicut Dii*. Daturne talis ambitio ascendendi? tanta imprudentia crescendi? nudiustertius nihil, heri limus, hodie homo, cras Deus? non recordabatur Adam ejus quod erat heri, multò minùs quod erat nudiustertius? Qui heri limus, non erit hodie contentus esse homo, & homo primus? Qui nudiustertius erat nihil, non erit contentus hodie esse omnia, omnibusque imperare? Non. Quia jamtùm erat Adam, sicuti hodie sunt multi ejus filii, qui si-

Gen. 3. v. 5.

miles illi, ex limo exeunt, & de nihilo fuêre creati: malè creati, malique servi; hinc non contenti & ingrati: ubi oporteret esse vel maximè contentos & gratos. Causa hujus imprudentiæ est in promptu: nam è sensibus visum, & ex potentiis perdiderunt memoriam; nec attendentes hoc quod sunt, & ejus, quod fuerunt, obliti.

Sed ab eo quod eratis & estis; ad illud transeamus quod habebatis & habetis. Evecto Joseph ad thronũ præposituramq; Ægypti, innotuit Regi Pharaoni, ipsum in terra Chanaan habere Patrem & Fratres, quos statim in fraternæ prosperitatis & fortunæ societatem vocari mandavit. Mandatum fuit notabile & hujus tenoris: *Properate, nec dimittite quicquam de supellectili vestra, quia omnes opes Ægypti vestra erunt.* Istud *Quia*, non intelligo: imò, quia omnes Ægypti opes ipsorum erant futuræ, non erat necesse quicquam eorum quæ habebant, ex Chanaan secum illuc asportare. Quare igitur mandat Pharao, ut omnem suam supellectilem afferant secum? Propter idipsum: ut præsentis fortunæ opes, cum opibus fortunæ præcedentis conferendo, gratiam sibi à Rege præstitam pleniùs agnoscerent. Fratres Jo-

Gen. 45 v. 20.

sephi erant inopes agricolæ pecorumque pastores, cum suis baculis pastoritiis & peris, è suis casis & tectis stramineis, exibant ad habitandum in deauratis palatiis sub obeliscis & pyramidibus Ægypti; conferant itaque suas pelles & sua pallia, necnon saga pastoritia, indumenta, præcinctoria, caputia, vasa lignea sive ligneas scutellas & crateres ligneos, &c. ut videntes parietes aureis tapetibus vestitos, mensas argento stratas: sericum & aureum ornatum pretiosarum vestium, gemmas, adamantes, cymelia &c. famulos, equos, rhedas &c. temporis & fortunæ differentiam dignoscant, gratesque Pharaoni referant. Vultne quilibet eorum videre & palpare exhibitam sibi à Rege gratiam? rusticam suam aulæ hujus supellectili opponat, hanc splendidam cum sua tenui comparando. Comparatio hujus multi, cum illo exiguo, prô quantùm serviet pro gratiarum actione, pro modestia, & ipsâ insuper fortunâ in æquilibrio continendâ!

Viso jam quod eratis, & hoc quod estis: quod habebatis, & habetis: restat combinatio locorum, unde venistis, & ubi estis; 2. Reg. 7. descriptæ sunt gratiæ Davidi à Deo collatæ, legiturque,

2. Reg. 7. v. 8. *Ego te tuli de pascuis sequentem greges, ut esses Dux super populum meum.* Deus non solùm meminit loci in quo illum posuit, sed etiam unde ipsum tulit, & quò. Domine, cum sis tam magnificus & liberalis, si exhibitas Davidi gratias consignari vis commentariis, quare etiam exercitium de quo vivebat, & humilem locum unde eum sublimâsti exprimi voluisti? ut David contemplatione istius loci & exercitii, exhibitæ sibi gratiæ agnosceret magnitudinẽ; seq; cum sceptro regni in manu considerans, eâdem manu se baculum pastoralem tenuisse recordaretur. Si quandoq; (quod totum ab hominibus timeri potest) collatæ Davidi gratiæ videbuntur exiguæ, prioris sui loci recordetur & moderni: recordetur unde & quò fuerit translatus: & mox ipsi apparebunt esse magnæ. Ista, unde, & quò, non solent consignari libris gratiarum: bonum esset ut ad minus inscriberentur memoriis accipientium. Postquàm tantam invenistis stellam, parvam stellulam ponite ad marginem. Malè contentus cum Davide recordetur ubi fuit, & ubi est: cum fratribus Josephi, meminerit ejus quod habebat & quod habet: recogitet cum Adamo quid erat & quid est: moxq; videbit, uter debeat conqueri, num expeditio an expeditus?

Non expedivit Christus nostros prætendentes: tamen noto, eorum nullum fuisse conquestum. Petiêre duas supremas regni cathedras, tribus statim literis hoc petierunt à Christo expediri, *Dic, dic, ut sedeant hi duo filii mei*: tribusque literis extemplò fuit responsum, *Non: non est meum dare vobis.* Et cum istud non tam clarum sit & planum, num fortè conquesta fuit advocata? num conquesti prætendentes? nullum dixêre verbum. Quare? erãt gens gnara suâ se metiri fortunâ: contulerunt præteritum cum præsenti; id est, hoc quod fuerant cum eo quod erant: & hoc quod erant, cum eo quod esse prætendebant. Conferendo quod fuerant cum eo quod erant, videbant conditionis suæ meliorationem: & conferendo quod fuerant cum eo quod esse cupiebant, ambitionis cognoscebant excessum: & hæ binæ collationes sic ipsis ora conclusêre, ut exitus non pateret querelæ. Heri remigabamus reficientes retia, hodie quilibet nostrûm est investitus de aliqua regni Christi cathedra, & necdum contenti duo loca suprema prætendere sumus ausi? justiorem igitur magister noster rationem habet negandi, quàm mater nostra postulandi

landi: ille negavit ut justus, nos petivimus velut præsumptuosi & stulti; *Nescitis quid petatis.*

§. III.

EXclusis querulosis & malè contentis sine causa (qui fortè sunt causa quod inveniantur tot malè contenti) auscultent nunc benemeriti, malè expediti, optimam justamq; rationem sese consolandi. Consolatio Evangelica, prout mox ostendam, est omnium solidissima. Sed sine recursu ad motiva fidei; si ego essem benemeritorum unus, in meipso, proprioque meo merito tantas me consolandi invenirem rationes, ut absq; alia gratia aut expeditione plenissime contentus, pro voto mihi satisfactum putarem. Discurrite parumper mecum.

Vel meremini præmia quæ vobis desunt, vel non: si non meremini, non habetis quod conqueramini: & si illa meremini, adhuc multò minùs. Adhucdùm ignoratis, non esse virtutem, aut meritum, sine præmio? sicut vitium pœna, sic virtus præmium est ex seipsa. Maximum præmium heroicarum actionum, earundem est exercitium. Optimis hoc verbis asserebat Seneca, quia optimâ loquebatur linguâ. *Quid consequar* (inquis) *si hoc fortiter, si hoc gratè fecero? quod feceris; rerum honestarum pretium in ipsis est.* Res honestæ habent præmium in se, & statim ferunt secum: non tardat, nec memorialia expectat, neque ab alio dependet, sunt suiipsarum satisfactio. Eodē die quo illas exercuistis & fecistis, vobis satisfecistis.

Seneca de Beneficiis l.4. c.1.

Et si extrà vosipsos aliud præmium sperâstis, famæ honorisque mercede contenti estote. Quod si vestra servitia infrà condignum maneant remunerata, vobis sufficiat benè esse cognita: mentale istud præmium situm est in judicio hominum, nemo vobis potest tollere, nec diminuere. Quid refert ascendere malè consultos à Ministris, si à fama benè judicati estis? Quid refert à tribunali exisse excusatos, si tribunal maneat accusatum? transeat ista expeditio per cancellariam: relinquite eam vestris descendentibus pro gloria: eritisque dupliciter gloriosi; solummodo vobis concedo pœnitere quod prætenderitis: actiones suas & merita vilificat: qui ea ab hominibus condignè remunerari posse putat.

Quod si servivistis Patriæ vobis ingratæ; vos fecistis quod debuistis, illa quod solet. Ast pectori generoso quænam solutio major, quàm fecisse quod debebat? Si fecistis quod debuistis, vos solvistis. Audite magistrum divinum

hoc nos docentem. Ajebat Christus militibus suis, quibus mandavit sibi subjicere non minùs quàm mundum, pro quo etiam omnes exposuerunt vitam: *Cum feceritis omnia, dicite servi inutiles sumus.* Sententia notatu digna! Servus inutilis est qui nihil facit: sed qui multum, & multò magis qui facit omnia, num dicere & cogitare debet quod sit servus inutilis? Etiam. Hunc textum nemo meliùs intellexit quàm venerabilis Beda. Christus non loquitur de utilitate quam recipit Dominus: sed de utilitate quam non recipit servus. Servus ex suo servitio non percipit utilitatem, nam obligatus est ad serviendum: & hoc modo servire debet qui generosè servit. Christus ipse sese explicavit, dando rationem tanquam suam, *quod debuimus facere, fecimus:* Qui fecit quod debebat, debebat hoc quod fecit; nemoq; debiti à se solvendi expectat solutionem. Si servivi, si pugnavi, si laboravi, si vici; feci quod debebam Regi, feci quod debebam patriæ, feci quod debebam mihiipsi: & qui se tot & tantis exoneravit debitis, solutionem aliam expectare non debet. Nonnulli sunt tam vani, ut plùs debito se præstitisse putent; sed errant. Qui plùs est, & plùs potest, plùs quoque debet. Sol & stellæ serviunt incessantèr, totique solummodò universo, & non sibi. Sit gloria vestra, ibi esse filios solis, & stellarum instar illustres: aliamque mercedem mendicare cessate.

Luc. 17 v. 10.

Vener. Beda. ibid.

In hoc non intendo excusare illos quos vos accusatis: nam si vos estis benemeriti, illi non debent esse injusti; sed à vestra generositate potiùs addiscere liberales esse & generosi. Quid retribuunt aut retribuere possunt ei, qui vitam & sanguinem dedit pro ipsis? Ast quamvis illo modico quod possunt, gratitudini adhuc desunt; deesse vobis nolo consolationem. Quod si facta vestra fuerint Romana: soletur vos Cato statuâ carens in Capitolio. Venerant Romam peregrini, Heroum istorum immortalium statuas cõtemplati, inter cæteras Catonis quoque inquirebant: ista inquisitio erat statua omnium maxima, nam aliis statuã erexit Senatus: Catoni mundus. Interroget mundus, & miretur vos non præmiatos: ista interrogatio & admiratio præmiorum omniũ erit maximum. Quod vobis virtus dedit, invidia tollere nequit: quod vobis dedit fama, ingratitudo non potest auferre. Sinite illos esse ingratos: ut vos sitis gloriosiores, magnum meritum, per magnam ingratitudinem sublimiùs excrescit.

cit. Quod si non forent ingratitudines, ubinam maneret excellentia meritorum? Cesset itaque querela de ingratudine, & vos illi potiùs gratias referte.

Forsan dicetis mihi, plùs minusvè meritos indifferenter præmiari: Dolendum sanè! Jam dixerat quædam Regina Castellæ, suos servire ut vasallos: nostros ut filios. Non potest non esse magnum amoris scandalum, naturæq; monstrum, quod hi sint filii & alii hæredes: sed illa ipsa injustitia vobis esse debet consolationi. Si mundus & tempus adeò justa forent, ut meritis æqualia præmia redderent, magnam querelæ caussam haberetis, deesset enim vobis testimonium virtutis, pro quâ ipsa præmia fuerunt instituta; sed cùm Gratiæ non probent hominem, easque ab homine habere, non ostendat dignitatem, sed æstimationem, idcircò exigua illi fit injuria, cui non fit gratia. Judiciosè asserebat Marcus Tullius: Gratias indignis factas non honorare homines, inhonorare honores. Et sic est. Tales itaq; sint exemplum fortunæ: Vos estote virtutis. *Virtutem ex me, Fortunam ex aliis*, inquiebat Virgilius.

In vita Joanna 2.

Sententia Tullii laudata à D. Hieron.

Virgil. æneid. 12.

Denique si homines sint ingrati vobis: nolite vos ingrati esse Deo. Si vobis Reges non tribuunt quod possunt; estote contenti eo quod vobis dedit Deus, & Reges largiri nequeunt. Reges conferre possunt titulos, reditus, dignitates: animi verò generositatem, fortitudinem, constantiam, vitæ contemptum, aliasq; virtutes quibus verus honor constat conferre nequeūt. Quod si à Deo ejusmodi recognoscitis gratias, spernite alias: non enim tanti sunt, quanti constant. Præ cæteris recordetur Generosus belli dux & miles, quot socios perdidit in iisdem secum conflictibus, mortuos, & non conquerētes: mortui ostenderunt maximam generositatem, pro illis profundendo vitā qui hanc dare nequeunt; & ille, qui per gratiam Dei vitam retulit & victoriam, quomodo se malè expeditum conqueretur? Si non osculati estis manū Regis pro gratiis quas vobis non contulit: osculamini gladii vestri capulum, qui vos iis dignos reddidit, respiciat vos Rex tanquā creditores perpetuos: & gloriamini, quod vestrum se negare non possit debitorem, dominus omnium. Si vobis non defuit animus ad exponendam vitam, sanguinemq; fundendum: similiter ostendite non vobis deesse animum ad sufferendum. Tunc conflixistis cum hostibus: nunc tempus est vincendi vosmetipsos. Miles se cernens ru-

de donatum, gaudet vulnera detegere, & illis patriam confundere cujus amore illa excepit. Eques multi temporis, se tandem pediтem considerans, hocipsum reputet victoriarum suarum splendidissimum currum triumphalem. Denique miles se fame mori videns, moriatur; & sic se ulciscatur, hâc veritate non sustentantem, & multos alios confundet, non deerit qui pro illo dicat: *Quanti mercenarii abundant panibus: ego autem hic fame pereo!* Et hoc ingratum & scandalosum Epitaphium, erit pro ejus memoria, pinguissima necnon honoratissima Commenda, vel aliud quodcunque beneficium aut præmium, quod ab aliis ipsi conferri potest.

Luc.15. v.17.

§. IV.

HÆc sunt motiva gloriosa, quibus ego non solùm consolarer, sed & gloriarer: si essem unus ex optimè meritis, sed (quia, *non omnes capiunt verbum istud*) procedamus ad divinam rationem Evangelii, quâ consolabuntur, & cui sese conformabunt fideles omnes, imò & infideles. Attendite me primùm velut homines, & postmodùm velut Christiani.

Matth 19. v.11.

Nescitis quid petatis. Nullus in hoc mundo extat homo, qui sciat quid desideret, vel quid petat. Hanc veritatem fundemus in experientia: ut ejus consequentiæ pro majore & securiore serviant consolatione. Quoniam Evangelica petitio fuit matris & duorum filiorum: similiter ponam exemplum in duobus filiis & una matre.

Ardentissima, importunissima, & impatientissima petitio à muliere unquàm in mundo facta, fuit illa Rachelis ad maritum suum Jacob: *Da mihi liberos, alioquin moriar.* Respondit illi Jacob, solius Dei esse dare, & dare posse liberos: huic rationi tam certæ & irrefragabili non se conformabat Rachel. Instabat. *Da mihi liberos.* Jacob, ætatis illi obtendebat florem, residuosque adhùc conceptui & partui idoneos annos; quibus naturaliter posset assequi, quod tàm inordinatè petebat. Sed hæc ipsa spes illam inquietabat ampliùs, ut diceret, *Da mihi liberos.* Animabat illam Jacob exemplo Saræ ejus aviæ, quæ post tot annorum sterilitatem peperit Isaac: ast semper impatientior ingeminat Rachel, *Da mihi liberos.* Rationibus prioribus adjungebat Jacob rationes blandas, apud fragilem & præsumptuosum sexum muliebrem multoties efficaciores; suadebat, ut sese contemplatâ consolaretur in rosâ, quæ quantumvis sit pratorum decor & Regina florum, infructifera

Gen.30. v.1.

tamen

tamen sit & infœcunda. Sed nec blanditiæ, nec ratio, nec exemplum, nec spes anxiis & querulosis alleviandis sufficiebant vocibus, *Da mihi liberos: Da mihi liberos.* Ista erat petitio, & hæc instantia. Sed qualis expeditio, & eventus est subsecutus? Casus verè admirabilis! Expeditio Rachelis petitioni respondet: at eventus ejus voto fuit è diametro contrarius. Rachel non solùm petebat filium, sed filios, *Da mihi liberos.* Deus voto annuens fecit illam matrem Joseph & Benjamin: Eventus verò omninò fuit contrarius: feliciter enim enixa filium primum; mortua est enitendo secundum. Recogitate nunc terminos quibus Rachel petiit liberos; *Da mihi liberos*, inquit, *alioquin moriar.* Quando moriendum sibi putavit, nisi liberos haberet: illis jam habitis, eodem mortua est momento, putabat se petere vitam, & petebat mortem. Putabat se sibi domuique suæ petere gaudium: & mœrorem, luctum, & ejus orbitatem postulabat; nam petebat illos, qui ipsam domum conversuri essent in sepulchrum. Tantum errant hominum conceptus & vota: tam certum est nos in eo quod vel maximè anxiè petimus, nescire quid petamus, *Nescitis quid petatis.*

Confirmatâ nunc veritate petitionis matris Zebedæorum, exemplo hujus matris: hoc filiorum ejus exemplum, aliorum duorum filiorum confirmemus exemplo, quamvis fuerint filii parentum diversorum.

Nota est historia Samsonis & filii prodigi: ambo suis excessibus famosi, relictis igitur unius & alterius Tragœdiæ principiis & progressibus, amborum consideremus exitum: & miserrimum statum in quem uterque per adeò diversas vias pervenit, contemplemur. Videtisne illum hominem robustum & giganteum, vultu horribili, iracundo, & subtristi: capillis contortis, oculis effossis, cruore perfusum, catenis duabus in carcere ligatum, in pistrino molentem circuire? Ipse est Samson. Videtisne juvenem illum macie confectum, cogitabundum, laceris vestibus & quasi spoliatum, cum pendulo ex humeris cornu, pastorali innixum baculo, sordidissimi pecoris gregem pascentem? Ille est filius prodigus. Quis non hujusmodi fortunæ catastrophen in tam famosis duobus subjectis, uno tam generoso, altero tam tumido obstupescat? Estne possibile Samsonis victorias & facinora talem exitum fuisse sortita? Estne possibile in hoc abiisse

luxum

luxum & delicias filii prodigi? imò verò in hoc abierunt : vel ut loquamur rectiùs, in isto nondũ substiterunt. Nam filius prodigus in mediis deliciis fame deficiens, non habebat copiam vescendi siliquis quibus pascebat gregem. Samson illudendus in publicum productus, talibus fuit sannis, irrisionibus exceptus & exagitatus, tamq; indignis modis tractatus ; ut sibi violentas manus intulerit præ confusione. Quænam verò funestorum adeò eventuum, & ambarum adeò extremarum mutationum fuit causa? non hîc jam admirationem à vobis exigo, sed stuporem. Utraque illa fortunæ mutatio nullam aliam habuit causam, præterquàm optatam illam utriusque Samsonis, filiique prodigi tam instanter postulatam petitionis expeditionem. Samson à Parentibus postulavit sibi in uxorem accipi quandam Philisthæam: *Quam quæso ut accipiatis mihi uxorem*, annuerunt parentes postulatis: & ista Philisthæa gestorum cum allophylis bellorum, deceptionum & proditionum Dalilæ, ipsius captivationis nec non exoculationis, injuriarum denique omnium, nec non tragici generositatis ejus Epilogi causa extitit. Pari modo filius prodigus hæreditatem sibi à patre post mortem ejus obventuram, anticipando postulavit, *Da mihi portionem substantiæ, quæ me contingit.* Condescendit Pater petito : & hæc Hæreditas, luxui, juventutisque vitiis insumpta, paupertatis, abjectionis, miseriæ, famis, servitutis denique & infamiæ extitit causa: quibus præteritis, nonnisi dolor, factique pœnitudo remansit.

Iudic. 14. v. 2.

Luc. 15. v. 12.

Redeat nunc Rachel; hanc matrem & ambos ejus filios interrogemus; præviâ tam tristi votoq; contrariâ experientiâ, peterentne quod petierant anteà? Peterétne Rachel filios, quos obtinere, vitâ sibi constiturum sciret? Prætenderétne Samson Philisthæam; quam tot sibi injuriarum, mortis, oculorúmq; quibus illam videndo deperierat jacturæ, causam fore præsciret? Postularet anticipatò filius prodigus hæreditatem; sciens illam miseriæ, servitutis, infamiæq; causam futuram? Clarum est, quod non. Cum igitur nihil eorum, sed planè contrarium petere voluissent, quare petiêre tunc? Jam responsum nôstis: quia; quidquid peterent, nesciebant; & nemo scit, quid petat. Atque hoc petierunt, quia illa mater, & ambo illi filii fuerunt sicuti mater & ambo filii hujus nostri Evangelii, *Nescitis quid petatis.*

Supposito hoc principio certo

&

& infallibili, scilicet neminem scire quid petat: nunc conclusionem inferant, qui se malè expeditos judicant. Si scivissetis hoc vobis conducturum quod petiistis: illo concesso habuistis causam acquiescendi, & obmurmurandi illo negatò. Ignorantes verò, utrum utile aut noxium futurum sit quod prætenditis, quare contristamini? Si contristor putando mihi potuisse esse bonum, quare non gaudeo considerando mihi potuisse esse malum, eòque amplius, quò in hujus mundi rebus malum est magis certum? consoletur vos infelicitas Rachelis; consoletur tragœdia Samsonis; filii Prodigi vos soletur pœnitentia. Quæ exempla si vos minùs movent, quia remota: solentur vos propinquiora oculis quotidie objecta. Quot vidistis ibi reperisse perditionem, unde sperabant medelam? inde retulisse ignominiam, unde venabantur honorem? unde quærebant incrementum, inde passos fuisse ruinam? Denique quot vidistis, quos inde exspectabat mors, unde illi majorem vitæ sperabant felicitatem? Obtinuère petita. Optatæ quidem sed non in bonum vergentis expeditionis aggratulationem libenter admiserunt: *Pœnam pro munere poscis*, ajebat sol Phaetonti petenti habenas sui currus, q. d. Ecce fili, gratiam te petere putas, & pœnam poscis. Author quidem est fabulosus: vera nihilominus sententia. Si minùs, nostros interrogate Phaëtontes: illos ex Oriente in Asia: illos ex meridie in Africa: illos ex Occidente in America: idem ipse currus quem petierunt, eorundem fuit præcipitium, idem radiorum excessus, eorundem fuit incendium. Si fulmine tactorum investigaretis ossa (sicuti Phaëtontis fuêre investigiata) quædam eorum in undis, alia in arenis, alia in hospitalibus, alia in carceribus & exiliis: pauca deniq; in ipsis reperiretis terris quas perdiderunt, quæ maximè honorifica fuisset eorum sepultura. Hi sunt vestri benè expediti. Iter ingressi traxerunt post se invidias: reversi, vel non reversi, retulerunt lachrymas. Quod si illi in suo desiderio & fortuna decepti, quia nescierunt quid petierunt: vos idem ignorantes, quare vultis decipi? ex eorum deceptione resipiscite, ex eorum errore consolationem accipite: nam nec illi, nec vos, scitis quid petatis. *Nescitis quid petatis.*

Ovid. metam. 2.

§. V.

O Si sciremus quid petimus! O si sciremus quid nobis bonum, O quid-

quidve malum! Quoties reputaremus nos optimè expeditos, eo ipso quod malum dicimus, & malam expeditionem nominamus! Quid expediat, vel non expediat, solus novit Deus: reliqui omnes ignoramus. Hæc Dei scientia, nostraque inscitia sunt duo Poli, in quibus tota petitionum nostrarum indifferentia & resignatio in expeditionibus figi debet. Petere nos oportet, sicut qui nescit quid petat: & expeditiones debemus acceptare, veluti ab eo qui solus novit quod donat; nos arbitramur esse homines qui nos expediunt, ideoque obmurmurantes de illis querimur; non perpendentes quod Deus omnibus consiliis velut supremus præses assistat, & ille sit, qui dat aut negat quod petimus, tanquam solus sciens quid conducat; *Sortes* (inquit Salomon) *mittuntur in sinum, & à*

Prov. 16. v. 33. *Domino temperantur*; Quod si extractâ chartulâ albâ, vestræ exspectationi non satisfactum est, consolamini, acceptantes de manu Domini qui solus novit quid vobis expediat. Homines solummodò præstant gratiam dando, Deus verò præstat gratiam non solùm dando, sed etiam negando.

Luc. 21. v. 9. *Petite & dabitur vobis* ait Christus: & pro majori confirmatione hujus promissionis addit, *Omnis enim qui petit accipit.* Universalior & clarior propositio dari non potest: sed habet replicam & instantiam insignem, & vix ullus in præsenti aderit auditorio, qui hanc propriâ experientiâ nequeat confirmare. Quot magnates infimis precibus à Deo prolem petierunt, & non obtinuerunt? Quot pauperes parentes prolibus gravati pro iis petierunt alimentum, non habentes panem unde illos sustentent? Quot infirmi fecerunt vota pro salute consequendâ, & sunt mortui sine remedio? Quot procellis & tempestate jactati clamârunt in cælum, undis absorpti? Quot captivi pro suâ liberatione continuò orantes, in vinculis & ferro vitam finiêre? Ne abeamus longiùs, habemus in ipso textus nostri casu matrem filiorum Zebedæi supplicantem & orantem, & quidem de genibus, *adorans & petens aliquid ab eo*, & responsum, quod accepit ad suam petitionem (licet esset ipse Christus à quo petebat) fuit absolutè unum Non. *Non est meum dare vobis.* Si igitur est veritas certa & Evangelica, experimentalis, ordinaria & manifesta, quod multi à Deo non obtinent postulata, quomodo Christus ait, *Petite & dabitur vobis?* & quomodò absolutè & universalitèr affirmavit omnes petentes

acci-

accipere, *Omnis qui petit accipit?* dubium magis urgeri nequit: sed est ex genere eorum, quæ nituntur intelligentiâ falsâ; aut apprehensione textus erroneâ. Expendite attentè hoc quod verba dicunt; & quod non dicunt. *Petite & accipietis: Omnis enim qui petit, accipit.* Non dicit Christus, petite & accipietis hoc ipsum quod petitis: sed petite & accipietis. Neque dicit, omnis qui petit accipit id quod petit: sed omnis qui petit accipit. Et quid accipit? Hoc ipsum quod Deus ipsi novit utilissimum. Si expedientia vobis petitis, petita accipitis: sed si petitis quod vobis non expedit: accipietis non dari vobis quod petebatis. Hoc modo, *Omnis qui petit accipit.* Accipit enim vel hoc quod petit, vel quod petere debebat: Si novisset quid petebat. Homo sibi nociva petens, si sciret qualia peteret, deberet orare hæc sibi denegari: sed quia solus Deus novit quid nobis convenit, hinc suâ scientiâ nostræ succurrit ignorantiæ, respondens nobis velut Zebedæis non: petita negando.

Christus ipsemet hanc suam propositionem declaravit & tribus familiaribus, domesticisq; exemplis illustravit: quæ si ego adderem, vilia utique reputaretis, sic tumida est ruditas nostra; & tam humana Sapientia divina. *Quis autem ex vobis Patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi? aut piscem, numquid pro pisce serpentem dabit illi? aut si petierit ovum, numquid porriget illi scorpionem?* Luc. 11. v. 11. Hæc est ratio, quare Deus tractans nos ut filios, sæpe nobis dicat non, & petita neget: petimus enim lapides, petimus serpentes, petimus scorpiones: putamus nos petere necessarium; & petimus inutile ac superfluum. Putamus nos petere profuturum: & petimus nocivum: & hoc est petere lapides. Putamus nos petere alimentum; & petimus venenum. Putamus nos petere quo vescamur; & est à quo devorabimur. Putamus nos petere à quo speramus vitam; & petimus quod ipsam tollet: & istud est petere serpentes & scorpiones. Quando adeò sumus insensati, & velut pueri, ut non discernamus scorpionem ab ovo, serpentem à pisce, nec panem à lapide: Deus qui est pater, & tam bonus pater, quare tam inscitè & periculosè petita nobis non denegaret? O felices, quos Deus sic expedit, sciens illos nescire quid petant; *Nescitis quid petatis.*

Et ut dupliciter consolemini, non invidendo illis quos mundus vocat benè expeditos: scitote vos,

sciantque illi, Deum, sicut habet unum non pro gratiis, ità etiam habere unum ira, pro pœnis. Inter homines optima petitionum est expeditio, sicut petit: in tribunali Dei frequentissimum est contrarium. Deus nos liberet ab illo, sicut petit, quando homines nesciunt quid petunt. Iter facientes Filii Israël per desertum, fastidioque mannæ laborantes, & ollarum Ægypti recordati, petierunt carnem. Hanc petitionem non quidem approbando, sed populi importunitate coactus Moyses indicavit Domino. Quid responderet Dominus? postulant carnem? Benè. Fiet quod postulant; daboque illis non solùm carnem, sed & copiosam atque egregiam. Eodem ipso temporis momento ad instar pluviæ volatilia descenderunt in terram. Ita enim loquitur textus: *Pluit super eos, sicut pulverem carnes, & sicut arenam maris volatilia pennata.* O magnam Dei patientiam & liberalitatem! Populo tam ingrato cœlesteque manna nauseanti sic petitum indulget? appetitui tam inordinato tantum favorem? tantam impudenti petitioni gratiam? Exspectate paulispèr, & videbitis finem. Nunquam visâ ante avium pluviâ populus oppidò contentus, incipit aves mactare, deplumare, carnes ad oblectamentum variis modis condire, & accumbere in lætitia. Sed quid accidit? *adhuc esca eorum erant in ore ipsorum, & ira Dei ascendit super eos.* Volatilibus vescebantur, & quasi fuissent serpentes aut scorpiones, quilibet bolus venenum erat; concidebantq; mortui. Ecce hîc finem illius, sicuti petebant. Videbatur esse indulgentia; & erat pœna. Videbatur esse Dei gratia; & erat ira. *Ira Dei ascendit super eos.* Propter hoc & alia similia exempla graviter inquit S. Augustinus, *multa Deus concedit iratus, quæ negaret propitius.* Quod si Deus populo fuisset propitius, postulata negâsset: quæ, quia erat offensus, concessit. Putatisne hanc expeditionem tam optatam & invidendam, fuisse gratiam? finem attendite: & cognoscetis fuisse pœnam.

Psalm. 77. v. 27. *Psalm. 77. v. 30.* *S. Aug.*

Et si Deus propter peccata concedit, ne benè expediti evanescant: similiter negat propter merita, ut malè expediti consolentur. Auscultate notabilem considerationem super nostro Evangelio. Prætendunt Zebedæi cathedras quas Christus negat, quia nesciebant quid peterent, sicut paulò ante diximus: priusquam verò negaret, interrogavit, num calicem bibere, id est, pro ipso mori

mori essent parati: & mori quomodo ipse esset moriturus. *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum?* Ambo responderunt animosè, *Possumus.* Et ne hujus animi promptitudinisque testimonium in sola resideret fide prætendentium, Christus ipsemet illud approbavit, & justificavit, sicque esse, & debere esse, confirmavit, *Calicem quidem meum bibetis*: præmissis approbationibus tam exactis, intulit: *Non est meum dare vobis.* Christus negaturus quod petebant, quare petit obsequium? quare ab ipsis prærequirit merita? quare ipsorum animum explorat? quare de morte & calice eos certos reddit? Quodsi omnes istæ diligentiæ fuissent adhibitæ ad præstandam ipsis gratiam, bonum esset: sed ad petita negandum? Imò verò; negare etenim, etiam est gratia. Cumque gratiæ præsertim magnæ, nonnisi magnis justisque debeantur servitiis, hinc Christus priùs ab ipsis poposcit obsequia, eademque comprobavit vera: ut faceret gratiam negando petita. Ita ut Deus Filiis Israël indulserit petita propter peccata: Filiis Zebedæi verò negârit propter merita. In primo casu, concedere fuit pœna: in secundo, negare fuit gratia. Sicut igitur expeditio benè sese expeditos arbitrantium potest esse pœna: & vice versâ, malè sese expeditos arbitrantium expeditio potest esse gratia, & magna gratia: tam exiguam illi evanescendi, quàm hi dolendi habent causam. Quia hi & illi nescierunt quid sibi datum, sicut nescierunt postulatum. *Nescitis quid petatis.*

§. VI.

VIdeo Auditores, quod me promissis in exordio credatis satisfecisse: scilicet, quod in prima sermonis hujus parte vobis prædicaverim tanquam hominibus: in secunda velut Christianis. Non est ita: posito quod hâc secundâ parte toties locutus fuerim pro Deo, ejus justitiæ & providentiæ vestras bonas vel malas expeditiones attribuendo. Imò Gentiles hoc modo locuti sunt, & illud ipsum cognoverunt solummodo per lumen rationis velut homines, quamvis sine fide. Magnus ille Græciæ Philosophus Socrates ajebat; Deos nihil rogandos esse in particulari, sed in generali pro eo quod cuilibet futurum esset salutare: quia istud illi soli scirent, & nos homines frequēter ac ordinariè postulare, quod magis è re nostrâ foret

Valer. Max. lib. 7. c. 2. loquens de Socrate.

non impetrare. *Nihil ultrà petendum à Diis immortalibus arbitrabatur, quàm ut bona tribuerent: quia ii demùm scirent, quid unicuique esset utile: nos autem plerumq; id votis expetere, quod non impetrasse meliùs foret*, inquit Valerius Maximus de Socrate loquens. Plato ad tradendam methodum, quid à Deo rogandum, hanc orationem composuit. *Iupiter da nobis bona, sive ea petamus, sive non: arce verò mala, etsi ea ex errore petamus.* Sapienter certè. Isti Philosophi Deum non cognoscebant, sciebant nihilominùs quomodo & qualiter rogandus esset: petendum scilicet ab ipso ut nobis concedat bonum quamvis hoc expressè non petamus; & ut liberet nos à malo quamvis hoc expressè petamus. Frequenter etenim petimus malum putantes esse bonum, & negligimus petere bonum putantes esse malum: solusq; Deus sciens quid bonum, quidve malum sit, largiri nobis potest quod conducit. Ità hucusque prædicavi, ut hominibus, & hinc omnia bona vel mala de quibus dixi vel locutus sum, fuère à cœlo deorsum; nunc ascendamus altiùs, & auscultate me velut Christiani, quod breviter perstringendum restat, maximi momenti res est.

Nescitis quid petatis. Tam insensatæ & fatuæ sunt sæpenumerò petitiones nostræ, tamque periculis plenæ, ut putantes nos petere bona temporalia, mala postulemus æterna: putantes nos petere salutem, petamus damnationem. Hæc non est consequentia vel cõsideratio mea, sed doctrina & conclusio expressa ipsius Christi; ait enim: *Sedere autem ad dexteram vel sinistram non est meum dare vobis: sed quibus paratum est à Patre meo.* Gravis & profunda responsio! Duo discipuli eorumq; mater binas temporalis regni Christi prætendebant cathedras digniores, erroneè opinantes Christum in hoc mundo Davidis instar, aut Salomonis, & aliorum Regũm, temporalitèr regnaturum. Hoc mente volvebant; & hæc eorum petitio vulgi respondebat exspectationi, & post resurrectionem adhuc duranti persuasioni, quando Christum interrogabant, *Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israel?* Si igitur loca & dignitates petebant temporales, quomodo Christus respondet negando cum paternæ prædestinationis decreto, *quibus paratum est à Patre meo*? quia nostrarum petitionum expeditiones quamvis rerum sint temporalium, sæpè sæpiùs sunt effectus prædestinationis æternæ. Prætendens frequenter

Act. 1. v. 6.

-ter expeditur, quia est præscitus: & erit non expeditus, quia non est prædestinatus. Diabolus petivit potestatem in bona & personam Job, & à Deo obtinuit: S. Paulus à Deo efflagitavit instanter, & quidem tertiò liberationem à tentatione: & repulsam passus est. Ergò Paulo quod petit negatur, & diabolo conceditur? Ita, inquit S. Augustinus. Diabolo pro majore confusione: S. Paulo pro majore gloriâ. Paulo tanquam prædestinato: diabolo tanquam præscito. Quot hodiè præsciti suas in inferno lugent expeditiones! quot nunc prædestinati in cœlo pro non obtentâ expeditione grates referunt Deo! Illorum prædestinatorum non expeditorum duo, erant illi Apostoli nostri Evangelii: hinc illis dixit Christus, quod nescirent quid peterent. Arbitrabantur se petere dignitates & honores mundi: & nescientes quid peterent, suam petebant damnationem. *Vnus ad dexteram: & unus ad sinistram.* Dextera Christi, prout patebit in die Judicii, est locus salvandorum: Sinistra verò damnandorum. Et quia uterq; amborum indeterminatè petebat dexteram aut sinistram, ambo Apostoli etiam inscii sese exponebant & ad locum damnationis offerebant; hinc S. Joann. Chrysostomus, *Ego vos elegi ad dexteram: & vos vestro judicio curritis ad sinistram.* Et quot hodie prætendentes sinistram sive damnationem in Christianorum versantur aulis, ignorantes quid petant aut requirant! Lassantur prætendendo, sollicitando & contendendo de eo quod ipsos demerget in infernum: votique compotes læti sunt & alacres, frustrati verò conturbantur suprà modum tristes, querelis & ministrorum traductionibus ac infamationibus pleni, & quandoque tam exorbitanter & audacter ut nec modus sit, nec finis; imò in ipsum usque cœlum Deiq; thronum omnia replent lamentis. S. Ioan. Chrysostom.

Non sic de Dicasteriis seu Tribunalibus nostris in Justitia distributiva, aliisque speciebus hujus virtutis opinor & sentio, sed pro fine prædestinationis & salvationis (quæ est ultima tantique momenti expeditio) Deus utitur tàm ministris justis, quàm injustis: & tantùm eorum justitiâ (si illam observent) quantúm eorum injustitia. Deus voluit humanum salvare genus in die illo tragico quo vitã pro illo profudit: quibus verò ministris ejus Sapientia ad hoc fuit usa? Casus stupendus! Usa est Judâ, Annâ, Caiphâ, Pilato, Herode, & mediante abominabilium adeò hominum impietate, & injustitiâ, præ-

prædestinatorum salvatio est consecuta: è quibus si desideratis esse, querulari cessate. Et si mihi dixeritis, ministros vobis fuisse injustos: similiter id vobis concedo, quamvis non credo. Sed quid interest, si in hoc consilio sint Judæ, in alio Annæ & Caiphæ, in altero Herodes & Pilati, si horum mediante injustitiâ Deus vestram prædestinaverat salvationem? illi, ob illatam vobis injuriam descendent in infernum: vosque occasione ipsorum injustitiæ ibitis in cœlum.

In illo ipso tragico die Christi notate duos consideratione dignissimos concursus; ne conqueramini vobiscum concurrentes vobis esse prælatos; primus concursus fuit Christi, cum Barraba: & uterque injustissimè judicatus. Barrabas enim latro, adulter, homicida & proditor fuit absolutus: & Christus innocentissimus, de omnibus optimè meritus, fuit condemnatus. Secundus fuit concursus Dismæ & Gestæ (boni & mali latronis). & uterq; æquali justitiâ condemnatus: uterque enim furcam merebatur ut latro. Et quid Deus ex his duobus concursibus tamque contrariis judiciis elicuit? Primum utrimque fuit injustum: Secundum utrimque justum: & ex utroque elicuit præscitorum condemnationem. & prædestinatorum salvationem. Ex judicio primo elicuit condemnationem Barrabæ, & Christi gloriam: ex secundo elicuit gloriam latroni bono, & infernum malo, ad damnandum enim aut salvandum, hominûm injustitia æquè ac justitia Deo subserviunt. Dato, quod judicati sitis & expediti, vel injustè ut dicitis; vel justè, quod non confitemini: ast neque de ministrorum justitia neque injustitia habetis quod conqueramini si habetis fidem: tantùm enim ab hac justitia vestra pendere potest damnatio, dum exitis benè expediti ad infernum: quantùm ab illa injustitia vestra salvatio, dum malè expediti egredimini ad cœlum.

Nullâ suppetente justâ causâ conquerendi contra ministros: multò minorem causam habet temeritas vestra ejaculandi querelas ad sanctuarium, ubi resolutiones decernuntur. Et quare? quia licet Reges sint homines; Deus nihilominùs eorum cor manu suâ circumfert, juxta illud, *Cor Regis in manu Domini est, quocunque voluerit inclinabit illud.* *Prov. 21. v. 1.* Sicut cor Regis est in manu Dei, aperiente distendenteque manum Deo, similiter cor Regis se dilatat, & largissimam vobis gratiam præstat: & Deo manum contrahente, pariter contrahitur

trahitur cor Regis, & multò minùs aut nihil omninò petitorum largitur. Ità ut Rex, quamvis sit dominus, dans aut negans, alium supra se habeat dominum majorem, qui ad dandum aut non dandum illi cor distendat aut cōstringat. Rex erat Cyrus, & Rex erat Pharao. Cyrus dominabatur Hebræis in captivitate Babylonica: &Pharao in servitute Ægyptiaca; quod verò tam diversimodè & contrariè fuerint tractati, superior causa nec Cyrus fuit nec Pharao, sed dominus: qui fatorum Regum corda in manu habens, cor Cyri ad dandam Hebræis libertatem inclinavit: Cor Pharaonis verò indurari permisit, ut non solùm eos non donaret libertate; sed graviore opprimeret servitute. Interim advertite pro consolatione vestra, ipsam oppressionem cordisque Pharaonici duritiam, fuisse ultimam dispositionem à Deo intentam, ad introducendum (sicut fecit) Hebræos in terram promissionis. Quod si cor Regis aliis tam largum & mite, vobis tam durum est & contractum; dilatate cor vestrum & consolamini, securi, quod Deus hoc medio destinaverit vos introducere in promissam terram cœli, ad quam vos prædestinavit. Num major dari poterit consolatio quàm ista? Nequaquam.

Nunc tandem intelligemus providentiam in aliqua inæqualitate absconditam, quam quotidie experimur: & nescio utrum illam benè adverteritis. Prætendens quispiam requirit, sollicitat, instat, rogat, negotiatur, largitur munera & subornat, & hoc modo expeditur: ejus competitor largiri impotens & hinc tantam non habens gratiam, suum negotium commendat Deo; suam causam consignat in manus S. Antonii: curat legi Missas de Beata MARIA Virgine, *de bona expeditione*; & patitur repulsam. Hiccine negotiantis cum Deo fructus? Hæccine orationis virtus & efficacia? Hæccine intercessionis Sanctorum vis & potentia? imò verò. Illi pro vobis intercesserunt, hinc vos non estis expediti. Quidam Sanctus ex hoc concionatus Pulpito dicta probabit. Erat in India quidam Nobilis, S. Francisco Xaverio insigniter devotus, prætendebat quippiam à Rege nostro *Joanne tertio* p. m. petebat commendatitias à S. Francisco Xaverio ad ejusdem socium Patrem Simonem Principis magistrum, maximoq; loco apud Regem. Scripsit S. Xaverius; tenorque epistolæ erat talis. Dominus N. nostræ Societatis est amicus singularis, habens

habens negotia apud Regem: quia huic nobili sumus obligati, peto à Reverentia Vestra, quatenus, pro viribus, ejus expeditionem impedire conetur, quicquid enim benè expeditum venit in Indiam; benè expeditum venit in infernum. Ecce intercessiones Sanctorum! Scitisne quare alius fuerit expeditus, vos verò minimè? quia ille favore valuit hominum, & vos intercessione Sanctorum. Sperabatisne vos benè expediri in infernum, si petitionem vestram commendastis Beatæ Mariæ Virgini *De bona expeditione*? Gratias agite Deo ejusque Matri, totumq; hoc quod dixi, aut in hac materia dici potest, audite in quodam textu S. Pauli. *Quid oremus, sicut oportet, nescimus; ipse autem spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*. Nos nescimus, quid petimus: *Nescitis quid petatis*; nescimus petere nobis convenientia: *Quid oremus, sicut oportet, nescimus*. Et quid facit Deus nostræ prædestinationis & salvationis author, nobis huic contraria poscentibus? *Ipse autem spiritus postulat pro nobis gemitibus enarrabilibus*. Ipse Spiritus S. (inquit S. Paulus) pro sua infinita bonitate & misericordia petitiones nostras immutat, emendat ac ordinat; & ille ipse à seipso petit pro nobis gemitibus, qui declarari non possunt, *Gemitibus inenarrabilibus*: ità ut quando nos saluti contraria petimus in terra: Spiritus Sanctus gemat in cœlo, nos facimus instantias; ille, ah! ah! ingeminat. Ah homo cœce, non videns periculum cui te exponis! ah, quod misera illa anima seipsam eat perditum! ah, quod illud ambiat officium! ah, quod illam affectet judicaturam! ah, quod illud prætendat Gubernaculum! ah, quod obtento desiderio descendat in infernum! prætendit Brasiliam: in Brasiliam pergit, perit. Prætendit Angollam: Angollam proficiscitur, & damnatur. Prætendit Indiam, transito Bonæ Spei Portu, omnis spes salutis abit. Ità Spiritus S. ad impediendum petita & tam anxiè prætensa gemit; nam nescimus quid petamus: *Quid oremus, sicut oportet nescimus*.

Quid ergò faciendum homini, post tot annorum servitia? nihilne prætendendum? id foret fortè consultissimum, sed non audeo exigere tantum; quia non video spiritum tantùm. Hoc tantùm dico, cùm cuique oporteat curæ esse suam salutem, etiam modum illam consequendi esse oportere talem. Manibus ministri commenda supplicam; manibus verò Dei expeditionem, Domine, quid petam nescio, quid meæ conve-

niat

niat saluti tu nosti solus; tu illud dirigas, tu disponas & resolvas. Hoc modo eritis expediti vel non. Si sic, agedùm vestram acceptate satisfactionem, collationem, & provisionem, timere incipientes & tremere: contingere enim potest, quod ipsa collationis charta,
2. Reg. 27. Uriæ sit Epistola. Urias in sinu suo gestabat Epistolam, putans esse expeditionem maximi momenti; & erat mortis ejus sententia. Existimatis in expeditione vestra vos ferre remedium, & evenire potest vos mortis & condemnationis vestræ ferre sententiam. Nonne meliùs fuisset Pilato, non fuisse judicem? Caiphæ, non fuisse Pontificem? Herodi non fuisse Regem? Omnes isti damnati propter officium: cùm ante oculos haberent Christum. Verùm si tam feliciter fueritis infelices, ut vestram non assequamini expeditionem: istis & Sanctorum Joannis & Jacobi consolamini exemplis. Si Christus binos tàm benè meritos non expedit vasallos. Gaudete esse vos tam benè meritos. Si Christus non expedit binos in sua domo tam familiares & dilectos famulos: gaudete vos esse de domo Christi. Si Christus non expedit duos amatos adeò & intimos discipulos, gaudete vos similiter ab ipso esse adeò amatos; & hinc scitote, cur Deus vos nec expedierit, nec expedire voluerit: nescitis enim quid petieritis, vel ad quid prædestinati sitis. In altera vita ampliùs quàm in hac vivetis. Si hîc habueritis ærumnas: ibi habebitis refrigerium. Si hîc habueritis laborem; ibi habebitis quietem. Si hic non habueritis loca magna & spatiosa; ibi loca & spatia habebitis amplissima: & si hîc vobis gratia defuerit hominum; ibi gratiam Dei ejusque præmium habebitis vitam æternam.

Amen.

SERMO
DE
S. IGNATIO Fundatore Soc. JESU.
Olyssippone in Regali Collegio S. ANTONII Anno 1669. habitus.

Et vos similes hominibus exspectantibus Dominum suum. Luc. 12.

§. I.

IRABILIS Deus in Sanctis suis; sed in Sancto, quem hodie veneratur Ecclesia, singularitèr mirabilis. Omnibus Sanctis Christus in præsenti mandat Evangelio, ut sint similes hominibus: *Et vos similes hominibus.* Sed quemadmodum ingens invenitur disparitas de homine ad hominem: sic & notabilis reperitur differentia de similitudine ad similitudinem. Aliis Sanctis Christus mandat, ut sint similes hominibus terreno servientibus Domino: *Hominibus exspectantibus Dominum suum.* At Ignatio Christus præcipit, ut sit similis hominibus cœlorum servientibus Domino. Quanta est distantia cœli à terra: tanta quoque est differentia inter similitudines. Aliis Sanctis Christus hoc tradidit Evangelium, dixitque illis, servite mihi prout homines serviunt hominibus: at S. Ignatio tradidit librum enarrantem vitas Sanctorum omnium, dixitque illi, servito mihi ad formam horum hominum. Hæc fuit facti species. Jacebat S. Ignatius (non rectè dico) jacebat Domnus Jgnatius de Lojola gallicâ læsus glande in obsidione Pampilonæ, & velut excelsi vir animi, ægrè ferens jacturam unius Castelli, alia ædificabat majora in mente Castella pro sui mensurâ spiritus; Jam illi Navarra, protectio videbatur exigua, exiguus murus, Pyrenæi montes: Gallia, exigua acquisitio. Considerabat se

Luc. 12. v. 36.

se Belli ducem, Hispanum, & victum: dolor etiam revocabat in memoriam prisca Hispaniæ spolia, Romam videlicet in Scipione: Carthaginem in Hannibale, Scythæ, Pelagii, Viriati, Lusij, Geriani, Hercules, hi viri erant, quibus ut assimilaretur fama ipsum animabat & inquietabat, saucium gravius honore Patriæ, quàm vulnere proprio. Hac tantâ luctatione lassus librum petiit Historicum de rebus bellicis, temporis fallendi ergò. Sed, ô divina Providentia! unicus qui fuit inventus, liber erat de vitis Sanctorum. Huic quod debebat, meritò postmodùm in libris solvit S. Ignatius. Sed ecce quantus in lectione bonorum librorum fructus! si liber iste egisset de rebus bellicis, S. Ignatius generosus & magnus evasisset miles; egit autem de vitis Sanctorum: & magnus evasit Sanctus. Si gesta legisset bellica, evasisset S. Ignatius Eques ordinis S. Jacobi sive igniti gladii. Legit autem vitas Sanctorum: & factus est Sanctus ardentis cerei, *Et lucernæ ardentes in manibus vestris.* Accipit Ignatius librum, legit cum nausea in principio, paulò post sine fastidio: cum delectatione denique & fame deinceps, desiderio, aviditate, illuminatione, devotione, lachrymis. Ignatius hac raptus lectione, advertit aliā sibi repertam in mundo militiam, novam adeò atque hactenus incognitam. Ii siquidem, qui leges sui sequuntur desiderii uti vincuntur sine prælio, ità & artem ignorant bellandi. Hæc ipsi modò videbantur majora prælia, hæ fortiores resistentiæ, hæc gesta illustriora; hæ victoriæ gloriosiores: desiderabiliores hi triumphi. Extemplò se resolvit ad arma mutanda, & dandum sub Vexillo Christi militiæ nomen. Gladius, quo tam magnificè gloriabatur, primum fuit spolium quod in altari montis Serrati Deo obtulit ejusdemque S. Matri. Accipe, inquiebat, Domina hunc gladium, sicut enim plurimi adversum te hostes insurgent, ita quoque venient tempora, quibus gladius erit necessarius pro tuorum defensione attributorum. Legebat S. Ignatius vitas SS. Confessorum, & incipiens cum iisdem per despectum vanitatis, cunctum deposuit ornatum: & quemadmodum corpus exarmatum, ita quoque spiritus fuit armatus. Legebat vitas Anachoretarum, jamque ad deserta anhelabat & eremos: affectabatque speluncam de Manresa, in qua sepultus vitam finiret mundanam: inciperetque vivere ac sibi resurgere ad vitam novam. Legebat

vitas Doctorum & Pontificum, & licet minimè placerent mitræ vel tiaræ, statuit discere ut doceret, & prima ponere rudimenta grammatices inter parvulos: cognoscens se spatio triginta trium annorum vitæ aulicæ & militaris, necdum hominem esse cœpisse. Legebat generosorum agones Martyrum, & sitiens proprium profundere sanguinem, qui tantum fuderat alieni: martyrii studio iter vovet Hierosolymitanum, offerendo manus disarmatas vinculis, pedes compedibus, corpus carceribus, & pectus mucronibus Turcicis. Denique legebat vitas & itinera Apostolorum: & sonus tubæ Evangelicæ cunctis magis insonat auribus & placet. Pro fidei igitur dilatatione totius concipit acquisitionem orbis, eundem ut legibus subijciat Ecclesiæ: novumq; construat super fundamenta & ruinas Apostolicas ædificium. Hæc lectio erat S. Ignatij, quam sibi simul applicando imprimebat animo. Sed quis novello Christi tyroni tunc dixisset, ut notaret isto in libro diem 31. Julii, & studiosè adverteret, hunc vacare locum, nossetque vitam vacantis ibidem Sancti suam fore, diemq; hunc ferialem ac sine nomine diem fore sacrum Ignatio de Lojola Fundatori & Patriarchæ Soc. Jesu? Hæc sunt divinæ secreta Providentiæ: tanta vis gratiæ, tantaque nostræ capacitas naturæ.

Tantæ igitur Solennitatis obligationibus ut satisfaciam, nolo ampliorem materiam, quàm propositam modò facti speciem; nec plura volumina, quàm eundem librum: neque textus plures, quàm verba memorata *Et vos similes hominibus.* Videbimus in duobus discursibus, Ignatium similem hominibus: & Ignatium hominem sine simili. Dicam adhuc breviùs, similem sine simili. Hoc erit assumptum, petamus gratiam. Ave Maria.

§. II.

Habemus S. Ignatium cum libro suo in manibus, cum exemplaribus omnium Sanctorum ante oculos: & Deum ipsius instantem auribus, *& vos similes hominibus.* Tot instrumenta conjuncta! ingens hîc opus molitur Deus. Conversurus Deus homines, eosdemque facturus sanctos, adamante expolit adamantem; & Sanctum unum, per alium efficit Sanctum. Sanctus fuit David; conversus est à Deo per alium sanctum, Nathan Prophetam. Sanctus fuit Cornelius Centurio, conversus à Deo per S. Petrum. Sanctus Dionysius Areopagita, conversus per S. Paulum. Sanctus Au-

gustinus, conversus per S. Ambrosium. S. Franciscus Xaverius, conversus per alium sanctum ipsummet S. Ignatium. Cum igitur ad unum sanctum faciendum alius sufficiat sanctus, cur Deus conjungit sanctos omnium retrò sæculorum, cur congregat sanctos omnium Ecclesiæ statuum, cur coacervat vitas, gesta, virtutes & exempla omnium Sanctorum, ut sanctum faciat Ignatium? Ratio est; quia his erat omnibus opus, ut tantum faceret sanctum. Ad alios faciendos sanctos unicus sufficit sanctus: ad sanctum faciendum Ignatium necessarii sunt omnes. Enoch ut sit sanctus, Setho similem esse sufficit. Ut sanctus sit Joseph, Jacob assimilari satis est. Ut sanctus sit Josue, Moysi parem esse sufficit. Tobias ut sit sanctus, Jobo æqualem esse satis est. Elisæus ut sit sanctus, Eliæ conformari sufficit. Thimotheus ut sit sanctus, Paulo similem esse sat est. Sed Ignatius ut sit sanctus tantus ac tam singularis, qualem Deus intendebat facere: non sufficit uni, non sufficit multis; necesse est omnibus similem esse sanctis. Hinc Christus in manus tradidit librum, vitas & heroica omnium Sanctorum gesta continentem, ipsos ut imitetur: & ad omnium efformetur similitudinem. *Et vos similes hominibus.*

Deus per os Davidis de filio suo loquens unigenito, se affirmat eundem generâsse in splendoribus omnium Sanctorum, *In splendoribus Sanctorum genui te.* possunt hæc intelligi verba vel de verbi æterna, ante Incarnationem, vel de ejusdem verbi temporali, quâ incarnati, generatione. Et hoc secundo sensu illa intelligunt S. Augustinus, Tertullianus, Hesychius, S. Justinus, S. Prosper, S. Isidorus & alii multi. Dicit itaque Pater æternus, quod filium suum mittens in mundum, eundem genuerit in splendoribus omnium Sanctorum. Christus namq; (prout docet S. Theologia) non solùm causa fuit meritoria omnis gratiæ & sanctitatis; sed etiam causa exemplaris & prototypon omnium Sanctorum, quatenus omnes fuerunt sancti ad similitudinem Christi, imitando in illo & participando ab eo omnes virtutes & gratias, quibus splenduerunt. Et hoc sibi vult Ly, *in splendoribus Sanctorum.* Nam sicut astra omnia à Sole suum recipiunt splendorem, & quodlibet eorum simul est ejusdem Planetarum Regis speculum & figura resplendens; similiter omnes à Christo gratiam recipiunt Sancti: & ab eodem in se efformant omnes dotes & splendores sanctitatis,

Psalm. 109. v. 3

S. Aug. S. Tertull. Hesychius. Iustin. Prosper Isidor. apud Lorin.

tatis,

tatis, quibus illustrantur. Hinc annuncians Incarnationem Angelus non dixit, *Qui nascetur ex te sanctus*, sed, *Quod nascetur ex te sanctum*: Christus enim non tantùm Sanctus, sed Sanctus Sanctorum fuit. Sanctus sanctorum, velut fons omnis sanctitatis per originem: & Sanctus Sanctorum, velut exemplar omnis sanctitatis ad imitationem. Hic universalis est modus, quo Christus omnes facit Sanctos: sed S. Ignatium, quem sanctum voluit facere adeò singularem, modo quoque fecit prorsus singulari: ità ut dicere posset in sensu tam excellenti quàm vero: *In splendoribus sanctorum genui te.* Christus in splendoribus fuit genitus omnium Sanctorum: siquidem omnium est exemplar Sanctorum. Et S. Ignatius in splendoribus omnium fuit genitus Sanctorum; omnes siquidem Sancti fuerunt exemplar S. Ignatii. Christus non tantùm sanctus, sed Sanctus Sanctorum: nam ab ejusdem imitatione omnem sanctitatem receperunt Sancti. Et Ignatius non solùm sanctus, sed sanctus sanctorum: omnes namque sancti concurrerunt ad formandam sanctitatem S. Ignatii. Optimè novi, Christum solum melius esse exemplar omnibus Sanctis simul sumptis: sed novi similiter, ut quispiam sit sanctus, sufficere, ut unum tantùm imitetur Sanctum Christi imitatorem. Ità hocipsum prædicabat S. Paulus omnibus Apostolorum posteris: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi*; sed Christus ad formandum S. Ignatium conjunxit omnem & omnium imitationem Sanctorum, ut Christum solus ipse imitaretur, quemadmodum universalitèr omnes. Habuit se Deus in formando S. Ignatio, veluti Zeuxes in pingenda Dearum Deâ Junone. Famosus hic pictor pulcherrimas ad se fecit adduci mulieres speciè id temporis celebriores Agrigenti, & imitando è qualibet partem excellentiorem quâ singulas exornârat natura, ipsam arte superâvit naturam: lectissimam etenim cujusque congregando imaginem omni effinxit arte absolutissimam. Quod si ità est, casus fuit & fortuna: sed non scientia. Cum enim in symmetria consistat pulchritudo, etsi quælibet partium secundùm se summæ foret pulchritudinis: omnes tamen simul sumptæ totum poterant componere minimè pulchrum. Contrarium invenitur in pulchritudine virtutum. Sicuti enim omnes inter se concordes non possunt negare harmoniam: ità ex quacunque parte fuerint imitatæ, necesse est

Luc. 1. v. 35.

1. Cor. 11. v. 1.

Plinius lib. 35. c. 9.

est ex eisdem resultare compositum excellens & admirabile, quale fuit, quod in S. Ignatio Deus voluit effingere. Hîc aptissimè quadrat versio ipsius textus: *In pulchritudinibus Sanctorum genui te.* Deus ob oculos S. Ignatio posuit impressa isto in libro famosissima & pulcherrima Originalia sanctitatis, non unius regni aut sæculi, sed omnium ætatum & Ecclesiæ universalis: & S. Ignatius transfigurando in seipsum, ab uno humilitatem, ab altero pœnitentiam, ab hoc temperantiam, ab illo fortitudinem, ab isto patientiam, ab alio charitatem, & ab omnibus & singulis illam virtutem & gratiam, quâ eminuerunt, evasit Ignatius, qualis? Sanctus Ignatius: imago virtutis excellentissimæ, imago perfectionis consummatissimæ, imago sanctitatis prodigiosissimæ: denique Sanctus non uni duntaxat similis & parilis Sancto, sed similis & parilis omnibus. *Et vos similes hominibus.* Interrogavit suos aliquando Christus Discipulos, *Quem dicunt homines esse filium hominis?* & responderunt Discipuli: *Alii Ioannem Baptistam, alii verò Eliam, alii verò Ieremiam, aut unum ex Prophetis.* Notabiles assimilationes hominum: & notabilior assimilatio Christi! si Christus similis erat Joanni Baptistæ, quomodo assimilatur Eliæ? si similis videbatur Eliæ, quomodo assimilabatur Jeremiæ? si similis credebatur Jeremiæ, quomodo assimilatur Joanni Baptistæ? in cæteris Sanctis aut Prophetis (*aut unum ex Prophetis*) adhuc major est admiratio; major etenim numerus erat & differentia. Si igitur Christus unicus erat homo, quomodo tot poterat assimilari hominibus? Quia non solùm in esse physico; sed etiam in esse morali (uti mox videbimus) erat factus ad similitudinem multorum: *In similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.* Ubi S. Bernardus notat verba Apostoli, *hominum,* non *hominis.* Et si ad multorum factus erat similitudinem, quid mirum, si pluribus assimilatur? Quisquis Christum videbat Baptisma instituentem, hic est, inquiebat Baptista, *alii Ioannem Baptistam*: jejunantem conspiciens in deserto diebus quadraginta, hic est, ajebat Elias, *alii verò Eliam*: flentem intuens super Hierosolymam, Ieremias est iste, dicebat, *alii verò Ieremiam.* Eodem modo discurrebant, qui eum asserebant esse aliquem cæterorum Sanctorum vel antiquorum Prophetarum: *aut unum ex Prophetis.* Is qui admirabilem Christi sapientiam

Math. 16. v. 13.

ad Philipp. 2. v. 7.

tiam attendebat non studio acquisitam sed infusam: iste est inquiebat Salomon. Qui novam in morte legem videbat publicantem: Moysen esse affirmabat. Qui per parabolas cernebat comparantem homines; hic Nathan est, ajebat. Qui peccatricis videbat admittentem obsequia mulieris; hic Oseas est, asserebat. Qui pernoctantem in oratione notabat; David est iste, inquiebat. Qui laudatum à populo, exagitatum à Principibus conspiciebat: iste est, asseverabat, Daniel. Qui tantâ humilitate injurias attendebat sufferentem; Michæas est iste, concludebat. Qui spectabat infirmos sanantem, mortuos resuscitantem: hic est, inquiebat, Elisæus. Ità ut copia miraculorum diversitatem causaret opinionum; & Christus in rei veritate unus duntaxat homo, in opinione esset multitudo hominum. Sed erat multitudo hominum in opinione, existendo unus tantum in rei veritate. Nam licet verè esset unus, erat tamen factus ad similitudinem multorum: *In similitudinem hominum factus.*

Ah mi gloriose Patriarcha! Si vitâ S. Ignatii conscriptâ sine nomine, de ipso suscitaretur quæstio: *Quem dicunt homines?* nullus dubito quin totus mundus in diversas abiturus esset opiniones: nec foret qui facilè divinaret, quisnam iste Sanctus esset. Lachrymæ quas pro peccatis vitæ præteritæ fundebat S. Ignatius, tam erant assiduæ, ut per eas solas visum amiserit; & opinaretur mundus ipsum esse S. Petrum. Integris octo diebus S. Ignatius raptus fuit in extasin, in qua Deus ipsi fundandæ revelavit institutum Religionis; & eundem Paulum esse, mundus æstimaret. Sanctorum nemo inimicos majores hostesq; habuit pertinaciores quàm S. Ignatius: sed vindicta quã de suis sumebat inimicis, est illa quam pro instituto suis reliquit filiis, oratio erat pro ipsis ad Deum fusa: atque hunc S. Stephanum mundus arbitraretur. Tale erat magisterium spirituale S. Ignatii, regulæque perfectionis, quas docuit, tam benè fundatæ & solidæ, ut Sancti omnes post ipsum ab Ecclesia in numerum Sanctorum relati vel fuerint discipuli spiritus ipsius, aut illi sese conformârint: & S. Basilium mundus crederet. Tale S. Ignatius dominium sive imperium habebat in Tartarum, ut Dæmones ad vocem ipsius nominis hi adgeniculârint, alii tremuerint, isti velut exanimes in terram corruerint, universique è corporibus obsessis fugerint: & mundus judicaret hunc esse magnum illum S. Antonium. Peccatoribus repugnantiam ostendentibus sua exponen-

ponendi in confessione scelera, enarrabat S. Ignatius transactæ vitæ suæ peccata, ipse primus suo confitens pœnitenti Confessarius, ut pœnitens similiter confiteri non erubesceret Confessario: & consideratis hisce confessionibus mundus putaret esse S. Augustinum. Nullum fuit necessitatis vel miseriæ genus, quod non lenierit charitas S. Ignatii, pauperes, infirmi, orphani, viduæ, turpis & profligatæ vitæ mulieres apud S. Ignatium invenerunt remedium: & mundus hunc autumaret ipsum esse S Nicolaum. Magnus ille vir, doctissimus & religiosissimus Pater Ludovicus Granatensis, unum è maximis mundi mirabilibus quæ Deus fecit in mundo, asserebat extitisse S. Ignatium ejusdemque institutum: cum verò huic Religioni tam eximiæ S. Ignatius nomen dederit non suæ, sed Minimæ; hinc mundus censeret esse S. Franciscum de Paula. Sed antequam ulterius progrediamur: si cui plures viderentur hujus mundi assimilationes majorq; opinionum varietas, quàm ut omnes in uno queant conjungi homine, is multitudinis meminerit exemplarium, quibus eum Deus voluit esse similem, jussitque per traditum in manus librum, dicens, *Et vos similes hominibus*. In qualibet hujus libri pagina indecisè legi poterat nova hujus gloriosi & numerosi problematis opinio. Non semel, sed sæpius vidit S. Ignatius (quantum in hac videri possunt vita) essentiam, attributa, personas, & processiones divinas &c. Quis non arbitretur ac dicat hunc esse S. Benedictum? Talis fuit comprehensio, quam è sacris Scripturis habuit S. Ignatius ante etiam quàm studuisset, ut Scripturæ (veluti temporibus Esdræ) perditæ, in ipsius fuissent inventæ memoriâ: & quis non putet ac dicat hunc esse S. Bernardum? Obediebant imperio S. Ignatii, incendia, tempestates, terra, mare, ignis, venti: & quis non suspicetur ac dicat, hunc esse S. Gregorium Thaumaturgum? Eodem tempore & instanti fuit S. Ignatius Romæ simul & Coloniæ, ut satisfaceret unius duntaxat filiorum suorum ipsum videre unicè desiderantis devotioni; & quis non existimet & dicat, hunc esse S. Antonium de Padua? Resuscitavit S. Ignatius non pauciores quàm novē mortuos: & quis non judicet dicatque, hunc esse S. Patritium? Ipse Mars fuit Ecclesiæ, & malleus hæreticorum, & dicetur non absq; ratione S. Athanasius. Ipse adamas fuit constantiæ contra vitiorum impetum, & contra vim Potentum: & dicetur S. Chrysostomus.

Ipse fuit restaurator divini cultus ac frequentiæ sacramentorum; & S. Sylvester reputabitur. Ipse fidei instituit seminaria Romæ & per orbem Christianum universum, & videbitur S. esse Gregorius. Ipse est, qui sacris subdidit Evangelicis legibus omnes utriusque orbis Gentiles: dicentque & de novo inquirent duo mundi, quisnam est iste sanctus, vel quinam in uno sancto sancti? Deniq; si mundus nesciret, magnum hunc sanctum esse S. Ignatium; non foret insignis aliquis in Ecclesia sanctus, de quo formari alia posset opinio, quàm quod hic idem ipse esset. Sed omnes similes erant Ignatio: Ignatius namq; similis erat omnibus: *Et vos similes hominibus.*

§. III.

EGo saltem sublimem adeò discursum probare non præsumerem, nisi cœlum (cujus est assumptum) in se reciperet probationem. Dispicite utrum probârit ipsum evidentèr, elegantèr, & acutè. Infirmum Ignatium & in extremis constitutum visitaturus advenit Eminentissimus Cardinalis Pachecco adducens secum insignem pictorem, qui ex quodam loco visum sanctum non visus ab ipso depingeret furtivè, abdit se pictor, intuetur S. Ignatium, format ideam, applicat ad quadrum penicillos, & faciem incipit delineare: revertitur ad aspiciendum. Res mira! quem viderat ante, non erat similis huic: quem videt modò; non eadem erat facies, non eadem figura; sed alia plurimum à prima diversa. Pictor admiratus à cœpta desistit delineatione; secundam orditur picturam. Tertiâ demùm vice renovat intuitum (novum miraculum) secundum quoque Prototypon disparuerat, & Ignatius jam tertiò mutatus novum induerat vultum novis lineamentis, novo colore, nova proportione, & novâ figurâ. Pictor jam cassum laborem pertæsus ab ulteriori potuisset cessare conamine: sed hoc ipsum animavit miraculum, ad prosequendum quod cœperat opus. Instat vice repetitâ, aspicit, iteratque aspectum, delineat, & ad delineandum revertitur. Sed cum idem esset objectum: nunquam idem, quod ante viderat, objectum poterat invenire. Quotiescunque enim intuitum applicabat, & iterabat, toties diversæ erant facies: & totidem figuræ novæ, quibus hic ipse sanctus repræsentabatur. Obstupuit pictor destititque à pictura. Stupuêre omnes videntes inceptorum varietatem delineamentorum. Et

ego

ego quoque admirari volo hujus intuitu prodigii: & mihi tantum placet admirari prodigium. S. Ignatius nunquam duos habuit vultus; quantò minus tot? fuit aulicus, fuit miles, fuit Religiosus; & nunquam mutavit colorem vel vultum. Servivit in aula Ferdinando Regi Catholico: & maximus ipsius ornatus fuit color unicus, & expressæ vultu affectiones animi. In vultu ipsius amorem intuebantur amici, nauseam inimici, sinceritatem Princeps: adulationem nemo. Miles plumbeas inter glandes nunquam mutavit colores: æquali in comœdia animo & in prælio. Dissidium aliquando fuit ipsum inter & generosum quendam ac potentem; & refert historia, ipsum solum solo gladio occurrisse integræ gladiatorum turbæ, nec vel unicum pedem cessisse loco: brachium quidem cæteraq; membra mutabant actiones; sed facies non immutabat colores. Factus Religiosus semper exemptus fuit à jurisdictione fortunæ; neque tamen idcircò exemptus à vicissitudinibus mundi. Tam enim erat æqualis animi ejus constantia & serenitas; ut nemo in ipsius poterit invenire vultu perturbationem aut mutationem. Idem in successibus prosperis, qui in adversis; in prosperis absq; signo lætitiæ; in adversis sine umbra tristitiæ. Quapropter si eodem semper Ignatius fuerit vultu, si eundem habuerit & semper conservaverit aspectum, quã nunc ob rationem in tot transmutatur formas & figuras, dum in ipsius depingendâ laboratur effigie? propter hanc ipsam rationem. Erat namq; Ignatius unus, sed similis multis: & qui multis erat similis, in multis solummodò poterat effigiari figuris.

Christus antequam apparuisset in mundo, suam præmisit effigiem, ut omnes homines ipsam recognoscerent & amarent. Sed quænam fuit Christi effigies? casus admirabilis nostræ firmandæ intentioni! effigies Christi (prout omnes docent Patres) fuit effigies ex multis figuris composita. Una figura Christi fuit Abel, altera Noë, hæc figura Abraham, illa Isaac: ista figura Joseph, alia Moysis; alia Samsonis, Jobi, Samuelis, Davidis; alia Salomonis & aliorum. Veruntamen si unus erat effigiatus, & una similiter effigies, quomodò effigiatus in tot ac tam diversas figuras? Quia perfectiones Christi, licet in inferiori gradu, non inveniebantur nec inveniri poterant collectæ in uno duntaxat homine: & quia in multos homines erant dispersæ, hinc in multis est adum-

bratus figuris. Christus ipsa erat innocentia, ideò effigiatus est in Abelo: erat ipsa puritas, hinc est effigiatus in Joseph: ipsa mansuetudo, idcircò effigiatus in Moyse: ipsa fortitudo, propterea effigiatus in Samsone: ipsa charitas, patientia, obedientia, constantia, justitia, pietas, ipsa denique erat sapientia, eâ de causâ figuratus in Abraham, Isaac, Noë, Job, Samuel, David, Salomone: ita ut unica duntaxat effigies, in multas tamen figuras esset divisa; in multas etenim figuras solummodo cadere poterant perfectiones effigiei. Similis fuit effigies S. Ignatii, veluti facta ad multorum similitudinem. *Et vas similes hominibus.*

Sed non immorabor applicationi; idem enim video accidisse Ezechieli in effigie S. Ignatii, quod pictori Romano.

Vidit Ezechiel currum mysteriis plenum, qui super quatuor vivas movebatur rotas, & vocabatur currus Gloriæ Dei. Hunc currum quatuor ænigmatica trahebant animalia, quaternis singula faciebus, scilicet Hominis, Aquilæ, Leonis, & Bovis: quibus quatuor mundi partes respiciebant. Desuper in throno Saphirino homo apparebat ignitus: *à lumbis desuper, & à lumbis deorsum, quasi species ignis splendentis.*

Ezech. 1. v. 27.

Hunc currum repræsentâsse Religionem Societatis Jesu; à multis fuit affirmatum authoribus. Vocabatur currus gloriæ Dei: istud namque Symbolum S. Ignatii: *Ad majorem Dei gloriam.* Ferebatur quatuor rotis: hæc siquidem est differentia Societatis. Aliæ Religiones generaliter tribus firmantur rotis, id est, tribus votis essentialibus, sed Societas quatuor: Voto obedientiæ, paupertatis, castitatis, cum cæteris: & quarto voto obedientiæ particularis summo Pontifici. Respiciebant quatuor animalia simul quatuor mundi partes, nam hic finis est & institutum Societatis, ire, vivere, vel mori in quacunq; mundi parte: ubi majus speratur Dei obsequium & lucrum animarum. Habebant faciem Hominis, Aquilæ, Leonis, Bovis. Hominis, ob cõversationem familiarem cum proximo. Aquilæ, ob scientiam scribendi ac docendi: Leonis propter fortitudinem, quâ resistunt inimicis fidei: Bovis, propter laborem, quo Christianum colunt agrum, toties de aratro transeuntes ad sacrificium. In populo homines, in campo boves, in sylvis leones; in nubibus aquilæ. Et ne hæc expositio auditorum libero relinquatur arbitrio: ubi Scriptura loquens de

Psalm. 67. v. 11 istis animalibus inquit, *animalia tua*; legit Arias Montanus, *Viri Societatis tuæ*. Homo ignitus in summitate currus visus non indiget explanatione: illo significatur Ignatius, igneus, flagrans, & ardens. Hoc supposito.

Arias Mont.

Vidit Ezechiel hominem istum igneum triumphantem in curru, cupiensq; describere ejus similitudinem; *& de medio ignis, quasi species*, scripsit has septem literas. C. H. A. S. M. A. L. uti habentur in originali Hebraico: ex cujus textu loquor. Posito quod hæ literæ simul sumptæ sonent *Chasmal*, verbũ dubiæ significationis, & quod tantùm semel in hoc loco in scripturis invenitur: Cabalistæ tamẽ, prout refert Cornelius, volunt has literas esse symbolicas: quarum inveniuntur multa exempla & mysteria in sacro textu. In literis, quas vidit Balthasar, interprete Daniele, tria verba tres indicabant sententias: neque plus aliquid scriptum erat quàm initium singularum. In quatuor literis nominis Adam (sicut notavit S. Iustinus) & post ipsum in diversis locis S. Augustinus, significavit Moyses quatuor partes mundi: quatuor namque literæ nominis Adam, secundum textum græcum, sunt quatuor literæ initiales, quibus scribitur Oriens, Occidens, Septentrio, & Meridies. Eodem modo legimus in tertio libro Regum, quod Semei maledixerit David *maledictione pessimâ*: & in Hebræo, prout declarat S. Hieronymus, verbum istud constat quinq; literis, quarum quælibet integram significat dictionem, & quælibet maledictionem particularem, ab ipsa incipientem litera. Denique (si fides habenda sit Corrasio) hoc fuit mysterium, quo Sybillæ scripserunt has quatuor literas S. P. Q. R. quas Romani suis inseruerunt vexillis, per ipsas denotantes, *Senatus Populusque Romanus*: cum earum genuina esset significatio, *Salva Populum Quem Redemisti*. Revertamur modò ad propositum nostrum & literas; sensus sit allegoricus vel accommodatitius: prout doctis magis placet. Vidit Ezechiel hominem igneum in summitate currus; scribere voluit & explicare ejus similitudinem, *& de medio ignis quasi species*: & solùm reliquit in istis litteris arcanis notatum non quam habebat similitudinem; sed principia similitudinum, quibus sibi repræsentabatur: quasi accidisset Ezechieli in Ignatio, idem quod Pictori Romano. Progrediamur simul. Intuitus est

Corn. à Lap.

Iustin. August.

3. Reg. 2. v. 8.

Apud Theoph. in Cabal.

est Ezechiel hominem ignitum, & vidit Ignatium persecutionibus exagitatum; persecutum à domesticis & extraneis, ab hæreticis & Catholicis, à sæcularibus & Religiosis, persecutum in seipso, & in suis filis: in vita & post mortem: in terra, & in cœlum usq; persecutũ. Quia verò oculi Prophetici omnia penetrant tempora; Sanctus tantis exagitatus persecutionibus ipsi videbatur esse S. Clemens, & scripsit unum C. Revertitur ad intuendum, & ad meliùs firmandum se in eo quod viderat, jamque alia erat repræsentatio. Vidit in specu Ignatium cum cruce & cranio ante se, prostratum humi, cinctum cilicio, infinitas fundentem lachrymas, jejunantem, vigilantem, orantem, catenis ferreis corpus castigantem, contra tentationes fortiter luctantem, & nudum pectus duro lapide ferientem, persuasit sibi Ezechiel hunc esse S. Hieronymum, jamq; scripserat unum H. cum subitò mutatus Ignatius, in novâ se ostendit specie. Erat hic Sanctus tantus isto tempore idiota, ut non plus nosset literarum quàm A. B. C. sed mox cœlesti illuminatus radio, librum scribebat de altissimo sanctissimæ Trinitatis mysterio, cum definitione essentiæ, cum numero & unitate attributorum, cum æqualitate personarum, cum distinctione relationum, cum proprietate notionum, cum ordine emanationum & processionum divinarum: & hoc totum cognitione tam clarâ & profundâ, ut Prophetare solverit hunc non esse alium quàm S. Athanasium, conscribentem Symbolum. Formavit unum A. sed formatâ vix literâ, Ignatius jam alterâ erat vice mutatus. Repræsentabatur vestitus ornamentis Sacerdotalibus, & vivum tenens manibus puerulum (qualis ipsi casus frequentèr accidit) circa illud tempus Missæ, quo maximis devotionis affectibus sacram desiderabat Hostiam sumere, cortinas accidentium suorum Christus removebat, & ut amabiliorem sese suo monstraret servo, apparuit illi in forma puerulì: Ezechiel hoc modo ipsum in habitu Sacerdotali cum puerulo Jesu in manibus visum, arbitratus fuit esse S. Simeonem, scripsitque unum S. Nihilominus mox suum recognovit errorem: ex Originali suo prodigioso, in novam etenim figuram mutatum fuerat. Monstrabatur in habitu egregii militis S. Ignatius exornatus plumis, aliisque ornamentis, pauperem juxta se habens mendicum: tollebat pileum, tollebat pallium, propriisque se spoliando vestibus, ope-

operiebat ijsdem mendiculum. Miles, & exuens seipsum, ut vestiat pauperem, iste S. est Martinus, inquit S. Propheta. Formavit itaque unum M: sed novam denuò metuens mutationem objecti, quæ & facta est. Erat Ignatius raptus in aëra brachiis pendulis, vultu inflammato, oculis in cœlum fixis, accusando cum suspiriis brevitatem noctis, & conquerendo soli de exiguis momentis quibus sibi ortus fuerat in occasu, & occiderat in Oriente. Propheta persuasus magnum Ignatium esse magnum Antonium, exaravit secundum A: at divinus Proteus, non absque cura: subitò vidit incendium de terra ascendens in cœlum, atque in ejusdem medio Ignatium incensum vivis flammis ignis & zeli amoris divini, ignis & zeli amoris proximi. Et licet Ezechieli videretur esse S. Laurentius, signavit unum L. attamen tot præcesserant transfigurationes, & tam diversæ formæ, quibus mutavit Ignatius faciem, gestus, actiones, ut tandem agnoverint oculi Prophetæ veritatem, uti agnoverunt pictoris. Hoc modo imperfecta permansit utraque pictura: cœlum & terra agnovit, quod effigies Ignatii non posset ad unam duntaxat reduci figuram: aut in unica tantùm depingi effigie, ac veluti cæteri Sancti, qui factus erat ad similitudinem omnium: *Et vos similes hominibus.*

§. IV.

VIdimus Ignatium similem hominibus: superest ut videamus Ignatium hominem sine simili. Sed ex eodem, quod asseruimus, difficultas nascitur & dubium nobis resolvendum. Si Ignatius tot fuit hominibus similis, quî potest fuisse homo sine simili Ignatius? si adeò similis erat, & tot, quomodo non habebat nec habuit similem? S. Thomas dando rationem, cur Ecclesia applicet diversis aliis Sanctis illa ipsa verba de Abrahamo enunciata, *Non est inventus similis illi, qui conservaret legem excelsi*, hanc ait esse causam: gratiam videlicet & prærogativam specialem, quâ Deus solet singularem reddere quemlibet Sanctorum, & respectivè sanctiorem facere cæteris. Sed non habet ista ratio locum in S. Ignatio: siquidem jam vidimus, Deum ipsi dedisse loco exemplaris omnes Sanctos, ipsumque fuisse similem non uni sed omnibus; imitando quemlibet in illa gratia & perfectione, in qua fuit excellentior. Cardinalis Hugo inquit, ista verba *Non est inventus similis illi*: esse intelligenda de illo sæculo, in quo

D. Th. apud Pinnã hîc.

Hugo hîc.

quo quilibet Sanctorum floruit: & hinc videmus, posteaquam datum fuisset hoc Abrahamo elogium, similiter datum fuisse
Iob. 1. v. 8. Job, *Quod non sit similis illi in terra*: quilibet namque in suo sæculo fuit singularis, nec similem habuit. Sed neque hæc ratio Sancto Ignatio convenit: Sancti enim, quos Deus ipsi proposuit in universali illa chronica, in cujus ipse se composuit speculo, suumque concepit vivendi modum, non fuerunt hi Sancti singulares unius tantùm sæculi: sed Sancti omnium ætatum & omnium sæculorum. Si igitur S. Ignatius similis fuit tam multis qui potest subsistere, similem non habuisse? Dico quod valdè facile, si distinxerimus partes & totum. S. Ignatius sumptus secundùm suas partes, erat similis: sumptus secundùm se totum, non habebat similem. Attendite num hoc probem.

Creato cœlo & elementis, in cœlo creavit Deus Angelos, in aëre aves, in mari pisces, in terra plantas, animalia, & ultimò hominem. Nihilominùs cùm hoc universum tantâ esset repletum, & ornatum immensitate & varietate creaturarum, sacer tamen inquit textus, quod in omnibus istis non inveniebatur una, quæ similis esset homini: *Adæ verò non inveniebatur adjutor similis ejus.* Gen. 2. v. 20. Mihi potiùs videtur dicendum fuisse contrarium: demonstrativè namque evincitur, non inveniri creaturam ullam in toto mundo, quæ non habeat similitudinem cum homine. Universæ creaturæ mundi hujus (non loquendo de homine) vel vivunt, vel non vivunt. Si non vivunt: sunt cœli, elementa, petræ; si vivunt: vel vivunt vitâ vegetativâ, ut sunt plantæ, vel vivunt vitâ sensitivâ ut sunt animalia, vel vivunt vitâ rationali ut sunt Angeli: & omnia hæc inveniuntur in homine. Homo enim ab elementis habet corporeum, à plantis vegetativum; ab animalibus sensitivum: ab Angelis rationem. Hæc fuit ratio & Augustin. sensus (uti notavit S. Augustinus) quo Christus appellavit hominem omnem creaturam, dicens Apostolis: *Prædicate omni creaturæ.* Marc. 16. v. 15. Homo siquidem universale est compendium omnium creaturarum: & omnes creaturæ secundùm suam propriam naturam, sunt aggregatæ & quasi effigiatæ in homine. Jam si universæ creaturæ in hoc mundo à Deo creatæ, tantam habent cum homine similitudinem, & homo suâ propriâ naturâ non uni, vel aliquibus tantùm, sed omnibus similis est creaturis

turis: quomodo igitur sacer dicit textus, quod inter omnes creaturas non inveniebatur similis homini? *Non inveniebatur similis ejus.* Quia licet homo consideratus secundum suas partes omnibus similis esset creaturis; considerato tamen toto homine, vel homine secundùm se totum, nulla ipsi erat alia creatura similis. Partes erant similes: totum non habebat simile. Ità ut eadem similitudo quam creaturæ habebant cum Adamo, divisa & per partes esset similitudo: unita & conjuncta esset differentia. Pari quoque ratione S. Ignatius respectu omnium Sanctorum, quem ego semper respicio. Sanctus Ignatius ex parte ad partem erat similis: Sanctus Ignatius totus non habebat similem. Adam similis sine simili inter omnes creaturas: Sanctus Ignatius similis sine simili inter omnes sanctos.

In eodem textu Ecclesiastici habemus confirmationem admirabilem hujus dissimilitudinis, compositæ & fundatæ in multis similitudinibus. Dicit textus Abrahamum non habuisse similem: *Non est inventus similis illi.* (Ecclef. 44. v. 20.) Et pro probatione hujus elogii & propositionis tam singularis, idem textus mox enumerat excellentias & prærogativas Abrahami. Sed valdè est notatu dignum: in omnibus quæ ibidem enarrantur de hoc magno Patriarcha, alios fuisse Patriarchas ipsi similes. Textus inquit Abrahamum recepisse & observâsse pactum circumcisionis, *In carne eius stare fecit testamentum:* (Ibid. v. 21.) & hoc ipsum fecit Moyses. Ait textus ipsum fuisse fidelem, offerendo in sacrificium suum filium, *Fidelis in tentatione inventus est:* (Gen. 17. v. 11.) & idem fecit Jephte. Narrat textus, quod Deus illum fecerit crescere in mundo, *Crescere illum dedit, quasi terræ cumulum:* (Ecclef. 44. v. 22) & idem habuit Joseph. Refert textus dedisse ipsi Deum pro hæreditate terram à mari usque ad mare, & à flumine usque ad fines terræ: *Hæreditare à mari usq; ad mare, à flumine usq; ad terminos terræ:* & idem expressè legitur de Salomone. Asserit textus Deum ipsi dedisse benedictionem omnium gentium, *Benedictionem omnium gentium dedit illi.* Eandemq; benedictionem iisdemque verbis dedit idem Deus Isaaco. Si igitur Moyses, Jephte, Joseph, Salomon, Isaac similes fuerunt Abrahamo, in iisdem gratiis, in iisdem excellentiis, in iisdem prærogativis, quomodò divinum inquit oraculum, *Non est inventus similis illi:* scilicet Abrahamo? Quia multùm re-

refert prærogativas esse divisas in multis, vel esse conjunctas in uno tantùm: *Et quæ divisa beatos efficiunt, collecta tenes.* Abraham divisus & per partes, multos habuit similes: Abrahamo toti & unito, nullus fuit similis. Similitudines Abrahami divisæ, quemlibet Abrahamo faciebant similem; similitudines Abrahami unitæ reddebant Abrahamum dissimilem omnibus: *Non est inventus similis illi.* O Abraham! O Ignati! Abraham similis omnibus Patriarchis: sed inter omnes Patriarchas sine simili. Ignatius similis omnibus Sanctis: sed inter omnes Sanctos sine simili. Si minus, videamus hoc in effectibus.

Claudian.

Pro effectiva hujus differentiæ probatione testimonium habeo legale admodum & impartiale: eò quod maximi testimonium sit inimici. In Germania quendam obsederat hominem diabolus adeò fortis & rebellis, ut cunctis sese opponeret ac resisteret: applicata illi fuerunt omnia remedia naturalia & divina: repetiti multis vicibus exorcismi; sed nulla voluit ratione diabolus cedere. Exorcista statuit totum invocare cœlestem exercitum contra superbum & contumacem hunc spiritum, & per ordinem recitare Lytanias hoc modo: S. Michaël, S. Gabriël, omnes SS. Angeli & Archangeli: sed irridet omnia. S. Joannes Baptista, omnes SS. Patriarchæ & Prophetæ: at nihili facit diabolus. S. Petre, S. Paule, omnes SS. Apostoli & Evangelistæ: effectus nullus. S. Stephane, S. Laurenti, omnes SS. Martyres: qualibet vice magis rebellis. S. Gregori, S. Ambrosi, omnes SS. Pontifices & Confessores: omnes SS. Doctores: pertinacior atque ferocior. S. Antoni, nihil. S. Benedicte, sicut ante. S. Bernarde, tantundem. S. Dominice, adhuc contumax. S. Francisce, eâdem pertinaciâ subsistit. S. Ignati, audito hoc nomine S. Ignatii mox fugit diabolus, deserit hominem: disparet, nunquam deinceps reversus. Revertere huc diabole & exspecta. Quamvis malignus & superbus, nonne es rationalis? nonne præditus intellectu? Imò vero. Si igitur resistis Angelis qui te exturbârunt è cœlo: si resistis Apostolis quibus Christus super te dedit potestatem: si resistis Patriarchis & Prophetis, Confessoribus, Pontificibus, Doctoribus, Martyribus, quare ad solum vinceris nomen Ignatii? si arbitraris, ex hoc me præsumpturum, S. Ignatium esse majorem aliis Sanctis, delusus es: nihil mihi tale in mentem venit: nec filius essem S. Ignatii, si hoc existimarem.

rem. Esse sine simili (hoc est quod dico) non significat majoritatem; solam notat differentiam. Et ista est differentia, quod diabolus magno suomet dolore confessus sit cum effectu, non obediendo invocationi cæterorum Sanctorum, & subjiciendo se ad nomen duntaxat *S.* Ignatii: ut cognosceret mundus per istud publicum testimonium inferni (vel veræ providentiæ & omnipotentiæ divinæ) in concursu omnium Sanctorum adhuc sine simili esse *S.* Ignatium.

Gladio, quo David gigantem Goliath interemit, non fuisse alium similem, idem asserit David:
1. Reg. *Non est alter huic similis.* Et quid
21. v. 9. præstitit iste gladius, quod non fuisse ipsius similem, de eo dicatur? Idem in provocatione Davidis, quod in hoc casu fecit *S.* Ignatius (qui & ipse aliquamdiu gladius fuit ejusdem, cui postmodum caput amputavit) armatus in campum exiit superbissimus gigas provocavit totum Saulis exercitum, omnes duodecim tribus Israël: neque inventus fuit in omnibus vel unicus gladius qui stringeretur contra tam potentem, tumidum, & bellicosum hostem. Inter diabolos sunt quoq; gigantes, ijque tam fortes & bellicosi; ut contra potestatem maximorum Sanctorum sese ostentent invincibiles. Hoc experti sunt Apostoli in terribili illo diabolo, de quo retulerunt
Christo, *Non potuimus ejicere eum.* Marc.
Goliath horum gigantum super- 9. v. 27.
bissimus erat spiritus, quem vicit *S.* Ignatius. Provocavit contra ipsum exorcista totum Beatorum exercitum & omnes duodecim Cœli tribus. Numerate utrum fuerint duodecim. Provocavit Angelos & Archangelos: Patriarchas & Prophetas: Apostolos & Evangelistas: Confessores & Pontifices: Doctores & Martyres: Sacerdotes & Levitas. Fuitne quispiam hoc casu, qui ipsum vinceret vel subjiceret? Nullus. Solus illum Ignatius quantumvis rebellem expulit, solus ipsum Ignatius quantumlibet obstinatum subjecit: solus sanctus Ignatius vicit adeò invincibilem. Fateatur itaque diabolus, fateatur infernus, & cœlum quoque, Ignatium inter omnes sanctos esse gladium Davidis quodque ipsi (uti & illi) debeatur elogium & gloria, non habentis similem: *Non est alter huic similis.*

§. V.

UT hæc differentia cognoscatur evidentissime pateatque

oculis, respiciamus veram S. Ignatii effigiem. Ignatium nemo potest depingere prout jam vidimus: sed solus seipsum depinxit S. Ignatius. Et quænam est vera pictura, quænam est vera effigies? Vera effigies S. Ignatii, est iste quem gestat manibus Instituti sui Liber. Optima cujusq; effigies est hoc ipsum, quod scribit. Corpus penicillo: animus depingitur calamo. Ovidii in Ponto exulantis amicorum aliquis ejusdem insculptam lapillo annuli gestabat effigiem: at ille suos ipsi versus misit, hos, inquiens, veram suam esse effigiem. *Grata tua est pietas, sed carmina major imago, sunt mea quæ mando.* Seneca legens chartas Lucilii, dicebat se eum videre: *Video te Lucili, cùm maximè audio.* Et Author hisce melior S. Augustin. graviter dixit, quod quamdiu Deum non videmus propriâ facie, illum videre valeamus velut in imagine in scripturis ejus: *Pro facie Dei pone interim scripturam Dei.* Prima Dei imago est Verbum generatum: secunda Verbum scriptum. Verbum generatum est effigies Dei, *ad intra*: Verbum scriptum est effigies Dei, *ad extra*. Et quemadmodum Deus sese depinxit in libro suarum scripturarum ita: Ignatius sese depinxit in libro suarũ. Depinxit se Ignatius de uno in alterum librum. Liber vitas Sanctorum enarrans fuit originale, cujus S. Ignatius est copia: Liber Instituti Societatis, est copia cujus S. Ignatius est originale. Sed cum hoc ita sit; certum est, Institutum S. Ignatii, multùm differre ab aliis institutis. Si igitur Patriarcha factus sit ad similitudinẽ aliorum Patriarcharum, & Institutum ad similitudinẽ aliorum Institutorũ, quomodo fuit Patriarcha tam diversus, & Institutum tam dissimile? Quia S. Ignatius quatenus imitatus est alios Patriarchas, & quatenus alia est imitatus Instituta, quamvis assumpserit genera, non tamen assumpsit differentias: genera erant aliena, differentiæ erant suæ. Deus homo factus est per altissimum mysterium incarnationis, & profundè notavit D. Thom (sicut jam ante notaverat S. Joann. Damascenus) quod faciendo se Deus hominem, non solùm assumpsit & sibi univit naturam humanã; sed etiam omnes alias naturas quas creaverat. Per creationem exierunt à Deo omnes naturæ, per incarnationem reversæ sunt omnes naturæ, & unitæ Deo. Sed quâ ratione facta est hæc univeralis unio? quomodo Deus sibi omnes univit naturas? D. Tho. ait *Communicavit se Christo homini, & per cõsequens omnibus generibus singulorum.* Assumpsit Deus in homine [inquit D. Thomas] non solùm naturam humanã: sed etiam naturas omnes. Verùm non assumpsit earum differentias, sed genera. Assumpsit genus elemẽtorum

Ovid. de Ponto.
Senec. epist. 55.
Aug. serm. 109. de temp.
D. Tho. opusc. 60 & 3. p. q. 1. art. 1.
Damasc. serm. 1. de nativ. virg.

torum in corporeo: & quamvis potuisset esse elementum, sicut illud ignis Rubi, non assumpsit tamen differentiam hujus elementi. Assumpsit genus plantarum in vegetativo, & licet potuisset esse planta velut arbor vitæ: non tamē assumpsit differentiam plantæ. Assumpsit genus animalium in sensitivo, & quamvis esse potuisset animal, veluti columba Jordanis: non tamen assumpsit differentiam animalis. Assumpsit genus Angelorum in rationali, & licet potuisset esse Angelus veluti Gabriel: non tamen assumpsit differentiam angeli. Ità ut Deus assumpserit in homine omnes alias naturas quantum ad genera: sed non quantum ad differentias. Genera namq; erant creaturarum: differentiæ erant Christi. Similiter fecit magnus Christi imitator Ignatius, univit sibi omnes Patriarchas, univit suo instituto omnia Instituta: sed genera assumpsit: addidit differentias. Genera assumpsit, & hinc est similis; addidit differentias, & hinc non habet similem. Pro gloria universali omnium Patriarcharum, & pro gloria singulari Patriarchæ nostri (siquidē præsens ipsi sacer est dies) videamus unico verbo ista genera & differentias. Loquar tantumodo de Patriarchis, quorum instituta vigent in Lusitania: & sequar ordinem antiquitatis.

De magno Patriarcha & Patriarcharum omnium Elia, sumpsit S. Ignatius zelum honoris divini. Ambo gladium habebant ignitum, sed ignis Eliæ cremabat, ignis Ignatii accendebat: ignis Eliæ consumebat, ignis Ignatii emolliebat. Ambo, ac veluti duo radii artificiales ascendebant rectâ in cœlum: sed radius Eliæ resolvebatur in strepitum, Ignatii in lachrymas. De S. Paulo, primo Eremitarum Patre sumpsit S. Ignatius contemplationem: at Paulus in deserto soli sibi, Ignatius in populo omnibus. Uterq; medium elegit altius & divinum, sed fine diverso, Paulus ad evitandā persecutionem Decij: Ignatius ad resistendū Decijs & persecutionibus. Paulus recepit se ad sacrarium contemplationis ut evaderet tyrannidē: Ignatius forti pectore comtemplationis armavit se ut debellaret tyrannos. De Patriarcha & Doct. maximo S. Hieronym. assumpsit S. Ignatius assistentiam inseparabilem Sedis Apostolicæ in servitio universalis Ecclesiæ. S. Hieronym. erat manus dextera Ecclesiæ, quâ Pontifices scribebant, S. Ignatius erat brachium dexterū Ecclesiæ, quo Pontifices sese defendebāt. Hoc Clem. VIII. confirmavit Societati: *Vos estis brachium dexterum Ecclesiæ Dei.* De unico Sole Ecclesiæ S. Augustino (quia radii intellectus non erant imitabiles) sumpsit S. Ignatius flammas cordis. Amor Augustini eò usq; pervenit ut diceret, quod

quod si ipse esset Deus, non vellet esse Deus, ut Deus esset Deus: Ignatius suppositione minùs impossibili ajebat, inter certitudinem & dubium videndi Deum, eligere mallet dubium illum videndi præ certitudine ipsi serviendi. De Patriarcha tot Patriarcharum Patre S. Benedicto montem Cassinum per totum mundum extendente, sumpsit S. Ignatius scholas & instructionem puerorum. Quorsum? ut docendo literas simul imprimerent bonas consuetudines, & imbibendo literas humaniores, discerent esse homines. Ultimus Archiepiscopus Olyssiponensis tantus Lusitanus, quantus Prælatus: & tantus Prælatus, quantus Theologus, dicere solebat: omnes quos habuit Lusitania præterito sæculo magnæ existimationis viros exiisse ex atrio S. Antonii. Modò illud non frequentant adeò ejus nepotes: postmodùm videbimus, sintne tanti, quāti fuerê eorū majores. De Patriarcha S. Brunone sacro illo horrore naturæ, quid sumeret S. Ignatius? sumpsit perpetuum cilicium: non credit hoc mundus, sed norunt nosocomia & sepulchra. Cilicium corpus inter & lineum interjacens non adeò pungit: quod excœcat intellectum, & abnegat voluntatem, istud est cilicium, quod suffocat animam & tollit vitam. Alia cilicia mortificant: istud occidit. De Patriarcha S. Bernardo Angelo in carne, & ideò collactaneo Christi fratre, sumpsit S. Ignatius angelicam puritatem: in utroque favor fuit specialis Matris Dei: sed in S. Ignatio tam singularis, ut à die suę conversionis nunquam ampliùs nec in corpore nec in anima senserit cogitationem contrariam: cumq; oculi maximi sint castitatis inimici, ipsis quos *S.* Ignatius aspiciebat castitatem infundebat. De gloriosis Patriarchis *SS.* Joanne & Fœlice (quorum Religioni nomen dedit ipsa Trinitas) sumpsit *S.* Ignatius officium Redemptoris: & quia huic Trinitati humanæ tertia deerat Persona, ipse voluit esse tertia. Hoc modo [permittite mihi ut hoc explicem] Redemptor generis humani qui unicam solùm habebat subsistentiam divinam, mansit veluti subsistens in tribus subsistentiis humanis: Redemptor in Joanne, Redemptor in Fœlice, & Redemptor in Ignatio: sed in illis immediatè Redemptor corporum, in hoc immediatè Redemptor animarum. De illustrissimo Patriarcha *S.* Dominico [quem rectè dixero magnum Patrem Luminum] sumpsit *S.* Ignatius devotionem erga Angelorum Reginam, &

Doctoris Angelici doctrinam. Prima devotio S. Ignatii singulis diebus erat recitare Rosarium: & fax, quam in Theologia sequi voluit vexilla Societatis, fuit doctrina Divi Thomæ: at tali ipsam doctrinam & devotionem præferentiâ concordavit S. Ignatius, ut una alteri adversante, devotio erga B. Virginem prævaleret doctrinæ, & non doctrina devotioni. Sic cœptum practicari in primis conclusionibus publicis, quas Romæ Societas defendit, & postmodùm tot libris sustinuit. De Seraphico Patriarcha S. Francisco, sumpsit S. Ignatius intrinsecùs vulnera, extrinsecùs paupertatem, & tanti fecit S. Ignatius rigorem paupertatis Seraphicæ, ut uno sibi voto alligârit paupertatem, & rigorem altero. Unum enim facimus servandæ paupertatis, & alterum strictiùs practicandæ. Professis præcepit S. Ignatius ut peterent eleëmosynam: nondum professis voluit, ut daret eleëmosynam Religio Societatis, ne ipsam extrà Societatem quærere compellerentur: idcircò de reditibus provisum est Collegiis, & non Domibus: De Patriarcha S. Cajetano illustri Status Clericalis gloriâ, & quasi coævo S. Ignatii (quamvis quibusdam Europæ partibus eodem placuerit honorare nomine ejus filios) non sumpsit S. Ignatius nomen, id namque sortitus erat à Jesu: hoc quod ab isto sumpsit Apostolico instituto, fuit Providentia divina: & ne minor esset providentia nec minùs divina, ipsam habuit non tantùm inter charitatem fidelium: sed etiam inter barbariem Gentilium. Deniq; de nostro insigni Lusitano S. Joanne Dei, sumpsit S. Ignatius charitatem publicam ergà proximos: ambo sese unierunt in charitate, & in ambos sese divisit charitas: proposuerunt sibi ambo studium medendi infirmis, Joannes ex una parte curando corpus; Ignatius ex parte altera curando animam. Joannes cum nomine Dei qui formavit lutum: Ignatius cum nomine Jesu qui reformavit spiritum. Non loquor de magno illo prodigio nostri sæculi S. Matre Theresia de Jesu, siquidem post S. Ignatium venit in mundum: sed quemadmodum Deus ut daret similem Adamo, de latere ejusdem formavit Evam: pari modo ut daret similem S. Ignatio, de latere ejusdem formavit Theresiam. Textus hujus gloriosæ veritatis est ipsa S. Theresia: hoc enim propriâ suâ manu exaratum reliquit, affirmando, quod de spiritu Sancti Ignatii formavit partem sui spiritus, & de Instituto S. Ignatii partem sui

S. Theresia in epist. ms. apud Euseb. in vita S. Ignatii c. 40 et sæpe se vocat filiam Societatis. Lud. de Ponte in vita P. Balthasari de Alvarez. & alii.

sui instituti. Et hic fuit modus ille miraculosus, quo Patriarcha S. Ignatius evasit similis sine simili. Similis, quia sumpsit genera: sine simili quia addidit differentias. Similis, quia imitatus est similitudinem singulorum: sine simili, quia sibi univit similitudines omnium: *Et vos similes hominibus.*

§. VI.

ABsolvi duas partes mei discursus: veruntamen vereor non defuturum qui me arguat, quod in hac ultima ejus limites excesserim: differentiæ enim quas similitudinibus adjunxi, ipsas videntur annihilare similitudines. Comparavi S. Ignatium sanctissimis aliarum sacrarum Religionum Patriarchis, & in eâdem comparatione videor introduxisse aliquam præeminentiam & gloriam: sed hoc ipsum est quod nego. Licet enim meum Patriarcham æstimem, uti tenor, ejusdemque meretur Sanctitas; & quamvis norim privilegia, quæ concedit in exaggerandis Sanctorum laudibus sacer cuiq; dies: nihilominùs agnosco & recognosco, quod nec ego illi potuerim talem prætendere præferentiam, neque majorem desiderare magnificentiam: quàm similitudinem tam illustrium exemplarium. Et hoc est quod solummodò feci. Dico itaque & protestor, differentias propositas & consideratas, licet videantur præeminentiæ, non esse tamen plus quàm similitudines: imò addo, nullam earum esse similitudinem nisi aliquid haberet præeminentiæ: ista namque est prærogativa eorum qui præcesserunt; S. Ignatius posteà secutus est, & multo tempore post istos gloriosissimos Patriarchas; & qui sequitur, si non excedit non adæquat: nisi ampliùs quid fuerit, quàm similis, non est similis. Ecclesiastici cap. 44. & 45. concinnat sacer textus Elogium generale omnium antiquorum Patriarcharum; ab Enoch incipiendo & perveniendo ad Moysen, inquit, *Similem illum fecit in gloria Sanctorum.* Fecit illum Deus similem aliis Sanctis in gloria suorum operûm. Hoc est elogium Moysis, quod non tantùm videtur moderatum & breve; sed etiam multò inferiùs & quasi indignum famâ & operibus Herois tam singularitèr magni. Si legerimus historias antiquorum Patriarcharum, inveniemus opera & mirabilia Moysis excessisse incomparabiliter quodammodò omnium prædecessorum. Non immorabor hujus rei demonstrationi, esset namq; materia valdè lata, &

Eccl. 45 v. 2.

& me satis affligo, abstinendo à parallelà inter Moysen & Ignatium.
Gen. 32 v. 20. Unus loquebatur cum Deo facie ad faciem: alter illam frequenter vidit. Hic famosus Legislator: ille Legislator singularissimus; Unus conquisitor Terræ promissionis: alter novorum conquisitor mundorum, unus domitor maris rubri: alter Oceani & tot marium; unus cessit gloriam laborum suorum Josue: alter Jesu. Unus duxit è servitute sexies centena millia familiarum: alter familias, civitates & regna sine numero, unus pro zelo animarum non dubitavit petere deleri de libro Dei: alter in simili excessu non cedit. Si ergò Moyses excessit adeò gloriam aliorum Patriarcharum, cur non inquit S. Scriptura quod ipsis præeminuerit, sed tantummodò fuerit similis? *Similem illum fecit in gloria Sanctorum.* Hoc totum nihil ultrà similitudinem promeruit? Non. Siquidem alij Patriarchæ præcesserunt, Moyses postmodum secutus est: & licet multùm excederet primos, ultrà similitudinem non pervenit, si non excessisset, esset minor: quia verò excessit, fuit æqualis. Excessus fecit similitudinem: majoritas æqualitatem. Ex omnibus Patriarchis sacrarum Religionum unicum duntaxat expressum habemus in S. Scriptura, nimirum Eliam. S. Joannes Baptista fuit inter omnes natos major: & ista majoritas comparata Eliæ, quò pervenit? eousque non esset major Eliâ, sed ut esset ipsi æqualis: *Venit Ioannes Baptista in spiritu & virtute Eliæ.* Luc. 1. v. 17. Illi qui secuti sunt, comparati his qui præcesserant, non mensurantur æqualiter, sed cum augmento. Si plus fecistis, estis æquales: si fecistis idem, estis minùs & inferiores. Et quænam est ratio hujus modi mensurandi, quæ verè videtur inæqualis? Æqualem manere minorem, & majorem manere æqualem, nonne est inæqualitas? Non: dum fit comparatio cum illis qui præcesserunt, ista namque est prærogativa prioritatis. Primi semper habent gloriam Prioratus; & ista prioritas talem in se habet excellentiam, ut inter æquales semper maneat superior; & necesse est, ut eadem æqualitas aliquo superetur excessu, ne sit aut videatur minùs aliquid æquali. Non est nec concipi potest major æqualitas, quàm divinarum personarum. Ecce autem quidnam fecit persona secunda, non ut esset, sed ut probaret, quod sit æqualis primæ: *Non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens.* Ad Philipp. 2. v. 6. Verbum æternum

ſeu filius [inquit S.Paulus] cùm ſit imago ſubſtantialis Patris, & ipſi per omnia æqualis, ad demonſtrandum, quod iſta æqualitas eſſet ſua, non aliena; propria, & non furtiva; naturalis, vera, & non ficta: accepit formam ſervi, factus homo, paſſus eſt, & redemit mundum. Iſta conſequentia S. Pauli multùm fecit negotij SS.PP. & Expoſitoribus, ut ſenſum hunc benè penetrarent: ſiquidem ut Verbum demonſtraret æqualitatem quam habet cum Patre, videtur debuiſſe manere ad ejus dexteram in eodem throno: & ut oſtenderet eſſe ejus imaginem & veram effigiem (quemadmodum legit Tertullian.] videtur debuiſſe velut ſpeculum ejuſdem Patris effigiare in ſeipſo omnes actiones ejus duntaxat, & nullam aliam. Si Pater creet mundum, creet ipſum pariter [ſicut creavit] Filius; Si Pater ipſum gubernet, gubernet & Filius; ſi det decreta, det & ipſe; ſi jubeat, jubeat & hic; Si Pater non eſt factus homo, nec mundum redemit: neque ipſe fiat homo, neq; Redemptor. Nam quod Filius aſſumat aliam formam [ſcilicet humanam] quam Pater non aſſumpſit, & faciat quod ille non fecit, videtur tollere æqualitatem & annihilare proportionem, & mutare ſimilitudinem veræ & perfectæ imaginis. Itaque ſi Verbum ſeu Filius ſeſe vult oſtendere æqualem, cur ſe inæqualem facit? ſi ſeſe vult monſtrare ſimilem, cur ſe diſſimilem exhibet? & cur agit quod Pater non fecit? quia Pater erat prima Perſona, & Filius ſecunda: & ad oſtendendum ſe æqualem & ſimilem, debebat ampliùs quid facere. In Patre non eſt prioritas temporis, nec naturæ; ſed eſt prioritas Originis. Pater eſt primus fons Divinitatis: dequo illam Filius accepit. Pater eſt Prototypon; cujus Filius eſt imago. Denique Pater eſt prima perſona, Filius ſecunda: & talis eſt prærogativa prioritatis [qualiſcunque ſit, quamvis non ſit nec poſſit eſſe majoritas] ut Filio ad demonſtrandam mundo integritatem ſuæ æqualitatis, & perfectionem ſuæ ſimilitudinis fuerit conveniens plus Patre facere. Hoc modo (ſecundùm noſtrum concipiendi modum] ſupplevit Filius per exceſſum operum prioritatem originis: & ad proportionem reduxit prærogativam Exemplaris per novos ſplendores ſimilitudinis. Si hoc congruebat æqualitati divinæ inter ſecundam Perſonam & Primam: clarè patet; quàm neceſſarium

Tertullian.

rium sit æqualitati hominum. Excessit Baptista Eliam; ut ipsi esset æqualis. Excessit Moyses alios Patriarchas; ut ipsis esset similis. Itaque licèt Sanct. Ignatius videatur excessisse sanctissima quæ fuit imitatus Exemplaria, sic erat necesse fieri, quia illi erant primi; ità ut in excessu maneret proportio æqualitatis: & in differentia similitudo: *Et vos similes hominibus.*

§. VII.

CUm fine faciamus finem. Finis cur Deus conjunxit in S. Ignatio similitudines & perfectiones omnium Sanctorum, fuit, ut in hoc magno sancto inveniremus unitum, quod in aliis Sanctis invenitur divisum. S. Ignatius (si benè considerentur principia & fines ejusdem vitæ) fuit fructus floris Sanctorum. Flos Sanctorum erat flos: S. Ignatius erat fructus. Si ex omnibus floribus unicus duntaxat componeretur flos, is omnium florum deberet habere odorem: & si ex hoc flore nasceretur fructus: is omnium deberet habere saporem fructuum. Hoc Deus fecit miraculum in sancto Ignatio. Liber fuit flos, ille fructus: fructus, qui omnes in se continet sapores omnium quæ cujusq; efflagitet desiderium aut indigentia. Manna erat simile sine simili: simile, quia saporem habebat escarum omnium. Sine simili: quia nulla esca in se habebat omnium saporem velut Manna; Hinc vocatum est *Manna* seu *Manhu*, id est, quid est hoc? & ad hanc quæstionem respondebatur: est totum hoc quod desideratis. Idem ego dico de sancto Ignatio. Quicquid volueritis, quidquid desideraveritis, quocunque indigueritis, invenietis in hoc Sancto vel in hoc compendio omnium Sanctorum. Ista fuit ratio, cur providentia divina ordinârit, ut concurreret & uniretur in hoc magno exemplari tanta diversitas Statuum, exercitiorum, & fortunarum. Natus est nobilis, fuit aulicus, miles, mendicus, peregrinus, persecutus, captus, studiosus, graduatus, scriptor, Religiosus, Prædicator, subditus, Prælatus, Legislator, magister spiritûs, & peccator in ætate juvenili: postmodum contritus, pœnitens, & sanctus. Quem in finem? ut omnes invenirent omnia in S. Ignatio: *Omnibus omnia factus.* 1. Cor. 9. Nobilis inveniet in S. Ignatio idæam veræ nobilitatis: aulicus, excellen-

cellentias veræ politiæ: miles, summam veræ generositatis: pauper inveniet in S. Ignatio, nil desiderare, certissimas esse divitias: peregrinus, totum mundum esse patriam: persecutus, persecutionem characterem esse electorum: captivus, veram libertatem esse innocentiam: studiosus, inveniet in S. Ignatio sollicitudinem sine desidia: literatus, scientiam sine ambitione: prædicator veritatem sine respectu: scriptor, utilitatem sine fuco: Religiosus inveniet in S. Ignatio perfectionem sublimissimam: subditus, obedientiam maximè cœcam: Prælatus, prudentiam maximè circumspectam: legislator, leges justissimas: magister spiritûs, inveniet in S. Ignatio multùm quod addiscat, multùm quod in praxin deducat, multùm quod doceat: & multùm unde proficiat. Denique peccator (quantumcunque se viderit in mundo absorptum, vanitatibusq; irretitum) inveniet in S. Ignatio verum sidus suæ salutis: inveniet exemplum rarius conversationis & mutationis vitæ: inveniet speculum vivacius generosæ & constantis pœnitentiæ, & inveniet motivum efficacius fiduciæ in Deum ejusque misericordiam: ad prætendendum, consequendum, perseverandum, & ad ascendendum, & perveniendum ad altissimum cumulum sanctitatis & gratiæ, quâ mensuratur gloria.

Amen.

SERMO

SERMO

PRO

Dominicâ Tertiâ Quadragesimæ.

Ulyssippone in Capella Regia Anno 1655.

Cum ejecisset Dæmonium, locutus est mutus: & admiratæ sunt turbæ. Luc. 11.

§. I.

QUando Christianæ magis erant aulæ, minusvè aulici Concionatores: quando minoris fiebat gratia audientium, ut hi solam æstimarent gratiam Dei: quando deducta ex Evangelio doctrina, veritates solidæ erant & Evangelicæ, & non discursus vani & inutiles: quando denique Christi Præcursorum voces ad Jordanem vocabant peccatores, & ad Sacramentorum adducebant fontes: Vulgare hujus Evangelii argumentum, hujusque diei utilissima materies erat de Confessione. Antiquitatem istam, hodie refodere proposui: vetustatem hanc prædicare statui: tantumque doleo (etiam me invito) hoc fieri debere cum singulari novitate.

Profligatissimus omniumque infaustissimus hujus vitæ status, est peccatum. Ast si in hoc extremo malo, aliud adhuc majus dari potest: est Peccatum, & mutum. Hominum infelicissimus (de quo Christus nobis tremendum voluit relinquere exemplum) fuit ille in Parabola nuptiarum: quem Rex manibus pedibusque ligatis in perpetuum tenebricosum carcerem conjici mandavit. Rex, erat Deus: Carcer, infernus: homo, omnium infelicissimus fuit hominum: nam die, locoque quo omnes salvati, ille solus fuit condemnatus. In quonam constitit ista infelicitas? an in peccando tantùm? Non: multi etenim post peccatum salutem sunt consecuti. In quo igitur? in obmu-

obmutescendo post peccatum. Rex attonitus, tali die mensæ suæ indecenti habitu assidentis obstupuit impudentiam: & hic, pro eo quod culpæ suæ veniam petere oportuisset eam confitendo, condemnationem suam confirmavit obmutescendo: *At ille obmutuit.* Hic infœlicitatis fuit exitus: insipientior obmutescendo, quàm peccando. Commisso enim peccato remedium supererat confessio: tacitâ verò confessione, nullum pro peccato remedium relinquebatur.

Matth. 22. v. 12

Peccare, est lethaliter infirmari: peccare & obmutescere: est in morbum incidere remedioque renunciare. Peccare est naufragare: peccare & obmutescere, est cum onere in profundum descendere: manumque nolle applicare tabulæ, quâ se possit salvare. Peccare, est fatuarum virginum lampades extingui: peccare & obmutescere, est lampades earum extingui, januamque præcludi. Peccatum multas ad intrandum, unam verò tantùm januam habet ad exeundum, scilicet confessionem. Peccare, est diabolo in animam introitum patefacere: peccare & obmutescere, est introitum aperire, & exitum impedire. Hoc in communi hodierni Evangelii habemus allegoria: hominem scilicet à dæmonio obsessum & mutum. Obsessum, quia peccando intromisit: mutum, quia diabolus confessioni præclusit ostium. Et quid hoc in casu Christus egit? Casus adhuc major erat: *Erat ejiciens dæmonium.* Non dicit Evangelista, Christum ejecisse dæmonium: sed, *erat eijciens.* Christus inveniebat obicem, vim, & repugnantiam: nihil enim in hoc mundo resistit Deo nisi peccator mutus. Tot Dei voces diriguntur ad aures, & peccator mutus? Tot radii & lumina ad oculos, & peccator mutus? Tot ad intellectum rationes, ad voluntatem motiva & impulsus, tot denique infausta iterataque ad memoriam exempla, & peccator mutus? Ecquid tandem fecit Christus? virtutis suæ applicuit efficaciam: pulsavit ostium (non enim ad ostium pulsâsse sufficiebat) institit, ursit, vicit. Victus exivit diabolus: & locutus est mutus. *Cum eiecisset dæmonium locutus est mutus.* Hic luctæ fuit finis, Christo gloriosus, homini faustus, dæmoni probrosus, circumstantibus stupendus: nostro tantùm intento minus proprius & persuasibilis. Dicit, *Cum eiecisset dæmonium, locutus est mutus.* Quâ in circumstantiâ ordo miraculi pugnare videtur cum ordine myste-

Luc. 11. v. 14.

rii. In confessione primò loquitur mutus, & postmodum exit diabolus: primò confitetur peccator, postmodum absolvitur à peccato. Itaque (si in hoc miraculo confessionis repræsentatur mysterium) oportebat primò loqui mutum: & deinde egredi diabolum. Anteà? Non; & hoc propter idipsum: hîc enim non sola confessio, sed perfecta confessio repræsentatur: perfectaque confessio non est, in qua primò peccatum edicitur, posteà remittitur: sed in qua primò remittitur, & postea peccatum edicitur. Resolvit Filius prodigus redire ad Patrem suamq; confiteri culpam: & tanquam bonus pœnitens ordinavit primò, ritèque suam disposuit confessionem. *Ibo ad Patrem meum, & dicam ei: Pater, peccavi in cælum & coram te.* Hâc primâ præmissâ diligentiâ ad iter se accinxit: *Et cum adhuc longè esset*, ecce subitò se inter brachia patris fortiter constrictum, blandèque amplexatum invenit: *accurrens cecidit super collum eius & osculatus est eum*; quo facto Prodigus ad pedes ejus procidens præconceptam fecit confessionem, dicens: *Pater, peccavi in cælum, & coram te.* Ergò, modo fili Prodige? non hoc prævie intendisti. Turbatam tandem habemus comœdiam. Pater exivit citò: Filius locutus est tardè. Umbras perdiderunt figuræ, errârunt historiæ: mysteriumque mutavêre. Hæc prodigi historia non est comœdia, Sacramentalisque confessionis actus? Imò verò. oportebat itaq; primò Prodigum sese ad pedes demittere Patris prostratumque chartam (sicuti compositam conferebat) recitare confessionis: postea à patre inter brachia receptum, in pristinæ gratiæ restitui gradum. Quare nunc inverso toties ordine, Pater primò amplexatur, & dein filius confitetur? quia uterque non solùm confessionis, verumetiam perfectissimæ actum repræsentat. In confessione minùs perfecta, priùs dicitur peccatum, posteà recipitur gratia: in confessione verò perfectissimâ evenit vice versâ. Confessio minùs perfecta, à pedibus Dei incipiens in brachiis finitur: Confessio perfectissima à brachiis incipiens finitur in pedibus: uti prodigo evenit. Ratio patet: confessio enim perfectissima est illa, in qua peccator ad pedes Dei verè contritus accedit, & de peccatis compunctus vadit verè contritus & compunctus? Ergò jam est in gratia, & absolutus. Et hæc est confessio quam hodie in Evangelico habemus miraculo: confessio, in qua primò

recipitur gratia: postea edicitur culpa. Confessio, in quâ primò exit diabolus, & deinde loquitur mutus: *Cum ejecisset dæmonium locutus est mutus.*

Quod si in mundo non forent plures confessionum modi præter duos jam recensitos, non superesset mihi aliud quàm (uti dicebam) prædecessorum nostrorum concionatorum inhærere vestigiis, & ad frequentandum hoc Sacramentum, contritionem, confessionemque adhortari. Sed (ni fallor) alius adhuc restat aulæ familiaris valdè confessionis modus, imitandam habens vestem *a la mode*. Diximus esse confessionem, in quâ primò exit diabolus, & posteà loquitur mutus: & vice versâ. Alia adhuc est confessio. Et quænam illa? confessio in quâ mutus loquitur, & diabolus non exit. Judas interpretatur confessio. Sicut in collegio Christi unus fuit Judas proditor, & alter Judas sanctus: sic hodie in Ecclesia sunt confessiones sanctæ & proditoriæ. Judas proditor, non fuit proditor mutus: imò os & lingua primarium fuerunt proditionis illius instrumentum: *Ave Rabbi, & osculatus est eum.* Multæ id genus confessiones hodie dantur in mundo: hinc ego à multo jam tempore mihi à confessionibus magis quã peccatis timeo. Est de fide, quod omnis vera confessio gratiam producat in anima. Nunquam tam frequens fuit confessionum usus sicut hodiedum: rari nihilominus apparent gratiæ effectus. Quænam hujus rei causa? tanta confessio, tamque modica gratia? Quænam sit causa ignoro, quænam verò esse possit tantummodò dico. Causa possibilis est, quod sint confessiones in quibus loquuntur muti, sed non exeunt diaboli. Confessio ritè peracta est Sacramentum: non ritè instituta est sacrilegium. Confessio legitimè facta, omnia tollit peccata: illegitima alterum addit peccatum. Confessio rectè facta dæmones foras pellit: malè facta dæmonem profundiùs intromittit. Et cum quotidie vos magis occupatos & penetratos consideremus à dæmone, quid vestris vultis confessionibus credi? Nunc (juxta mea promissa) tractandum mihi hodie de confessione: sed quia conveniens vulneri applicandum est remedium: non de confessione peccatorum, sed confessione confessionum mihi venit tractandum. Ecce hîc vetustatem & novitatem assumpti quod hodie adduco: non ut peccata, sed confessiones confiteamini vos cohortabor: permoventes me ad hoc scrupulos

examine particulari explicabo. Ego faciam examen, ut vos faciatis confessionem; ego ero scrupulosus, ut vos sitis confitentes. Sed quia materia tam profundè animæ recessibus est inhærens, temeritasq; argui posset eam velle foris judicare: primò dicam, quisnam dicendorum à me scopus sit & intentio.

Miraculum illud de dæmonio muto, varios in præsentium animis excitavit effectus. Fuit qui laudaret, fuit qui damnaret: fuit qui admiraretur. Mulier quædam devota laudavit: *Beatus venter qui te portavit.* Scribæ & Pharisæi sugillârunt: *In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Turbæ admiratæ: *& admiratæ sunt turbæ.* Quibus ultimis immorabor. Non ero ex laudatoribus, neq; ex sugillatoribus: ex admiratoribus tantùm ero. Confessiones vestræ ad lucem hanc examinatæ, laude videntur dignæ: ad aliam verò examinatæ, reprobatione videbuntur fortassis dignissimæ. Ego eas nec laudabo nec reprobabo, sed tantùm admirabor: hanc meam admirationem audietis. Sermo non erit admirabilis, sed admirabundus. *Et admiratæ sunt turbæ.*

Luc. 11. v. 27.

§. II.

Cum ejecisset dæmonium, locutus est mutus, & admiratæ sunt turbæ. Confitendæ sunt confessiones (ut diximus) & confessiones confessioni obnoxiæ sunt illæ, in quibus mutus loquitur, & dæmon remanet. Ast quomodo esse potest (intrà confessionis terminos loquendo) quod dæmon remaneat loquente muto? In materiali verborum habemus responsum. *Locutus est mutus.* Si est locutus, quomodò vocatur mutus? quia in confitendo dantur homines, qui etiam loquendo sunt muti: loquuntur dicendo, & sunt muti tacendo. Loquuntur declarando, & sunt muti dissimulando. Loquuntur confitendo, & sunt muti negando. Joannes Baptista hanc celebrem fecit confessionem (posito quod alterius sit generis) & inquit Evangelista: *Et confessus est, & non negavit: & confessus est.* Notabilis terminorum duplicatio! si dixerat quod confessus, quare addidit, quod non negavit, *Et confessus est, & non negavit?* & postquam dixit, & confessus est & non negavit, quare repetit, quod confessus est. *Confessus est, & non negavit: & confessus est.* Nonne sufficiebat dicere, quod confessus est? Non. Quia neque omne confiteri, est confiteri. Qui confitetur & negat, non confitetur: confitetur solùm

qui sine negatione confitetur. Et quia Joannes confessus est & non negavit: hinc Evangelista inquit, quod *confessus est & non negavit, & confessus est*. Heu quot confessiones non confessæ absolvuntur in hoc Sacramento sine absolutione! Heu, quot confessiones negatæ! Veniet dies judicij: veniet dies hujus theatrici mundi: quot ibidem apparebunt confessi & negativi! confessi & muti! confessi & non confessi, & hinc condemnati!

Admiratione omninò dignum, multa cernere peccata quomodo fiant, & audire in confessione quomodo dicantur! visa extrà confessionem sunt peccata, & quidem, enormia in seipsis: audita in confessionibus & quibus vestiuntur coloribus; vel non apparent peccata, vel apparent virtutes. Exemplo sit [ut nos loco accommodemus] Primarii alicujus ministri peccatum & confessio.

Tractârunt quondam Hebræi de habendo Deo vel Idolo, qui loco Moysis illos traduceret per desertum: accedunt Aaron dicentes, *Fac nobis Deos, qui nos præcedant.* (*Exod. 32. v. 1.*) Aaron id temporis supremus erat in Politicis & Ecclesiasticis Præses; & absente Moyse populum gubernabat: & quâ talis ad contradicendum impio Idololatrarum postulato & intentioni, reprehendendosque pro tantæ audaciæ merito & castigandos: ad defendendum etiam & sustentandum fidem, religionem, cultumque Dei: & si ultrà non valuisset, ad ipsam etiam vitam, imò mille vitas pro illius defensione exponendas in conscientia obligabatur. Sed quid fecit? attendite ad verba singulosque actus, omnes enim huic casui deserviunt. Aaron, pro more gentis propositioni populi respondit conformiter: scilicet, *Tollite in aures aureas de uxorum, filiorum filiarumque vestrarum auribus, & afferte ad me: quas cùm accepisset formavit opere fusorio, fecitque ex eis vitulum conflatilem:* quo viso cuncti mox in Aaronis præsentia exclamârunt ipsum esse Deum, qui eos ex Ægyptiaca servitute liberâsset: & ne summus Sacerdos minùs se ostenderet religiosum, *ædificavit altare coram eo, & Præconis voce clamavit dicens: cras solemnitas Domini est*: vitulum appellando Dominum. Danturne blasphema magis & indigna? Etiamnum sequitur *Surgentesque mane obtulerunt holocausta & hostias pacificas: & sedit populus manducare, & surrexerunt ludere.* Solemnissimus ille illuxit dies; Sacerdotes multa obtulêre sacrificia: sacrificia excepêre convivia,

vivia, convivia festivi secuti ludi: omnia in honorem & laudem recentis Dei. Hucusque ad literam Primæ pars historiæ.

Interrogo nunc. Quod si Aaroni confitendum hocce fuit peccatum, putatisne ipsum quod confiteretur habuisse? nunc contigit ità. Peccatum suum confiteri debebat Aaron: confessus est, sed ecce qualitèr: ex quo multum colligendum atque discendum. Eodem momento quo festum agebant, descendebat Moyses de monte, videns vitulum accenditur zelo, execratur actum, in omnibus quæ fecerat Aaronem increpat. *Quid tibi fecit hic populus, ut induceres super eum peccatum maximum?* Confessus est Aaron suam culpam, sed terminis sequētibus: *Tu nosti populum istum quod pronus sit ad malum, dixerunt mihi, fac nobis Deos qui præcedant nos.* Jam ad confessionem pergit. Omnium dictorum rocordemini: *Quibus ego dixi, quis vestrûm habet aurum? tulerunt & dederunt mihi & projeci in ignem, egressusq; est hic vitulus.* Hæccine confessio? hæccine veritas? daturne talis in mundo casus? Adesdum Aaron, rationes mecum ini coram Deo, nunquid omnibus istis jussisti hominibus, (jussum hoc vocat textus, *fecit populus quod jusserat*) nunquid omnibus istis hominibus mandâsti conquirere aurum, inaures aureas uxorum, filiorum & filiarum, tibique afferre? quomodo igitur nunc confitendo dicis te interrogâsse tantùm quis haberet aurum: *Dixi illis quis vestrûm habet aurum?* & quod ampliùs: nunquid acceptum aurum liquefecisti, fudisti, formâsti, vitulumque fecisti? *formavit opere fusorio, fecitque vitulum conflatilem.* Quà itaque fronte nunc confitendo dicis projecisse te aurum in ignem, & Idolum à semetipso, & non à te factum *projeciq; illud in ignem, egressusque est hic vitulus?* Et quod majus; Nunquid ædificâsti altare? nunquid ei Idolum imposuisti? nunquid diem festum illi dedicâsti? nunquid hunc Diem Domini nuncupâsti? nunquid illi sacrificari jussisti? nunquid illi holocausta, convivia, ludos & festa instituisti? quâ itaque ratione hæc omnia subtrices in confessione? & ne vel verbulum à te auditur in tanti momenti materiis? Ecce quomodo peccata confessionibus, & confessiones respondeant peccatis? Et hoc modo supremus in politicis & ecclesiasticis populi Dei administer sua confessus fuit peccata. Locutus est Aaron, in eo quod dixit: mutus, in eis quæ tacuit, *Locutus est mutus.* Notate verô fa-

ctam confessionis integritati injuriam in eo quod tacuit; majoremque adhuc illatam, modo quo dixit; eo enim quod tacuit, peccata tacuit: modo, quo dixit, peccata fecit virtutes. Ecquidnam tacuit Aaron? erectam idolo tacuit aram, exhibitam illi subticuit adorationem, nomen Domini siluit quo illud honoravit, tacuit proclamationem, diem solemnem, oblationes, sacrificia, decreta illi subticuit festa; & quod excedit omnia, primus aperuit portam, idololatriisque Populi Israëlitici prælusit, quæ postmodum cum vindictis variis infinitisque pœnis divinis per bis mille annorum perseveravêre curriculum. Hæccine venialia videntur, ut in confessione subticeantur? hæc nihilominus silentio pressit Aaron. Quidnam ergò & quomodò est confessus? suum quidem confessus est peccatum: confitendi verò modus tam fuit dissonus, ut cum maximum esset peccatum, maxima videretur virtus. Ità ut, nisi Deus factum Moysi revelâsset, Moyses ipsum Aaron eidem altari quod exstruxerat imponere potuisset. Formalia Aaronis responsa fuêre, *Dixi illis: quis vestrûm habet aurum, & tulerunt mihi: & proieci illud in ignem.* Ecce quomodò recitavit historiam! ecce quomodò depinxit actum? quibusnam coloribus vestivit peccatum! petere aurum ad faciendum idolum, illud liquefacere, fundere, formare, ad adorandum exponere, non erat ad idololatriam tantummodò concurrere, sed ejusdem magistrum & authorem esse: hoc fecit Aaron. Econtrariò petere aurum, ex quo cœcum vulgus idolum intendebat fabricari, & in ignem projicere: erat ignem idololatriæ struere, erat illam concremare, illam exurere, illam in pulverem & favillam redigere, & hoc Aaron confessus est se fecisse. Vos nunc judicate, num hujuscemodi confessiones approbandæ laudeque sint dignæ: & utrum ad eijciendum, aut profundiùs in animam intromittendum dæmonem magis sint accommodatæ. Ego de Aaronis loquor confessione: quilibet examinet suas. Quod si confessiones vestræ similes sint illi Aaronicæ: proximæ sunt condemnationi; si similes Joannis Baptistæ: magnâ sunt laude dignæ. Sed ego nec laudo cum muliercula, nec damno cum Pharisæis: admiror cum turbis. *Et admiratæ sunt turbæ.*

§. III.

Supposito dari confessiones confessioni obnoxias; congruū vide-

videtur ad particulare earundem descendere examen, quo quilibet suarum rectiùs queat agnoscere defectus. Ut Auditorio accommodetur examen non erit de quorumlibet Statuum, sed rationem tantùm Status habentium conscientiis. Erit confessionale generale alicujus Ministri Christiani. Theologi morales hunc examinis modum ad septem ordinariè titulos reducunt. *Quis*, *Quid*, *Vbi*, *Quibus auxiliis*, *Cur*, *Quomodo*, *Quando*. Eundem & nos ordinem servare intendimus. Ego pro majore claritate discursus: Vos pro majore memoriæ tenacitate. Deus nos adjuvet.

Quis. Quis sum ego? hoc minister quilibet femetipsum interrogare debet: sive politicus sit ille Aaron sive Ecclesiasticus. Ego Judex sum domus supplicarum, gravaminum, palatii. Sum Procurator coronæ, Major sum Cancellarius. Justitiæ sum Administer. A Consiliis sum Status bellici, Ultramarini, triumque Statuum. Sum redituum regiorum receptor. Sum Præses Cameræ, Palatii, Mensæ, Conscientiæ. Sum Secretarius Status, gratiarum, expeditionum. Sum Inquisitor. Sum Deputatus. Sum Episcopus, sum Episcopatus administrator, &c. Benè. Habemus nunc officium: scrupulus verò meus seu admiratio mea non consistit in officio: sed in *Vno*. Habetisne officiorum præfatorum solummodò unum an multa? In aula nostra subjecta inveniuntur quæ in tribus quatuorve Tribunalibus habeant locum; quæ quatuor, sex, octo, aut decem gaudent officiis. Universalem hunc ministrum non interrogo quomodo vivit: quomodo vel quando obligationibus suis satisfacit: interrogo solùm quomodo confitetur? quando Deus reginimis mundi dedit formam, binos illos Planetas Solem scilicet & Lunam in cœlo collocavit, unam tantùm cuilibet horum assignando præsidentiam. Soli præsidentiam diei, *Luminare maius*, ut præesset diei: & Lunæ præsidentiam noctis *Luminare minus*, ut præesset nocti. Quare fecit Deus repartitionem istam? fortè ne conquererentur Luna & Stellæ? Non, nullam etenim cum Sole habebant competentiam, nec justam habere poterant querelam. Soli itaq; tam evidentèr reliqua omnia cœli astra præcellenti, cur utramque Deus non contulit præsidentiam? Cur non utraque commisit officia? Quia nemo, licet ipse sit Sol, duobus ritè fungi potest officiis. Ipse Sol unum illuminans Hemisphærium, alterum relinquit tene-

tenebrosum. Invenieturne itaque homo cum decem Hemisphœriis? putabitne se in omnibus posse lucere? Non talenti, sed conscientiæ admiror capacitatem.

Dicetis fors mihi velut docti [quales vos esse decet] eodem tempore quo Deus unam tantùm Præsidentiam, unumque Hemisphœrium assignavit Soli : tres simul Præsidentias, triaque Hemisphœria contulit Adamo. Unam maris, ad dominandum piscibus: alteram aëris, ad dominandum avibus : tertiam terræ, ut præesset animalibus: *Vt præesset piscibus maris, & volatilibus cœli & bestiis, uneversæque terræ.* Et, idemne est animalia regere, quod homines? Idemne status innocentiæ [in quo degebat Adam] & status naturæ corruptæ, & quidem corruptissimæ, in quo nos degimus hodie? sed quamvis omnia forent æqualia, exemplum nec pro vobis, nec contra me facit. Non pro vobis: illo enim tempore non erat nisi homo unus in mundo : necessariumq; erat illū multis officiis fungi. Non contra me, imò plus pro me ; Adam enim tot honoratus officiis seu oneratus, quàm justam de illis reddiderit rationem apparet ex eo. Non transierant viginti quatuor horæ, quibus Adam tribus Præsidentiis gavisus fuerat & functus, jam eas perdiderat: mundum, semetipsum, & nos. Quod si hoc primò contigit homini è manibus Dei cum justitiâ originali infusâq; scientiâ egresso, quid timendum aliis non tantâ justitiâ doctrinâ que præditis, longè pejoris originis, aliisq; influentiis obnoxiis? Non erat christianus Plato : nihilominus in sua Republica ordinàrat, ne quis duas addisceret artes; rationem assignans: quod nullus artifex duo ritè posset obire officia : Verùm enim verò, si adeò limitata existit humana capacitas, ut ad confectionem Bireti octo sint necessarii homines artibus & officio differentes: unus qui lanam seligat & mundet, alius qui pectat , alius qui in fila deducat, alius qui texat, alius qui immergendo aquæ & tundendo eluat, alius qui detondeat, alius qui scindat, alius deniq; qui consuat; si in benè ordinatis civitatibus aurifaber laborare prohibetur in argento : argentarius in ferro : faberferrarius metalla fundere; metalla fundens , aut plumbum extendere aut stannum tornare vetatur. Quomodo in regimine hominum, qui sunt metalla ratione utentia , in regimine hominum quod est ars artium: Quomodo tot in homine conjungi aut confundi possunt officia?

Gen. 1. v.26.

Gen. 3. v. 23. Irenæ. Cyrill. Epiph. Ephre. & communiter Patres.

Si

Si examinatot computuum non rectam reddit rationem de officio aliquo mechanico, quomodo unus homo ad magisterium competenter non promotus rectam dabit rationem de tot officiis politicis? talisque homo de hoc sibi non faciat scrupulum! confiteatur per Quadragesimam, & fungi fruiq; istis perseveret post Pascha! hoc sanè admiror.

Similibus sese functionibus occupatam quandoque vidit anima sancta: sed ecce, quomodò insufficientiam suam confessa, scrupulum deposuit. *Posuerunt me custodem in vineis: vineam meam non custodivi.* Anima sancta, tuam ad minus vineam (quæ tua est) quare non custodisti? Quia cui multæ committuntur vineæ nullam sufficit custodire. In hunc modum salutis suæ cupida confitetur anima, insufficientiam suam confessa & culpam. Si quis in hoc casu excusationem sui prætendere sibi posse videtur, hæc anima posset, dicens: *Posuerunt me.* Quamvis hæc vobis contulerint officia: ad ea nihilominus obligati manetis deferenda, confitendumque errata. Quid, si vosmetipsos intrusistis, si quæsivistis, si prætendistis, si subornâstis, si aliis supplantatis, in vos detorsistis?

Cant. 1. v. 6.

Moyses (magnus ille Dei ejusq; Reipublicæ supremus minister) tradenti sibi virgam, populiq; eductionem ex Ægypto imperanti Deo respondit: *Quis ego sum, ut vadam ad Phraonem?* q. d. Domine quis ego, aut quæ in me idoneitas pro illa commissione? *Mitte quem missurus es:* convenientem & idoneum mitte ministrum. O verè ministrum Dei! ante professus est incapacitatem, quàm acceptaret officium. Et ne confessio ista videretur protestatio politica, sed conscientia: semel atque iterum restitit non acceptando: nisi Aarone sibi adjuncto. Moyses multis jam annis populum rexerat, magnæ canitiei, & experientiæ multæ, aliud propositurus Deo rediit (Memorialis referam terminos, ut pateat quàm fuerint prægnantes) *Nō possum solus sustinere omnem hanc multitudinem: si aliter tibi videtur, obsecro ut interficias me, & inveniam gratiam in oculis tuis.* Non affectavit officium pro tota vita: sed auferri sibi petiit vitam, ne haberet officium. Et rationabilitèr valdè; melius est enim officium perdere cum vita: quàm officio retento perdere conscientiam. Et quid Deus hoc casu fecit? præcepit eligi septuaginta ex senioribus & primoribus populi: & ait Textus, quod Deus accipiens de spiritu

Exod. 3. v. 11.

Exod. 4. v. 14.

Num. 11. v. 14

Moysis diviserit aliis septuaginta : Ibid. 25 *Auferensq; de spiritu Moysis & dans septuaginta viris.* Ecce hîc hominem ab officio se excusantem! Unus homo septuaginta æquivalens hominibus, nec uni tantùm sese mancipare audet officio: & Vos, quibus magna â Deo præstatur gratia quod sitis homo unus, septuaginta præsumitis vos mancipare officiis? nec laudo, nec damno: admiror cum turbis, *Et admiratæ sunt turbæ.*

§. IV.

Quid? Examinato jam ministro, qualesve sint ministri: quid faciat, examinandum restat. Integer judicii dies huic esset examini necessarius. *Quid?* quales sententiæ aut decreta? quales expeditiones? qualia vota? qualia consilia? quales electiones? At ultimo huic insistamus verbo, quod ex maximis est scrupulis: communiterq; totũ illud, *Quid*, involvit.

Non audeo in hac materia, nisi per parabolam, eamq; non meam, sed Isaiæ Prophetæ loqui. Egressus est homo in sylvam inquit Isaias (sive sculptor fuerit arte, sive statuarius) asciam ferebat & securim, lignum quæsiturus fabricando idolo idoneum: rexspexit cedros, fagos, pinus, cypressos, succisumque ex eis pro arbitrio truncum tulit secum domum, quo dissecto, medium ejus misit in ignem & calefactus est, coxitque panem: ad reliquum ejus extendit normam, formavit illud in runcina, fecit illud in angularibus; & in circino tornavit illud, & fecit imaginem viri, quasi speciosum hominem habitantem in domo: fecit figuram hominis, imposuit altari, & adoravit eam. Sculptoris hujus cæcitatem obstupescit Isaias: ego quoque similiter ejusdem admiror imitatores. Truncus cognitus pro trunco, factus homo, & positus in loco ubi adorandus? *Medietatem eius combussi igne, & de reliquo ejus Idolum faciam?* Isai. 44 v. 19. Duæ medietates ejusdem trunci, una in igne, altera in altari? si utraq; pars est truncus, quare utramque non ut truncum tractatis? sed altera pars trunci sorte retenta mittetur in ignem: & altera non minus truncus tam informis, hominis imaginem, dignitatem, respectum & adorationem consequetur? Ast dicetis: secundum truncum artificiosè elaboratum partibus membrisque constare. Ità quidem: sed non aliis, quàm quæ ipsi insculpsistis. Habet os, oculos, manus, pedes, quia vos ipsi formâstis: quod si non ità, dicite ipsi ut iisdem pedibus ambulet, manibus operetur, ore loquatur, oculis iisdem videat. Si itaque truncus est ut ante, qua-

re hic non pergit ad ignem? vel quare alter non æquè venit ad aram? Estne qui istas ad confessionem afferat inæqualitates? Estne qui confiteatur quod fecit, & quod destruxit? alterum combusistis, alterum formastis: & utrique æqualem debetis restitutionem. Combusto, illati mali compensationem: formato, malorum quæ inferet resarcitionem. Oculos fecistis visus incapaci: cæcitatum damna resarcietis. Formastis os, loquelæ incapaci: verborum ipsius nocumenta reparabitis. Fecistis manus, ad operandum impotenti: damna operum ipsius resarcietis. Effigiâstis ipsi caput, cùm judicii sit incapax: regiminis ergò mali damna restituetis. Ecce hic opus creaturas habere affectantis! gloriabimini tunc de creandi annihilandiq; potentia? quanto fuisset melius, creare vel annihilare tales, sibi ducere conscientiæ! Duas sibi Deus præservavit actiones: creationem scilicet & prædestinationem. Primam potentes hujus sæculi jam surripuerunt Deo, producendo ex nihilo: secundam similitèr subtractam considero hoc casu: Unum ad ignem, alterum ad aram. Sufficit similitèr præscitos habere & prædestinatos! Si fuistis præsciti (nescio à quo) estis reprobati: si estis prædestinati, estis felices; regnabitis. Eritne quispiam istorum Potentium, qui se aliquando de isto prædestinationis peccato accusârit? accusatus nullus: excusatus autem optimo modo. Hic tali cum expeditione, ille tali cum gratia est egressus. Quique gratiam fecit & expeditionem, quiq; talem eum fecit, idem sibi dici audiant: si vos fecistis talem, quomodo dicitis, egressus est? Aaron rationem dabit ad literam. Quid fecit Aaron, quidve alterius idoli occasione dixit? quod Aaron fecit, fuit quod vitulum fecit: *Formavit fecitque vitulum conflatilem*; Et quod Aaron dixit, fuit quod vitulus fuisset egressus: *egressusque est hic vitulus*. Nunc si vos illum fecistis, si fudistis, si formâstis, si limâstis: si certum est vos aurum poposcisse inaurium quod conflâstis, quare dicitis, *egressus est*? Quia sic loquuntur qui faciunt vitulos. Tales vestræ sunt creaturæ: ut earum factores erubescatis appellari. Sed cum jam illas negetis in oculis hominum, quare non confitemini ad pedes Dei? Credite mihi, vitulum aureum majorem habere confessionis materiam, quàm aurum & vitulum. Et quidnam amplius confessioni obnoxium continet? Particularia & publica ex eo subsecu-

ta damna. Ex hoc peccato, conscriptarum manu Dei tabularum confractio subsecuta: *Moyses projecit de manu tabulas & confregit eas.* Consecutum est, quod populus depauperatus mansit & spoliatus suis cymeliis, gemmis & inauribus, quæ ipsius, primogenitorumque, quadringentorum annorum servitutis in Ægypto fuerant mercedes: *Spoliaverat enim eum Aaron, & nudum constituerat.* Consecuta est viginti trium millium strages per manum Moysis & Levitarum: *Cecideruntque in die illa, quasi viginti tria millia hominum.* Consecuta est populi derelictio, divinæque assistentiæ & præsentiæ subtractio: *Non ascendam tecum, quia populus duræ cervicis es.* Consecuta fuisset indubia totalis populi deletio, ni Moysis oratio justam ipsius iram mitigâsset: *Dimitte me, ut irascatur furor meus, & deleam eum.* Consecutæ denique fuêre omnes à Deo comminatæ, in suumq; reservatæ tempus pœnæ horrendæ, quales centenis aliquot annis in Hebræorum libris non fuerunt lectæ: *Ego autem in die ultionis visitabo & hoc peccatum eorum.* Quales vobis peccati illius videntur sequelæ? Cogitatis nihil amplius quàm facere vitulum? nihil amplius quàm inthronizare brutum, sive truncus ligneus illud sit sive aureus? eædem consequentiæ ex indignis sequuntur ministris, quos creatis & in sublimè ponitis. Quod si non ità videtur esse, contemplemini leges illas divinas humanasq; confractas: populum nudum & spoliatum: multorum millium stragem, quorundam ex illis in bello, ducatus defectu: aliorum pacis tẽpore, defectu justitiæ: aliorum in nosocomijs, curæ defectu & sollicitudinis: quodq; excedit omnia, accensam Domini iram, protegentisque præsentiæ ipsius jacturam. Provinciæ, Regnum, ipsaq; natio tota exterminio fuit exposita: ità ut nisi justorum quorundam succurrissent orationes, jam de ea actum fuisset; sed necdum finis pœnarum. Et in quos omnium consequentiarum harum pondus devolvetur? in illos utique qui fecerunt & sustentant authores promotoresq; earum: *Ego feci, ego feram.* Vos fecistis: vos solvetis. Et tanto pondere pressi, sic incedant quasi omni onere liberi! moles tanta ipsorum conscientias non gravet? scrupulus iste animam non arrodat? ipsos non turbet, non mente emoveat Deo desuper ratio reddenda? Christiani nomine gaudeant, confiteantur! sed nec damno, nec laudo: admiror cum turbis: *Et admiratæ sunt turbæ.*

[Margin notes: Exod. 32.v.20 — Exod. 32.v.5. — Abulens. & Comm. hîc. — Exod. 32.v.3. — Exod. 32.v.9. — Exod. 32.v.34 — Exod. 46.v.4]

§. V

§. V.

UBi? Circumstantia hæc *Vbi* magna ubique consideratione digna est: majore tamen in regno Lusitaniæ. Licet enim in ipso Regno facilis *Vbi* istius sit circumscriptio: illa tamen *Vbi* extra Regnum magis sunt diversa, distantia, dilatata omnibus *Vbi* Monarchiarum mundi. Tot Regna, tot Nationes, tot Provinciæ, tot Civitates, tot Fortalitia, tot Ecclesiæ Cathedrales, tot particulares in Africa, in Asia, in America, ubi Lusitania constituit Vice-Reges, Gubernatores, Generales, Capitaneos: ubi collocat judices; ubi constituit Episcopos & Archiepiscopos: ubi deniq; reliquos omnes fidei, doctrinæ, animarumq; constituit ministros. Quantum necesse judicium, quanta veritas, quanta integritas, quanta conscientiositas ad illa *Vbi* consideranda, ritéq; distribuenda, observandumq; ubi quilibet collocetur! Quod si cupidum collocatis ubi furandi occasio, debilem ubi defendendi necessitas, infidum ubi perfidiæ, pauperem ubi ditescendi oportunitas: quid fiet terris jam acquisitis, personisque qui tanto tamque generoso sanguine profuso eas acquisivêre? Heu quot, in locis illis constituuntur subjecta, magnæ qualitatis authoritatisque personæ, illustres, Domini famosi! hinc eò magis ipsa etiam, grandium quorundam in Lusitania, famæ Echo innuere videntur ubinam veniant collocandi. Ubi comes? ubi antecessorum suorum specimen edat: ubi sua militibus benemeritis liberaliter distribuat; ubi pugnet, ubi defendat, acquirat & vincat: ubi justitiam exerceat, ubi fidem Christianismumq; dilatet: ubi sibi, Patriæ, Principiq; à quo constitutus nomen honoremque acquirat: & non ubi suis commodis, nostræq; studeat ruinæ: ubi ille ditescens, statum pauperem relinquat: unde perditâ victoriâ spoliis revertatur onustus. Tale oportet esse *Vbi*: quòq; illa ubi sunt remotiora, eò majore securitate indigent & virtute. Gubernantem ter quatervè millenis leucis remotum à Rege, unde vix trium annorum spatio quicquam audiri gestorumve notitia haberi potest, quanta integritate, justitiâ, fide, zeloque præditum esse oportet? In Parabola talentorum, inquit Christus, quod Rex illa distribuerit, *Vnicuiq; secundum propriam virtutem, & abiit in Regionem longinquam accipere sibi Regnum.* Hoc si fuisset Historia, sic accidere potuisset: sed si non erat historia sed parabola, quare Regem & servos

Matth. 25. v. 15. Luc. 19 v. 12.

quibus talenta commissa, Christus non in eâdem introducit regione, sed Regem in longinqua, habentesque talenta famulos in alteram: ut servi cum talentis meliùs probentur: & quia tales à Rege remoti sunt magis necessarii. In Brasilia, in Angolla, in Goa, in Malaca, in Macao, ubi Rex ex fama tantùm notus, & ex nomine solùm ipsi obeditur: ibi maximè sunt necessarii famuli fideles, maximarumque virtutum requiruntur talenta. Si in Lusitania, ubi à facie & voce noscitur, præcipuarum functionum homines suæ desunt obligationi, quid foret *in regionem longinquam?* quid erit in regionibus illis remotissimis, ubi Rex, ubi Lex, ubi justitia, veritas, ratio: & ubi denique ad ipsum usque Deum longè esse videtur?

Hic scrupulus est illud *Ubi* assignantium: & quis erit scrupulus illud acceptantium? quod mittar, ubi non convenit, culpa mittentis erit aut infelicitas: sed ego non considerem quo vadam! vel scio quo vado, vel non scio: si nescio, quomodo vado ubi non scio? si scio, quomodo vado, ubi præstare non possum quod debeo? Totum hoc habemus in Prophetæ cujusdam, non Prophetiâ, sed historiâ. Prophetæ Habacuc cibum laturo messoribus in via occurrit Angelus, mandans ut destinatam messoribus escam ferret Babyloniam Danieli in lacu leonum existenti. Quid hoc casu respondisse vobis videtur Propheta? *Domine Babylonem non vidi & lacum nescio.* Domine, si Babylonem nunquam vidi, lacumque nescio ubi sit, quomodo cibum hunc Danieli in lacu leonum deferam? Dan. 14 v. 35. Ego quidem Prophetam prudentèr respondisse assero: Vos verò fortè non scitè satis respondisse dicetis. Et vestro quidem præsumptuoso judicio sic est. Si messores hîc in campis fuissent Elyseis, quàm obviis ulnis tale mandatum amplexi fuissetis! Quomodo verò in Babylonicum leonum lacum descenderetis? amandamini ad exercitum, ad classis, campique Capitaneum: ad Archi-Thalassum, & Generalem: & cùm lacus sit Oceanus, in latere ubi magis effervescit & furit, quomodo vos in lacum præcipitatis? assignatur vobis Gubernaculum Brasiliæ, Angollæ, Indiæ; cum Legatione Romam, Parisios, Angliam, Hollandiamq; versus, cumque hæ quatuor mundi partium sint Babylones, videndum quomodo vos in Babylonem præcipitetis. Ubi maximè Regni necessitas exigit aut causa ipsius agitur, pro limitum defensione de

armis

armis providendum eſt. Et cùm bellum contra leones ſit Hiſpaniæ, tam potentes, tam gnaros, & exercitatos: videndum quomodo leones adoriamini. Si non vidiſtis mare niſi in Tago: mundum niſi in mappa: bellum niſi in Pannis Tunetanis: quomodo vos in belli, maris, mundique adminiſtrationem præcipitatis? aſt non maximum hic eſt ſcandalum. Habacuc brachio ſportam cum eſcis portabat, ſed nec ſportam nec eſcam attendebat, Babylonem tantùm & lacum animo verſans: Vobis èconrra de Babylone & lacu nulla conſideratio, in pane in ſporta totum verſatur dubium, tota difficultas & petitio. Babylonia, Daniel, lacus, leones, omnia hæc ſpiritui meo, generoſitati meæ ac talento peroptimè reſpondent. Ego in Babyloniam ibo; ego Danielem liberabo; & ſi neceſſe fuerit, ego leones diſcerpam; nulla hic difficultas: ſed oportunum debet eſſe domui meæ & marſupio. Non eſt dubium de Babylonia: ſed dubium & Babylonia verſatur in ſporta. Panis hujus ſportæ meis ſervit meſſoribus: abire in Babylonem, proprioque meo cibo paſcere Danielem, nec poſſibile eſt nec æquum. Meſſores mei ſunt in campo: domus mea manet ſine me; Babylon tot centenis hinc leucis diſtat: omnia iſta priùs computanda. Pane indigeo pro meſſoribus, pro domo, pro itinere, pro reditu; & caſu quo ibi me devoraret leo aut morerer in itinere, panis iſte mihi relinquendus foret pro annuo reditu: & ut minimùm, in tres quatuorve generationes. Nunquid hoc ità? in implendâ tantùm ſportâ, marſupiique aſſecuratione cardo vertitur: Quicquid demùm accidat, confundatur Babylon, pereat Daniel, ſaturentur leones, peccatum auferat totum: hinc omnia peccatum tollit. Et quot involucro huic incluſa vobis videntur peccata, de quibus nec vos, nec alius quiſquam ſcrupulum facit? aſt dicetis fortè (ſi ſalvari velitis) Pater, qualiter in hoc caſu gerere me oportet? Exemplo Prophetæ primò te excuſare: quod ſi locum non invenit, ire quomodo ille ivit. Quo verò modo ivit Habacuc? Angelus apprehendit eum per cincinnum capitis ſui, & tranſtulit illum in Babylonem. Si una alterave excuſatio nil efficit, ite: ſed cum Angelo & per capillos. Cum Angelo Duce, qui dirigat, præluceat, cuſtodiat, doceat, adjuvet quantumvis invitos, & per capillos. Sed quid erit quando loco ejus [per capillos] libenter deſideranterq; itis, & pro lucro veſtro? & ſi loco

ejus,

ejus, quod manu vos ducat Angelus, à duobus diabolis ambitionis altero, concupiscentiæ alio ducamini? Binis istis inferni spiritibus ducibus, quomodo non vultis in infernum deduci? Et una ex peris eorum ipso in itinere sit confessarius! ità incedentes, in talique statu versantes & reversi confitemini! nolo damnare nec laudare, hoc enim promisi: sed non possum non admirari cum turbis. *Et admirata sunt turbæ.*

§. VI.

QVibus auxiliis. Quibus medijs fiunt, consequunturque jam dicta? unâ, multisque chartis, assecurationibus, informationibus, decretis, consilijs, expeditionibus, provisionibus. Nihil in mundo scrupulis magis obnoxium quàm charta & penna. Trium digitorum manus cum pennâ, omnium humani regiminis officiorum periculosissimum est exercitium.

Fatalem illam Balthasari Regi apparentem in pariete scripturam, inquit textus, exaratam fuisse
Dan. 5. v. 5. digitis quasi manus hominis. *Apparuerunt digiti quasi manus hominis.* Quis illos movit digitos? omnes Interpretes cum S. Hieronym. asserunt Angelum movisse: ita ut scriptor esset Angelus, de homine tres tantùm habens digitos. Tam purum ut Angelum, oportet esse scriptorem. Tres digitos cum pennâ multæ possunt habere manus: hinc solos oportet adesse digitos, non manum, non brachium, non aures, non oculi, non os, non cor, non homo: *quasi manus hominis.* Non manus, pro dono: non brachium, pro violentiâ: non aures, pro adulatione: non oculi, pro respectu: non os, pro promissione: non cor, pro affectu: non deniq; debet esse homo: quia nec caro nec sanguis esse debet. Ratio est, quia nisi puri solidique forent digiti, quolibet pennæ motu, ingentia possent inferre mala.

Pharao filios Israël opprimere volens in Ægypto, quonam usus est medio? Obstetricibus ægyptiacis adesse jussis præcepit, ut ad assistendum Hebræis parituris vocatæ masculos clam interficerent: ne cui innotesceret. Ecce quàm opportunum hoc eorum officium: in quorum manibus nascuntur negotia. Partus negotiorum sunt resolutiones, quorumque in manibus hi nascuntur (sive Tribunali scribendo sive Principi) pennæ sunt ministri: Talisque potestas, occasio, & subtilitas hujus est officii, ut unico manus motu, calamique gyratione vitam dare possint & auferre: unico ductu tribuere unde vivatis; alteroq; tollere

lere ex quo vivitis. Videte an non necesse sit ægyptias istas fœminas teneras habere conscientias, quando ab ipsis ipsarumque manibus sors bona salusque masculorum dependet? *Si dormiatis inter medios cleros* [id est sortes] *pennæ columbæ deargentatæ*, inquit David. Textus hujus sensus, dum nescitur certus, si sumatur ut sonat: terribile est, bonam malamve horum sortem ex aliorum pendere pennis: multòque terribiliùs, si pennæ istæ reflexu quopiam deargentari se sinant aut deaurari. *Pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri.* Pennæ illę scribunt, tollunt, & tribuunt sortes, & quandoque bonam malis, malam bonis. Quot delicta unico pennæ ductu colorantur! quot merita similiter obliterantur! quot famæ unâ liturâ denigrantur! considerent igitur scribentes, quot damnorum possint esse causæ, nisi manus valdè fuerit firma: nisi benè aptata penna, atramentum purum, linea recta, charta denique valdè fuerit munda.

Psal. 67 v. 14.

Ego nescio quomodo omnibus pennæ ministris manus non tremant, vel maximè iis, qui de genu recepta ad pedes Regis oracula interpretantur & extendunt. Hi uno adverbio fortunas contrahere possunt & dilatare: hi unâ Zyphrâ possunt pervertere cuncta: hi unico verbo dare possunt aut demere lanci justitiæ pondus: hi unicâ æquivocâ & obscurâ clausulâ, dubio quæstionique involvere possunt certa & efficacia: hi mittendo vel detinendo chartam, pro libitu aliquem possunt introducere vel excludere: hi denique ultimam supremis decretis dant formam: à quibus esse vel non esse dependet omnium. Singulæ pennæ, herbarum instar, propriam habent virtutem: viciniores tamen potentiæ fonti, cæteris omnibus semper prævalent. Per officium seu artificium imitantur pennas aquilæ; de quibus naturalistæ, quod aliarum avium pennis immixtæ, eas consumant & annihilent. Audiant hæ pennæ [quia quasi regiæ sunt] quod de ipsis dicit Spiritus Sanctus: *In manu Dei potestas terræ: & utilem rectorem in tempus suscitabit super illam. In manu Dei prosperitas hominis, & super faciem scribæ ponet honorem suum.* Scribæ, proximi à Rege vocabantur; quorum erat nomine Regis decreta concipere, scribere, promulgare, conservare. Sic in sacra Scriptura Saraias vocatur Scriba Regis David: & Sobna, Scriba Regis Ezechiæ. Dicit itaq; Spiritus Sanctus, *Potestas & Imperium*

Eccl. 10. v. 4. Corn. à Lap. & alii hic.

rium Regum est in manu Dei: at honorem suum Deus ipsemet in manus scribentium Regibus posuit: *Et super faciem Scribæ ponet honorem suum.* Poteſtne glorioſiùs pro una parte, terribiliùſque pro ſingulis officium dari? magnam quidem fidem arguit & confidentiam, quod Reges pennis iſtis ſuum committant honorem: multò verò majorem, quod Deus ipſe pennis iſtis honorem ſuum credit. Quot negotia egregiaque ad majorem Dei gloriam molimina pennis iſtis [ſine quibus non datur progreſſus] ritè adminiculantibus promota ad optatos perveniſſent effectus! Quot ècontra zeli induſtriæve defectu, aut oblivionis incuriæque abundantiâ, ſi non objecto etiam impedimento, in ventum abeunt!

De Rege mox nominando loquebatur Propheta Malachias, ſub nomine ſolis juſtitiæ, dicens, in pennis ejus mundi conſiſtere ſalutem: *Orietur vobis Sol iuſtitiæ: & ſanitas in pennis eius*; pennas vocat radios Solis, quia ſicut Sol mediantibus radiis omnes terræ partes illuminat, calefacit, & vivificat: ità Rex [qui zodiaco ſuo egredi nequit] mediantibus vicinis ſibi pennis, omnibus Monarchiæ ſuæ partibus lucem, calorem impertit & vitam, quamvis ... utroſque ſeſe extendat tropicos: ſicut illa Solis, & noſtra. *Et ſanitas in pennis eius.* Quod ſi pennæ ejus fuerint ſanæ, & radiorum ad inſtar Solis puræ, omne bonum publicaque felicitas naſcetur ab eis: ſed vice verſâ, ſi non ſanæ fuerint ſed corruptæ, nec ad inſtar radiorum Solis, ſed potiùs fulguris: omnium ruinarum calamitatumque cauſæ exiſtent. Si interrogaveritis Grammaticos unde derivetur nomen *Calamitas*, reſpondebunt vobis à calamo. Et quid ſignificat calamus? arundinem & pennam: ex tenerioribus etenim arundinibus aptabantur olim pennæ. Hinc pro ſigno dicebat Plinius, meliores mundi pennas, noſtras eſſe Luſitanas. Hæc pennæ derivatio, certior eſt in politicâ quàm grammaticâ: ſi uſurpatæ à Rege pennæ non fuerint ſanæ, omnes ex iis derivabuntur calamitates publicæ; infectio erunt lethaliſq; Monarchiæ infirmitas: pro eò quod eſſe deberent ejus ſanitas. *Et ſanitas in pennis eius.*

Malachiæ 4. v. 2.

Rex de quo hoc loco loquitur Malachias Rex Regum eſt Chriſtus: pennas verò, quibus hic ſalutem contulit mundo, omnes novimus eſſe quatuor Evangeliſtarum, à Spiritu Sancto directas, ut ... Evangeliſtæ imitandam

dam pennis ſuis veritatem, puritatem & integritatem advertant: & quomodo in omnibus ſupremo tantùm impulſu, in nullo verò proprio & privato moveri debeant affectu. Si ſcripturam eorum tanquam ſacram capiti imponimus, quælibet earum Evangelium fit humanum. Caſu quo tamen contrarium (vel pennarum majorûm inadvertentiâ, vel inferiorum aut amanuenſium corruptelâ] contingeret, iſtis oneratæ ſcrupulis conſcientiæ judicent, an non multa examinanda, confitenda, reſtituendaque habeant, in tot tantique momenti materiis. Quod accidere poſſe, etiamquandoque accidiſſe Propheta Ieremias affirmat : *Verè mendacium operatus eſt ſtylus mendax ſcribarum*, vel ſicut legitur in Chaldæo: *Fecit Scriba calamum mendacii ad falſandas ſcripturas* ; Suppoſito, hoc non poſſibile tantùm, ſed illo jam tum tempore practicatum fuiſſe & deprehenſum : operæ pretium erit ſcire , quantillum falſificandæ ſcripturæ ſufficiat. Sufficietne unum mutare nomen? unum variare verbum, unum mutare numerum? imò verò, multoq; adhuc minùs ſufficit : non neceſſe ad falſificandam ſcripturam, nomina, verba, numeros mutare, nec literas quidem: unum ſufficit mutare punctum aut virgulam.

Ierem. 8. v. 8.

Controverſiſtæ interrogant, ſicut in ſcripturâ ſacrâ de Fide ſunt verba, num ſimiliter etiam de Fide ſint virgulæ & puncta? reſpondentque quod ſic; puncta etenim & virgulæ ſenſum determinant verborum : illiſque variatis , variatur & ſenſus. Hinc antiquitùs vigebat Concilium vocatum *Maſoretarum*, cujus erat officium incorruptam in ſua puritate punctuationem conſervare ſcripturæ: Interpunctionis hujus elegantiam myſticè depingit ille Canticorum textus: *Murenulas aureas faciemus tibi, vermiculatas argento*. Divinus Sponſus ait, quod ſponſæ ſuæ inaures faciet aureas ,vermiculatas argento. Vermiculatio iſta [ſecundùm quod ex radice Hebr. deducitur] ex punctis erat & virgulis, loco enim *vermiculatas*, alii legunt *punctuatas: virgulatas argento*. Verùm enim verò ſi erant aureæ, quare vermiculatio fit de argento , & ex punctis virguliſque formata? quia murenulæ ornamentum ſunt aurium, ubi Fidei conſiſtit ſenſus, *Fides ex auditu* : In verbis verò de Fide, quamvis puncta virgulæq; exigui videantur momenti (ſicut argentum auro cedit in pretio) æquè tamen ac verba ipſa ad fidẽ ſpectant. Verba, quia ſignificationem for-

Cant. 1. v. 2.

Rom. 10. v. 17

mant: virgulæ & puncta, quia distinguunt sensum & determinant. E.C. *Surrexit, non est hic.* His verbis Evangelista Christum resurrexisse asserit; iisdemque (mutatâ punctatione) hæresim dicere potest, quod Christus non surrexit. *Surrexit? Non: est hic.* Itá rectè positis punctis & virgulis Christus resurrexisse asseritur & est fides: mutatis verò punctis, iisdem verbis Christus resurrexisse negatur, & est hæresis. Ecce quàm periculosum sit exercitium pennam tenere in manu! officium quod punctum mutando aut virgulam, ex fide hæresin, & ex hæresi fidem formare potest. O quàm plenum scrupulis officium!

Marc. 16. v. 6.

Quodsi unius puncti virgulæve mutatio, tantorum errorum damnorumque causa esse potest: quid mutatis, subtractis, additisve fiet verbis? Repeto. Si unius puncti virgulæve mutatio tantorum existere potest causa damnorum, quid fieret, integris omissis lineis? deficientibus capitulis? chartis & informationibus integris suppressis? Quid denique fieret, si (prò eo quod præsentandæ essent adhibituro remedium) ei traderentur qui exequeretur vindictam? Omnia hæc in unam cadere possunt pennam: sed nescio quomodo cadere possint in confessionem. Certum nihilominùs est, confiteri & quidem frequenter hæc facientes: nec deesse qui talium recipiant confessiones, illosque absolvendo seipsos condemnent. Sed ego nec absolvo confessos, nec condemno Confessarios: solùm admiror cum turbis. *Et admiratæ sunt turbæ.*

§. VII.

CVr? Materia de *Cur* satis quidem est prolixa, sed tempus nobis est angustum: in hoc igitur puncto & sequentibus urbanè magis vestrâ, quâ auditis, utar patientiâ: sed non est confessio sine pœnitentia. *Cur?* omnium istarum, recensitarum & admiratarum injuriarum quænã causæ? quæ motiva? qualia cur? Nihil est in mundo, cujus causa homo vadat in infernum: nihilominùs nullus sine suo *Cur* ad infernum pergit. Qualia sunt igitur ista *Cur*, tam valida, tam excœcantia, & præcipuos mundi homines præcipitantia? Jam video quod primum *Cur* commune omnibus est pecunia. Propter pecuniam, cui omnia obediunt, quæ omnia vincit, quæ omnia finit. Suas pecuniæ non denego vires, nec volo tollere scrupulos: sed meus non tam vulgaris & grossus, ut iste, est scrupulus. Non tantùm ablata furto timeo,

quan-

quantum non ablata. Multi in mundo & multi in Lusitania dantur ministri, nullo quidem casu expugnabiles auro: sed amicitiâ, recommendatione, dependentia, respectu superabiles; & quamvis nihil horum sit aurum nec argentum, *Cur* nihilominùs sunt totius in mundo injustitiæ causa. Gravissima in mundo fuit à Pilato in Christum commissa injustitia, ipsam ad mortem condemnando innocentiam. Quodnam tantæ injustitiæ fuit *Cur*? fuitne delinitus? fuitne accepta à principibus Sacerdotum ingens pecuniæ summa? Non. Solus respectus, dependentia sola Christum condemnavit: *Si hunc dimittis non es amicus Cæsaris.* Ne de gratiâ amicitiâque periclitaretur Cæsaris, gratiam amicitiamque perdidit Dei, pensi non habens huic tollere vitam. Respectus ergò hoc fecit Pilatus, suas eodem tempore aquâ lavans manus. Quid refert lotas esse Pilati manus, conscientiâ inquinatâ? Quid refert mundum manibus ministrum, à respectibus inquinatum? omnium delinimentorum maximum est respectus. Casu quo in quæstionem deduceretur; utrumnam plures perdidisset animas, respectusne an pecunia? audacter resolverem, quod respectus: idque duplicem ob causam. Prima, quod tentationes respectus plures sunt & majores quàm pecuniæ. Plures, quia pecunia modica & respectus multi: majores seu potentiores, quia animis generosis faciliùs est despicere multam pecuniam, quàm exiguum perdere respectum. Secunda verò palmarisve causa est, quod acta respectûs ergò, difficiliorem quàm quæ pecuniæ ergò aguntur, habeant restitutionem. In justitia pecuniaria (sicut ipsa pecunia visibilis est & palpabilis) ità quoque ipsa pecunia scrupulum excitat, urgetque restitutionem: fulgor adamantis oculos ferit: catena aurea attrahit. Quæstor vos rationum admonet: lamina seu quadrum peregrinum (mutis licet insignitum figuris) clamando inquietat conscientiam: sed respectus, amicitiæ, dependentiæq; ergò factum (quemadmodum reflectiones illæ sunt invisibiles, nec domum exornant nec parieti affiguntur) scrupulum non habet, nec excitatores qui animam commonefaciant. Si vendidi justitiam pro pecunia, restituturus, pecuniam datam reddo, acceptum solvo, quantum sacculo meo immisi tantundem extraho, quod omni difficultate caret: sed si gratis dedi aut vendidi justitiam propter respectum, restituereque ha-

Ioan. 19 v. 12.

Matth. 21 v. 14.

habeam sine quæstu, reddere non acceptum, extrahere è marsupio non immissa, quantus hîc labor, quàm stupenda difficultas! restituens pecuniam solvit ex alieno: restituro respectum, solvendum est ex proprio. Quod ut fiat, accipiendum mihi est è mea domo, subtrahendũ meis prolibus, ex meis mihi educendum est venis. Prô! quanta ad hoc magnanimitas! quanta resolutio! quanta deniq; divinæ gratiæ ad hoc opus est efficaciâ!

Judices Samariæ respectu Jezabelis innocentem condemnârunt Naboth, pro desiderioque Achab innocentis occisi vinea illi
3. Reg. fuit condicta: porrò Achab uti
21. v. 11. & Judices vineam restituere æqualitèr obligabantur: quia utrique eam æqualiter rapuerant. Utri nunc illorum facilior erat rapinæ restitutio? Achabo facilis: Judicibus perdifficilis. Achab enim restituere habebat vineam occupatam; Judices verò non acceptam. Achab tantum restituebat pro tanto, vineam scilicet pro vinea: Judices autem omnia restituere debebant pro nihilo: solvenda enim eis erat vinea pro respectu. Suasero vobis, quod si vendere vultis animam, fiat pro pecunia potius quàm pro respectibus: cum pecunia paucis restituatur vicibus, respectus nunquam. Sed redeat Pilatus.

Pilatus tradidit Christum: similiter & Judas Pilatus, *Tradidit* Luc. 23
eum voluntati eorum: Judas, *Quid* v. 25.
vultis mihi dare, & ego eum vobis Matth. 26. v. 15
tradam? Pilatus agnovit & confessus est innocentiam Christi: & Matth.
Judas similiter: Pilatus, *Innocens* 27. v. 24
ego sum à sanguine justi hujus. Judas, *Peccavi tradens sanguinem ju-* ibidem
stum. Uter nunc illorum plus re- v. 4.
stituit? num Pilatus an Judas? Utique Judas: restituit enim pecuniam, eam projiciendo in templum; Pilatus nullam fecit restitutionem. Quare restituit Judas & non Pilatus? Quia ille Christum tradidit pro pecunia: Pilatus verò ob respectum. Quod si non ità, dicite mihi: fiuntne multa in hac aula propter respectus? Non rectè interrogavi: Fitne aliquid in hac aula, non propter respectus? aut omninò nihil, aut oppidò parum. Estne aliquis vivens aut mortuus qui propter respectum facta restituat? hoc nec videmus, nec audimus. Quomodo ergò confitentur facientes, aut absolvunt eos talium confessiones excipientes? Casu quo ego in confessionali sederem, me illos non absoluturum sed condemnaturum promitto: sed quia sum in pulpito, nec absolvo nec condemno: admiror cum turbis. *Et admiratæ sunt turbæ*.

§. VIII

§. VIII.

QVomodo? quo modo, vel quibus modis? intricatissimum ingressi sumus conscientiarum labyrinthum: quales sunt modi, fallaciæ, artes, negotiandi adinventiones, interpretandi, insinuandi, persuadendi, negandi, annullandi, probandi, supplantandi, committendi, præferendi, prævalendi, consequendi, denique sibi vel alii obtinendi omnia quæ diximus! Ut ego admirer, cunctique obstupescamus artificium, ingeniique acumen, dolos quibus illa nituntur, quibus hæ faces accenduntur, hæc involucra conficiuntur, hæ negotiationes texuntur: non opus habemus telis Penelope, nec Ariadnæ fabulis: in historiis sacris hujusmodi habemus textricem, quæ in famosi domo Pastoris ostendit, quanta hujuscemodi in aula, sed in mundi texantur aulâ.

Potissima in mundo Primogenitura fuit illa Jacob, in quam Christus successit: *Regnabit in domo Iacob.* Hac super primogenitura ab utero matris gemini duo fratres pugnavêre, Jacob & Esau. Esau totum jus favebat, natura & ætas, talentum & meritum, amor, affectus, voluntas, decretum, & promissio Patris, à quo benedictio exspectanda & investitura: ita ut de fratre ad fratrem, de homine ad hominem, de amato ad amatum omnia pro Esau contra Jacob militarent. Pro Esau militabat ætas & natura: licèt enim gemelli essent & matris in utero certarent, Esau egressus est primus, & præter hoc capacitatem habebat & animum, robustus, generosus, ad campum & arma propensus, pendente ex humero pheretrâ & arcu, sagitisq; armatus manus, terribilem se leoni in montibus, urso & apro reddebat in sylvis. Econtrariò *Iacob habitabat in tabernaculis*: nunquã matris egrediebatur cubiculo; pulvillo aptior quàm lanci, & balneis quàm armis. Esau deniq; paternus favebat affectus, amor, gratia: Patris enim sui Isaaci erat delicium, cujus sibi lucrari callebat animum; ex sylvis enim montanisve rediens, ex minore venatione ipsi apparabat ferculũ: ex majore verò foliis opertam offerebat prædam. Iste erat Esau, iste competitor Jacob: istud erat ejus jus; hæc ejus erant servitia, istud erat ejus meritum; istæ ejus excellentiæ, quibus natura & gratia ipsum sine controversia domus Isaac fecêre hæredem. Nihilominùs (quis hoc putâsset) Jacob evicit petitionem, Jacob tulit benedictionem: Jacob obtinuit primogenituram. Quod si primogenitura ex lege naturæ debetur primogenito, & Esau na-

Luc. 1. v. 33.

Gen. 25. v. 27.

natus primò: si locus superior ex lege rationis meliori debetur talento, capacitasque & animus Esau præcellebant: si gloriæ præmiique prærogativâ ex lege justitiæ potiori debetur merito, & servitia Esau tam indubiè & sine competentia digniora: si denique benedictio & primogenituræ investitura dependebat à Patre, Paterque sic Esau affectus eam ipsi pollicitus fuerat efficaciter daturus; quomodo possibile quod Jacob prævaluerit sine jure, sine talento, sine servitiis, sine favore? Quia omnia illa supplet adinventio, ars, dexteritas, dolus, negotiatio & involucrum.

Eodem ipso die quo Isaac Esau benedictionem dare decreverat, quia solemnitas hæc & ritùs discumbendo fieri debebat: optimus senex gratum palato suo ex venatione filii sui desiderabat pulmentum. Egreditur Esau in agrum lætus & alacer: Rebecca verò magis à se amato Jacob primogenituram destinans, fratris absentiâ, Patrisq; cœcitate observatâ quid fecerit nôstis. Festina mittit Jacob ad ovium gregem, leporum loco occurrunt hœdi, ex quorum carnibus præparat pulmentum, & ex pellibus struit dolum; indutusque Jacob vestibus Esau, & ejusdem exprimens manus coram cœco apparet patre, præparatam apponens coctionem. Interroganti Isaac quis esset? instructus benè Jacob se primogenitum ejus Esau esse respondit. Obstupescenti tam citò inventam venationem, voluntatis fuisse divinæ, sanctâ replicavit simplicitate. Hoc duplici accepto responso, prævioq; manuum contactu, Isaac illi benedictionem impertiit, mansitque benedictio Jacob cum primogeniturâ & domo paternâ: Esau verò, cum eo quod gestabat in cingulo. Daturne hujusmodi dolus, fictio, crudelitas? hi agendi vincendiq; sunt modi. Ad surripiendam domum ei cujus erat, septem dolos finxit Rebecca: finxit nomen Jacob, eum Esau esse dicendo: finxit ætatem, vocando primogenitum: finxit vestes, erant enim fratris: finxit manus, pellis enim & pili hædorum erant: finxit pulmentum, quod erat ex ovium grege, & non ex agris: finxit industriam, quia venatum non exierat: & ne suprema veritas extra figmentum remaneret, divinæ finxit fuisse voluntatis. Cumque duplex esset Rebeccæ voluntas, una quâ volebat, volebat Jacob: altera quâ nolebat, nolebat Esau. Et ficto nomine, ficta ætate, victis vestibus, fictis manibus, fictis operibus & servitiis, & ad ipsum quoq; Deum

figmen-

figmento, jus, justitia, bona honor, successio sublata sunt ei, cui nativitas dederat semel & meritum frequenter.

Nonne hæc magna & enormis videtur vobis injustitia? rationabilis vobis ad hoc suffragatur causa. Hæc autem Tragœdia semel tantùm in Hebron practicata quoties in nostra reiteratur & repræsentatur aula? quoties nominibus suppositis, meritis fictis, laudibus falsis benemerito subducuntur præmia, quibus gloriatur indignus? Quoties Jacob sua magis prodest Rebecca, quàm Esau suus arcus? quoties plus Jacob manibus lucratur superinductis, quàm Esau armatis? si plus in pacis otio quàm belli acquireretur laboribus, quis non Solis militiævè æstus cum horum parietum umbris commutaret? nunquid hoc expertus est David, injusto quamvis & inimico serviens Regi? servivit David in bello; servivit in Palatio. In Palatio, cytharâ: in bello, fundâ. Ubinam verò ipsi fuit meliùs? in Palatio tam modicum acquisivit, ut à cythara ad pastoralem baculum fuerit reversus: In bello tantùm, ut à funda ascenderit ad coronam. Si David plus crescere visus fuisset ad parietum Palatii umbram, quàm ad Solis æstum in campo: si plus comparasse visus fuisset Regis aures demulcendo cytharâ, quàm eundē defendendo & honorando fundâ: si plus visus fuisset meritus blandiendo Micholi quàm serviēdo Sauli, nonne magna hæc foret injustitia, & scandalum enorme? hoc patiuntur Esauitæ, in præsentiis Jacoborū.

Verùm enim verò ego non tantùm de Jacob & Rebecca hujusce fabricatoribus doli, quàm de Isaac conqueror: quod cognitum non annullaverit dolum, Esau patiatur, Iacob possideat, Rebecca triumphet, Isaac dissimulet! tam potens benedictiones surripiendi sit ars, ut Jacob eam ex sacculo Esau eruat non solùm illi promissam & decretam, sed etiàm per Cancellariam confirmatam! Tanta sit patientia Isaac, ut benedictionem non mutet in maledictionem! ipse hoc timuit Iacob, Quando materi illum hisce involutura erat dolis, dixit, Patrem animadversurum, benedictionisq; loco ipsi maledictionem inducturum. *Timeo ne putet me sibi voluisse illudere, & inducat super me maledictionem pro benedictione*, nulla hujus habitâ ratione à Rebecca, quæ alienum noverat ab omni cholera Isaacum, proindeque nihil in hoc casu sinistrum ab eo timendum; quod si Isaac choleræ fuisset obnoxius, Esau recepisset Gen.27 v.12.

benedictionem, Rebecca fuisset figmentum; Jacob acerbum sibi proprium sensisset dolum. Sed Isaac, nec erat Pater pro tali Jacob; nec maritus pro tali Rebecca: Esau semper suâ manebit privatus primogeniturâ. Nec Rebecca auferens, nec Jacob accipiens, nec pater consentiens, de hoc casu sibi faciant scrupulum! sunt Doctores qui damnant, sunt alii qui excusant: Ego nec damno, nec excuso, admiror cum turbis, *Et admiratæ sunt turbæ.*

§. IX.

Quando? Hæc ultima examinis nostri est circumstantia: quando finem attingerem, si illud *quando* prosequi vellem? quando ministri faciunt facienda? quando faciunt, quod faciunt? quando respondent? quando deferunt? quando expediunt? quando audiunt? ità ut pro una audientia, multa sint quando necessaria. Hodie fieri, quod debebat heri: cras fieri, quod debuisset hodie: infinitorum in uno Regno materia existit scrupulorum. Illa sic dilata, non observata, tam infinita *Quando* quantùm necessariò conscientiam inquietant, habentium conscientiam!

In Republica quondam Hæbraica, multisque aliis, Tribunalia erecta erant & exercebantur in portis: id innuunt Proverbia Salomonis: *Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum Senatoribus terræ:* ad qualificandam mulieris fortis, mariti nobilitatem: sedisse eum dicit in portis cum Senatoribus Consiliariisque terræ; ad quod etiam ipse Christus allusisse videtur quando de Ecclesia sua in S. Petro fundata dixit: *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam:* per portas judicii, intelligendo consilia inferni. Consiliarii enim, ministri, tribunalia, omnia consueverant stare in portis civitatis. Quamnam verò Legislatores isti, locum istum tribunalibus conferendi & consecrandi, justitiæque ministros in portis constituendi habuêre rationem? varias Historici quidem & Politici hujusce adducunt rationes: potior verò, & in qua passim omnes conveniunt, erat expeditionum celeritas. Accedebat agricola, miles, peregrinus, suo cum negotio, prętensione, petitione, nec opus habens ingredi civitatem, eodem die domum repedabat: tam prompti erant ministri, ut nec in civitate essent, nec sollicitantes haberent molestiam, expensis essent liberi: nec civitatem ingredi compulsi. Nesciant nunc sollicitantes,

Prov. 31. v. 23

Matth. 16. v. 18

ætræ illius cum moderna nostra distantiam: ne indignatione urgeantur & dolore: olim ministri stabant in portis civitatis: nunc ad portas ministrorum stant civitates. Tot rhedæ, gestatoriæ sellæ, equi [omittendo pedestres quorum infinitus est, nec æstimatur numerus] portæ, atria, plateæ hominibus repleta: & minister imploratur absq; eò quod nesciatur utrùm domi sit aut foris: ut magno constet labore à famulo tantùm expiscari hujus revelationem mysterij. Alii pulsant, alii pulsare trepidant: omnes exspectant, omnes desperant. Prodit tandem minister, quartâ post solis ortum horâ comparet, huc illucq; cursitando disparet. Sollicitantes respiciunt in cœlum, aliusque respicit alium: discedit dissolviturq; civitas non consolata, quæ exspectaverat collecta. Et quando erit alterum Quando? quod vivant & tam inhumanè agant nunc fideles homines, & confiteantur, cùm tam rationabiliter procedebant homines sine fide & sacramentis! Ministri illi, etiam malè expediendo tres sollicitantibus præstabant gratias. Parcebant illis tempori, sumptibus & passibus: Ministri nostri, etiam expediendo benè tria vobis inferunt damna: temporis, expensarum, & passuum. Hos passus, has expensas, hoc tempus quis vobis restituet? Quis jam absumptam restituet pecuniam? Quis jam factos restituet passus? O pretiosum & sic inaniter elapsum tempus! Judex octo mensibus differt, octo dierum spatio determinabilem litem: minister octo annis remoratur petitionem octo horis expediendam. Et militis sanguis, orphani lachrymæ, viduæ paupertas, afflictio, confusio, tot miserorum desperatio *Quid?* Christus sibi fieri asseruit quod illis fit: & in nullo meliùs quàm in illo terribiles unius dilationis effectus videri possunt.

Tribus horis oravit Christus in horto, quibus eâdem super propositione ternas fecit petitiones, ad nullam earum accepto responso. Et quomodo hoc sensit, quidve illi proptereà accidit? tantus illum invasit dolor, tristitia, agonia, ut omnibus ex venis sanguinem sudârit: *Factus est su-* Luc.
dor eius sicut gutta sanguinis de- 22. v.
currentis in terram. Tota Chri- 44.
sti triginta trium annorum vita continuum fuit heroicæ patientiæ exercitium: sed nec labor ullus, nec dolor ipsi sanguinis guttas expressit, nisi tertiò iterata petitio sine responso. Quod si trium horarũ petitio sine respon-

so sanguinem exprimit homini Deo: quid in Homine homine tot orationum repulsarumque anxi efficiens, eòq; amplius, quò magis
Matth. 26. v. 39 est homo? Petitio Christi (*Pater si possibile est*] præsupposito patris decreto, ipsiusq; præsentiâ Christi, de objecto erat impossibili. Et, si, non responsum fuisse ad impossibile unum, tanti constat, non responderi (quod quandoq; contingit) ad quippiam ex omnibus, quantum affliget? Quod sentiendum vel maximè in eorum negligentiis, quibus ex officio respondere incumbit: & consequentia inde damna sunt publica. Nonne Reipublicæ utilius foret sanguinem fundi in bello, qui sudatur in petendo? quod ipsum hoc evenit casu. Si Christus sanguinem non sudâsset in horto, plus effundere habuisset in Calvario: effundendus enim illi fuisset effusus, & ultrà etiam in horto sudatus. Si venæ sanguine suo evacuarentur sollicitando, cuinam remaneret sanguis pro conflictu? nec sanguis remanet nec animus, nec alacritas: perduntur omnia. Christus orare cœpit & petere in horto, simulque cœpit, quid? *Cœpit pave-*
Marc. 14. v. 33 *re, tædere, contristari, & mœstus*
Matth. 26 v. 38 *esse.* Idem generosissimo Capitaneo, animosissimo militi contingit in aula. Miles vadit ad bellum, secum ferens tria, alacritatem scilicet animum, & affectum; Ex bello redeunti ad petendum, præfata tria vertuntur in contrarium: alacritas in tædium, *Tædere.* Animus in pavorem, *Pavere.* Affectus in mœrorem, *& mœstus esse.* Et cuinam hujusce tam damnosæ metamorphoseos culpa imputanda? Dilationibus, suspensionibus, irresolutionibus, hodie, cras, perendie, & vestris nunquam venientibus *Quando.* Et facitne sibi conscientiam de damnis istis quispiam eorum qui causa existunt? Sciant tamen (quamvis hoc scire nolint) agnoscantque veritatem (quamvis decipi parati) non unam sibi sed geminam incumbere restitutionem; unam particulari, & alteram Reipublicæ debitam. Particulari, quia servivit: Reipublicæ, quia deinceps non erit, qui servire velit. Dicetis forsan, ad expediendos tot & tantos non suppetere media: Hanc prætensam exspectabam excusationem. Ast replicant illi, suppetere pro quibus vultis, at deficere pro quibus non vultis habere. Ego hoc non dico: quia non credo. Sed si non est unde, quare non dicitis non esse? quare illos suspenditis, quare consumitis, & à seipsis consumi patimini? Vacat responso hæc quæstio: quamvis enim non affli-

affligendi prætendentes videatur esse remedium, gravius ipsos affligit dilatio & suspensio, quàm afflictura foret veritas. Eodem hoc habemus loco.

Christum in maxima petitionis suæ afflictione constitutum è cœlo confortavit Angelus: *Apparuit*
Luc.22. *illi Angelus de cælo, confortans eum.*
v.43. In quonam verò hæc consistit confortatio, si responsum fuit ut biberet calicem, quem Christus transferri orabat? In hoc ipso fuit confortatio. Quamvis enim non responderit expediendo, respondit tamen veritatem dicendo. Ecce quantum præstat veritatem hominibus ostendere, quàm differre & suspendere. Dilatio & suspensio agonia fuit Christo: veritas verò confortatio. Dilatio sine expeditione duplex est malum: veritas sine dilatione, malum est temperatum bono. Nam si non datis mihi quod peto, liberatis me ab eo quod patior: liberatis me à suspensione, sollicitudine, deceptione, domus meæ absentiâ, aulâ & expensis: liberatis me à nomine & indignitatibus sollicitantis, vestro tribunali, vestris gradibus, vestris apparitoribus: denique à vobismetipsis. Hoccine videtur parum? Si itaque unâ veritate suo tempore datâ homines nulli remanent querulosi, regimen evadit honoratius, Rex magis amatus, regnumque rectiùs administratum: quare pauperi prætendenti veritas involvatur, qui quò diutiùs differtur eò magis depauperatur? deficientibus mediis pro expeditione, nunquid sufficit unum *Non* trium literarum pro insinuanda veritate? Eritne meliùs ipsum experiri veritatem, jam perditum, vestramque fraudem perditionis ipsius esse causam? Vultisne ipsum spe falsâ & exspectatione sustentare, quia plus prosunt exspectantes, quàm veritatem scientes? si quod negatis, illi dare nequitis, quis illi restituet quod illi perditis? Heu restitutiones! heu conscientiæ! heu animæ! heu examina! heu confessiones! Hæc ultima sit admiratio: nec enim laudo nec condemno, sed tantùm admiror cum turbis: *Et admiratæ sunt turbæ.*

§. X.

Ex toto hoc discursu evidentèr (ni fallor) colligitur, multos in mundo dari scrupulos, de quibus aut nullus aut rarus fit scrupulus: Dari confessiones in quibus loquitur mutus, nec tamen exit diabolus. Suppositâque peccata omnia confitendi obligatione, ipsas etiam confiteri oportere confessiones

ſiones. Grande malum eſt remediis non curari: eiſdem verò infirmari, longè majus malum eſt. Et ſi infirmamur remediis, quid tandem remedii reſtat? Remedium eſt, ut ab ipſis homo curetur remediis; ſicuti curatur ab infirmitatibus. In hoc verſamur caſu. Peccati remedium eſt confeſſio: ſed ſi confeſſiones meæ (pro eò ut me à peccatis liberent) pro infelicitate meâ iiſdem me magis gravent, non aliud reſtat remedium, quàm duplicare remedium, ipſas confeſſiones veluti peccata confiteri. De relapſis inquit Tertullianus, quod pœniterent de pœnitentia: & de contritione contererentur. Si mali conteruntur de contritionibus, qui boni eſſe debent & volunt, quare non confiteantur confeſſiones? Hiſce illud faciendum pro certitudine; aliis propter dubium: cunctiſque pro majore ſecuritate eſt conſultum.

Ut hæc confeſſionum confeſſio ſit talis, ne iterare ſit opus: in omnibus præſens hoc Chriſti in dæmonii muti ejectione exemplum venit imitandum. Primò,
Luc.11. *erat ejiciens*. Omnia alia miracu-
v.14. la Chriſtus fecit in inſtanti: ejectionem dæmonis moroſè & per temporis ſucceſſum peregit. Sic primò requiritur competens omnibuſque aliis negotiis curiſve vacuum tempus, ut huic graviſſimo omnium negotiorum negotio vacet totus, *Cum accepero tempus ego* Pſalm.
juſtitias judicabo. Quòd ſi Deus ad 74. v.3.
examinandas dijudicandaſque gubernatorum conſcientias tempus ſe accepturum inquiat, quomodo ipſi rerum adminiſtratores cõſcientias ſuas excutere, examinaque ſua niſi ad hoc accepto congruo tempore dijudicare queunt? dicit aliquis ſic ſe occupatum ut nihil ſibi temporis ſuperfluum. Audiat quæſo hujuſmodi, quid dicam. Sufficit tibi tempus pro luſu? ſuppetit tibi tempus exſpatiandi ad villam? ad converſandum animi ergò cum aliis? Suppetunt tibi denique tempus & tempora pro tam exigui momenti oblectatiunculis? & ritè diſponendæ & inſtituendæ confeſſioni deeſt tempus? Si nullum aliud tibi ſuppetat tempus, ipſum officii, tribunalis, conſilii, huic negotio conſecretur: tempus quod meliorando officio impenditur, eidem non ſubtrahitur. Sed abbreviando rationes quæro: caſu quo jam febri corriperemini malignâ (quod omninò poſſibile) nunquid præſcindenda forent omnia ad ſuccurrendum animæ? Ità planè. Quod ergò faceret febris, cur hoc ratio non facit? Quod in infirmitate faceret metus & falſa contri-

tio,

tio, quare hoc in sanitate sincera non facit confessio?

Accepto jam (quacunque vi aut pretio accepto) tempore sequitur Confessarii electio. Operatus hoc miraculum

Luc. 11. fuit Christus, *Erat IESVS ejiciens dæ-*

v. 14. *monium*, Confessarius vices agit Christi: & futurum Dei hominis vicarium oportet multum esse hominem, mul-

Eccles. tumque habere Dei. *Non confundaris*

4. v. 35. *peccata tua confiteri: & ne subjicias te omni homini pro peccato* inquit Spiritus Sanctus: nolite erubescere vestra confiteri peccata: sed attendite, ne ea confitendo vos cuilibet subjiciatis homini. Si corporis sanitatem (quæ caduca tandem & temporanea) non cuilibet credatis medico: animæ salutem ex qua dependet æternitas quare cuilibet crederetis Confessario? Indocto, nullatenus est committenda: sed tamen, nec solummodò esse doctum sufficit: sed & timoratum esse oportet, qui sciat animam dirigere vestram, timeatque perdere suam. Judas Principibus Sacerdotum suum confessus est peccatum,

Matth. *Peccavi tradens sanguinem justum.* Et

27. v. 4. quid illi responsum? *Quid ad nos? Tu Videris.* Ecce quales Sacerdotes, qui nec suam nec confitentis sibi pœnitentis attendebant animam! eligendus vobis est Confessarius, qui tantùm de vestra quantùm de sua sollicitus sit conscientia. Sufficitne doctum esse & timoratum? Non. Oportet insuper esse cordatum. Ea est mentis humanæ pusillanimitas, ut etiam in tribunali Christi Magnates tanquam Magnates attendant; respiciantque conditionem: ubi adulari nulla cogit necessitas. Philippus Secundus Hispaniarum Rex in venatione constitutus extemporali indigebat sectione venæ: deficiente alio, chirurgus ex proximo vocatur pago. Interrogatus à Rege, sciretne cuinam venam esset secturus? Respondit, Homini: Magnus ille Rex hominem æstimans pro merito, eum deinceps suo mancipavit servitio. Ab hujusmodi hominibus curandi sunt Magnates in anima & corpore, ab hominibus scilicet, qui Regem minuunt ut hominem. Ad hujus hominis, proindeque ad Dei pedes positus mutus loquatur tam veracitèr, tam integrè, tam distinctè quod confessus aut non confessus est: de propositis factis vel non factis: de satisfactione impletâ vel neglectâ &c. ut simul & semel dæmon exeat foras. Et hoc fiat cum adeò seria omnium præteritorum peccatorum detestatione: cum tam firmo emendandi proposito: cum tam vero & cordiali intimo ob Deum infinitè amabilem & super omnia amatum offensum dolore: ut non solùm dæmon exeat pro semper nunquam reversurus: sed jam ejectus sit ex anima quando loquitur mutus, *Et cum ejecisset dæmonium, locutus est mutus.* Amen.

SERMO

SERMO
DE
Sanctissimo SACRAMENTO
Exposito in Ecclesia S. LAURENTII in Damaso, Romæ in Bacchanalibus Anno 1674.

Tentat vos Dominus Deus vester : ut palàm fiat, utrum diligatis eum, an non? Deut. 13.

§. I.

Majus, ô Tiberis, in splendidis littorum tuorum habitaculis, hisce diebus spectaculum conspicis: quàm olim tentante Christum diabolo, Jordanis in deserti sui solitudine vidit. Ibi enim Deus visus fuit tentatus: hîc verò Deus videtur tentans; *Tentat vos Dominus Deus vester.* Majus, ô Roma, hisce diebus in tuis foris, templis, & palatijs conspicis spectaculum: quàm olim in tuo cruento vidisti amphitheatro quando feris objecti fuêre Neo-Christiani. Ibi enim tormentis mortibusq; probabatur fides: hîc verò ludos inter & oblectamenta probatur amor. *Vt palàm fiat, utrum diligatis eum, an non.*

Terribilis dies iste, & terribilis temporis concursus. Aliis temporibus, totiusq; curriculo anni, tres sunt tentatores hominum: hisce diebus dantur quatuor, quartusq; major & potentior omnibus. Tempore alio tentat mundus, caro, & diabolus: hisce diebus non solùm tentat mundus, caro, & diabolus, & quidem fortiùs quàm unquam aliàs, verùm etiam nos tentat Deus: *Tentat vos Dominus Deus vester.* Quamnam quæso ob causam putatis Deum suis egredi sacrariis, nisi ut ipse etiam publicarum tentationum tempore tentet? Tres tentatores semper quidem, ut inimici, sed non semper ut inimici aperti tentant:

tant: hisce verò diebus, dum monstrosis adeò faciem obtegunt larvis, mundus, caro, atque diabolus facie tentant retectâ; hinc eodem tempore se Deus palàm, ad publicè etiam tentandum ostendit. Quo verò fine? non ut tentando nostros adjuvet inimicos: sed amicos suos probet & manifestet, *Vt palàm fiat, utrum diligatis eum, an non.* Hæc propositorum verborum naturalis est proprietas: hæc non minus propria erit discursus mei materia. Deus tentator, Roma tentata; amantes Deum aut non amantes, publicè cogniti. Tria sunt puncta, quæ tamen brevitatis studio ad unum reducemus. Exordiamur.

§. II.

T*Entat vos Dominus Deus vester*, Deus nos tentat? Deus tentator? verbum stupendum, tremendum, nec non indignum superficie tenùs & indecens! Deum verò tentatorem non tantoperè miror: sed esse tentatorem in sanctissimo Sacramento? hîc perplexitas, hîc stupor. Nonne sanctissimum Sacramentum est thorax ille validissimus, quo nos contra tentationes Deus obarmat? Nonne consecrata hostia geminum, humanum simul & divinum est scutum, quo Ecclesia propugnatur? Et nos sine pietatis scandalo dicere audeamus, Deum, nos tentandi hoc velut instrumento uti? *Tentat vos Dominus Deus vester!* Hisce diebus sic est.

Tumultuabatur populus contra Moysen in deserto, tumultusque erat bacchinalitius, *Vtinam mortui essemus in Ægypto, quando sedebamus super ollas carnium!* Exod. 16. v. 3. Ægyptus, gentilitatis memoria, gustus atque appetitus depravatus, gulæ intemperies, denique caro. Sedandæ rebellioni, & refrænandæ brutalis appetitus inordinationi, ecce quid fecit Deus? *Dixit autem Dominus ad Moysen, ego pluam vobis panes de cœlo*, Exod. 16. v. 4. q. d. Moyses, non est bonum ut populus meus recordetur Ægypti, & eorum quæ habebat vel quibus delectabatur quando vivebat inter Gentiles: ego dabo illi panem de cœlo. Ità ut prima origo Mannæ, & prima institutio Sacramenti in figura, fuerit ad tollendum appetitus & consuetudines quas vocatis Bacchanalia; & ad eradicandum è suo populo memorias reliquiasque Gentilismi, quæ hodiedum adhuc inter Christianos hisce diebus continuantur. Benè, Sed, aliumne adhuc Deus populo suo manna ministrando finem habuit & scopum? Imò verò. Non solùm dedit illi manna ad abstrahendum

hendum ab illo vitio: verumetiam ad illum tentandum. *Ego pluam vobis panes de cælo: egrediatur populus & colligat: ut tentem eum, utrum in lege mea ambulet, an non?* Hic, dati populo Manna, fuit Deo secundarius scopus & finis. Primus pro remedio: secundus pro tentatione. Primus ad populum suum à prophanis Ægypti consuetudinibus abstrahendum: secundus ad eundem populum tentandum & probandum, utrum obediret & amaret Deum, an non. *Ut tentem eum, utrum ambulet in lege mea an non*; qui in propriis terminis verborum nostrorum est finis; *Tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fiat, utrum diligatis eum, an non.*

Habemus nunc Deum tentatorem, tentatorem in Bacchanalibus, & tentatorem in Sacramento: necnon finem tentandi nos hoc tempore, & hoc quidem mysterio, non esse alium quàm nostrum probare amorem. In quonam verò consistit hujusce tentationis energia, hujusce dubii examen, & hujus denique probationis verificatio? In hoc ut cognoscatur palamque fiat, utrum in nobis plus valeat fides quàm *Visus*: utrum delectationem visi, non visi amore relinquamus. Eandem prosequendo historiam, ad desertum revertamur.

Non multis post diebus malè assuetus & rebellis Populus, in eandem seditionem relapsus, ollarum Ægypti vilissimorumque esculentorum quæ delitias reputabat recordatus, præ fastidii magnitudine dicebat; *Anima nostra nauseat super cibo isto levissimo.* Num. 21. v. 5.
Hic est locus unus, è sacræ scripturæ locis intellectu difficillimis: Manna etenim (ipsâ attestante Scripturâ) omnium escarum in se continebat saporem, *deserviens uniuscuiusq; voluntati*, inquit Scri- Sap. 16. v. 21.
ptura, & David, *omnem escam abominata est anima eorum.* Quod si Psalm. 106. v. 8.
manna omnes in se continebat sapores, quomodo generare poterat fastidium? fastidium illud non ex nimia ciborum ingestione, nec ex famis, orexisve comedendi oriebatur defectu; eodem etenim tempore ollas suspirabant Ægypti. Si ergò manna, non solùm de disco in discum, verùmetiam de bolo in bolum variare poterat sapores, Hebræique comedentes abundantiori, magisq; exquisitè, quàm illa Pharaonis, instructæ assidebant mensæ, & simul omnium aquatilium, volatilium, ac in terra nascentium & viventium sapores habebant conjunctos, quomodo non abigebant nauseam unius, commutatione & varietate alterius? Casu quo quis mihi diceret,

ret, præstantis adeò edulii delicias, tam grosso paulò ante servilis populi palato non convenisse, proindeque ingeminâsse, *in mentem nobis veniunt cucumeres & pepones, porri, & cepæ & allia*: agrestium horum ruraliumq; aliorum quorumcunque victualium sapores etiam manna continebat; Unde ergò hujusce fastidium & nausea? Docti utique multas hujus dubii legerint resolutiones: sed me vobis literalem & veram daturum spero. Dico ergò, mannæ fastidium non fuisse in palato, sed oculis. Quod Judæi gustabant totum erat quod appetebant: sed quod videbant & aspiciebant solummodò erat manna. Manna in prandio, manna in cœna, manna hodie, manna cras, manna semper: & quia varietas ac diversitas tota erat pro palato solo, & non pro oculis: hinc oculi fastidiebant. Non est hæc expositio mea, sed propria oris eorum confessio: dicunt enim illo ipso textu, *Nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi Man*. Et quoniam nihil videbant præter manna: idcircò illis stomachum movebat & nauseam, & in Ægyptum revertendi excitabat desiderium.

Num. 11. v. 5.

Num. 11. v. 16.

O divinum manna, & panis verè cœlestis! omnes sapores, animæque nostræ delicias hisce accidentibus contineri, credimus & confitemur, sed *Anima nostra nauseat super cibo isto: quia nihil respiciunt oculi nostri nisi Man*. Hæc quondam fuit tentatio, quâ Deus Populum Israëliticum in manna tentavit, *ut tentem eum*: hæc hodie est tentatio, quâ Deus populum Catholicum tentat in Sacramento. *Tentat vos Dominus Deus vester*. Hebræos (solo Moyse paucisque asseclis exceptis) Christianos (Moyse altero, & paucis genuinis ejusdem asseclis exceptis) omnes tentatione victos cernimus: omnes etenim profanis mensis & abominationibus Ægypti magis, quàm hoc cœlesti pane delectantur. Huius tantæ injuriæ in his & aliis causa est eadem. In Hebræis, quia non videbant nisi manna: In Christianis, quia non apparent nisi candida ista accidentia. *Nihil respiciunt oculi nostri nisi Man*. O fidei imbecillitas! ô cœcitas! ô tyrannis humanorum oculorum! hisce diebus tentat Deus, tentat mundus: utraque tentatio laqueum prætendit oculis: illa verò Dei oculis clausis: hæc autem mundi oculis apertis. Deus, suâ præsentiâ velatâ: mundus verò tentat publicis præsentationibus & spectaculis, quemadmodum verò istæ repræsentationes oculis palàm objectæ, hæc autem

NB. Card. Barberinus est hujus devotionis institutor, & alter Moyses.

tem præsentia oculos fugit: loco ejus, ut firmitas fidei de oblectamentis & deceptionibus visus triumphet, triumphat tyrannis visus de obligationibus fidei. Quod si Christus velamen quo tegitur retraheret, subitò in hac Ecclesia appareret transfiguratio Thabor, totaq; Petri civitas cum eodem exclamaret, *Bonum est nos hic esse.* Ast Christus æqualibus mundum armis debellare detrectat: prodit in campum oculis nostris inaspectabilis: fidem etenim & amorem nostrum probaturus venit. *Vt palàm fiat, utrum diligatis eum, an non.*

§. III.

NOtatu planè dignum, quod exclamante Petro, *Bonum est nos hic esse*, Evangelistæ ipsum extra se fuisse asserant: *nesciens quid diceret.* Semper cum Christo esse desiderat, & est extra se? Ego potiùs affirmarem ipsum nunquam fuisse magis intra se, quàm quando cum Christo esse desideravit. Ut quid ergò fervor & amor Petri talem meruit censuram? Quia cum Christo se futurum dicebat, ipsius gloriæ clarè intuitus splendorem: cum dicendum hóc fuisset, ipso nube tecto. In theatro Thabor duæ diversæ planè, successivè exhibitæ sunt scenæ. In prima, solis instar splendentis radiisq; coronati Christi majestas manifesta apparuit, *Resplenduit facies ejus sicut Sol*: In secunda, nubes descendens totam istam obscuravit gloriam, Apostolorumq; oculos perstrinxit. *Nubes obumbravit eos.* Quid nunc Petrus? Nihil. Jam tempus aderat dicendi; *Bonum est nos hic esse.* Velle enim esse cum Christo, cum plena sua gloria apparente, nec fides, nec amor est, nec capite Ecclesiæ digna cogitatio: hinc eadem illa nubes quæ visus obvelaverat sensum, eidem mox fidei sensum retexit, nam sequitur; *Et ecce vox de nube dicens: ipsum audite.* Veræ fidei probatio, & veri amoris excellentia non est, sequi solem omni suo splendore radiorumque suorum pompâ coruscantem: sed oculis sese subducentem, obscurum, & nubibus opertum. Ecce idipsum in speculo naturæ. Flos ille, cui solis sphœra imposuit nomen à Græcis vocatus Heliotropium, cum perpetuo motu immobilis, amicum sibi Planetam sequi nunquam desinit & comitari. Sole orto, veluti salutabundus inclinat, cum ascedente se erigit, in suo Zenith existentem contemplatur erectus, cum descendente sese rursum demittit: vergenti deniq; ad occasum veluti valefacturus denuò profundè inclinat. Ingens sanè naturæ porten-

Matth. 17. v. 2.

Matth. 17. v. 5.

rentum! ingens amoris excellentia! in quonam verò consistit maxima vis hujus excellentiæ? illud expendit Plinius, & cum tam admiranda, sicut ipsamet ejusdem est floris, reflexione detexit; Heliotropii miraculum, sæpiùs diximus cum Sole se circumagentis, etiam nubilo die: tantus sideris amor est. Miraculum est & prodigiosa excellentia, quod flos ille Solis amans, sine motu locali, illum veluti in rota, cursum comitando sequatur: maximum verò miraculi hujus admirabile, & excellentissimum hujus excellentiæ est [inquit Plinius] quod non tantùm Solem clarè rutilantem, verùm etiam nubibus opertum sequatur & comitetur, *etiam nubilo die: tantus sideris amor est*. Sed à schola naturæ, transeamus ad scholam gratiæ, visuri num similis flos ibidem detur. Moyses actus desiderio videndi Deum, faciem sibi ostendi petebat, *ostende mihi faciem tuam*: responsum accepit, illud esse impossibile in hac vita, *Non videbit me homo & vivet*. Quid Moysen facturum fuisse putatis auditâ hac veritate? ipse quidem hoc non commemorat in sua historia, sed illius vice S. Paulus gravissimè insinuat: *invisibilem tanquam videns sustinuit*. Moyses credendo Deum invisibilem illius fuit præstantiæ, ut illud faceret non videndo, quod facturus fuisset illo viso. Quid ergò, viso Deo, Moysi fuisset faciendum? directis, defixisque in eum oculis, absque omni deflexione standum fuisset. Quod ergò faciendum fuisset videndo, idipsum præstitit non viso, *invisibilem tanquam videns sustinuit*.

Plinius — *Exod. 33. v. 13.* — *ibid. v. 20.* — *Heb. 11. v. 27.*

Hoc modo Moyses suum probavit amorem: vultq; Deus nos hisce diebus ut amorem nostrum similiter ostendamus: *Vt palam fiat, utrum diligatis eum*. Divinus ille Sol nube se tegente se ostendit invisibilem, ad probandum, utrum tantundem in nobis valeat fides, quantùm visus: & utrumnam sic adhæreamus & comitemur non visum, ac si videremus. Qui sic fecerint, naturalem Heliotropii, supernaturalemq; Moysis excellentiam pro amoris sui symbolo jure sibi poterunt vendicare: eritque corporis ac animæ æqualitèr discreta intentio. Corpus, Heliotropium Soli nubilo obversum: Anima verò ad literam S. Pauli *Invisibilem tanquam videns*. Nemo se Christum amare arbitretur, qui invisibilem ejus præsentiam omni viso visibilique in mundo non anteponit: ibi ad videndum, hic ad non videndum invitamur. Veri etenim amoris

 proba-

probatio non in visum, sed non visum amando consistit: amare & videre beatitudo est; amare & non videre Amor est, quod ipse mundus confitetur. Quisnam totus amoris ornatus? Vos illum nudum pingitis sicut veritatem, talem quippe oportet esse, si amor est: quis igitur omnis ejus ornanatus? nihil aliud quàm velamen: *velatus & nudus.* Ubi oculorum deficit usus: amor sese detegit. *Vt palam fiat, utrum diligatis eum.*

Nunc licentiam à vobis peto, examinandi quendam Isaiæ locum quotidie ex pulpito resonantem, mihi verò occultum & novum. Prout omnes nôrunt, Isaias vidit illos Seraphim, & quod meum effugit captum, est, quod isti Seraphim assistentes Deo, Deum non videbant. Assistebant Deo, nam stabant ante Thronum Dei: *Seraphim stabant super illud.* Non videbant Deum, alarum enim interpositione oculos proprios, & ipsius Dei faciem velabant: *Et velabant faciem eius.* Hîc perplexitatis meæ cardo vertitur; cuperemque à doctis discere, quinam sint illi Seraphim Deo assistentes, nec tamen Deum videntes. Certum est, & de Fide, quod Angelici spiritus faciem Dei semper contemplentur, *Angeli eorum semper vident faciem Patris, qui in cælis est.* Seraphim non solùm sunt Angeli; verumetiam supremæ Hierarchiæ Angeli supremi: Ergo etiam certum est, Seraphinos omnes visione sublimiore, magisq; immediatâ, quàm omnes Angelos reliquos Deum intueri. Quales sunt ergò Seraphini isti, qui Deo assistentes, Deum non vident? Auditores mei: Seraphini isti non intuentur Deum: ast ego istos contueor Seraphinos. Dicite mihi, omnes quotquot in hanc Ecclesiam ad adorandum & comitandum Christum in hoc Sacramento velatum confluxistis, assistitisne Deo in hoc throno? Ita. Videtisne Deum? Non. Isti itaque sunt Seraphini, qui Deo assistunt, & Deum non vident: non sunt Seraphini cœlestes, sed Seraphini terrestres: non sunt Seraphini Angeli: sunt Seraphini homines. Quia verò isti Seraphini non ad videndum sed assistendum veniunt: hinc ipsæ alæ, quibus feruntur, ipsos sistunt simulque velant, *velabant, stabant, velabant.* Hoc modo hanc Isaiæ visionem interpretantur ex PP. Græcis S. Cyrillus: & è Latinis S. Hieronymus: ast ego nullum alium Expositorem volo, quàm ipsum textum. Dico visionem illam non fuisse in cœlo, sed in terra: juxta quod textus illud asserit: *Plena est omnis terra gloriâ eius.* Dico, locum terræ esse Ecclesiam, dicente

Isaia 6. v. 2. — *ibid.* — *Matt. 18. v. 10* — *Isaia 6 v. 3.*

dicente textu; *Et ea quæ sub ipso erant, replebant templum.* Dico, in hoc templo visum oculorumq; usum fuisse impeditum, attestante textu, *Et domus repleta est fumo.*

Isaiæ 6. v. 1.

ibid. v. 4.

Verùm enim verò si hi vocati Seraphini in hac terra, in hac Ecclesia, in hac Dei invisibilitate assistentes, sunt homines: quare Isaias eos non tales, nec Angelos, nec Archangelos, nec Cherubim, sed Seraphim appellat? propter idipsum: Deo enim assistunt, Deum non videntes. Seraphini sunt illi spiritus ardentes, quibus amor Dei nomen imposuit: inter omnes etenim, & super omnes Hierarchias plus cæteris omnibus Deum amant: Quia verò amare Deum, eique assistere absq; intuendi circumstantiâ evidentissima est probatio, maxima excellentia, & gradus sublimissimus quem amor potest assequi: hinc illos Propheta nuncupat Seraphinos, sed oculis velatos.

Ignoscite mihi cœlestes Seraphini. Vos ibi habetis nomen, & hîc est amor: vos ibi assistitis & amatis, sed videntes: nos hîc assistimus, amamus, & non videmus. Unica ista est gloria terræ, Deoq; propria. Propria terræ, *Plena est omnis terra:* amare etenim non videndo Deum, est gloria, quæ in cœlo nec est, nec fuit, nec unquam erit: Propria Deo: *Gloria eius.* In cœlo enim Deus gloriam donat, hîc illam recipit, hæc est vis, *Eius.* In cœlo Deus impertit gloriam Beatis: in terris, vos illi assistentes gloriam datis Deo. In cœlo Deus gloriam impertit Beatis, nam se præbendo aspectabilem & ad amorem provocando Beatos facit gloriosos: vos in terra, gloriam datis Deo: amando etenim non videntes, illum glorificatis. In cœlo Deus est Glorificator, Beatiq; glorificati: In terra vos estis glorificatores, Deus Glorificatus & Gloriosus. *Plena est omnis terra gloriâ eius.* tantum inter amandum non videndo, & amandum videndo intercedit discrimen.

Quandoquidem hisce diebus, Christi est intentio tentare amorem nostrum & probare, *Tentat vos Dominus, utrum diligatis eum, an non:* idcircò nostræ sese fidei & non nostris se ostendit oculis; non majestate & gloriâ conspicuum, sed invisibiliter armatum. Generosus ille Heros David cõsuluerat Deo, ut si omnia vellet vincere & ad se attrahere, suo se decore & pulchritudine indueret, & faciei ipsius splendor gladii vices ageret, *accingere gladio tuo super femur tuum potentissime: Specie tuâ & pulchritudine tuâ intende, prosperè*

speré procede, & regna. Sed quemadmodum David non accepit arma Saulis: sic nec Christus arma Davidis. Mundus nobis illiciendis publicum splendidumque exhibet theatrum, omnibus quæ novitas ingeniumque adinvenire sufficiunt gratis & delectabilibus instructum: Ille ècontrario istis sub velaminibus omnes pulchritudinis suæ thesauros abscondit, confidens de fide nostrâ & amore, invisibilem sese à nobis adorandum, & non viso assistendum, latentem & opertum non tectè amandum: *Vt palàm fiat, utrum diligatis eum, an non.*

§. IV.

HÆc Auditores est tentatio, quâ nos tentat Deus, generositate, magnificentiâ, & amoroso tam supremi tentatoris pectore digna. *Tentat vos Dominus Deus vester.* Nostrâ nunc interest, vel resistere tentationemque vincere, vel succumbere; vel ex vulgi esse multitudine qui ex fragilitate vel abjectione animi sequitur mundum: vel de generoso & verè Christiano eorum numero, qui suas mundo relinquentes stultitias, sequuntur & assistunt Christo & palàm hisce diebus faciunt se amantium numero jure accensendos; *Vt palàm fiat, utrum diligatis eum, an non.* Tota tentandi, vincendique ratio consistit in uno Ita, vel Non; vel videre vel non videre: vel amare, vel non amare. Hucusq; *Vtrum diligatis eum, an non*, est problema: Vos & oculi vestri id solvetis. Prolixè quidem & libenter pro una alterave parte disputarem: sed quia temporis angustia id non patitur, jam disputatum & in scriptura dissolutum, nec non prodigiosè repræsentatum vobis proponam; ad ripas igitur Jordanis revertamur.

Arca testamenti Jordanem ingressa, mox fluminis aquæ in duas partes sunt divisæ. Pars superior velut extatica, & ad præsentiam arcæ attonita, retrogressa substitit, hoc modo remanens immobilis. Pars inferior, inclinatione naturali & fluminis agitata impetu non subsistens, in mare defluxit. Famosa hæc historia, hisce diebus revertentibus annis Romæ repræsentatur. Arca testamenti, quâ magnificentia majestasque Dei continebatur, est divinissimum Sacramentum; Jordanis divisus, non est Tiberis, sed Tiberis civitas suos similiter torrentes habens & divisiones. Pars superior reverenter ad arcæ subsistens præsentiam, sunt qui assistunt illumque Dominum comitantur: Pars inferior quæ ad mare se recipit, sunt

qui

qui non comitantur sed deserunt, & quasi cum torrente, quò Mundus invitat, abripiuntur. Huius notatu dignæ differentiæ intuitu, David flumen alloquitur dicens: *Quid est tibi mare quod fugisti, & tu Jordanis, quia conversus es retrorsum?* Jordanis quietus, Jordanis fugitivus. Quænam est ista divisio, quæve tam diversa resolutio? Quæ stas, quare stas? & Tu fugitiva, quem fugis? Quodsi eadem est causa, fluvius idem, eadem utriusque natura, quare tam contrarii sunt motus? Pro parte superiore & subsistente Jordanis, respondet David, quod Urbanitatis officiique ergò substiterit; quia recognoscens præsentiam Dei Jacob, reverentiam exhibuit arcæ. *A facie Domini, à facie Dei Jacob.* Arca vocabatur facies Dei, ob specialem præsentiam, quâ Deus invisibiliter in eâ residebat. Unde similiter sequitur, hunc Davidis Versum (prout nos intelligimus) de transitu Jordanis venire intelligendum: nam in transitu Maris rubri non aderat Arca. Sed si dicere sufficiebat, Jordanẽ â facie Dei substitisse, quare Propheta adjungit nominatim, Deum istum fuisse Jacob, *à facie Dei Jacob?* fueritne fortè factum differentiæ ergò inter Deum Verum (qualis erat Deus Jacob) & Deos fictitios & fabulosos quos variis sub figuris illo tempore adorabant Gentiles? Verè, Auditores, qui hic præsens venerabundus huic non assistit Arcæ: vel non credit ibi adesse Deum, vel habet alios Deos falsos & turpes, quos magis amat & adorat. Sed hoc non solum est mysterium: nec sola hæc Jordanis fuit præstantia. Notat Glossa in hoc Textu, Prophetam non dixisse, *à facie Dei Israël: sed à facie Dei Jacob.* Hic Patriarcha duo habebat nomina, unum scilicet Jacob ab hominibus impositum: alterum â Deo datum, scilicet Israël. Quare nunc, hoc casu, se Deus non vocat Deum Israël, sed Deum Jacob? Magno hoc non vacat Mysterio. Jacob, id est, luctator: Israël, Deum videns: Quia verò Deus invisibiliter erat in Arca, Jordanisque Deo substitit invisibili: hinc Deus non se vocat Deum se videntis, Deum Israël: fuit etenim honoratus non visus. Cum majori itaq; mysterio, majoreq; Emphasi, Deus Jacob, id est, Deus luctatoris vocatur: Jordanis etenim moli resistendo aquarum, impetumque refrenando torrentis, contra præcipitem propriæ naturæ inclinationem fortitèr luctatus eam gloriosè devicit: ità ut in hoc Jordanis miraculo

Psalm. 103. v. 6

Psalm. 103. v. 7

Glossa.

duæ concurrerint circumstantiæ, quas necessariò oportet concurrere in illis, qui Christo hisce diebus, in Sacramento assistunt. Prima, instar Jacob luctari, & naturalis inclinationis trahentem ad sequendum torrentem vincere impetum; Secunda hic sistere & assistere immobiliter Deo: sed non viso tanquam Deo Israël: sed Deo invisibili, tanquam Deo Jacob.

In hunc modum respondit David pro superiore Jordanis parte, quæ arcam reverita, substitit. Pro parte verò inferiore, quæ ad mare fugiens ipsi tergum obvertit, quia tam irrationabilis, tam præceps, tamque fœda fuit actio, cum stupore & indignatione, quare Deum fugeret, reprehendit & improbavit, *Quid est tibi mare quod fugisti?* Sed si erat flumen, quare illud appellat mare? Et si erat Jordanis, quare non vocat Jordanem? Nomen illi sublatum & datum, utrumque censuræ, quam merebatur, fuit declaratio. Flumen in mare decurrens suum vadit quæsitum interitum: ibi & nomen perdit & esse, non enim jam est flumen, sed mare: ità irreverens pars Jordanis, tergum arcæ obvertens, suum naufragium quæsivit & pœnam. Posito hanc sufficere rationem, cur Propheta ipsi Jordanis nomen negaverit: illud nihilominùs magno fecit mysterio, luculentissimo documento, necnon reprehensione eorum, qui illum hisce diebus imitantur. Iordanis, tantundem est, ac fluvius judicii: Et quâ ratione illius pars una tali poterat esse nomine digna, tam præceps, tam furiosa, & sine judicio ad sequendum naturæ impetum ac consuetudinem, ut coram arcâ Dei subsistere detrectârit fugiens à facie ejus? Doctos se modò discretosq; glorientur, ab eadem se separantes & fugitivi præsentiâ, ad videndum & suâ præsentiâ approbandum horum dierum stultitias, quibus mundus magis quàm unquã suum perdit judicium. Et si clariùs intueri desideratis, quàm à judicio ista remota sit resolutio, eam mecum sub aliâ ejusdem fluvij considerate allegoriâ, ipsiusmet Prophetæ verbis me loquentem audite. *Quid est tibi mare quod fugisti?* O fluvie præceps & infelix, à furia Torrentis abripi te passe, & ab arcæ præsentia fugitive, edicito, à quo fugis, & quare? & quid tibi mali Dominus à quo fugis irrogavit quod ipsum fugias? à Deo qui te quærit, qui ad sanctificandum te personaliter venit: qui (cùm sis ex Amorrhæis) te suum facere cupit; qui à gentilitatis servitute in libertatem vendicare intendit

tendit

tendit, qui se totum intrà te collocat, ab hoc tam amabili Deo tu fugis? Edicito mihi [quamvis profugum te video] *Quid est tibi?* quem fructum, quem profectum ex fugiendo, & te à Deo elongãdo speras? Quod si inveterata tui te torrentis consuetudo trahit, nonne vides meliùs saniùsq; esse consilium malas emendare consuetudines, antequam in mare mortuum te deducant, quò tu properas? quod si inclinatione impetúve abriperis naturæ, nunquid non alteram tuiipsius partem ejusdem tecum indolis consortem retrorsum conversam intueris? si illa tuo nullatenus movetur exemplo, cur illam non sequeris? quod si ad hoc non induceris virtute; reverentiæ ergò saltem faciendum est. Nunquid hunc Jordanem ad arcæ præsentiam subsistentem, quantò magis quiescit, tantò magis intumescere, altiúsque insurgere contemplaris? Nunquid non ipsum miraculosum, honoratum, laudatum, & sanctum vocatum consideras? quò igitur duceris? ecquid quæris? quorsùm tantoperè festinas? *Quid est tibi mare, quod fugisti?*

§. V.

IN illo verbo *Mare*, totum habemus *Quid est*: & totum, *Quare*, admirationis Prophetæ; & idipsum pro admiratione tantum & stupore, ut vix sine indecentia dici queat: sed magnum non est, dici; quia videtur. Mare illud, quò fugitiva pars Jordanis decurrit, & quod hodie vocamus mortuum, & illo tempore *Vallis salinarum* dicebatur, quia cum piscibus & omni vivente careret, Sal ex eo tantummodò hauriebatur: ad currendum igitur ad *Vallem salinarum*, relinquetne reverentiam & præsentiam arcæ ad currendum ad *Vallem salinarum*, fugiendum erit à Deo? Ita fit: ad deveniendum ad salis vallem, salisque plus satis quandoq; mordacis & urentis. Quotquot horum dierum oblectamenta exeunt spectatum, quæ, quidnam sunt aliud quæso, quàm quod Roma antiqua, *Sales*, moderna verò *Sali* vocat? Joci, facetiæ, nugæ, vestium metamorphoses, æquivoca personarum, sexuum speciei que transfigurationes, lepidæ machinæ, inventiones ridiculæ, aliaque id genus, quæ ingenium, curiositas, & otiositas movendo tantùm risui potest excogitare: Quænam Catonis vestri hæc intuentis desuper foret censura? fora, plateæ, & theatra ridiculis, & ad ridendum, repleta conspiciuntur. In summâ, cum tam levis & ridicula sit tentatio, mundus nihilominus de nobis &

consequenter de ipso Deo trium phet! Domine, Domine, ad meum hac super re testandum dolorem, pro majore divinæ tuæ Majestatis reverentiâ ad Sancta Sanctorum confugere, quàm hisce diebus in publico comparere præstaret. Risus sit risus: sed non irrisio tui. Rideant homines quod vident & faciunt: sed non videantur irridere, tam exiguam tuæ præsentiæ habentes rationem. Noverint itaque ita Deum relinquentes, & illum tam vili commutantes aut vendentes pretio, quod teste S.
Gal. 6. v. 8. Paulo: *Deus non irridetur*: ibidemque pro isto risu unum Væ justi-
Luc. 6. v. 25. tiæ divinæ reservetur. *Væ vobis qui ridetis, quia plorabitis.*

Ista, Auditores, vestri problematis, *Vtrum diligatis eum, an non*, in historia Jordanis disputati, & diversimodè sicut promisi, per binas ejusdem partes, unam ad arcæ præsentiam reverentèr subsistentem, alteram obverso tergo ad mare decurrentem, resoluti est repræsentatio. Quilibet nunc videat utrumne harum sequi eligat partium. Et quia tota, aut amandi, aut non amandi Deum, hisce diebus tentatio resumenda venit in eo, quod à religione vel vanitate, videlicet, à non sacrificando aut sacrificando risum assumitur, animosè nos ad sacrificium accingamus; in exemplar nobis ob oculos ponentes famosum illum similis tentationis, Deique tentationis [sicuti est nostra] victorem.

Tentavit Deus Abraham. Ten- Gen. 22 v. 1.
tatio fuit, ut dilectum suum illi sacrificaret Isaac. S. Paulus istam Abrahami tentationem & Isaaci immolationem parabolam nuncupat: *Vnde eum in parabolam ac-* Hebr. 11
cepit. Sed quomodo parabola, si v. 19.
vera fuit historia? Apostolus non intendit dicere, non esse veram historiam: sed historiam fuisse, simul & parabolam. Historia, per hoc quod erat: Parabola, per hoc, quod significabat. Scimusne jam, quod Isaac ejusque sacrificium significat? Isaac risum significat, quamvis risus materia videatur. Risus iste in significatione Dei tota est tentationis materia: quemq; Deus à nobis sibi sacrificari mandat. Hinc S. Bernardus, *Dicitur ti-* S. Ber-
bi, ut immoles Isaac tuum: Isaac nard.
enim Risus interpretatur. Nostis (inquit Bernardus) quid Deus sibi velit à nobis sacrificari, quando Isaac jubet immolari? risum sibi sacrificemus mandat. Abraham igitur Isaac suum immolare mandans, filium suum immolare præcepit, & hæc fuit historia: nostrum ut sibi sacrificemus Isaac mandans, risum sibi sacrificari postulat,

lat, & hæc est parabola: *Eum in parabolam accepit.* Omnes instar Abrahami à Deo tentati sumus: *Tentat vos Dominus Deus vester.* Omnes eodem fine, nostro videlicet probando amori: *Vt palam fiat, utrum diligatis eum an non.* Si est, qui suum non vereatur sacrificare Isaac, exemplo Abrahami conscendat intrepidè montem, generosique illius cordis & brachii benè contempletur inclementiam. *O formidabile spectaculum! amor in prolem, Deique dilectio judicio contendunt: & Iudex ensifer instat Abrahamus, & gladio jus dicit,* inquit Basil. de Seleuc. In pectore Abrahami duo litigabant amores, ambo fortes, ambo magni, ambo difficiles superatu: Dei scilicet & Isaac. Pro parte Dei patrocinabatur Fides: pro Isaac tota obluctabatur natura: & in medio horum affectuum judex constitutus gladioq; dicturus sententiam erat Abraham. Hujusmodi controversiam, Christiane, in hoc articulo habes decidendam, *Vtrum diligatis eum, an non.* Si verè amas Deum, moriendum est Isaaco: Si Isaac vivit, non amas Deum. Cœlum ex parte Dei: Terra ex parte mundi suspensa tuam exspectat resolutionem. Tu es Judex; ferto sententiam. Quid dicis? ita, vel non? Eheu!! fideles Christi amatores, quilibet vestrûm videtur mihi Abraham brachio extento, stricto gladio, ad caput, non innocenti sed reo, nō legitimo sed adulterino, non vitâ, sed morte undequaq; & perpetuâ dignissimo Isaaco amputandum, moriatur, moriatur Isaac: vivat Christus, & divinissimum vivat Sacramentum. Sed quid video? non Angelum è cœlo, velut illum Abrahami: sed ex inferno, qui ex parte mundi & sensus vobis clamans brachium retinet, gladiumque excutit. Ea fidei nostræ est imbecillitas: tantus cordiū nostrorum tepor. Hoc demum erit anno, sicut & reliquis, parabolaq; integrè complebitur; Vivat Isaac, & sacrificium erit Agnus. Tu Domine relictus eris: mundusque quæsitus asseclis gaudebit. Tu eris hîc quasi solitarius: & Roma in Corso & Theatris.

Basil. de Seleuc.

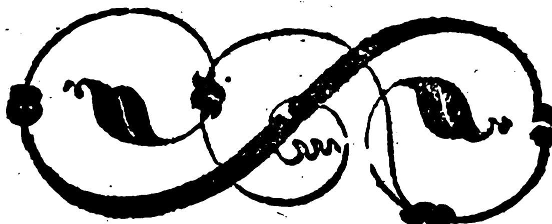
Idem S. Basilius notavit [sicut jam ante notaverat Josephus] quod Abraham illum casum habuerit secretum: nec quando mandatum accepit, nec quando ad exequendum se accinxit & ad sacrificium perrexit, Saræ revelavit. Ratio fuit (inquit Sanctus) nam quamvis Abraham veneraretur & magni faceret fidem, devotionem ac pietatem Saræ: considerato nihilominus muliebri genio, timuit, ne velut mulieri &

matri in sacrificium consentiendi animus deesset: *Ego quidem eius animum suspicio, sed genium vereor.* Cognovit animum, sed timuit genium; quæ etiam meæ est causa diffidentiæ, *suspicio, sed vereor.* Abraham erat Pater; Sara mater credentium. Credentium Pater promptum ad sacrificandum habuit animum; mater credentium non item. Et quænam omnium credentium mater, nisi tu ô Roma?

§. VI.

ROma, nec suppetit mihi facultas, nec fiducia, nec lingua ad dicendum tibi, quod in hoc casu sentio, sed audi quid æquali authoritate & eloquentiâ præcipuus tuus Doctor Hieronymus tibi dicat. Eodem tempore quo S. Damasus hanc ipsam in qua congregati sumus Ecclesiam extruxit, scripsit S. Hieronymus Urbi Romæ maximâ ex parte deceptæ dissolutionibus & luxibus congruentioribus cultoribus Jovis à quo habebant nomen, quàm veris Christi adoratoribus, quæ omnia impius approbabat Jovinianus, hunc in modum.
S. Hieronym. contra *Vrbs potens, Vrbs orbis Domina, Vrbs Apostoli voce laudata, interpretare tuum vocabulum. Te alloquor, interpretare tuum vocabulum. Roma, aut* Jovinian. *fortitudinis nomen apud Græcos, aut celsitudinis iuxta Hebræos. Serva quod diceris: Virtus te excelsam faciat, non voluptas humilem.* Græcus dicens Romam, vult dicere fortem: Hebræus dicens Romam, vult dicere Excelsam [addamus nos] Christianus dicens Romam, vult dicere Sanctam. Eritne igitur decorum, quod Roma fortis, tam levi non resistat tentationi? Eritne dignum, quod Roma excelsa, ad tam ludicra & abjecta se demittat? Eritne excusabile quod Roma sancta, ipso sanctitatis fonte derelicto, torrentem sequatur vanitatis? Ridebit sanè Græcus, ridebit & irridebit Hebræus, lugebit & erubescet Christianus. Itaque mea Roma (inquit Hieronymus) *Serva quod diceris*: Si te vocas Romam, esto Roma; si te vocas fortem, esto fortis; si excelsam, esto excelsa; si sanctam, esto sancta. Et vos Domini Romani, generosi illius *Magnarum alarum Aquilæ filii*, recordamini verborum, quæ vobis primo loco, omnibusque pro matre & capite sanctam hanc civitatem agnoscentibus, de vestra confisus pietate Dominus hîc præsens dixit: *Vbicunque fuerit Corpus, ibi congregabuntur & Aquilæ.* Sanct. Ambrosius Matth. 24. v. 28.

S. Ambros. ibidem fius inquit, *Corpus in altari, Corpus vos estis*. Non sese aquilam æstimet [de quibus enim hucusque locutus sum sunt vulgus] non se veram & genuinam æstimet aquilam, qui huc non venerit acuti visus & amoris excellentis specimen editurus. Aquilæ naturalis, ad splendentis Solis radios, suos genuinos examinat filios: Aquila verò divina, filios suos in Solis obscuri probat umbra; cum hâc nobilissimâ circumstantiâ oculi vestri Deo totum sacrificent, quicquid hisce diebus videre detrectabunt. Quod ubi feceritis [prout de vestra generositate præsumendum] cum hac circumstantia vestrum sacrificium Deo longè præstantius gratiusque reddetis, illo sacrificio Abrahami. Notate. Deus, Abrahamo Isaac filium suum immolare præcipiens, dixit, *Vade in terram visionis, atque ibi offeres:* Gen. 22 v. 2. quasi diceret, vade in terram visionis; in terram ubi me vidisti & vides; & ibi sacrificium offeres. In differentia de *Ibi* ad *Ibi*, sacrificii prærogativa consistit. Sacrificare Deo in loco ubi videtur, nihil habet miri: Sacrificare Deo in loco, ubi non videtur, admirabile est & excellens; eritque gloria vestri sacrificii. Si non videre Deum præsentem, est tentatio quâ vos tentat, *Tentat vos Dominus Deus Vester*: illum non videre & amare, non videre & assistere, non videre & semper comitari, sit vestri amoris manifesta protestatio, & probatio publica, *Vt palam fiat, Vtrum diligatis eum, an non. Amen.*

SERMO

SERMO

PRO

Feriâ Quartâ post Dominicam Quartam Quadragesimæ,

Ulyssippone in Misericordia. Anno 1669

Vidit hominem Cæcum. Joann. 9.

§. I.

VNus cœcus, & multi cœci: Unus cœcus curatus, & multi cœci incurabiles: Unus cœcus sine oculis videns, multiq; cœci habentes oculos & non videntes: est resumpta substantia totius hujus prolixi Evangelii. Christus dedit in Jerusalem miraculosè visum uni cœco à nativitate, Scribæ & Pharisæi, casum tanquam aliquid ad id usque temporis non visum vel auditum examinârunt: sed loco ejus quod tanti miraculi operatorem, Dei filium, promissumque in lege Messiam (exemplo cœci) agnoscere & venerari debuissent, invidiâ cœci, perfidiâ obstinati, & ipsi omnipotentiæ increduli & rebelles, Christum negârunt, blasphemârunt, & condemnârunt. Ità ut ipsa eadem manifesta lux Divinitatis uni dederit visum, aliis abstulerit: uni fuerit splendor, aliis fulgur: unum illuminârit, aliis tenebras offuderit: unum sanârit, alios infirmârit: denique cœco dederit visum, & habentes visum excœcârit. Hæc non est consideratio mea, nec alicujus authoritatis humanæ, sed tota ipsiusmet Christi. Thaumaturgus Dominus Jesus Christus, cernens tam contrarios hujus sui miraculi effectus, conclusit in hunc modum. *Ego in hunc mundum veni, ut qui non vident videãt: & qui vident cœci fiant*; non quod is fuerit scopus sui adventus, sed hi illius fuerint effectus. Cœci viderunt, siquidem cœcus accepit visum: habentes verò oculos sunt obcœcati: Scribæ etenim & Pharisæi remanserunt cœci. Ioann. 9 v. 39.

Suppositis hisce binis Evangelii par-

partibus: transiliendo primam, tractabo duntaxat secundam. Homo qui carens oculis nihilominùs vidit, jam est curatus: habentes oculos, & tamen non videntes, adhuc remedio indigent, & ad hos totus præsens discursus spectat. *Vidit hominem cæcum.* Christus unum vidit cœcum sine oculis: nos multos videbimus homines cœcos cum oculis. Christus vidit unum hominem sine oculis qui non videbat, & mox vidit: nos videbimus multos homines qui habent oculos & non vident; & videre possent si vellent. Novit Deus hoc assumptum me elegisse, ad explorandum utrum aliqua cœcitas hodie curari queat. Probè scio, me huic negotio minus idoneum esse instrumentum: nihilominùs ipsum miraculum à Christo patratum & spem & animum mihi addit. Inclinans se Jesus ad terram, modicum quid luti ex sputo confecti oculis imposuit cœci, quo dùm magis videbantur obducendi & excœcandi, lumen acceperunt: proinde si Christus mediante luto dat visum, quis quæso cœcus adeò excœcatus, quodve instrumentum erit adeò ineptum, ut ab omnipotenti gratiæ ejus ope. oratione & efficaciâ similes non speret effectus? Prosternentes nos cum cœco ad divinos ejus pedes, petamus oculis nostris vel unicum lucis hujus radium, per intercessionem Matris Misericordiæ, in cujus domo stamus. Ave Maria.

§. II.

Vidit hominem cæcum.

CÆcus quem hodiè vidit Christus, unam duntaxat patiebatur cœcitatem: cœci quos visuri sumus nos, quamvis variis multiplicibusq; cœcitatibus laborent, non tamen eas patiuntur inviti, imò illis delectantur, ab eis vivunt & alimentantur, pro eis & cum eis moriuntur; hasce cœcitates, adjuvante gratiâ Dei, præsens noster discursus aperiet.

Maxima naturæ inordinatio, & potissima malitiæ circumstantia à Christo considerata in Scribarum & Pharisæorum cœcitate (quæ erit triste prototypon nostræ) fuit cœcitas hominum habentium oculos apertos, *Ut videntes cæci fiant.* Scribæ & Pharisæi erant sapientes & legisdoctores, scrutatores scripturarum, & Prophetarũ interpretes, & hinc ad agnoscendum Messiam præ cæteris obligati & nunquam magis quàm in casu præsenti. Isaias de divinitate Messiæ, ejusdemque adventu in mundum vaticinans, ait cap. 35. (quem locum increduli benè auscultent) *Deus ipse veniet, & salvabit vos: Isai. 35.*

tunc aperientur oculi cæcorum.
Isai. 29. v. 18. Idem alibi dixerat c. 29. *De tenebris & caligine oculi cæcorum videbunt.* Idem repetivit cap 42. *Dedi te in fœdus populi, in lucem gentium, ut aperires oculos cæcorum.*
Isai. 42. v. 7.
Unde quando Baptista misit interrogatum Christum, utrum esset Messias, *Tu es, qui venturus es, an alium exspectamus?* Christus operibus potius quàm verbis respondere volens, primum miraculum quod patravit coram legatis Joannis, fuit cœcis dare visum, *Renunciate Ioanni quæ audistis & vidistis: cæci vident.* Si igitur primum & evidentissimum adventus Messiæ indicium: si potissima & manifestissima divinitatis ejus & omnipotentiæ probatio, est cœcorum illuminatio: & si inter omnes cœcos quibus Christus visum impertiit nullus magis cœcus isto, nullusque visus magis miraculosus eò quod cœcus esset à nativitate, proindeque visus ei non restitutus sed primitùs creatus, quomodo Scribæ & Pharisæi eatenus fuêre hallucinati, ut videntes miraculum, miraculi operatorem nec viderent nec agnoscerent? Hic istorum hominum licebit videre cœcitatem. Cœcitas claudens oculos tantùm, non est maxima: cœcitas apertos excœcans oculos, illa pejor est omnibus: & talis Scribarum erat & Pharisæorum. Erant homines apertis oculis & cœci, oculis inquam apertis, nam veluti Doctores legebant & scrutabantur Scripturas, nec non interpretabantur Prophetas: & cœci videntes enim Prophetias impletas: non videbant nec agnoscebant Prophetatum.
Matth. 11. v. 3.

Cœcorum istorum Doctorum unus erat Saulus necdum Paulus: & ecce quomodo indice cœlo suam cognoverit cœcitatem; instructus mandatis Pontificum, itàque incensus in Discipulos Christi proficiscebatur Damascum: & appropinquans civitati à Christo è cœlo fulmine tactus, ex equo decidit in terram, stupefactus, attonitus & subitò cœcus; sed quonam modo? *Apertis oculis nihil videbat* inquit textus Actor. 9. v. 7. Civitas, muri, turres, plateæ, campi, & viæ comites erant ante oculos, & Saulus oculis apertis nihil horum, nec seipsum quidem vidit: in hoc hujus cœcitatis mirabile totum consistit, si fulgur illi oculos aut ademisset aut clausisset, nihil miri, si non vidisset: sed nihil apertis oculis videre, *apertis oculis nihil videbat?* hujusmodi fuit cœcitas Sauli Christum adhuc persequentis, talis quoque Scribarum & Pharisæorum in ipsum non credentium: & talis est nostra,
Act. 9. v. 7.

nostra, imò adhuc pejor, postquam in illum credidimus. Magis obstupescenda est nostra cœcitas, quàm cœci Evangelici visus. Cœcus ille oculis carens nihil videbat, acceptisque oculis vidit: nos oculis præditi non videmus. In illo fuit cœcitas & visus successivè: in nobis utraque sunt simul, cœcutimus enim oculis apertis, ideóq; omnibus sumus cæciores. Quod si oculos nostros circumtulerimus per obem universum, eundem nonnisi à cœcis quodammodo inhabitari videbimus, gentilis cœcus, Judæus cœcus, Hæreticus cœcus: & Catholicus (quod non deberet esse) similiter cœcus. Ex omnibus istis cœcis quinam quæso vobis videntur coeciores? Nullus dubito, quin nos Catholici: alii etenim clausis, nos verò apertis oculis cœcutimus. Quod Gentilis effrenis sequatur impetum & impulsum carnis, necnon naturæ corruptæ depravatas leges, est quidem cœcitas, sed oculis clausis, quos ipsi fides non aperuit: sed quod Christianus fide imbutus, Deum, cœlum, infernum, æternitatem agnoscens instar Gentilis vivat; est cœcitas oculis apertis; ideoque ipsi Gentili est cœcior. Quod Judæus patiatur scandalum ex cruce, & ne confiteatur se Deum crucifixisse, Deum Crucifixum adorare detrectet, cœcitas est manifesta, sed oculis clausis: unde & læsi à serpentibus in deserto, Mosaycum illum serpentem intuentes sanabantur, reliquis illum non aspicientibus, morte extinctis: verùm quod Christianus (sicut valdè deplorabat S. Paulus) *sit inimicus crucis Christi*, & adorando sanctissima Crucifixi vulnera non sanetur à suis, est cœcitas apertis oculis; ideoque Judæo cœcior. Quod Hæreticus, cum sit baptizatus, & nomine Christiani gaudens, legi Christi se non conformet, & mandatorum ipsius observantiam despiciat; est cœcitas, sed similiter oculis clausis. Erroneè credit ad salutem sufficere profusum sanguinem Christi, & opera propria non esse necessaria: sed quod Catholicus credens, lumineque fidei & rationis cognoscens mortuam sine operibus fidem, & neminem sine bonis operibus ac virtuosâ vitâ salvandum, more Lutheri & Calvini vitam transigat; est cœcitas oculis apertis: proindeque ipso Hæretico est cœcior. Ergò sumus Nos, qui præ cœcis omnibus ampliùs cæcutimus.

Num. 21. v. 8.

Ad Philip. 3. v. 18.

Verumenimverò, si cui forsan in exaggerandâ Catholicorum, præ Gentilium, Judæorum, Hæreticorumque cæcitate, modum

excedere videar: Quid videretur, si inter omnes prætactas cæcitates, solummodò cæcitatem nostram esse coecitatem, & inter omnes præfatos coecos, solummodò nos coecos esse asseruissem? hoc itaq; nunc dico, & ità reverà est, in maiorem nostri confusionem & horrorem. Ipsum auscultate Deum per os Isaiæ ingeminantem: *Quis cæcus, nisi servus meus? Quis cæcus, nisi qui venundatus est? Quis cæcus, nisi servus Domini?* Deus loquitur cum populo Israelitico, qui isto tempore solus (sicut nos modò) veri Dei fidem & cultum profitebatur: eum tamen solùm, inter omnes mundi nationes, coecum, non semel sed tertiò pronuntiat. Non considero hic populum Israëliticum coecum, sed absolutè solum. Quod enim iste populus fuerit coecus tempore Isaiæ, ipse & alii Prophetæ omnes lamentantur; siquidem soli Deo debitum honorem, servitia, & adorationem, in Idola transferebant. Sed ab hâc coecitate, & ab hâc eâdem Idololatria sequitur, quod non solùm Hebræi, sed universi temporis ejusdem in orbe terrarum Populi fuerint coeci. Coeci & idololatræ isto ævo erant Assirii, Babylonii, Ægyptii, Æthiopes, Moabitæ, Idumæi, Arabes, Tyrii, quibus omnibus Idololatriæ ergò, Isaias vindictam & punitionem divinam vaticinando denunciavit. Si igitur Idololatria erat coecitas, & non solùm Hebræi, sed omnes circumquaque, & in circuitu ipsorum etiam remotissimæ nationes erant Idololatræ, quomodo Deus solum electum sibi populum Israëliticum coecum ingeminat, *Quis cæcus, quis cæcus, quis cæcus, nisi servus Domini?* Omnibus aliis simul cæcis, num solus populus Israëliticus est coecus? Ità planè: omnes enim alii populi cæcutiebant oculis clusis: solus populus Israëliticus oculis coecutiebat apertis, idem Propheta illud sequenti Capitulo confirmat: *populum cæcum & oculos habentem.* Reliqui populi idola falsosq; Deos adorabant veri Dei notitiâ destituti, proinde ignorantes magis quàm coeci appellandi: solus verò populus Israëliticus, verâ fide veriq; Dei cognitione gaudebat, *Notus in Iudæa Deus.* Et quod populus fide sanâ veriq; Dei cognitione imbutus adoraret idola falsosq; Deos: non ignorantiæ, sed coecitati veniebat imputandũ atq; hinc ille solus coecus; *Quis cæcus nisi servus Domini?* nunc, pace vestrâ, eandem, seu easdem tres quæstiones huic nostro ævo sæculoq; proponam. *Quis cæcus?* num Gentilis? Non. *Quis cæcus?* an Judæus?

Isai. 42. v. 19.

Isai. ut supra.

Isai. 43. v. 8.

Psalm. 75. v. 1.

cæus? Non. *Quis cæcus?* an Hæreticus? Non. Quis itaq; hodie cæcus censendus, cæci nomine dignus? triste quidem & flebile effatu; extorquet tamen necessaria consequētia dicere, quod simus nos Catholici; Gentilis quippe, Judæus & Hæreticus sine fide oculis clausis, & soli nos Catholici fide instructi apertis oculis cæcutimus. *Populum cæcum, & oculos habentem.* Magna miseria & confusio omnium in gremio Ecclesiæ unicam veramque fidem Catholicam profitentium.

David Psalmo 113. explodendo Gentium Idola, principalitèr tangit, quod habentia oculos non videant: *oculos habent, & non videbunt.* Psalm. 113. v. 5. Veracitèr dicere potuisset oculis carere: nam fictitii illi oculi aperti, sive sculpti in petra, sive fusi in metallo, sive colore obducti in pictura, verè non sunt oculi. Similiter & compendiosius ista Idola cœca vocare potuisset: sed consideratè magis & emphaticè asseruit, quod habentia oculos non viderent; nam magnæ cœcitatis exaggeratio non consistit in non habendo oculos & non videndo: sed in habendo oculos & tamen non videndo, *oculos habent & non videbunt.* Quo facto, Propheta ad fabricatores & adoratores dictorum Idolorum dexterè se convertens, benedictionem illis impertit, seu maledictionem illis imprecatur, scilicet, ut similes illis fiant qui ea faciunt, *Similes illis fiant, qui faciunt ea.* Quemadmodum major desiderabiliorque benedictio veri Dei cultoribus impertiri nequit, quàm ut Creatori suo similes evadant: sic econtrario falsorum Deorum cultoribus detestabilior maledictio supervenire nequit, quàm ut à se fabricatis Dijs fiant similes, *Similes illis fiant, qui faciunt ea.* Agedum nunc dicite mihi. Nonne foret multò major infelicitas, nonne summa miseria & ignominia inaudita, si ista eadem maledictio non jam falsorum Deorum adoratoribus, sed unius veri Dei fidem cultumque profitentibus superveniret? hoc nobis reipsâ accidit. Quid quæso maximâ ex parte sunt Christiani, nisi mortuæ Christianitatis statuæ, & vivæ Idolorum Gentilitatis figuræ, oculis apertis & cœcis, *oculos habent, & non videbunt?* Miseria magna est, quod similes sint Idolis qui ea faciunt: sed multò major est miseria, & multò magis admiranda, quod similes sint Idolis illi, qui ea destruunt, & hi sumus nos; repeto, hi sumus nos Christiani & Catholici præcipuè Lusitani. Ad quid Deus in hoc mundo Lusitaniæ erexit Monar-

chiam, nisi ad Idola destruenda, Idololatras convertendos, & Idololatrias proscribendas? ità fecimus & facimus cum singulari nominis Christiani gloria in Asia, Africa & America: sed eadem Idola de nobis quasi vindictam sumere videntur; nos illorum prosternimus statuas; & illa suas nobis infigunt cœcitates, sumus cœci, & apertis oculis veluti Idola, *oculos habent, & non videbunt*. Cœci, & patentibus oculis sicut Israëlitæ; *populum cæcum, & oculos habentem*. Cœci, oculisque apertis instar Sauli, *apertis oculis nihil videbat*. Denique cœci, & patentibus oculis, uti Scribæ & Pharisæi. *Vt videntes, cæci fiant*.

§. III.

DIctum est in genere, quantum sufficit: nunc pro majore distinctione & claritate ad particularia descendamus. Illa ipsa Cœcitas oculorum apertorum, dividitur in tres species; vel loquendo physicè; in cœcitatem primæ, secundæ, & tertiæ speciei. Prima est, Cæcorum videntium simul & non videntium: secunda, Cæcorum aliud pro alio videntium: Tertia, Cæcorum qui videntes reliqua suam non vident cæcitatem; omnes hæ cæcitates in Scribis & Pharisæis hodiè deprehensæ sunt: & omnes (æquali aut majore infelicitate) invenientur in nobis. Progrediamur discurrendo per singulas, & in nostro visu multa videbimus, quæ non videmus.

Incipiendo à primæ speciei cæcitate dico; apertos Scribarum Pharisæorumque oculos fuisse videntes, & simul non videntes. Quare? Non quia videndo miraculum, non videbant ejus patratorem, sicut diximus, sed quia videntes miraculum non videbant miraculum; & quia videntes miraculi patratorem, non videbant mira operantem; miraculum videbant in oculis cæci, illius patratorem in propria intuebantur persona, & multo magis in suis operibus [qui videndi modus ab omni deceptione est remotissimus] nihilominus nec miraculum videbant, nec mira patrantem: miraculum non videbant, quia nolebant: patrantem non videbant, quia non poterant. Probè novi, quod videre, & non videre, implicet contradictionem: Cæcitas verò Scribarum & Pharisæorum tam erat densa, ut utramque hujus contradictionis partem reciperet. Philosophi asserunt, contradictionem non cadere intra sphæram possibilium: Ego assero cadere intrà sphæram oculorum; hoc asserere non præsumerem

rem, nisi prima & summa veritas suffragaretur. Christus de illis ipsis hominibus loquens, hoc astruit, cap. 4. S. Marci, *Ut videntes videant, & non videant.* Modò fortassis sperabatis me exclamaturum instar admirabundi singulari Echo: Si videbant, quomodo non videbant! & si non videbant, quomodo videbant! Tantam authoritatem vocare velle in dubium, foret impudentiæ & summæ irreverentiæ: Christus hoc dixit, & istud sufficit Non tamē propterea me excusatum volo à reddenda ratione ejus, quod adeò videtur impossibile: priusquàm verò nodum hunc dissolvere aggrediamur, ipsam videndi & non videndi implicationem in duobus famosis S. Scripturæ casibus practicatam contemplemur.

Marc. 4. v. 12.

RexSyriæ educto exercitu contra Regem Israël, molitusque insidias & stratagemata, quicquid cum suis Ducibus concluserat, Regi Israël mox innotuisse deprehendit. Principio quidem quempiam suorum Consiliorum & Belliducum suspectum habuit: intellexit tamen posteà à militibus & Ducibus locorum terræ illius gnaris, solum Prophetam Elisæum Regi suo omnia revelare & detegere. O si Reges latus suum stipantes haberent Prophetas! morabatur eo tempore Elisæus in urbe Dothan: conclusit itaque Rex & mandavit circumdari civitatem: movente autem, diluculò & silentèr, exercitu ut illum caperent, ecce ipse Elisæus obviam procedens hostibus ait, illam viam non ducere in Dothan, deducitque illos ad munitissimam civitatem Samariam: introductos concludit muris, obserantur portæ, & omnes attinebantur perditi & captivi. Extra controversiam est, hoc Regis Syriæ milites non ignorâsse vias ducentes in Dothan & Samariam, & multis ipsorum etiam de facie notum fuisse Prophetam Elisæum: scientes igitur omnia, videntesque civitates, vias, & ipsum Prophetam quem capere volebant, quare contra suum propositum se duci sinebant? Quare Elisæum jam manibus conclusum non tenebant? Quare ab Elisæo intra muros & hostium gladios se concludi permiserunt? Sacer textus totam hanc comoediam adscribit precibus Elisæi petentis, ut Deus Populum istum excæcaret, *Percute, oro, gentem hanc cæcitate.* Ista cæcitas fuit tam nova, tam inaudita, tam extraordinaria & admirabilis, ut simul viderent & non viderent. Videbant Elisæum, & non videbant: Videbant Samariam, & non videbant: Videbant vias

4. Reg. 6. v. 15.

4. Reg. 6. v. 18.

vias, & non videbant: Videbant omnia, & non videbant. Quænam quæso dari potest cæcitas magis implicata & magis cæca in hominibus oculis apertis? talis per voluntatem Dei fuit illa cæcitas istorum Barbarorum: & talis, invito Deo, est nostra Christianorum. Elisæus, interpretatur salus Dei: Samaria, carcer adamantinus. Quid est salus Dei, nisi Salvatio? & quid est carcer adamantinus, nisi infernus? Porrò sicut Syri inquirentes Elisæum conclusos se viderunt in Samaria: pari modo & nos quærentes salvationem, nos invenimus in inferno. Inquirentibus nobis causam hujus erroris & cæcitatis, occurrit hæc: quod illi & nos, videmus & non videmus. Nonne vides Christiane, istam viam ducere ad infernum? Omninò. Nonne vides alteram esse viam salutis? Etiam. Cur igitur per viam perditionis salutem quæris? Quia videmus & non videmus vias. Videmus ubi finiunt, & idem ubi non videmus. Tanta est nostra cœcitas oculis apertis, *Percute gentem hanc cæcitate.*

Casus secundus, & gravior. Misit Deus duos Angelos ad civitatem Sodomam ad salvandum Loth, reliquos verò incolas igne de Cælo concremandos: & in tantum exustionem erant prometriti, ut Angeli necesse habuerint defendere domum ubi morabantur. Sed quonam modo eam defenderunt? Sacer text. inquit, modũ non fuisse alium ad defendendum domum; quàm quod incolas à majore usque ad minimum percusserint cæcitate. *Percusserunt eos cæcitate à maximo usque ad minorem.* Gen. 19 v. 11. Dum legi Angelos excæcasse omnes, arbitratus fui clausos ipsis fuisse oculos, mansisseque totalitèr cæcos sine visu: & quod non solùm solos excæcarint viros & adultos, verùm etiam parvulos: hujus fuisse causam judicavi, ne hi parvuli ducatum præstare possent sensibus. Sed non ita contigit: omnes oculis remanserunt apertis & integris ut ante. Videbant Civitatem, plateas, domos: solam verò domum portamque Loth quam inquirebant, invenire nequiverunt: in Civitate inquirebant plateam Loth: videbant illam, & tamen non inveniebant. In platea quærebant domum Loth: videbant illam, & non inveniebant. Quærebant in domo Loth ostium: sive portam: videbant ostium, & tamen non inveniebant, *ità ut ostium invenire non possent*, inquit textus. Et ne nimiúm hunc prodigiosum casum miremur: quod in illorum oculis effecerunt Angeli boni; hoc in nostris faciunt Angeli

geli mali. Degimus in Quadragesima velut tempore rigidæ pœnitentiæ; cumque vera poenitentia sit recta semita quâ in Coelum
Matth. 7. v. 14. tenditur, *Arcta est via, quæ ducit ad vitam*: plateam cernimus, nec tamen invenimus. Nunc visitamus & frequentamus sæpiùs Ecclesias, pedes nostros super ista sepulchra ponimus, & cùm sepulchrum sit domus quam semper
Psalm. 48. v. 12 inhabitaturi simus, *Sepulchra eorum, domus illorum in æternum*: videmus domum, & tamen non invenimus. Conscendunt Concionatores pulpitum seu ambonem, ponunt nobis ante oculos oblivionem & despectum legis divinæ: cumque lex Dei sit ostium & porta, per quam duntaxat ad vi-
Psalm. 117. v. 20. tam beatam datur ingredi, *Hæc porta Domini, justi intrabunt in eam*: videmus hanc portam, & non invenimus, *ita ut ostium invenire non possent.*

Sistamus ad hanc portam, & inde contemplemur omnia à summo ad imum usque. Homines vagantur per aulas, regna pererrant, peragrant mundum, pro suis quisque negotiis tractandis, pro suis quisque appetitibus & desideriis adimplendis: mutuò sese offendunt, patent oculi, porta in conspectu est, quam tamen nemo invenit. Quæritis honores oculis lync...; cumque nonnisi una porta sit quæ ad honores admittat, scilicet virtus, nullus hanc invenit. Inhiatis divitiis pluribus quàm Argi oculis, cumque securissima divitiarum porta, non bonorum accumulatio, sed cupiditatis sit imminutio: nullus hanc portam invenit. Desudatis pro acquirenda commoda vita: cumque vera ad beatám vitam ducens porta non sit alia, quàm bonam vitam agere, nemo quoque hanc invenit. Lassamini ad fruendum quiete; cumque nec sit nec inveniri possit pro quiete vera & secura, alia porta quàm voluntatis suæ cum divina in omnibus conformitas absoluta, attamen non est qui inveniat. Daturne talis stultitia! talis coecitas! sed nemo videt idipsum quod videt: Omnes enim à majore usq; ad minimum istis coecis sumus similes: *Percusserunt eos cæcitate, à maiore usque ad minimum.*

Hisce binis tam notabilibus historiis subjungatur nunc ratio, quam exspectatis. Quod possibile sit videre, simul & non videre jam audistis: dicetisque quod sic, sed per miraculum. Ego verò dico, quod etiam sine miraculo, sine labore, & valdè naturaliter. Nonne Aristot. Pol. 10.
quandoq; alicui vestrûm contingit, quod alicui rei intentos habē-

do oculos, simul alia cogitatione vel conversatione, cura vel sollicitudine distentus, non crediderit ei quod viderat? hic igitur modus est & ratio, quod sine miraculo & naturalitèr, videre possimus & non videre simul. Videmus res quia videmus: & non videmus, quia aliis simul intendimus.

Ibant in Emmaus duo Discipu-
Luc. 24 li, miscentes tristia valdè colloquia de morte sui magistri: & fuit res mira, quod apparentem sibi, simulq; ambulantem & confabulantem Dominum non agnoverint. Nonnullis dicere placuit, erroris hujus & cœcitatis causam fuisse, quod faciem imò vocem & loquelam immutâsset. Sed ista ex-
S. Aug. positio [uti optimè notavit S. Augustinus] textus proprietati contrariatur, qui dicit errorem & ludificationem istam non contigisse ex parte objecti, sed potentiæ: non
Luc. 24. ex parte visi, sed ipsius visus, *oculi*
v. 16. *eorum tenebantur ne eum agnoscerent.* Quomodo igitur possibile est non cognovisse, quem tam benè noverant, & non vidisse quem præsentem intuebantur? Solutio consistit in verbo *Tenebantur.* Evangelista asserit ipsos Dominum quem videbant non cognovisse, eo quod illorum oculi detinerentur, hoc insinuat verbum illud *Tenebantur*: similique phrasi utitur Evangelista loquens de captivitate Christi, *Ipse est, tenete* Matth.
eum. Tenuerunt eum. Non me te- 26. v.
nuistis. Sed si oculi detinebantur, 48. 50.
quomodo videbant? Et si vide- 55.
bant, quomodo detinebantur? detinebantur non quoad visum, sed advertentiam. Incedebant discipuli suis intenti confabulationibus, multòque ampliùs mœrore occupati: *Qui sunt hi sermo-* Luc. 24.
nes quos confertis ad invicem, & v. 17.
estis tristes? Ista cogitationum agitatio, oculorum advertentiam detinebat. Libero visu Christum videbant: detentâ advertentiâ, non cognoscebant quod ipse esset. Hoc modo liberi simulque capti discipulorum oculi, constituebant quoddam compositum visus & cœcitatis: Visus, quo videbant: & cœcitatis, quo non videbant. Ecce quantam vim habeat cogitatio oculos divertendi! Oculi erant in via cum Christo vivo: Cogitatio verò in sepulchro cum Christo mortuo; & in tantum vis cogitationum prævaluit; ut idem Christus absens & cogitatus, illos diverteret ab eodem Christo viso & præsente. Tantùm interest inter videre advertenter & attentè, & videre obiter & distractè.

Unde Jeremias clamabat, *At-*
tendite & videte; non solùm exi- Thren.
git visum, sed & attentionem, & 1. v. 12.
hanc

hanc quidem prius illo : videre etenim sine attentione, est videre & non videre. Et hic videndi modus & non videndi, magis proprius est, illo, quo videbant & non videbant illi cœci, tam cœci in ambobus miraculosis casibus quos retulimus. Illi non videbant quod videbant, quia Deus illis species confûdit: Nos absque specierum confusione & varietate, non videmus hoc quod videmus, solummodò per inadvertentiam & distractionem visus. Nunc utique intelligetis mysterioasm disertamque emphasim, quâ Propheta Isaias nobis præcipit: *Intuemini ad videndum.* Quis quæso intuetur, nisi ad videndum? & quis videt, nisi ad intuendum? ut quid ergò Propheta tanquam singulare quoddam documentum inculcans ait, *intuemini ad videndum?* Quia sicut multi sunt qui vident ut cœcentur, scilicet qui vident sine modo: ità multi sunt qui vident absque quod videant: quia vident sine attentione. Non sufficit videre ad videndum: necesse est intueri quod videtur. Visa non videmus, quia cum reflectione ea non intuemur: conspicimus ea sine advertentiâ & attentione, & eadem incuria est cœcitas nostri visus. Attentionem nobis avocant cogitationes, eandem suspendunt curæ, rapiunt desideria, & nobis surripiunt affectus; hinc visam mundi vanitatem, illam tanquam solidum quid esset sequimur: videntes spei deceptionem, tanquā certæ illi innitimur: visæ fragilitati vitæ, turres & castella, tanquam firmissimo fundo inædificamus: visâ fortunæ inconstantiâ, ipsius promissis velut infallibilibus fidem adhibemus: Denique viso errore omnium rerum humanarum, illis nihilominus tanquam certis credimus. Quid, si affectus attentionem visus nobis divertentes, de eorum forent genere, qui hodie attentionem & advertentiam Scribarum ac Pharisæorum tantùm avertērunt & perturbarunt? avertebat eam odium; perturbabat eam invidia, suspendebat eam ambitio, furabatur eam proprium interesse; auferebat eam superbia, distinebat eam authoritas & ostentatio propria: & quia tam multipliciter distracta, occupata, impedita, & rapta erat attentio, ideò non videbant hoc quod videbant: *ut videntes cœci fiant.*

Isa. 42. v. 18.

§. IV.

SEcundæ speciei cœcitas, vel secunda cœcitatis species Scribarum ac Pharisæorum erat, quod eorum oculi essent tales, qui non viderent res rectas, sed inversas:

non videbant objecta ut erant, sed uti non erant. Oculos miraculosè sanatos videbant, & deceptionem esse dicebant: videbant virtutem supernaturalem; & criminabantur esse peccatum. Videbant opus quod tantùm esse poterat opus brachii Dei: & dicebant quod non esset à Deo, sed contra Deum. *Non est hic homo à Deo.* Ità ut non solùm non viderent res sicut erant, sed viderent sicuti non erant: ideoque cœciores quàm si eas omninò non vidissent.

Joann. 9. v. 16.

In Bethsaida civitate curavit Christus quoque alium cœcum, sicut istum in Jerusalem, sed non eodem modo: eædem quippe infirmitates pro diversitate infirmorum differentem curationem requirunt. Imposuit Christus manum oculis cœci, & interrogavit num quid videret? vidit, & respondit: *Video homines velut arbores ambulantes.* Christus impositionem manus iterat, aitque textus, hâc secundâ vice hominem incepisse videre: *iterum imposuit manus suprà oculos ejus, & cœpit videre.* Istud *cœpit videre* singulariter considero, mihique videtur consideratione dignum. Certum est, post primam manuum Christi impositionem hominem videre cœpisse, siquidem eòusque nihil viderat; extunc videre cœpit homines velut arbores. Porrò si cœcus mox prima vice cœpit videre homines sicut arbores, quomodo Evangelista post secundam manus Christi impositionem eum videre cœpisse asserit? *Iterum imposuit manus super oculos ejus, & cœpit videre?* Quia primâ vice videbat res uti non erant: secundâ vice quales erant. Primâ vice videbat homines velut arbores: secunda vice arbores ut arbores: & homines ut homines. Videre objecta, uti in se sunt, est videre: sed illa videre uti non sunt, est non videre, cœcitatisque argumentum.

Marc. 8. v. 24.

Ità se res habet. Sed si homo iste erat cœcus dum adhuc nihil videbat, & similiter si erat cœcus dũ objecta videbat uti non erant: quo tempore erat cœcior, num quando ea videbat vel quando non videbat? videns erat multò cœcior; nihil quippe videns visu privatus erat, videns res inversas in visu errabat: & multò major cœcitas est error, quàm privatio visus. Privatio erat defectus inculpabilis, non mentiens, nec decipiens: Error erat mendacium, sub apparentiâ & specie veri: erat deceptio cum imagine certi, erat testimonium falsum cum assignatione visus. Si quò minus: procedamus ad casum fundamentaliter. Philo Hebræus sustinet, oculos

non

non solummodo colorem, sed & figuram & motum videre: in omnibus hisce tribus, præfati hominis erravit intuitus, repræsentando homines velut arbores. Erravit in colore, arbores enim sunt virides: quilibet homo proprium faciei & vestis suæ habet colorem. Erravit in figura, arbores enim unum habent pedem, & homines habent duos: homo brachia duo habet, arbor verò multa. Erravit in motu, homines enim moventur procedendo de loco in locum: arbores verò uni loco infixæ à vento moventur sine mutatione loci. Ecce quot errores, deceptiones, & cœcitates, prima illa visio involvat. Unde Evangelista inquit, videntem hoc modo cœcum nondum incæpisse videre: videre enim aliud pro alio, non est visio, sed cœcitas; & plus quàm cœcitas.

In hoc mundo homines primi, fuêre maximè cœci. Deus illis locutus est non per tertiam personam, sed per semetipsum: non per ænigmata aut metaphoras, sed claris & expressis verbis dixit, illum prohibitæ arboris fructum ipsis fore venenosum & valdè perniciosum; nam quacunque die inde essent comesturi, innocentiam & justitiam originalem, in quâ fuerant creati, non sibi solis, sed omnibus posteris ex se nascituris essent perdituri: nihilominus tamen comederunt. Estne homo tam cœcus, qui in sui necem lethiferum venenum scientèr sumat? Daturne homo adeò excœcatus, qui scientèr suis filiis venenum propinet, ut se vidente mortui corruant? Tales fuerunt nostri primi parentes; quorum cœcitas non fuit oculorum semiclausorum, uti memorati cœci: sed oculorum ex integro apertorum, omnia enim ista illi viderunt multò clariùs & evidentiùs, quàm nos illa videamus & admiremur: quomodo igitur corruerunt in talem extremam cœcitatem? Quomodo fuerunt aut esse potuerunt adeò cœci? Non fuerunt cœci ex eò quòd non viderent; cuncta quippe suis oculis lustrabant: sed inde fuêre cœci, quia unum pro alio videbant, hoc dicit ipse textus, *Vidit mulier quod bonum esset lignum ad vescendum.* Mulier cœca, cœca quando vidisti, & quia vidisti: intuere quod vides, & non intuearis quod non vides; ità fieri oportuisset! sed Eva apertis oculis erat tam cœca, ut non intueretur id quod videbat, sed hoc quod non videbat. Fructus vetitus erat malus ad comedendum, & bonus ad non edendum: malus ad vescendum, quia comestus inficiebat & perimebat: bonus ad non eden- *Gen. 3. v. 6.*

 dum

dum, quia non comestus vitam & immortalitatem relinquebat; Itaque si fructus ad non edendum tantùm erat bonus, ad vescendum verò non bonus sed valdè malus: quomodo Eva cum vidit bonum ad edendum, *Vidit quod bonum esset ad vescendum*? Quia adeò excæcatus erat ei visus tamque erronea cœcitas, ut intuendo fructum non videret quod erat, sed quod non erat non videbat ipsum malum esse ad vescendum, uti reverà erat, sed quod bonus esset ad edendum quod nullatenùs erat: *vidit, quod bonum esset*.

Ista fuit cœcitas Evæ, & hæc est Filiorum ejus. *Ve, qui dicitis malum bonum, & bonum malum.* Intrà nos æquivocantur malum cum bono, & bonum cum malo, non defectu oculorum, sed deceptione visus. In Paradiso una tantùm prohibita fuit arbor: in mundo innumeræ. Omnia à lege naturali, divinâ, & humanâ prohibita: omnia à ratione vetita, & ab experientiâ improbata & reprehensa, sunt arbores & prohibiti fructus; & hujusmodi est deceptio & illusio nostri visus æquivocantis in coloribus quibus venenum vestitur, ut pro eò, quod par esset videre malum certum ad fugiendum, intueamur bonum, quod non est, ad appetendum: *Vidit, quod bonum esset.* Proinde à visu Evæ originalitèr quasi nascitur ruina mundi, non solùm in privatorum animabus & conscientiis: sed universalitèr omnium omninò statuum & rerumpublicarum. Jam collapsa est florentissima illa optiméq; instituta & ab ipso Deo gubernata, protecta & defensa Hebræorum Respublica. Et quæ vobis videtur fuisse primaria & originalis ruinæ hujus causa? non alia, quàm cœcitas eorum, quos ex officio vigilantes reipublicæ oculos esse oportebat: & non, quia oculi eorum tali modo erant excæcati ut omninò non viderent: sed quia aliud pro alio videbant, & pro eo ut viderent hoc quod erat, videbant illud quod non erat. Idipsum multis deploravit lachrymis Jeremias tempore Babylonicæ captivitatis, propter devastationem & excidium civitatis Jerusalem: *Prophetæ tui, viderunt tibi falsa.* Reipublicæ istius oculi, quorum officium erat non solùm præsentia videre, verumetiam futura prospicere, erant Prophetæ, qui idcircò vocabantur *videntes*; & deceptam, nunc serò agnoscentem veritatem Jerusalem civitatem Jeremias alloquendo dicit, Prophetas ipsi vidisse falsa: *Prophetæ tui, viderunt tibi falsa.* Notate benè verbum *viderunt*. Quodsi dixisset

Isai. 5. v. 20.

Thren. 2. v. 11

pro-

prophetizarunt, vaticinati sunt, consuluerunt, vel locuti sunt falsa, posset transire: sed dicere, viderunt, *viderunt tibi*! Si res erant falsæ, non erant: & si non erant, quomodo eas videbant? Ista erat afflictæ reipublicæ cœcitas oculorum: oculi non videntes quod erat, & videntes hoc quod non erat, nec futurum erat. Veri Prophetæ videbant quod erat; falsi hoc quod non erat. Et quoniam cœca respublica ab ejusmodi oculis sese gubernari permisit; hinc interiit. Verus Propheta Jeremias suadebat, ut Nabuchodonosori sese dederent & subjicerent, quod ni facerent, ipsum venturum secundâ vice, & civitatem Jerusalem funditùs eversurum: cui contrarium vaticinando promittebat Hananias Propheta falsus, Nabuchodonosorē non reversum, sed potiùs à se ablata templi vasa restituturū: & quia ista oracula falsa, velut magis plausibilia, fuerunt credita, Jerusalem funditùs fuit eversa & destructa, necnon reliquiæ populi & ruinæ in Babylonem abductæ. Verus Propheta Michæas de Bello in Ramoth Galaad requisitus, respondit se vidisse exercitum Israeliticum sicut oves sine Pastore dispersum: èconttariò Pseudo-propheta Sedecias cum quadringentis sibi æqualibus promotionem belli sub pollicitatione victoriæ suadebant; & quia Rex Achab magis approbavit & potiùs sequi voluit multorum Pseudoprophetarum adulatoriam falsitatem, quàm unius veri Prophetæ veritatem cognitam & probatam; posito, quod pugnam ingressus sine regio habitu & coronâ ne agnosceretur, ecce unius tantummodò sagittæ cuspide tactus occumbens exercitu prostituto, hostibus victoriam & triumphum detulit. Sic Michæas & Jeremias futura præviderant & prædixerant: reliqui verò viderant quod non fuit nec factum est. Apertis igitur oculis, Principes arbitrentur oculos quorum se ductui credunt: paucorum videntium res uti sunt, & non, multorum & cœcorum unum pro altero intuentium oculos sequantur, *viderunt tibi falsa*.

Ierem. 28. per tot.

3. Reg. 22. per tot.

Sed quomodo possibile [ut æquè rationem demus hujus cœcitatis secundæ, sicut dedimus primæ] quomodo inquam est possibile, dari homines adeo cœcos, qui oculis apertis res non videant sicuti sunt? Respondebit aliquis, hanc deceptionem visus procedere ab ignorantia. Rusticus, tanquam ignorans, videndo Lunam omnibus stellis arbitratur esse majorem; Philosophus qui sapiens & intelligens, quantitates dimetitur per distantias, & videt ac cognoscit.

gnoscit stellas Lunâ longè majores esse. Rusticus quia rudis & idiota, videt cœlum esse cæruleum: Philosophus quia doctus, discernendo verum ab apparente, videt quod hoc quod videtur cœlum cœruleum, nec cœruleum sit nec cœlum. Rusticus quia ignorans, magnam colorum varietatem in Iride videt: Philosophus quia eruditus & cognoscit ipsam quoque lucem decipere [quando duplicatur] videt & perspicit ibidem non esse colores, sed tantùm coloratas deceptiones, visusque illusiones. Si ergò ignorantia tantum aberrat suspiciendo & videndo coelum, quid fiet si viderit & respexerit terram? Ego ignorantiæ suos non negabo errores: sed quos de cœlo plerumque oculi patiuntur humani [quibusque multos pati faciunt] non de ignorantia, sed passione nasci dico. Passio est quæ errat, passio decipit, passio oculos perturbat speciesque immutat ut aliud pro alio videant: Ista tantæ cœcitatis vera est ratio, oculi vident mediante corde: & veluti qui per vitra diversorum colorum videt, omnia illi videntur ejusdem cum vitro coloris esse: ita quoque visus & aspectus ijsdem tinguntur humoribus, quibus affecta sunt corda.

Moabitæ, positis castris, exadverso Josaphat & Joram Regum Israël & Juda, videntes primò manè inter ipsos decurrentem torrentem solaribus radiis rubricatum, aquam putabant esse sanguinem: suspicati itaque sibiq; persuadentes hosce ambos amicos Reges ex suborta fortassis rixa & discordia in mutua vulnera convertisse arma, *Dixerunt Sanguis gladii est, pugnaverunt Reges contra se, & cæsi sunt mutuò.* (4. Reg. 3. v. 23.) Aman Aulæ Regis Assueri primus, sui Domini incurrit offensam: ex qua condemnatus ad mortem, ad pedes Reginæ Esther in solio residentis prostratus, supplex pro venia & misericordia interpellavit; Rex Assuerus in simili situ eum contemplans, adeò dissonum Regiæ suæ Majestati formavit judicium, ut vix decenter exprimi possit: *Etiam Reginam vult opprimere, me præsente.* (Esther 7. v. 8.) In mari Tyberiadis S. Petri periclitabatur navis, ventorum furiis agitata, undarumque pondere obruta: & ecce inambulans mari Christus, ad succurrendum accelerabat gressus; viderunt hoc Apostoli, certum verò naufragium sub oculis habentes: desperatâ jam salute, judicabant [inquit textus] esse aliquod Phantasma quod videbant, *Putaverunt phantasma esse.* (Marc. 6. v. 49.) Resumamus

mamus hos tres casus adeò notabiles: ut tot errorum visus, causam cognoscamus. Apostoli, Assuerus, Moabitæ, omnes apertos habebant oculos, omnes videbant hoc quod intuebantur; & omnes unum pro altero judicabant. Quare itaque Apostoli, si Christum videbant, eundem phantasma esse putabant? si Assuerus vidit Aman in actu supplicationis & situ supplicis pro misericordia, quomodo illum attentati adulterii insimulat? Si Moabitæ videbant in torrente aquam, quomodo sanguinem esse existimabant? quia oculi passione aliqua præoccupati, sic species visus mutant & confundunt. Apostoli erant perturbati passione timoris: Assuerus, passione iracundiæ: Moabitæ, passione odii & vindictæ. Idcirco, quia Moabitæ hostilium castrorum sanguinem sitiebant: aqua ipsis sanguis esse videbatur; Assuerus Amano machinabatur mortem: contritio & pœnitentia ipsi videbatur delictum; Apostoli timore perterriti ob periculum Remigii: ex hoc ipsum Christum phantasma esse putabant. Fidite nunc oculis, qui passione præoccupati vident!

Cordis humani Passiones juxta numerum & computum Aristotelis sunt undecim: quæ tamen omnes ad duas Capitales, Amorem scilicet & Odium reducuntur. Hi duo adeò cæci affectus, sunt duo Poli, in quibus Mundus volvitur: unde etiam tam malè regitur. Hi merita ponderant, & actiones qualificant: hi beneficia æstimant, & fortunas dispensant: Hi objecta formant, eademque deturpant: hi creant, simùlque annihilant: hi objecta depingunt, simulque delent, & subtractis aut superinductis pro arbitrio coloribus dant figuram & mensuram, & ipsum esse & substantiam, sine alio discrimine & judicio: quàm quod Amor suggerit aut Odium & horror. Oculis videntibus cum amore, Corvus est albus: si cum odio, Cygnus est niger, cum amore Diabolus est formosus: cum odio Angelus est deformis. Cum amore Pigmæus est Gigas: cum odio Gigas est Pigmæus. Cum amore non ens habet esse: cum odio, ens, quod esse bonum est, non est nec erit unquam. Ideoque cum perpetuo gemitu Justitiæ nullo honore digni videntur evecti; & dignissimi quique neglecti. Industria in otio, & incapacitas in regimine: stupiditas graduata, & scientia suppressa. Vecordia cum sceptro: & generositas in angulo. Vitium in altaribus: Virtutes verò in latebris.

miracula accusata & reprobata; & ea patrantes rei & peccatores. Quodnam majus esse potest scandalum naturæ? Quænam quæso major rationi inferri potest violentia? Quænam denique major esse potest reipublicæ ruina? Hoc totum operatur passio oculorum hominum: cœci clausi, & cœci aperti: cœci amando, cœci odiendo: cœci approbando, cœci, reprehendendo & condemnando: denique cœci non videndo, & multò cœciores videndo: *Vt videntes cæci fiant*.

§. V.

PErvenimus nunc, tardiùs licèt, ad tertiæ speciei cœcitatem, in quâ Scribæ & Pharisæi erant obfirmati. Cum etenim tam essent cœci (uti vidimus) nihilominus tamen suam propriam cœcitatem nec videbant, nec cognoscebant. Cœcus suam agnoscens cœcitatem, non est totalitèr cœcus: ultimum extremum cœcitatis est, esse cœcum, & idipsum non sentire. Talis erat conditio cœcorum, de quibus acutè dixit Origenes, quod cœcitatis perdidissent sensum: *Cæcitatis sensu carentes*. Orig. Natura quando tollit sensum visus, relinquit sensum cœcitatis, ut ab alienis oculis auxilium quærat cœcus: Scribæ verò & Pharisæi tales sibi in suis oculis videbantur, taliterq; erant excœcati: ut non tantùm visus, sed & ipsius cæcitatis sensum perdiderint. Sensum visus, quia non videbant: sensum cœcitatis, quia ipsam nec videbant nec sentiebant. Christus idcircò illos hodie tacitè reprehendit: & illi verborum Christi energiam advertentes, interrogabant, *Nunquid & nos cæci sumus?* Ioann. 9. v. 40 quasi dicerent: alii quidem sunt cœci: sed nos qui sumus oculi reipublicæ, qui custodes sumus domus Dei, nos qui ex officio Religionis & legis observantiæ tenemur invigilare, nos soli illuminati gaudemus visu, nos soli videmus. Sed hoc ipso ipsorum cæcitas omnibus cœcitatibus erat major: & ipsi præ reliquis omnibus cœcis magis cæcutiebant: major enim cæcitas dari nequit, quàm hominem esse cœcum, & talem se esse ignorare.

Christus in aliqua parabola introducit cœcum qui alii cœco ducatum præstat: *Si cæcus cæcum ducat*; ductus & ductor ambo paritèr erant cœci: sed uter eorum vobis videtur fuisse cœcior, ductor an ductus? Matth. 15. v. 14 Ego cœciorem fuisse assero ductorem; cœcus quippe ducatum admittens, se cœcum cognoscebat: ductor verò alterius tam longè aberat à visu & cognitione suæ cœcitatis, ut suos quoq; oculos

oculos posse commodare arbitraretur. Primus erat cœcus simpliciter: alter dupliciter. Primus simpliciter, quia erat cœcus: secundus dupliciter, semel quia cœcus erat; & iterum, quia se talem esse non cognoscebat. S. Joannes Evangelista scribit Epistolam invectivam ad Episcopum Laodicensem, inserens sequentia: *Nescis quia miser es, & miserabilis & cœcus?* hîc expendo & considero, *miser & miserabilis.* Apppellando ipsum miserum, eò quod erat cœcus, manifesta est miseria: sed cur non semel, sed iteratò ipsum asserit miserum, *miser & miserabilis?* Quia dupliciter erat cœcus; primò quia talis erat: secundò quia talem se esse ignorabat. Idem Evangelista istud dixit & testatur his verbis præfatis, *Nescis, quia miser es, & miserabilis, & cœcus?* Notate istud *nescis*; erat semel cœcus, id est simpliciter, quia cœcus erat: erat iterùm cœcus, id est dupliciter, quia istud ignorabat: *Nescis.* Hinc quia cœcus erat dupliciter, dupliciter quoque erat miser, *miser & miserabilis.* Cœcum esse erat miseria, quia cœcitas: sed esse cœcum, & hoc ignorare, erat miseria duplex, quia duplex erat cœcitas. Prima cœcitas fraudabat illum objectorum visu & aspectu: secunda ipsũ privabat suæ cœcitatis sensu, & hinc erat, *miser & miserabilis & cœcus.*

Heu quot miseri, miserabiles, & cœci (velut iste) dantur in hoc mundo! Seneca refert casum notatu dignum, qui in sua accidit familia. Discipulo Lucilio narraturum se inquit rem incredibilem sed veram: *Incredibilem tibi rem narro, sed veram.* Habebat ancillã nomine Harpasten, quæ cùm à nativitate esset fatua, subitò perdidit visum, *Hæc fatua subitò desiit videre.* Et quid vobis videtur fecisse Harpasten fatuam & cœcam? hîc sequitur res incredibilis, *Nescit se esse cœcam*: cœca erat, & nesciebat. *Pædagogum suum rogat, ut migret*; quo porrigente manum suam ut eam deduceret, respuit admittere dicens: *domum tenebrosam esse*, opus esse aperiri fenestras: sed fenestræ clausæ non erant domus, sed suorum oculorum. Darine potest cœcitas magis fatua, risuque digna? Itàque scire debes Lucili (inquit Seneca) quod ejusmodi sumus omnes: cœci, & fatui. Cœci quia non videmus: & fatui, quia propriam cœcitatem ignoramus. *Hoc quod in ea videmus, omnibus nobis accidere liqueat tibi.* Nunquid non cœcitas est superbia, invidia, avaritia, ambitio, pompa & luxus? Nunquid non cœcitas Seneca.

citas est mendacium, adulatio? vel maximè. Sed nostra fatuitas est talis, ut istius Herpastis sit similis: nam cum cœcitas & obscuritas sit nostra, nos illam attribuimus domui, dicentes, non aliter vivi posse in mundo, nedùm in aulis: *Nemo aliter Romæ potest vivere.* Si cœci sumus, quare hoc non cognoscimus? cœcus erat Isaac, sed cœcitatem suam agnoscens tangebat manus Jacob, ut defectui visus succurreret tactus. Mendicus ille Jerechuntinus erat cœcus, seque talem agnoscendo, non aliam à Christo petiit eleëmosynam quàm visum, *Domine ut videam.* Quomodo cœcitates nostras poterimus excutere, remediumque quærere, si ipsas non cognoscamus? Luc. 18 v. 41.

Certum est nobis non deesse experientias valdè claras, & palpabiles ad eas cognoscendas, nisi plùs quàm cœci essemus: intuemini vestros lapsus, & agnoscetis vestras cœcitates. Tobias audiens appropinquantem filium, de cujus reditu & vita quasi desperabat, tanto fuit perfusus gaudio, ut surgens in occursum ad eum amplexandum celeriùs festinaret. Sed, siste gradum Senicule, ignorasne te cœcum, & ne quidém ambulare posse, nedum currere? non advertis te posse cadere lapsumq; talem esse posse, qui diei hujus lætitiam turbet, gaudium tuum & tuæ domus in luctum convertat? aliquatenùs & ex parte hoc factum est, cum post paucos titubantes minusque cautos passus offendens in terram corruit, *Consurgens cæcus Pater ejus, cœpit offendens pedibus currere: & prolapsus est* inquit Textus Græcus. Alienis igitur manibus erectus, jam minùs cœcus famulo porrexit manum, quo duce sine novo periculo filium amplectendo recepit, *Et datâ manu puero, occurrit filio suo*; ità ut gaudium, subita lætitia, & amor tali modo Tobiam cœcarint, ut suam cœcitatem nec senserit nec consideràrit, postquàm verò fuit lapsus, ipse lapsus ipsi revocavit in memoriam quòd esset cœcus, & ut velut cœcus alienis se manibus & fulciendum & ducendum committeret. Omnia videntur oculis apertis, sola verò cœcitas propria videri potest clausis: sed quando illa tam cœca est ut non videat seipsam, lapsus illi oculos aperiunt ut se videat. Lapsi sunt tam cœcè nostri Protoplasti, uti vidimus; & quando illis oculi sunt aperti ad videndam suam cœcitatem? post lapsum, *Et aperti sunt oculi amborum*: appetitus illos excœcavit, lapsus verò illuminavit. Ecquis Tob. 11. v. 10. Gen. 3. v. 10.

quis filiorum Adam non est cœcus? Et quis cœcus, qui non semel sed sæpiùs est lapsus? & tamen tot lapsus & relapsus non sufficiunt ad cognoscendam nostram cœcitatem? Si in tot incidis laqueos, quot sunt stultitiæ & vanitates mundi? quare non declinas & caves id, in quo cæcutiendo laberis, nec sublevantem te aut ductorem requiris? Hoc autem vos monitos volo, ut si hunc in finem cuidam famulo manum porrexeritis veluti Tobias, ut hic famulus sit tam securus & visu sanus, ut sciat ubi gressus ponat, & vos deducere ac sustentare queat: & quamvis hoc modo manum ipsi porrexeritis, cavete ne tam prodiga sit ut ipse quoq; excæcetur vestrâ gratiâ; & vos deducat in periculosiora præcipitia. Sed jam adest tempus, ut rationem demus hujus ultimæ quoque cœcitatis, sicut cæterarum dedimus.

Impossibile videtur & incredibile hominem cœcum non cognoscere suam cœcitatem: sed quia jam vidimus plures hujus speciei dari cœcos, superest hujus extremæ tamque cœcæ cœcitatis causam indagare. Si cœcus dari posset, qui se cœcum non cognosceret, talis esset noster cœcus Evangelicus: erat quippe cœcus à nativitate: Et quia non cognoscebat visum, parum est, quod non cognosceret cœcitatem: nihilominùs certum est, ipsum hanc cognovisse: & nos loquimur de cœcis oculis apertis & patentibus, qui nôrunt atque sciunt quid sit videre, & non videre. Quænam igitur aut est, aut esse potest ratio & causa, cur isti cœci sua cæcitate sic obscurentur, ut eam ignorent & non cognoscant? Alii alias dabunt causas (ad errandum enim multæ sunt) quam ego verò arbitror certam & infallibilem, est ipsorum cœcorum magna præsumptio. Primæ cœcitatis causa (ut vidimus) est inadvertentia: secundæ, passio: tertiæ hujus omniumque maximæ, est præsumptio: huius probationem habemus in ipsis Scribis & Pharisæis. De his loquitur Christus ad suos Discipulos alia occasione, dicens: *Sinite eos: cæci sunt, & duces cæcorum*, propter quod bonum est, ut modò ab ijs non recedamus. At si erant cœci & non videbant, quomodo se cœcorum duces constituebant? quia tanta, uti hæc, eorum erat præsumptio. Ut cœcus cœcos ducat, necesse est ut- *Matth. 15. v. 14*

ut habeat duas cognitiones contrarias. Primam, quâ alios cæcos tanquam tales agnoscat: secundam, quâ credat se videre & se non æstimet esse cæcum. Talis erat præsumptio Scribarum & Pharisæorum: in aliis cæcitatem judicabant cæcitatem, & suam existimabant esse visum; hinc pro eo ut sibi ducem inquirerent, aliis se duces offerebant & ut tales venditabant. Si quis cæcus voce stentoriâ venales offerret oculos, quo quæso risu à populo & ipsâ naturâ exploderetur? Hanc scenam in tribunali Jerosolymitano repræsentabat cæcitas & præsumptio horum gravissimorum ministrorum, & hunc sublimissimum de suis oculis formaverant conceptum. Talpæ cum lyncea præsumptione.

Neque hîc adhuc stitit ista in hodierno casu præsumptio. Cæcus à Christo illuminatus, jam erat visu Lynx: & Talpæ præsumunt ducere lyncem. Quod cæcus cæcum, & talpa velit ducere talpam, est cæcitas præsumptuosa: sed quod talpæ volunt ducere lyncem, & quod cæci in visu volunt instruere habentem oculos & quidem miraculosos? hæc in omni cæcitatum genere fuit præsumptio stolidissima. Tota hodie Scribarum & Pharisæorum intentio, omnes eorum conatus & instantiæ, quibus cœcum illuminatum persequebantur, & quibus illi volebant persuadere, quod modò magis cæcus esset quàm anteà, eò tendebant, ut illum à luce & cognitione Christi avellerent, & in suam pristinam & erraticam opinionem retraherent; ajebat hic: *Scimus, quia peccatores Deus non audit.* Replicabant illi: *Nos* Joan. 9.
scimus, quia hic homo peccator est; v. 31.
& sic contrariantibus sibi binis Ibid. v.
hisce propositionibus, non alia 34.
erat causa dissonantiæ, ex qua cæci condemnando scientiam, suam justificabant, præterquam, *Nos scimus.* Istud *Nos* adeò præsumptuosum, totiesque in hoc processu repetitum, unicum & totum ipsorum censuræ erat fundamentum, *Nos* hoc dicimus; quod superest ignorantia est & error. *Nos*, quasi cæcitate carentes & quasi non esset verum quod ante intulerant, *Nunquid & nos cæci sumus?* Homo miraculosè illuminatus ipsos confutabat, confundebat illos & convincebat; & nescientes quid argumentis oppositis responderent, ad argumentantem se vertebant, & in suo, *Nos*, tantummodò fundati, tumoreque superbiæ inflati, inquiebant, *Et tu doces nos?* Ibid.
Ego hosce inflatos litteratos in- v. 34.
terrogarem, Quinam estis vos, ut

ab

ab illo instructionem recipere abnuatis? Ille argumentatur clarè: vos dictorum vestrorum nullam affertis rationem; Ille asserta sua probat: vos profertis tantùm verba ventosa sine omni probatione; Ille ex miraculo Christum sanctum esse convincit: Vos ipsum peccatorem blasphematis; Ille patratorem miraculi Christum esse demonstrat: vos falsos testes quæritis, qui alium esse affirment; Ille est Aquila visum intendens Soli: vos noctuæ cæcutiente ad lucem; Denique ipse est lynx: vos talpæ, & tamen tam vani & præsumptuosi, ut vestrâ cæcitate vos plus arbitremini videre, quàm ille suis oculis. Similisne unquam visa est, tam cæca præsumptio? In scripturis unicam tantùm similem reperio, & quidem etiam in Jerusalem: siquidem in hac sola Regione ubi Christus crucifigitur, hæc monstra vivere & tolerari possunt.

Custodes Calvariæ milites crucifixorum vitam abrumpere jussi, videntes Christum jam mortuum, transierunt: *ut viderunt jam eum*
Joan.19 *mortuum, non fregerunt ejus crura.*
v.33. Hoc fecerunt milites oculos habentes: Longinus verò cæcus quid fecit? percussit Christum lanceâ: Cæco in manus dans lanceā, illam in Christi latus mitti desiderat. Si igitur hi oculos habentes Christum jam mortuum viderunt, Quare cæcus illum tanquam vivū voluit occidere? quia cum esset cæcus & adeò cæcus: eatènus tamen de visu præsumebat, ut putaret se melius videre oculis clausis, quàm alii apertis. Heu quot hodie tales in mundo reperiuntur Longini, tam longi, tam extensi, & præsumptuosi! Verùm hæc non tam eorum, quàm generalium est culpa. Si Longinus erat cœcus, Quomodo erat miles? si Veteranus, de alio officio ipsi erat providendam: sed sine oculis lanceam tenens manu? & sine visu in excubiis? & quidni de suis præsumeret oculis, qui cum esset cœcus non reducebatur? Ipse fuit præsumptuosus: sed Præsumptio pro eo faciebat; auscultato Isaiam eandem Hierosolymitanam Rempublicam alloquentem: *Speculatores* Isai.56.
tui cæci omnes. Urbs erat benè v.10.
munita, triplici murorum ordine circumdata: Excubiarū verò stationes & speculæ adeò neglectæ, ut in qualibet earum tantùm quidam cœcus vigilaret. Porro cœcus in Propugnaculo & Turri se collocatum considerans, quidni præsumat & superbiat de Visu? Non immeritò quidem præsumebant de Visu: præsumptio nihilominus & locus cœcitatem non immi-

imminuebant. Loca plerúmque non solent visum dare, sed perturbare, eoque magis quò subliomiora sunt: unde & Scribis & Pharisæis visus & lumen oculorum defecit; Cœci ex præsumptione officii, & ex incumbenti sibi videndi officio cœciores: *Vt videntes cœci fiant.*

§. VI.

HÆc erat quidem ultima cœcitas Scribarum & Pharisæorum: quænam verò est nostra? Illi quidem erant plus cœci, quia suas cœcitates non videbant: an nos forsan videmus nostras? Quod si ipsis quærimus remedium, nos eas videre certum est: sin autem, nos eas ignorare, est certissimum. Videre, & remedium non adhibere: est non videre. Apparuit Deus Moysi in Rubo, simul indicans quis esset & ad quid venisset? & Verba quibus Divina Majestas se manifestavit fuêre hæc: *Vidi Af-* Exod. 3 v. 7. *flictionem Populi mei in Ægypto: & sciens dolorem ejus, descendi, ut liberem eum.* Domine, tanto jam tempore â populo tuo toleratam afflictionem nunc demum vides? Ego novi, te jam ante creationem hujusce Populi, ejusdem Avo prædixisse, quod quadringentis annis peregrinus & advena futurus esset in terra aliena, & variis modis affligendus; Dixerat & prædixerat hoc Deus multo tempore ante nativitatem Jacob, qui harum decem tribuum, totiusq; populi Ægyptiacâ servitute oppressi Patriarcha fuit. *Scito prænoscens,* Gen. 15. v. 13. *quod peregrinum futurum sit semen tuum in terra non sua: & subjicient servituti, & affligent eos quadringentis annis.* Agè. Si Deus ante quadringentos annos ipsam revelavit & prædixit: si illam statim ab exordio, imò ab omni æternitate vidit, quomodo se jam afflictionem populi sui vidisse asserit? *Vidi afflictionem populi mei?* vidisse se asserit, quia jam ad liberandum festinat: *vidi, & descendi ut liberem eum*: Quod sine remedii applicatione videtur, licet hoc quadringentis annis & ampliùs, imò per totam æternitatem videatur: vel non videtur, vel quasi non videtur. Unde & Anna Mater Samuelis pro afflictionis ejusdem remedio ipsi Deo supplicando dixit, *Si respiciens videris af-* 1. Reg. 1 v. 11. *flictionem meam.* Quid quæso significat, *si respiciens videris?* vult dicere, si remedium adhibueris: nam videre absque remedii adhibitione, non est respicientem videre, sed absque visu. Quisnam dubitabit Christum eodem die in compitis Hierosolymorum plurimos

mos alios vidisse claudos, debiles, cæcos, eleemosynam petentes? nulla tamen ab Evangelistis fit mentio illos à Christo visos, quia nullum remedium ipsis impendit; meminerunt solummodò hunc cæcum visum, propter impertitum ipsi beneficium, ideoq; Christum vidisse eum affirmant: *Vidit hominem cæcum.*

Eheu, quis mihi totum collectum in hoc auditorio sistet mundum! Quis mihi dabit, ut tota me nunc audiat Hispania, tota Gallia, tota Germania, ipsa quoq; Roma! Principes, Reges, Imperatores, Monarchæ mundi: videtisne regnorum vestrorum ruinas, vasallorum vestrorum miserias; videtisne violẽtias, oppressiones, captivitates, omniumq; desolationem? vel videtis, vel non videtis. Si videtis, quare remedium non adhibetis? & si remedium adhibere negligitis, quomodo videtis? de cæcitate cõvicti estis. Ecclesiæ Principes seu Præsides, inferiores, superiores, supremi, vosq; ô Prælati eorum officium administrantes, videtisne universales & particulares Ecclesiæ calamitates, Fidei defectum, Religionis ruinam, Legum divinarum contemptum & neglectum? videtisne sacrorum locorum despectum & inhonorationem? videtisne morum corruptelam, peccata publica; scandala, simonias, sacrilegia, sanæ doctrinæ adulterationem? videtisne tot in- & extrà orbem Christianum animarum exitium & damnationem? vel videtis, vel nõ videtis; Si hoc videtis, quomodo oportunum remedium adhibere tardatis? si cum remedio tardatis, quomodo videtis? Cœci estis. Et vos Reip. justitiæ, militiæ, status, maris terræq; administratores & gubernatores, videtisne vestræ sollicitudini incumbentes obligationes? videtisne vestris conscientiis imminens grave onus? videtisne regiminis incurias, injustitias, furta, rapinas, dilationes & remoras, corruptelas, respectus? videtisne respiciendo magnos, minorum vexas? videtisne lachrymas & fletus pauperum, ejulatus & gemitus omnium? vel hoc videtis, vel non videtis. Si videtis, quare [ut par est] remedium non affertis? & si remedium non affertis, quomodo videtis? cœci estis. Et vos adeste patresfamilias, qui domum, uxorem, filios, & alios domesticos habetis: videtis disordinationem aut familiæ confusionẽ; uxoris vanitatem, filiorum incompositionem, laxamq; disciplinam, & consortia prava? videtis protervia m & inverecundiam famulorum, eorum vitam, actus & conatus dum sæpè ex vestra dissimulatione

tione & consensu sub umbra vestræ potentiæ præsumunt? aut hoc videtis, aut non videtis; Si videtis hoc aut scitis, quare nō invigilatis? si non invigilatis, quomodo videtis aut scitis? Et vos cœci estis. Tandem ad te ô Christiane cujuscunq; demum aut status aut conditionis: Fidem cernis, & impressum tibi in Baptismo caracterem: legis obligationem non ignoras, quam profiteris: statum nosti, in quo tot jam annis degis; conscientiæ tuæ gravamina vides; debitas à te restitutiones memoriâ tenes, certam occasionem non declinas, animæ salutisq; tuæ periculum vides; in statu peccati mortalis actualiter te agere cognoscis, simulq; te damnandum, casu quo in tali statu sine prævio remedio moreris, & damnatum te in inferno Dei beatificâ visione privatum, ac quamdiu Deus erit Deus in æternum arsurum credis. Heus Christiane, omnia hæc aut videmus, aut non? Si non videmus, quomodo tam cæci sumus? aut si videmus, quomodo omnia nostra istum in finem pro salute nostra ritè non disponimus? numquid tandem efficax emendationis propositum concipiemus? Nullum, ego certè, tam impium, barbarum, salutisq; suæ incurium crediderim, qui respondeat, Non. Quod igitur quandoq; practicare meditamur: quando tandem hoc faciemus? in mortis articulo, in decrepita senectute? sic ratiocinati fuerunt quondam ij qui jam inferni claustris æternùm detinentur inclusi. Consultumne videtur similiter ratiocinari, eorumque vestigiis insistere? minimè gentium: ablit, absit tantum malum animæ nostræ inducere. Quod igitur quandoq; futurum est, si quandoque oculos sumus aperturi, si tandem propositum quoddam seriū concipiemus, quare non hodie?

Ah Domine JESU CHRISTE, cùm nec hominibus, nec mihi quidem ipsi (quandoquidem adeò sumus cæci) persuadere sufficiam: ad te me converto. Nostras, quæso Domine, cæcitates ne respicias, recordare oculorum tuorum, illiusque quod hodie in Jerusalem sunt operati, unicus, ut minimum, cœcus hodie ex hoc loco exeat illuminatus: oculos tuos piissimos, istos misericordes & omnipotentes, in nos cōvertes; quorum virtute penetrando emolli duritiam cordium, illustra oculorum istorum cœcitatem: ut miserabilem animarum suarum statum cognoscant: videant quantum isti tuæ Cruci & vulneribus debeant, ob redundantem inde in nos meritorum copiam; utque omnes prostrati ad tuos pedes contriti cum firmissimo emendandæ vitæ proposito, cum hodierno cœco, hîc gratiæ tuæ lumine, & æternæ beatificæ visionis tuæ digni reddamur gloriâ, Quam mihi & vobis &c.

SERMO

SERMO
DE
Beatissima Virgine MARIA
de Rupe Franciæ,
In ejus Ecclesia, & Conventu Ordinis S. AUGUSTINI, Ulyssippone primo die tridui eius Festi, exposito Sanctissimo Sacramento Anno 1652.

Liber Generationis JESU CHRISTI *Filii David, Filii Abrahim.* Matth. 1.

§. I.

DOmine JESU Christe; considerata, ut oportet, divinâ tuâ Sapientiâ; ad respondendum, ex congruo & pro virili, tuo in nos amori, ecce junctos hodie (sicut olim junxit Salomon) duos duarum majestatum thronos: hunc sanctissimæ tuæ Matris in hanc Rupem sublatum, illum tuum ad hanc Rupem collocatum, *In arduis* (id est inquit Job, in Rupe) *ponet nidum suum Aquila: in Petris manet & inaccessis Rupibus: inde contemplatur escam, & ubicunque fuerit cadaver, statim adest.* Quæ aquila, quæ rupes, & quodnam mortuum istud corpus est, nisi totum hoc quod coram videmus: Aquila, est sanctissima Maria: Rupes, Rupes Franciæ: Corpus mortuum, tuum sacratissimum Corpus in Sacramento: vivum sed in specie mortui. Ista aquila, juxta visionem Ezechielis, est quæ te ex æterni Patris tui visceribus extractum, in sua transtulit: Illa eadem, quæ tuam divinitatem hoc corpore vestivit: & ille, qui reciprocè suâ reali præsentiâ nunc adest, honoraturus ac sanctificaturus præsentem Matris suæ celebritatem, & diem hunc solemnem redditurus solemniorem.

3. Reg. 2. v. 19.

Job. 39. v. 28.

Ezech. 17. v. 3.

Corn. de Lap. hîc & alii.

Ut ego in abditissimis hujus mysterii arcanis, & aliis, quæ æqualibus tenebris Evangelium involvit, nostræ obligationis & gratiarum actionis motiva; ritè detegere possim, necnon gratias tam

continuas & prodigiosas quas in cunctis Terræ, Maris totiusque universi partibus supremo huic Propitiatorio, sub glorioso nomine Rupis Franciæ, Lusitania debet, aliquatenùs pro merito expendendi facultatem impetrem: per ejusdem Beatissimæ Virginis intercessionem peto, & ab eâdem tuæ divinæ & humanæ majestatis præsentiâ tantam gratiæ assistentiam spero, quantam assumpti magnitudo requirit. Ave Maria.

§. II.

Matth. I. V. 1. *Liber generationis Jesu Christi: Filii David, Filii Abraham.* Primum Evangelistæ verbum, & primum thematis oblatum, est primum & unicum quod mihi hodie deest: *Liber.* Quando me sacrum hoc asceterium, ad hunc conscendendum suggestum invitavit: quando mihi recommendavit, aut potius mandavit sermonis hujus officium in me suscipere: sicuti materia pro omnibus est tā ardua, & pro me; præter hoc tam nova, ut acquirerem majora quàm suppeditabat fama, documenta & notitias ab hoc famosissimo sanctuario historiarum ejus & miraculorum petii librum. Et quid responsi me accepisse putatis? Ausperaveram quidem integram mox adfuturam Bibliothecam: sed nullum extare desuper librum fuit responsum. Non extat igitur liber historiæ & miraculorum Dominæ nostræ de Rupe Franciæ? hæc igitur sermonis nostri sit materia: cum aliam non acceperim. Sic dixi: sicque exequi statui. Sermones alii studiosè desumuntur ex libris: præsens autem Sermo fiet quidem sine libris, sed non sine studio.

Quod si hic casus accidisset alibi: incuria potuisset videri. Sed in Religione Patriarcharum Patris S. Augustini tam accuratâ, tam circumspectâ & disciplinatâ tàm benè ordinatâ, quæ quasi ordinem & regulam cunctis ordinibus mundi præscripsit, incuriam non fuisse clarum est. Si hic casus accidisset alibi, exiguæ devotioni imputandus videretur: sed in Seraphini terrestris Augustini, qui flammivomum amoris Dei cor manibus gestans, illud in hæreditatem Filiis suis reliquit, & inter amorem JESV & MARIÆ constitutus, cum devotâ indifferentiâ exclamat: *Quò me vertam nescio*, devotionis non intervenisse defectum: extra controversiam est. S. Aug. Si alibi accidisset, insufficienti fortè scientiæ tribuendum videretur: ast in religione Doctorum aquilæ S. Augustini, è cujus alis sumpsit Eccle-

sia

sia per omnia sæcula calamos optimos, quibus illustratur: subtilissimos, quibus purificatur: doctissimos simul & copiosissimos quibus dilatatur: omninò planum est, insufficienti scientiæ non esse adscribendum. Si igitur, nec insufficientia doctrinæ, nec defectus devotionis, nec incuria in causa est: Quare Historiæ & miraculorum Rupis Franciæ hujus nominis, templi, imaginis prodigii mundi, quam meritò publicum & maximum omnipotentiæ theatrum appellare licet, non invenitur liber? Scitis quare? De illo quod non capiunt codices nequit fieri codex.

S. Matthæus vitam & opera Christi conscripturus, suum scribit Evangelium, ejusdem exemplo S. Marcus suum; Duo hæc Evangelia, & quædam alia eodem tempore divulgata, non tamen ab Ecclesia recepta, devenerunt ad manus S. Lucæ: cumque hæc omnia nimis parùm dixisse, viderentur: resolvit adjungere tertium, & in exordio alloquitur Theophilum cui Evangelium suum dedicavit: *Quoniam multi conati sunt ordinare narrationem, quæ in nobis completa sunt rerum.* q. d. ne mireris Theophile, quod Evangelium scribere exorsus sum, quod conscribam historiam & miracula Christi: quotquot enim scripserunt, licet talia & tanta, vires & conatum suum non excesserunt, *Quoniam multi conati sunt*: suum tandem S. Lucas Evangelium adjunxit. Hic Evangeliorum ternio cum ad manus S. Joannis pervenisset, ipsi visa sunt deesse plurima, uti reverà deerant, enarratione digna: ideóque dilectus ille Discipulus ad quartum Evangelium compilandum se accinxit, calamumque exacuit: hocque opus ipsius fuit ultimum, etiam post conscriptam Apocalypsin. Sed quidnam accidisse videtur S. Joanni cum suo Evangelio? jam exaratum legit, & idem illi cum suo, quod cum aliis acciderat evênit: nimis parùm scripsisse sibi visus est, comparatione istorum quæ restabant. Resumpto calamo duas tantùm lineas annectit, scilicet, *Sunt & alia multa, quæ fecit Iesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt libros.* In quonam igitur S. Joannes plùs dixit, in hisce duabus lineis, an in toto suo Evangelio? Hæc quæstio videtur habere multum temeritatis. Nullus saltem interpretum eam hucusque movit: verùm tacitè & admirabilitèr ad eam respondet, opinione meâ singularis

Luc. 1. v. 1.

Ioann. 21. v. 25.

Maldonatus. & omnium interpretum doctissimus Maldonatus, *Quod dum dicit, & se excusat, res Christi magis quodammodò, quàm si eas conscripsisset, amplificat.* Solutio notatu digna. Estne possibile, S. Joannem in ultimis suis duabus lineis plùs dixisse, quàm in toto suo Evangelio, tantaque librorum copiâ, quos mundus capere non posset, si eosdem scripsisset? ità est: in toto enim isto Evangelio, & libris universis S. Joannes conscripsisset Christi miracula: duabus hisce lineis fatetur conscribi non posse, multóque major laus & exaggeratio rerum est, fateri scribi non posse, quàm exarare. Quod conscribitur cadit in pennam, quantumcunque vastum sit: quod conscribere nullus sufficit, majus est omni eo, quod sub pennam cadit. Quod scribitur, constat numero & fine: quod verò scribi nequit, innumerabile & infinitum est. Proinde S. Joannes multò plùs dixit in eo, quod non scripsit, quàm in his quæ scripsit. In scriptis S. Joannes enarravit multa miracula Christi, sed non omnia: in non scriptis, omnia complevit, tanta enim fuisse insinuat, ut conscribi non possent. In scriptis tres alios superavit Evangelistas, plura enim illis omnibus enarravit: in non scriptis vicit seipsum, multò enim plùs dixit, quàm scripserat.

Hinc nobis aliquod è Textu Ezechielis patebit dubium, à pluribus quidem notatum, sed nullius adhuc ingenio penetratum. Vidit Ezechiel mysticum illum Currum, quem trahebant quatuor animalia, scilicet Homo, Leo, Aquila, Bos. Cuncta erant alata: sed aquila, inquit Textus, volabat super omnia quatuor. *Desuper ipsorum quatuor.* Difficilis & implexa Propositio! si dixisset Aquilam desuper tria volâsse, obscuritate careret, & sic naturaliter esse oportebat. Alæ enim aliis erant appositæ: Aquilæ verò connatæ. Ecce nunc Bos alatus, quomodo volabit? at quia sæpe bos cum Aquilâ idem jugum trahit, hinc talis currus tam lentè, & parum promovetur. Alæ in homine & leone (quamvis videamus tot homines tantùm volare) sunt quasi idem: ita ut mirum non sit Aquilam volare super ista tria. Sed quod Propheta asserit super omnia quatuor animalia, quorum ipsa erat unum, Aquilam volâsse, quomodo hoc fieri potuit? Ratio nostra magnum hoc mysterium revelavit. Hæc quatuor Animalia (juxta unanimem Doctorum Sententiam) erant quan- Ezech. 1. v. 4.

quatuor Evangelistæ: Alæ eorum erant pennæ quibus scripserunt: Aquila erat S. Joannes. Et Propheta inquit eum volâsse non solùm super tria alia, sed super omnia quatuor, *Desuper ipsorum quatuor*, sic enim fuit. S. Joannes suum conscribendo Evangelium super tres tantùm volavit Evangelistas, quia multò plura dixit quàm illi: sed in fine istas duas addendo lineas, quibus protestatus est miracula Christi non posse conscribi, volavit super omnes quatuor, volavit enim super semetipsum, & dixit multò plùs quàm dixerat: ità ut ista Aquila multò altiùs volavit pennas colligendo quàm illas explicando. Explicando pennas ad describenda Christi gesta, super tres volavit Evangelistas: pennas verò colligendo & consitendo ea conscribi non posse, volavit super omnes quatuor, siquidem volavit etiam super seipsum, *Desuper ipsorum quatuor*. Transeamus nunc de aquila ad aquilam, similiter in sensu literali: nam quemadmodum sanctus Joannes est Aquila inter Evangelistas: pari ratione S. Augustinus est aquila inter Doctores.

Si pennæ S. Augustini se distendissent, si eædem ad conscribendum historiam & miracula Beatæ Virginis Mariæ de Rupe Franciæ se applicâssent, plurima pro more scripsissent & notâssent: sed hæ pennæ sese colligendo, & consitendo thaumaturgæ illius mundi Dominæ esse tam innumera ut conscribi nequeant, extra dubium est quin multò plùs dicant. *Dum se excusat, magis res Mariæ, quàm si eas perscripsisset, amplificat.* In magnis gravidisq; materiis præsumere scribere, est magnificare pennam: non præsumere, est magnificare materiam. Si Pennæ aquilæ S. Augustini tantum præsumpsissent molimen, quantum erat compilare innumerabilem miraculorum thaumaturgæ hujus Virginis seriem, plurimum fuissent magnificatæ: at non attentando tam arduum assumptum, suamque agnoscendo, pro tanto negotio, insufficientiam, plurimùm hæ pennæ magnificârunt Beatissimam Virginem. De muliere ista Sole vestita, stellisque coronata quam in sua Apocalypsi vidit Sanctus Joannes, inquit textus, *Datæ sunt mulieri alæ duæ Aquilæ magnæ, ut volaret.* Apoc. 12. v. 14 Quænam est sole vestita stellisq; coronata mulier, nisi Beatissima Virgo? Et quæ hujus aquilæ magnæ sunt alæ, nisi pennæ, idest Scriptores

or-

ordinis S. Augustini? in aliis casibus dantur huic Virgini pennæ hujus aquilæ, quibus valdè elevatur, in hoc casu eædem ipsi negantur ut volet sublimius: & sic se res habet; magnificentia & majestas hujus Virginis multò plùs extollitur, dum hæ pennæ se colligendo ejusdem miracula conscribere non præsumunt: quàm si totas sese huic operi applicâssent. Hæc sublimis fuit consideratio discretissimaque cautela, cur liber Historiæ miraculorumque Beatæ Virginis de Rupe Franciæ non fuerit conscriptus: eò quod silentium eloquentius sit & elegantius quàm innumerabilium conscriptio librorum.

§. III.

QUænam sit ratio, ob quam non necessarius sit liber dicam modò: & hæc tam clara est & evidens, ut se ipsâ sit perspicua. Inventorum librorum finis fuit ad conservandam præteritorum memoriam contra tyrannidem temporum, & oblivionem hominum quæ tyrannide pejor est. Hinc Gilbertus, libros, memoriæ reparatores appellavit: *Scriptura memoriæ reparatrix est oblivionis medicamentum.* Quemadmodum libri inventi fuerunt pro rerum præteritarum conservatione: sic miracula B. V. de Rupe Franciæ libris non indigent: quia non prætereunt. Hæc est excellentia, quâ Virgo Maria hujusce domus suæ Privilegia, præ omnibus miraculosis totius mundi & urbis hujus locis reddere voluit singulariora. Relictis nunc variis hujus mundi locis, siquidem noster discursus nimiùm extenderetur, Ulissiponensis urbis loca perscrutemur. Floruit Ulyssiponæ miraculosa Domus B. V. de Nativitate: sed transiêre jam miracula Nativitatis. Fuit miraculosa Domus B. V. de Refugio: sed & refugii miracula præteriêre. Fuit itidem miraculosa Domus B. V. de exilio: sed & transierunt miracula Exilii. Fuit denique ibidem miraculosa Domus B. V. de Luce: sed hujus quoque miracula cessant. Sola miraculosa Domus B. V. de Rupe Franciæ, fuit, est, & manebit miraculosa, nam hujus miracula nunquam transeunt: & quæ non transeunt neque deficiunt, quæ semper manent, libris non indigent. Deus, binas leges in hoc mundo condidit: una fuit Moysis, altera Christi. Lex Moysis fuit scripta, unde & vocatur Lex scripta: Lex Christi non fuit scripta. Et quare non? Nonne Lex Christi est purior, sanctior, dignior, Deoque gratior Lege Moysis

Gilbert serm. 47. in Cant. S. Maxim. in præfat. ad mistagogũ Eccles.

Moysis? vel maximè. Quod si igitur Lex Moysis scribitur, quare Lex Christi non scribitur? Quia lex Moysis erat transitoria, Lex Christi æternaliter permansura: & transitoria scribuntur: permanentia verò scriptione non indigent. Scribuntur miracula de patrocinio Nativitatis, Refugii, Exilii, Lucis, ne tempus eorum memoriam aboleat, sicut jam ipsa abolevit miracula; Miracula B.V. de Rupe Franciæ fide scripturarûm non indigent, quia in seipsis fidem habent. Qui nosse cupit miracula B.V. de Rupe Franciæ, superfluum est ea legere in charta, veniat oculis intuiturus: hujus domus miracula non sunt consignata chartis, nec indigent probationibus; siquidem non transeunt. Flumina continuò fluunt nec deficiunt, pari modo miracula de Rupe Franciæ sunt fluvius miraculorum. Vultin hunc cernere fluvium, hanc contemplari Rupem? Imaginemini vobis, vos consistere in desertis Ægypti, cum filiis Israël proficiscentibus in terram Promissionis. Intolerabili ibidem siti ingēs affligebatur exercitus, ideoque mandavit Deus Moysi, ut alloquendo petram juberet dare aquam, *loquimini ad petram*. Moyses mandatum transgressus, per- *Num. 20.v.8.*
cussit petram virgâ: quam transgressionem tam acerbè luit Moyses, adeoq; severè castigavit Deus, ut terram Promissionis ingredi non fuerit permissus. Ut Rupes miraculosè populi succurreret necessitati, verbo ipsi intimare sufficiebat, *loquere*: nolebat Deus miraculum procedere de virga, sed notorium volebat esse miraculum & procedere de rupe: & sic fuit. Exivit aqua miraculosa tam copiosè & constanter, ut S. Paulus dixerit, *Bibebant de consequente eos petra*, id est, Rupe quæ eos sequebatur. Quomodo verò rupes eos sequebatur? non sequebatur eos motu locali: sed miraculoso ex se emisso fluvio comitabatur exercitum omnes ejusdem infirmitates sanans: *Non erat in tribubus eorum infirmus*. E rupe scaturiebat fons perennis; & de fonte promanabat fluvius, currens incessanter, & omnibus succurrens. Quibus S. Paulus mox subjunxit, hoc futurorum fuisse figuram: & jam liquidò cernimus. In hoc altari est Rupes, è Francia in Castellam, & de Castella hûc in Lusitaniam translata, è qua rupe scaturit fons, qui est miraculosa imago B.V. Mariæ: ex hoc fonte miraculorum & beneficiorum ejus promanat fluvius, qui sisti nun-

1. Cor. 10.v.4.

Psalm. 104.v. 37.

nunquam nec cessare potest, sed perenniter currens omnibus mundi necessitatibus subvenit, sic inquit S. Joannes Damascenus de B. Virg. Maria loquens, *Petra quæ sitientibus vitam tribuit, fons universo Orbi medicinam offerens.* Idem de se ipsa dixerat & promiserat eadem Beata Virgo Maria Proverb. 8. *Qui me invenerit, inveniet vitam, & hauriet salutem à Domino* : non inquit, recipiet; sed hauriet salutem, hauriet enim & bibet de flumine miraculorum, & fonte salutis ab hac Rupe manantis.

S. Ioan. Dama.

Prov 8. v. 36.

Sed respondere mihi videntur in sacra Scriptura versatissimi antiquæ istius Rupis miracula, non uno tantùm sed multis esse conscripta codicibus, & quidem tribus illustrissimis utriusque Testamenti pennis: scilicet, Moysis, Davidis & Pauli. Quemadmodum igitur historia & miracula Rupis Israeliticæ tot libris extant consignata, nonne pari ratione justum est historiam miraculaque Rupis Franciæ conscribi? Nullatenùs: multùm enim inter rupem & rupem interest; multùm interest inter fluvium & fluvium: inter miracula & miracula. Illa rupes jam corruit: ille fluvius jam exaruit: illa miracula jam expirârunt: & ubi res tempore pereunt, bonum est librorum memoriâ eas perennari, in hac verò nostra Rupe Franciæ accidit contrarium: Rupes semper manet eadem; fluvius incessanter currit: miracula nunquam cessant; & miracula à temporis tyrannide exempta, non indigent remedio contra tempus: sed sui ipsorum sunt scriptura, sunt annales, & diaria.

Deus septendii spatio, hanc pulcherrimam totius universi machinam creavit, distinxit, & ornavit. Mirâ & exactâ punctualitate Moyses ex die in diem creaturas & unius cujusque opera descripsit, *Divisit lucem à tenebris: & factus est dies unus. Fiat firmamentum in medio aquarum: & factus est dies secundus. germinet terra herbam virentem, & factus est dies tertius*: & similiter de reliquis. Ità ut Moyses omnium operum creationis exactissimum fecerit diarium. Opera conservationis, scilicet, Providentiæ, quibus Deus universum conservat & gubernat, operibus creationis quoad potentiam, sapientiam, majestatem, & magnitudinem nullatenùs inferiora sunt. Quod si igitur

Gen. 1. v. 4.

tur Moyses opera creationis scribendo tam exactum eorundem composuit diarium, quare nec ille nec alius quisquam sacrorum scriptorum opera conservationis conscripsit, cùm tantus in illis causarum constet concursus, cum tanta varietate effectuum: tanta contrarietas cum tanta harmonia: tanta mutatio cum tanta stabilitate, tanta confusio cum tanto ordine: tot denique aliæ circumstantiæ sapientiæ, potentiæ, providentiæ, tam novæ tamque stupendæ? Ratio est, quia opera creationis stiterunt & cessârunt die
Gen. 2. v. 3. septimo: *Requievit die septimo, & cessavit ab omni opere quod patrârat*: Econtra opera conservationis à primo sui exordio continuantur, & ad finem usque mun-
Ioan. 5. v. 19. di durabunt; *Pater meus usquemodo operatur, & ego operor.* Et præteritorum & cessantium operum, historiam, imò diarium conscribi erat bonum: sed quæ non terminantur, quæ perseverant, quorum alterum alteri incessanter succedit, nec historiâ nec memoriâ indigent nec scripturâ: nam eadem ipsa perpetua
Psal. 18. v. 1. & 2 sui sunt historia, continuumque sui diarium. Quàm benè hoc expressit David? *Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum: Dies diei eructat verbum.* Ista Cœlorum revolutio, iste Planetarum cursus, iste ordo & dispositio firmamenti, quidnam aliud faciunt, quàm quod incessanter mirabilia Dei mundo annuncient? Et quid isti succedentes sibi invicem dies, nisi Historici muti, & propriorum operum suorum quæ non per Annales seu diaria publicantur diligentissimi Chronographi? *Dies diei eructat Verbum.* Talia Rupis Franciæ sunt miracula, quæ si transeundo cessâssent, & Sabbathum aliquod sicut illud creationis esset, in quo cessando quievissent, rectè scriberentur: sed quia nec quiescunt nec cessant [prout hîc patet, & singulis Sabbathis constat, quibus miracula hebdomadatim resumuntur] necesse non est scribi, historiisve mandari: sed eorundem historia est continuatio, & eorundem diarium, ipsi sunt dies, *Dies diei eructat Verbum.* Hodiernæ diei miracula authenticum sunt testimonium diei hesternæ; uti & crastinæ diei miracula, sunt hodiernæ diei miraculorum attestatum: & sicut sibi succedunt dies;

pari modo sibi testimonium perhibent sine scripturâ legendo oculis, quod mediante scriptura credere debebant memoriæ. Græci in quodam suo Hymno cum elogio singulari, B. V. Mariam divinæ omnipotentiæ diarium appellant, *Diarium unicum Domini Creaturarum*: sed nulli loco, nulli Throno quotquot B. Virgini in toto mundo sunt consecrati, hic titulus rationabilius quàm hujus Rupis pedi meretur insculpi. *Diarium*, quia ejus miracula sunt quotidiana; *Vnicum*, quia illa duntaxat à temporis tyrannide sunt exempta.

Apud Theoph. Rayn.

Sed quod videtur vobis maximum Rupis Franciæ miraculum? Est hoc, quod ejus miracula ab imperio temporis sint exempta. Nihil in hoc mundo potentius est tempore, cuncta suæ subjicit ditioni, omnia mutat & finit: non solummodò dominatur Naturæ, sed ad ipsa quoque supernaturalia suam extendit potestatem, quod summoperè miror. Miracula sunt supernaturalia, sed neque ex hoc quod naturæ sphœram transcendant, à temporis dominio eximuntur. Magna Serpentis istius in deserto fuêre miracula: quotquot erant infirmi ignitorum serpentum morsibus percussi, hunc aspiciendo serpentem, statim sanabantur: processit tempus, finita sunt miracula: imò & ipse serpens. Stupenda fuêre miracula virgæ Moysaicæ, quâ velut instrumento tanta coram Pharaone in Ægypto edita sunt prodigia: successit tempus, finita sunt miracula: & simul virga. Ingentia pariter Pallii Eliæ fuêre miracula, cujus virtute Elisæus sustentabat vivos; sanabat infirmos, vitæ restituebat mortuos: transiit tempus; finem acceperunt miracula, simul & pallium. Admiranda fuêre miracula Arcæ Testamenti, in cujus conspectu retrogressi sunt fluvii, corruerunt muri, comminuta sunt Idola, & subitanea morte extinguebantur præsumptuosi: transiit tempus, finita sunt miracula simul cum Arca. Ingentia denique & obstupescenda primitivæ Ecclesiæ fuerunt prodigia & signa, in qua, primi fideles & Christi Discipuli omnium loquebantur linguis; omnis generis infirmos curabant, dæmones ejiciebant, serpentes calcabant, sine læsione venena hauriebant: transiit tempus, adolevit Ecclesia, & quia firmandæ fidei non ampliùs erant necessaria, cessarunt miracula, ità ut omnia dominio Temporis sint subjecta, solaque Rupis Franciæ prodigia ab illius jurisdictione sint exempta. Ingens

gens miraculum! cætera cum tempore deficiunt, Rupis Franciæ miracula cum tempore increscunt. Maxima temporis excellentia est quod rupibus dominetur: maxima verò hujus Rupis prærogativa est, quod tempori prævaleat. Et si libri sint remedium contra tempus: qui temporis non subest legibus, non indiget libris.

§. IV.

Hæ sunt rationes, cur putaverim non esse librum Historiæ & miraculorum B. V. de Rupe Franciæ, nec necessarium ut esset, supposito responso dato, talem non extare. Sed bonâ vestrâ, & omnium veniâ, ego hoc non suppono, nec taliter, sed contrarium sentiendo, dico, non extare unum librum, sed multos historiæ, & miraculorum hujus Domus. Et quis est iste liber, vel quales sunt libri? jam audietis. Primus Rupis Franciæ liber, est lectum Evangelium, *Liber generationis Iesu Christi, filii David, filii Abraham.* (Matth. 1. v. 1.) Ergóne liber generationis Jesu Christi filii David, & Abraham, est liber historicus miraculorum Rupis Franciæ? planè est. Totum hoc Evangelium S. Matthæi, ab exordio usque ad finem constat ista varietate & multitudine nominum quæ audistis: Abraham, Isaac Iacob, Jesse, David, Salomon &c. Commentando in hæc nomina inquit Chrysostomus: *Causâ quidem & ratione, providentiâque Dei, posita sunt hæc nomina: quâ autem causâ & ratione posita sunt, verè ipsi sciverunt qui posuerunt, & Deus cujus providentiâ ponebantur: Nos verò, quid intelligere possumus in nominibus, ipsis hoc loquimur.* (S. Chrys. sost. ibi.) Istud dicit S. Chrysostomus, cui consentit S. Anselmus & alii PP. ità ut quodlibet nomen hujus Evangelii duplicem habeat significationem, historicam unam: alteram mysticam. Significatio literalis seu historica, indicat personas: sed mysticus intellectus insinuat causas. Historia nobis notificat B. Virginis Progenitores; mysticè nobis insinuatæ causæ, sunt gratiæ ejusdem Beatissimæ Virginis Mariæ. Progenitores hoc produnt quod Beatissima Virgo ab hominibus accepit, scilicet, sanguinem & nobilitatem à Patriarchis: Gratiæ hoc aperiunt, quod homines à Beatissima Virgine receperunt, scilicet favores & beneficia quibus totum humanum genus cumulatur. Proinde Spiritus Sanctus primum istud S. Matthæi Capitulum sub tali mysterio & tali dictavit artificio,

cio, ut lectum quidem superficietenùs & ad literam, quoad nomina sit Chronologia Patrum & Avorum, *Liber generationis*: constructum verò ad intra, & quoad significationem mysticam, sit liber gratiarum, favorum, beneficiorum, & remediorum. &c.

Mirifice idipsum Beatissima Virgo de seipsâ asseruit his Ecclesiastici verbis: quæ ab Ecclesiâ ipsi accommodantur. *In me est omnis gratia viæ & virtutis: venite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis implemini.* Verba notatu digna: digniorque notatu consequentia. In me sunt omnes gratiæ: venite ad me, meisque vos generationibus implebo? quænam est hæc consequentia? valdè gravida respectu hujus libri. Cunctos gratias ipsius desiderantes à generationibus suis impleri asserit: nam ipsius gratiæ, in ejusdem generationibus continentur. Generationes Beatissimæ Virginis, sunt omnes ejus Progenitores in hoc libro enumerati. *Liber Generationis.* Abraham est una generatio, *Abraham genuit Isaac*: altera, *Isaac genuit Iacob*, & sic de reliquis. Et quemadmodum sub qualibet harum generationum, & sub quolibet horum Primogenitorum nomine, singularis virtus & gratia continetur specialis, quâ eadem Beatissima Virgo nobis succurrit: hinc graviter omnes qui suas gratias desiderant invitat, ut ad implendum se generationibus suis accedant, *In me est omnis gratia: venite ad me, & à generationibus meis implemini.* Glossa interlinealis hujus effectus modum cumprimis propriâ explicat comparatione, *Hic liber est Apotheca gratiarum, in quâ omnis Anima quicquid necesse habet inveniet.* Comparatio quidem magis alta: sed magis propria dari nequit. Quid est quod Apotheca habet intus, & foris ostendit? deforis nonnisi quasdam inscriptiones & nomina seu græca seu arabica specierum ostendit; intrà ipsas pixides species & specierum confectiones continet, quibus omnis generis infirmitates curantur. Pari modo hic Liber generationis S. Matthæi, cortice tenus, nonnisi nomina Patriarcharum, horum Hebræorum, illorum Syrorum ostentat, sed sub illis mystica latet significatio, prodigiosa continens remedia: quibus Beatissima Virgo Maria omnibus humani generis malis, succurrendo medetur. Nunc festinemus totam Historiam & miracula Beatissimæ Virginis de Rupe Franciæ in hoc Libro scripta intueri.

Ecclef. 24. v. 26.

Matth. 1. v. 2.

Glossa.

Deci-

Decidistis in lectum infirmitatis, adhibuistis artis medicæ remedia, sed frustra: confugistis ad B. V. de Rupe Franciæ, nuncupando illi votum, integræ sanitati mox vos sensistis restitutos? Quidnam hoc fuit aliud, quàm Sanctissimæ hujus Virginis miraculum? Legite hoc in libro miraculorum
Matth. 1. v. 10. ejus, *Genuit Iosiam: Iosias, id est Salus Domini.* Fuit tua infirmitas ad mortem, à medicis desperata, sacro viatico jam præmunitus Beatissimam Virginem de Rupe Franciæ non invocasti eò quod non poteras; sed alii tibi assistentes hoc fecerunt & intercesserunt, qui. Cereum in manu tua tenebant: subitò cœpisti habere melius, à portis mortis revocando gradum perfectam recuperasti sanitatem, quâ causâ? beneficio & miraculo hujus B. Virginis; Legite hoc in libro miraculorum ejus,
Matth. 1. v. 15. *genuit Eliacim: Eliacim, id est, Dei resurrectio*, scilicet resurrectio à Deo profecta. Tactus eras Apoplexiâ, omnium membrorum officio destitutus, nec movere te, nec ad passum pedis incedere potens: ad hanc domum alienis humeris delatus, humilitèr & confidentèr à Beatissima Virgine Rupis Franciæ misericordiam & opem postulâsti, & propriis mox pedibus domum remeasti, in memoriam accepti beneficii grallis ibidem ex pariete suspensis. Legite hoc scriptum in libro, *genuit Ezechiam: Ezechias, id est, confortatio Domini.* Matth. 1. v. 9. Benedixit vobis Dominus in temporalibus bonis, in tantum ut honestæ familiæ sustentationi necessaria suppetant, sed conservandæ familiæ negavit hæredem: confugistis ad Beatissimam Virginem de Rupe Franciæ, novem dierum devotionem exorsi, quibus expletis diebus, nondum novem mensibus evolutis familiæ vestræ successorem & hæredem obtinuistis. Cujusnam beneficio? Hujus Beatissimæ Virginis; Legite hoc in libro scriptum, *Filii Abraham: Abraham, id est, Pater multarum Gentium* Matth. 1. v. v. 1. vel innumerabilis descendentiæ. Plurimorum sibi succedentium annorum spatio tanquam viduæ, & vestri filii velut Orphani vixistis, marito & Patre, commerciorum ergò peregrè profectò, de cujus aut vita, aut morte nihil innotuit: ex devotione diebus Sabbathinis Beatissimam Virginem de Rupe Franciæ visitastis, seu ejus Rosarium intra secretos domus vestræ parietes (quæ devotio quandoque solet esse securior) recitastis, dumque minimè suspicabamini, vestrum maritum, &

orpha-

orphanorum vestrorum Patrem, salvum & incolumem reducem in limine domus vestræ gaudentes excepistis. Quidnam est hoc? miraculum hujus Beatissimæ Virginis: legite hoc in libro, *genuit Abiam: Abias, idem est, quod Pater veniens hic.* Redacti estis ad extremam inopiam, gravati prolibus, & carentes victualibus, nulli interim pepercistis labori, nulli industriæ, sed infructuosè: magnâ tandem conceptâ fiduciâ, ad hujusce domus umbram confugistis, cujus largitate tot & tanti vestiuntur & sustentantur inopes: & ignari quâ viâ aut modo remedium refocillationemq; invenistis. Sed unde? fuit miraculum hujus Virginis Beatissimæ. Legite hoc in libro scriptum, *Genuit Naasson: Naasson, refectio & requies Domini.* Rebus adversis, & mediantibus litibus devenistis ad incitas, vestri inimici processibus, calumniis, falsis testimoniis & violentiis bonis vestris insidiabantur; multis annis fatigati & illusi tribunalibus, jus vestrum mansit intricatum: rebus tandem desperatis ad tribunal Rupis Franciæ appellastis, & justitiam vobis tribuit Deus, quam homines negabant. Undenam hoc? miraculum fuit hujus Virginis. Legite illud in hoc libro, *genuit Iosaphat: Iosaphat, idem est, quod Deus Iudex.* Juvenili & floridâ ætate excœcati, labyrinthoq; mundani amoris irretiti, arbitrii libertate abusi voluntariè abripiebamini in infernum, immemores mortis, famæ & salutis. O Deus quot hîc miraculis erat opus ut ex hoc miserrimo reduceremini statu! opus erat occasionem fugere, quia erat proxima: opus erat oblivisci, memoria namque erat continua: opus erat oculis videre, tenebantur enim amore excæcati: necesse erat abhorrere, appetitus etenim erat inescatus: necessarium erat confiteri, gravata enim erat conscientia: deniq; necessarium erat perseverare, ne periculosior committeretur recidiva. Hæc omnia requirebantur miracula, siquidem degentibus in tali statu hæc omnia sunt necessaria; quem propterea tam rari evadunt. Devotè tandem requisiistis Beatissimam Virginem de Rupe Franciæ, offerentes ei cor cereum & marmoreum, siquidem tale erat vestrum: marmoreum quoad Deum; cereum quoad mundum; & desperatâ jam mutabilitate & futurâ immutatione, de repentè marmor sensistis emollitum, ceram induratam, & cor penitùs immutatum. Undenam hæc? fuêre miracula hujus B. Virginis: legite hæc in libro miraculorum ejus. Opus

Matth. 1. v. 7.

Matth. 1. v. 4.

Matth. 1. v. 8.

Matth. 1. v. 3. Opus erat separari? *Genuit Phares*: *Phares*, id est, *divisio*. Opus erat oblivisci? *Genuit Manassen: Manasses*, idem est, *quod oblivio*. Opus erat videre? *Genuit Obed ex Ruth*: *Ruth*, id est, *videns*. Opus erat abhorrere? *Genuit Zaram de Thamar*: *Thamar*, idem est, *quod amaritudo*. Opus fuit confiteri? *Genuit Iudam*: *Iudas*, idem est, *quod confessio*. Necesse erat perseverare? *Genuit Achaz*: *Achaz*, id est, *Firmamentum Dei*. Firmitas à Deo data.

Matth. 1. v. 10.

Matth. 1. v. 5.

Matth. 1. v. 3.

Matth. 1. v. 2.

Matth. 1. v. 9.

Universa deniq; miracula quæ à Beatissima V. patrantur (omnia nimirum quæ necessitas petit & desiderantur) scripta sunt in hoc libro. Angustiis aut afflictione aliqua præoccupati ad Beatiss. V. Rupis Franciæ confugistis, & mox refrigerium ac levamen invenistis? *Iesse*, id est *refrigerium*. Ambulâstis tristes omni solatio destituti, plenâ spe & fiduciâ ad Beatiss. Virginem Rupis Franciæ recurristis, repleti gaudio & consolatione regressi? *Isaac*, id est, *Risus*. Vixistis in magna perplexitate ignorantes quid ageretis, confugiendo ad B. V. Rupis Franciæ, quæ ab omni vos perplexitate eripuit? *Zorobabel*. id est, *alienus à confusione*. Vixistis in rixis & discordiis: assumpsistis Beatiss. Virginem de Rupe Franciæ mediatricem, quæ vos concordavit? *Salomon*, id est, *pacificus*. Habebatis hostes, à quibus quomodo vos caveretis ignari; accepto à Beatiss. Virgine Rupis Franciæ salvo conductu omnia pericula evasistis? *Esron*, id est *jaculum videns*. Gravi aliquâ præoccupati tentatione, Beatiss. Virginis de Rupe Franciæ opem sedulò implorâstis, quæ mox animosè adversus tartareum hostem dimicandi vires ministravit? *Iacob*, id est, *Luctator*. Estis milites; in conflictu à Beatiss. Virgine Rupis Franciæ auxilium implorâstis, & ipsa vobis animos & vires ad prævalendum addidit? *Booz*, id est, *prævalens*. Estis Consiliarii, recurristis ad B. V. Rupis Franciæ, & ipsa vobis lumen & prudentiam ad discernendum impertivit? *Salmon, id est, omnia discernens*. Estis mercatores, mercesque vestras & mercimonia Beatissim. Virgini de Rupe Franciæ commendâstis, & mercando benè lucrati bona vestra auxistis? *Ioseph*, id est, *augmentum*. Estis Navarchi cum procellis & tempestatibus colluctati. Beatissimam Virginem de Rupe Franciæ piè invocâstis, & aquæ sanctissimi hujus nominis sentiendo virtutem quievêre? *Maria*, id est, *Domina maris*. Primus itaq; liber historiæ & miraculorum B. Virginis de Rupe Franciæ, est nostrum Evangelium: *Liber Generationis*.

Matth. 1. v. 5.

Matth. 1. v. 2.

Matth. 1. v. 12.

Matth. 1. v. 7.

Matth. 1. v. 3.

Matth. 1. v. 2.

Matth. 1. v. 5.

Matth. 1. v. 4.

Matth. 1. v. 16.

§. V.

QUisnam vobis esse videtur Historiæ & miraculorum B. V. de Rupe Franciæ liber secundus? hunc similiter extrà domum quærere opus non est: est enim sanctissimum Altaris Sacramentum, proindè rectè dixi, miracula hujus Domus non libro, sed libris esse consignata. Ezechieli Prophetæ brachium manu tenens librum apparuit, simulque vox insonuit, *Comede Volumen istud*, Ezechiel aperto ore suo librum comedit: & quid accidit? immittendo in os suum unum tantùm percepit saporem: eo verò jam deglutito percepit saporem alterum. Admirabilis Liber! mirabilior esca, quia nec esca videtur, nec liber; non liber: nam libri non comeduntur; & hic est comestus. Non cibus; nam cibus unum solùm habet saporem & hunc in ore: hic verò duplicem habebat saporem, unum exteriorem ori immissus; alterum interiorem jam deglutitus & in pectus transmissus. Quisnam igitur ille cibus geminum habens saporem, cibus qui sumptus ore comeditur & corde, cibus aliter sensibus & aliter interiori Animæ sapiens, quis, inquam, hic cibus est alius, quàm sanctissimum Sacramentum? hinc Propheta accepto comedendi mandato, non illum propriis manibus, ut cibum communem, sed aperto ore cum magnâ reverentiâ de alterius manibus quasi communicando accepit. Cæremonia, modus, effectus, cuncta sunt Venerabilis Sacramenti, quod negari non potest: at figura illud esse non videtur, *Comede volumen istud*. Quæ comparatio libri cum Sacramento Eucharistiæ? hoc jam videbitis. Liber est perfectissima imago sui Authoris, tam expressa ut ab eo nihil differat, neq; aliud nomen habeat: liber ab extrà nihil indicat, ab intrà mysteriis scatet. Dum imprimitur multiplicantur exemplaria, & unum complectitur tantum quantum omnia, nec plus nec minus: neq; omnia continent plùs quàm unum. Liber ille simul est Romæ, in Indiis & alibi, & ubique est idē: cumque idem sit pro omnibus, hi multùm, alii parùm, aliqui nihil ex eo colligunt: quilibet pro suâ capacitate. Liber est mutus loquens, surdus respondens, dux cœcus, mortuus vivens, & cum nullam in seipso habeat actionem movet animos & mirabiles causat effectus. Ecquis in omnibus hisce proprietatibus non agnoscat Sanctissimum Sacramentum? Liber est, & valdè propriè, *Comede volumen istud*.

Ezech. 3. v. 1.

Quæ-

Quænam verò est materia hujus libri? clarè hoc expressit David: *Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors, & miserator Dominus: escam dedit timentibus se.* Nostis qualis liber est ista divina esca, quam Deus dat timentibus se? Est liber memoriarum mirabilium misericordiæ Dei. Et quænam sunt (interrogo nunc ego) mirabilia misericordiæ Dei, nisi ea quæ in hâc domo operantur? Quisnam reperitur locus in toto mundo, ubi Deus se misericordem magis exhibet, & ubi ejus misericordia sit mirabilior, quàm in hoc loco? alibi mirabilia & miracula latent occulta; hîc autem patent manifesta. Quidnam esse arbitramini domumB. V. de Rupe Franciæ, cum suis miraculis? Est Eucharistiæ Sacramentum velamine remoto. Si Deus retraheret velum de hoc Sanctissimo mysterio, & nobis hunc divinum aperiret librum: ibidem utique legeremus, quod hîc cernimus. Alibi miracula Rupis Franciæ sunt abscondita: hîc miracula Sacramenti sunt publica: alibi miracula operiuntur parietibus: hîc parietes operiuntur miraculis. Ista miracula & inscriptiones quibus ordinariè parietes illustrantur, quidnam putatis esse? sunt folia nondùm compacta hujus libri. Sanctus Joannes in sua Apocalypsi vidit librum, & nullum inventum qui illum aperire posset, præter Christum. Pari modo liber iste divinissimi hujus Sacramenti, tot centenis annis clausus mansit: donec eum B. Virgo Rupis Franciæ aperiret. Quod ibi legitur, idem hîc videtur: quod ibi credimus: idem hic experimur. In cæteris Ecclesiis Sacramentum Eucharistiæ est mysterium fidei; hîc verò est veritas & experimentum sensuum. Quod si sensûs hîc tot experiuntur miracula, quid mirum quod fides alibi tot miracula credat? in aliis Ecclesiis cantatur, *Præstet fides supplementum sensuum defectui*, in Ecclesia Rupis Franciæ cantatur contrarium, *Præstent sensus supplementum fidei defectui.* Si sensus miracula vident, quare de ipsis dubitaret fides, & insuper infidelitas?

Psalm. 118. v. 4

Apoc. v. 1.

Miraculum in quo magis hallucinatur infidelitas in hoc divino Sacramento, est quod Christus, cum sit unus, præsens sit in diversis locis. Quot sunt homines in mundo, qui propriis oculis hoc miraculum attestari possunt in Beatissima Virgine de Rupe Franciæ? cernitis per hanc portam ingressum hominem catenis compedibusque gravatum, easdem ad pedes

des hujus altaris deferre: interrogatus quare? utique respondebit, quod cùm fuisset in vinculis Argellæ, aut Tituani, eadem Beatissima Virgo de Rupe Franciæ sibi apparuisset, cui se ex animo recommendâsset; hinc in grati animi liberationisque acceptæ argumentum eadem ipsi anathematizaturus advenerit. Videbitis itidem per hujus Domus portam ingredientem ex Indiâ reversum, pretiosa huic Ecclesiæ offerentem ornamenta; præliando enim contra Achens & Rumes invocavit Beatissimam Virginem Rupis Franciæ, quâ in fronte nostri Exercitus ab hostibus conspectâ, eorundem glandes ad nostrorum pedes, absque ullius læsione deciderunt: & sagittæ conversæ sunt retrorsum. Aspicietis per hasce portas ingredientem turbam hominum excalceatorum, mortuis potius quàm viventibus similiorem, protestantem se venire supplicem ad hanc Beatissimam Virginem, in præsentissimo namque submersionis periculo ex profundo maris emersos ad hanc Beatissimam Virginem Rupis Franciæ clamâsse; moxque ipsâ, in Antenna navis conspectâ, tempestatem quievisse, & maximam tranquillitatem factam, ita ut Beatissima Virgo Rupis Franciæ, sub accidentibus gloriosi hujus nominis, amore nostri, quasi sacramentalitèr præsto sit: siquidem cum una sit & unica duntaxat, est nihilominus Ulyssiponæ simul & Argellæ, est in Indiis cunctisque Terræ Marisque partibus, ubi invocatur. Quo casu mihi incidit, quod verba invocationis hujus Beatissimæ Virginis, eandem habent, vel participant virtutem cum verbis consecrationis. Virtus verborum consecrationis tam potens est & efficax, ut vix pronuntiata, eodem loco Christum exhibeant præsentem: similis est vis verborum Invocationis, audite desuper Isaiam, *Invocabis, & Dominus exaudiet, Clamabis, & dicet, ecce adsum.* Isai. 58 v. 9. Idem B. V. omnibus in quacunq; mundi parte se invocantibus præstat. Christus vi verborum quibus Sacerdos Hostiam consecrat, in omni loco est præsens: B. & piissima V. Maria, vi verborum, quibus in necessitatibus interpellatur, in omni loco adest. S. Greg. Thaumaturgus hanc Virginem appellat, *Miraculorum omnium officinam.* Greg. Thau. Et quia hi duo miraculorum libri in eadem officina fuerunt impressi, mirum non est iisdem characteribus sibi esse persimiles: hac solùm cum differentia (non dicam præcellentia) quod in venerabili Sacramento

cramento est officina & liber clausus: in Rupe verò Franciæ, cum officina simul liber est apertus, præeminendo in hac parte libro generato. *Liber Generationis.*

§. VI.

Agedum Auditores, cùm præsentes adsimus in domo Miraculorum, & in hac die præ cæteris B. V. de Rupe Franciæ, liberaliorem se nobis in favoribus & misericordiis exhibere fas est: expedit proinde nobis, & Deus necnon ipsa B. Virgo volunt, ut nullus nostrûm sine aliquo ejus miraculo, ex hac Ecclesia recedat, nullus nostrûm adeò perfectè sanus est, quin aliquâ aut aliquibus infirmitatibus gravetur; quot quæso hodiè in præsenti Ecclesia sunt claudi, cœci, surdi, aliisque corporis defectibus obnoxii, & quod pejus est, quot mortui? vultis hosce novisse claudos? audite Eliam: *Usquequo claudicatis in duas partes*? quousque popule stulte in errore perseverans claudicas in duas partes adorando Deum simul & Baal? quot inveniuntur sub nomine Christiani curvantes unum genu Deo, & alterum idolo? hujus experimentum ab obscœnis vestris adorationibus capessite. Vultis scire quinam sint cœci? non sunt illi, qui vi visivâ oculorum carent: sed qui oculis apertis cœcorum ad instar operantur. *Excæca cor populi hujus* (ait Isaias) *ut videntes non videant.* Cernimus universum mundum non esse nisi vanitatem; vitam somnium, omnia transitoria, & nos præ cæteris transituros: vivimus autem tanquam essemus immortales; aut nulla superesset æternitas. Libet novisse surdos? sunt de quibus ait David: *Aures habent & non audient*; non audire sine auribus non est tanta miseria: sed habere aures ad non audiendũ maxima omnium & communis est infirmitas. Nihil me magis conturbat & affligit, quàm qoud videam me audire: intellectus magna attentione, satisfactione, & majori, quàm merentur, applausu, audita percipit, voluntas autem à qua fructus maximè dependet, nullum interiori auditui aut aditum, aut gustum præbet. Prô quantum vereor hoc esse evidens reprobationis indicium! *Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Deniq; vultis nosse, qui sint mortui? sunt de quibus S. Joannes scripsit, *Nomen habes quod vivas, & mortuus es*: & de quibus Christus, *Sinite mortuos sepelire mortuos suos.* Mortui sunt qui in statu peccati mortalis degunt. Erit ne similium mortuorũ aliquis aut aliqua, nunc præsens in hac Ecclesia? quod pejus est vereor ne adsint quãplurimi. Ecce quan-

3. Reg. 18. v. 21

Isai. 6. v. 10.

Psalm. 113. v. 6.

Ioan. 8. v. 47.

Apoc. 3. v. 1.

Matth. 8. v. 22.

quantò pejor est ipsa morte, mortalis culpa! Homines triplicem habent vitam: corporalem, spiritualem, & æternam. Mors tantùm vitam tollit corporalem: Peccatum vitam tollit spiritualem & æternam, simulque corporalem; de peccato quippe mors est nata. *Per peccatum mors.* Omnes mortes quotquot demùm earundem sunt, fuerunt, aut erunt genera, ab unico Adami peccato traxerunt originem: cumq; omnes solvendo debito essent impares, necesse fuit, ut ad satisfaciendum pro eo, Filius Dei mortem oppeteret. Mors mortale perimit corpus: peccatũ verò immortalem occidit animã: & ecce mors quæ occidit immortale quàm horrenda! illatam corpori stragem, paucis diebus consumit terra: stragem illatam animæ à peccato, nec ipsa quidem æternitas, ab igne consumi, potest facere; & quantò magis excessus nullam admittit comparationem, tantò magis timenda mors animæ quàm corporis: plurisque facienda & diligenda vita spiritualis & æterna, quàm corporalis & momentanea. Quodnam fidei rationisve sanæ est argumentum, pro vita saluteq; corporis tam extraordinaria adhibere extrema, & de vita saluteque animæ omnem prorsus abjicere curam?

Rom. 5. v. 12.

Verè Auditores, considerans ea quæ hîc video, nihil magis timeo in hoc mundo, quam ipsam hujusce Domus frequentiam & devotionem: necnon ipsa miracula. O si clamores horum parietum nostræ perciperent conscientiæ! conqueruntur de nobis cum Deo; conqueruntur de nobis nobiscum ipsis. Et quodlibet votum, quodlibet in parietibus apparens miraculum, tanquam vox & cælestis tuba increpat nostram incuriam. Estne possibile (clamant hi parietes) estne possibile Deum tanta operari miracula ad dandam nobis vitam & salutem temporalem; & homines negligere quæ Deus præcipit, adeò facilia ad obtinendam vitam spiritualem salutemq; æternam? Estne possibile, Deum totam suam omnipotentiam impendere ad dandam vobis salutem corporis, vosqueècontra omnes impendere potentias vestras in perniciem animæ? Nunc mihi respondete, cuinam rei vestram impenditis memoriam, intellectum, voluntatem, & omnes sensus, nisi iis quæ à salute vos impediunt? Estne possibile (iteratò repetunt & clamant hi parietes, & nobiscum contra nos argumentantur) Estne possibile nos tanta agere & moliri pro salute & vita temporanea, & pro

pro salute animæ vitæq; æternæ vel minimum detrectare laborem? quando in infirmitate aut vitæ discrimine estis constituti, toties hîc visitantur altaria, multiplicantur vota & Missæ Sacrificia, Supplicationes, Novenæ & Oblationes, impensarum & sumptuum quantorumcunque etiam, nullâ habitâ ratione: & pro salute animæ vitâque æternâ, quasi non esset, nec crederetur, minus nihilo agitur; audite S. Augustin. *Si tantum, ut aliquantò plus vivatur, quantò magis ut semper vivatur!* Agnoscite itaque veritatem; licet alteram vitam nihili faciatis, durabit tamen æternaliter: & quanticunque demùm æstimetis vitam præsentem, finietur tamen & quidem brevi temporis spatio. Semel fortasse miraculo B. Virginis de Rupe Franciæ mortem evadetis, & in anathema funebrem amictum suspendetis: sed aderit tandem dies, quo mors minimè parcet, nec tunc funeralem amictum suspendetis ad parietem; sed ille comitabitur vos in sepulchrum. Lazarus ad intercessionem Sororis suæ Mariæ resuscitatus semel, denuò mortuus est ut cæteri.

S. Aug.

Hæc est omnium rerum summa, seriò tractare de vitâ semper duraturâ; providere animæ sanitati, si est infirma: & super omnia eandem resuscitare, si est mortua. Christus ad resurgendum, elegit sibi in Rupe monumentum: *In monumento quod erat excisum in petra,* & resurrexit tertiâ die; omnia habemus hic aggregata; Petram sive Rupem, tres dies, & Resuscitatorem, *Ego sum Resurrectio & Vita*, nunc cùm anima est mortua, sepeliatur in hac Rupe ut resurgat. O anima infeliciter mortua, & feliciter sepulta, si in hoc præsenti loco semel pro semper sepelires hoc quod te interimit, resuscitata resurges, si volueris, hoc ipso momento. O quæ felicitas nostra, & B. hujus Virginis, ejusdemque latentis in Sacramento Filii gloria, si, quotquot in hanc Rupem hodiè intrârunt mortui, egrederentur resuscitati! non amat Filium, nec devotus est Matri, qui hoc non faciet. Non exspectemus Resurrectionem in diem tertium, nec in crastinum, quia nescimus diem neque horam. Christus resurrexit tertiâ die, ut mortem suam verificaret: mortui verò, cum illo resurgentes, resurrexerunt statim, & primo quidem tertiæ diei momento, ad Christi resurgentis potentiam probandam. In hac materia perire non debent momenta: contingere quippe potest, hanc ultimam esse respirationem, ultimumque momentum ex quo pendet æternitas. Has de cœlo voces audiant qui advenerunt Surdi: ad has voces oculos aperiant videantque suum periculum qui advenerunt cœci: regrediantur per aliam viam, aliisque passibus qui advenerunt claudi & manci. Denique omnes vivas & resuscitatas referant animas, quas intulerunt mortuas: & in hujus diei memoriam, quilibet amictum suum funebrem, in Rupe Franciæ relinquat. Hæc splendidissima sunt anathemata, quibus prodigiosi isti parietes hodie possunt exornari: & hic est *Finis* quo pro majori gloriâ Dei, sanctissimæque ejus Matris, consignare & claudere debemus utrumque librum; est enim finis, quo solo deducimur ad vitam sine fine.

Amen.

Marc. 15. v. 46

Ioann. 11. v. 25

SERMO

SERMO

IN

Sabbathum post Dominicam Tertiam Quadragesimæ,

Ulyssippone Anno 1652.

Hoc autem dicebant, tentantes eum, ut possent eum accusare. Joan. 8.

§. I.

N alterâ vice (quis sibi tale imaginaretur) alterâ vice tentatum habemus CHRISTUM. Victoriis non est confidendum: maximè stabilita Pax, sunt induciæ. Cessantibus bellis, fabricantur machinæ. Machina tentationis, quam habemus hodiè, mira fuit & formidabilis: nec máchinator, nec tentator fuit diabolus: fuerunt homines. De hisce tentationibus & tentatoribus hodie mihi agendum. Audiamus primò casum.

Die quâdam aut nocte huic simili, ait S. Joannes Christum exivisse ad montem Oliveti ut oraret; noverat se tentandum: hinc oratione ad pugnam se armavit & præmunivit. Hoc in Christo fuit exemplum: in nobis est necessitas. Armis destituitur humana imbecillitas: nisi à Deo illa petat. Hucusque nihil fuit periculi. De monte, & valdè manè, consueto sibi more, prædicaturus venit in templum: & Evangelista inquit, omnem concurrisse populum ad illum audiendum, *Et omnis populus venit ad eum.* Tantus concursus, divine Prædicator? nunc timeo ne tenteris. Venit omnis populus illâ horâ: qui enim non sunt è populo, tam maturè se de strato non proripiunt. Occumbit illis Sol mediâ nocte: & exoritur meridie. Christus, inquit textus, erat docens in templo, quando adveniebant Scribæ & Pharisæi casum quendam propositurі. Pauperem quandam adducebant mulierculam, dicentes: *Magister, hæc mulier modò*

Ioan. 8. v. 2.

Ibid. 4.

modò deprehensa est in adulterio. Hæc mulier! & complex ubi? duo fuêre peccatores, & una tantùm accusata? justitia semper inferiorem ferit. Moyses, inquiunt, adulteros lapidare, in lege mandat: & tu Magister, quid dicis? Scribæ & Pharisæi eo tempore Doctores erant. Quando docti & præsumptuosi interrogant, videtur mihi fieri non ad sciendum, sed tentandum: quod Evangelista propositis verbis testatur, *Hoc autem dicebant, tentantes eum.* In quonam constitit tentatio, & ubinam positus fuit laqueus, dicemus posteà. Quid autem respondit Christus? ex cathedra surgens, nullo facto verbo, sese inclinavit: *Inclinans se.* Benè veneris peccatrix: absterge lachrymas. Christus inchoat ab inclinatione? tu exibis absoluta: illius enim inclinatio non est condemnatio. Deus ab inclinatis nos liberet judicibus, si non sunt Deus: nam inclinationem sequitur sententia. Christus noluit respondere verbis, quæ fortè mutâssent: respondit scripto: *Digito scribebat in terra.* Ibid. v.6. Noli mirari in templo marmore strato fuisse terram. Literalitèr; quia magnus erat concursus, & modica cura. Moraliter; quia non est locus adeò sacer & sanctus, in quo non detur terra. Quidnam Christus scripserit, non certò constat: PP. censent passim, fuisse peccata accusantium. Homicida, homicidam: latro, latronem: adulter, adulteram accusat? accusa te ô Homo: ecce quando alterius accusas peccata, condemnas te in propriis. Ità accidit, postquàm enim Christus scripsit processum, non de accusatâ, sed de accusatoribus, sese erexit, nec aliud, quàm hæc verba dixit: *Qui sine peccato est vestrûm: primus in illam lapidem mittat.* Ibid. v. 7. Hîc mihi occurrunt lapides S. Hieronymi, allatos contra ream lapides, quilibet in suum pectus convertebat: & qui tam zelosi fuerant ingressi, cœperunt egredi confusi, *exierunt:* propriam enim conscientiam fuerant ingressi. Et Evangelista notat, primos exiisse ex senioribus; *incipientes à senioribus.* Ibid. v.6. Misera humanæ vitæ conditio! quò plures anni vitæ; eò plures quoq; culpæ. Omnes de suis oportet peccatis pœnitere: sed multò magis eos & velociùs, qui reddendis rationibus sunt viciniores. Christus mansit solus & rea: id est misericordia, & miseria. Interrogavit illam Christus, *Vbi sunt qui te accusarunt? nemo te condemnavit?* Ibid. v.11. *Nemo Domine*, respondit illa: & dixit Jesus, *nec ego te condemnabo: vade, & jam amplius noli peccare.*

Hic finis fuit historiæ: admirabilis in justitia, admirabilis in misericordia, admirabilis in sapientia, & admirabilis in omnipotentia. Lex mansit inviolata, accusatores confusi; rea absoluta: & Christus à tentatoribus expeditus. Hæc tentatio erit materia nostri discursus. Petamus gratiam à tam facilè largiente, etiam non merentibus. Ave Maria.

§. II.

Hoc autem dicebant, tentantes eum. Quod homines pejores inimici sint quàm dæmones, pro veritate habeo indubitata: quilibet hujus rei exempla in seipso requirens obviè inveniet. Pro nunc, nobis omnibus sufficiet illud Christi. Exactis triginta silentii aut latebrarum annis, ad tractandum & conversandum cum hominibus prodiit: quia verò scientia non sufficit sine experientia, nec victoria datur sine pugna, nec benè confligitur sine exercitio: ante hujus periculosæ Palæstræ ingressum, cum aliis adversariis prævie luctari, seseque exercere voluit. Christus baptizatus secedit in desertum: & inquit S. Marcus, *Eratque cum bestiis:* (Marc. 1. v. 13.) ibidem transactis jejunio quadraginta diebus, diaboli tentationes subsecutæ sunt, *& accedens tentator.* (Matt. 4. v. 3.) Christus tentatus in eodem deserto, tentatus in templo, tentatus in monte: hisque duobus experimentis præviis tandem prodiens innotuit mundo cœpitque agere cum hominibus: *Exinde cœpit prædicare.* (ibidem v. 17.) Nescio, num rectè exercitationum istarum ordinem observaveritis. Videtur Christus primò se exercere debuisse cum hominibus tanquam ratione præditis: deinde cum feris tanquam ratione destitutis & indomitis: & deniq; cum dæmonibus tanquam adeò infensis hominibus & horribilibus. Nunc autem contrarium factum esse constat: Primò cum feris; deinde cum dæmonibus: & ultimò cum hominibus. Quare? quia probam & exercitationem, à minore ad majorem adversarium fieri oportet, & homines non solùm ipsis feris sunt ferociores inimici; sed magis diabolici quàm ipsi diaboli. Experimentaliter hoc videte. Ecquid Christo cum feris, cum diabolo, & cum hominibus accidit? feræ nec nocuêre, nec voluerunt nocere; diabolus malum ipsi intentavit, sed sine effectu: Homines malum inintentârunt & intulerunt. Istam respicite crucem: feræ illum non devorârunt, diabolus illi membra non dilaniavit; qui vitam ipsi sustule-

ſtulerunt fuerunt homines. Nunc judicate, ſi homines non pejores ſint inimici quàm diabolus. Contrà diabolum defenditis vos cruce: homines in crucem agunt. Itaque ut nullum relinquatur dubium, homines pejores inimicos eſſe quàm dæmones: hodie dubito num pejores ſint tentatores, *Hoc autem dicebant tentantes eum.* dæmones tentant: homines tentant. Dæmon tentavit Chriſtum: homines tentârunt Chriſtum. Utri verò majores ſint tentatores, quæſtio ſublimis eſt & utilis: & ne tempus concluſionis exſpectatione perdamus, dico: quod collatâ [ut oportet] aſtutiâ cum aſtutia, pertinaciâ cum pertinacia, tentatione cum tentatione, pejores tentatores ſint homines quàm dæmones. Exordiamur cum Evangelio : cum eodem proſequamur, & finiamus.

§. III.

HOc autem dicebant, tentantes eum. Scribæ & Phariſæi [ut diximus] venerunt in templum: nam contra invidiam & odium hominum, nec locus ſacer quicquam valet etiam ipſi innocentiæ. Obtulerunt Chriſto deprehenſam in flagranti adulteram, allegantes textum Levit. cap. 20. in quo lex adulteram mandavit lapidari. *Moyſes mandavit nobis huiuſmodi lapidare.* Agedùm, ſi lex erat expreſſa, & delictum notorium: ſi in caſu nec facti, nec juris ullum erat dubium, quare legem non exequuntur ? Si rea convicta, puniant illam: ſi pœna quam meruit eſt pœna mortis, occîdant illam: ſi genus ſupplicii ſunt lapides, lapident: educant illam extra civitatem & in campum, & non in templum: & ſi exſpectant ſententiam, requirant illam à judicibus, & non à Chriſto: hoc juſtitia, zelus & ratio exigebat. Sed ità non fecerunt, inquit Evangeliſta, nam illorum ſcopus & intentio non erat punire ream: ſed accuſare Chriſtum, *Ut poſſent accuſare eum.* Adducebant accuſationem unam ad provocandam alteram. En malitiam plus quàm infernalem, & aſtutiam plus quàm diabolicam! In judicio univerſali & particulari, & me & vos accuſabit diabolus ad condemnandum: aſt tentatores iſti non ſolùm accuſabant unum, ad condemnandum alterum; ſed accuſabant peccatricem ad condemnandum juſtum: accuſabant ream , ut condemnare poſſent innocentem.

Levit. 20. v. 10. Deut. 22. v. 20. Dan. 13 v. 62.

Sed quonam hoc pacto fieri, aut perfectum volebant? quomodo telam ſunt exorſi? ubinam poſitus eſt laqueus? ubinam tentatio

abscondita? S. Augustinus admirabilitèr illam detexit inquiens,
S. Aug. *Vt si diceret, non lapidetur adultera, iniustus convinceretur: si diceret, lapidetur, mansuetus non videretur*, Et vel deesset justitiæ, vel misericordiæ: consequenter concluderent quod ipse non esset Messias.

Christus [quâ Deus & homo factus] ipsa erat mansuetudo, benignitas & misericordia: ejus intima, & ejus opera erant benefacere, curare, consolari, & condonare, necnon omnes liberare; hinc omnes eum amabant, venerabantur, applaudebant & sequebantur: quod Scribas & Pharisæos maximè affligebat. Huic accedebat, quod idem Dominus de se, de Spiritu Sancto: & de causis sui in mundum adventus disserebat. Volentibus discipulis, ut ignis de cœlo in Samaritanos descenderet, dixit: *Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare.*
Luc. 9. v. 56. In ipso insuper templo Christus scripturam aperiendo publicè docuit, celebrem istum in Isaia locum, de se venire intelligendum, *ad annunciandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, ut consolarer omnes lugentes.*
Isa. 61. v. 2. Propheta videtur habuisse quasi ob oculos sibi posita omnia quæ in miseræ hujus mulierculæ concurrerunt statu & fortuna. Obtulerunt eam Christo captam, afflictam, angustiatam, & suam miseriam irremediabilibus lachrymis deplorantem; & hinc ex lege magis armata veniebat tentatio. Si dicit; non lapidetur adultera; trãsgressor est legis. Si dicit (quod non dicet) ut lapidetur: misericordis amittit opinionem populique famam: & quod excedit omnia, scripturis contraveniet de Messia, quas de se interpretatur: sibique contradicet. Sive igitur dicat, lex impleatur, vel non impleatur: rea lapidetur, vel non lapidetur: irretitus utrimq; tenetur. Vix etenim unum laqueum evadet, quin incidat in alterum.

Hunc argumentandi modum, qui validus est & stringens, Dialectici, *Dilemma*, sive argumentum cornutum vocant: nam in alterutro tam artificiosa bicepsq; est deceptio & contradictio, ut si unius evadatur acies, in alterius necessariò cadatur. Hoc modo Scribæ & Pharisæi Christum cum Moyse aggressi sunt. De Moyse inquit Scriptura, *Quod facies eius esset cornuta*: & sic eum contra Christum producunt in campum: *Moyses mandavit nobis huiusmodi lapidare.* Exod. 34. v. 29 Et ut lex capiti latoris sui videretur similis, in duas disposita

&

& divisa erat acies adeò acutas: ut Christus dicens ita, vel non, evadendo unam, impingeret in alteram: proinde lapides quibus instructi veniebant Scribæ & Pharisæi, non erant ad adulteram destinati lapidandam, sed ut Christus ad illos offendens & cespitans in præparatum sibi incideret laqueum. Hujusmodi laqueorum eleganter meminit Isaias, *Et erit in lapidem offensionis, & in Petram scandali, in laqueum, & in ruinam. Et offendent & cadent, & conterentur & irretientur, & capientur:* Propheta videtur alludere ad praxin & consuetudinem istius temporis Venatorum, qui suis retibus & laqueis circumponebant lapides, ut incauta fera irretita & illaqueata cadens caperetur. Talis erat laqueus, quem Scribæ & Pharisæi tensum, legisque lapidibus tectum afferebant: *Moyses mandavit nobis hujusmodi lapidare*, Ut Christus ad hos offenderet lapides, cadensque caperetur.

Isai. 8. v. 14. & 15.

Recordabamini utique, similiter Christo tensum fuisse laqueum à Diabolo in deserto, & templi pinnaculo lapidibus opertum. In deserto: *Dic ut lapides isti panes fiant.* In pinnaculo templi: *Ne unquàm offendas ad lapidem pedem tuum*, sed cum laquei & tentationes adeò videantur sibi similes: ecce quantò astutiores tentatores fuerunt homines, quàm diabolus. à prima tentatione Christus se facilè expedivit uno *non*. *Non in solo pane vivit Homo.* à secunda, altero *non*: *Non tentabis Dominum Deum tuum*; ad expediendum verò se à tentatione ab hominibus sibi hodiè structa non sufficiebat unum *Non*: sivè enim dixisset non, sive ita; laqueo comprehensus tenebatur, vel Christus dicere debuisset ita, lapidate: vel non, non lapidate. Si dixisset, Non, contrà justitiam; si dixisset, Ita, contra misericordiam peccâsset; si dixisset, non, fuisset contrarius Legi: si dixisset, ita, sibimetipsi. Si dixisset non, Magistratum: Si ita, populum offendisset. Proinde palos lapidesve illi tali posuerunt formâ: ut sive observando sive non observando legem, reus teneretur. Exhibendo se rigidum deest Misericordiæ: exhibendo se misericordem derogat Justitiæ: & si alterutri desit: non est Messias.

Matth. 4. v. 3. ibid. v. 6.

Ibid. 4. ibid. v. 7.

Aliam similem Scribæ & Pharisæi, super Cæsaris tributo, Christo struxerunt tentationem, quando illis dixit; *Quid me tentatis?* binas simul misêre scholas, suam & Herodianorum: prævioq; longo falsorum Encomiorum syrmate, hanc proposuêre quæstionem: *Licet censum dare Cæsari an non?* ibid. v.

Matth. 22. v. 19.

Notate prementem verborum emphasin. Unum ita, vel non, petebant. Estne licitum, vel non; Et quare tam formaliter & nervosè? innuit hocipsum Evangelista, *ut caperent eum in sermone*: Ex qualibet enim harum responsionum sive, ita dixisset, sive non, semper tenebatur captus. Si dixisset non, regalibus Cæsaris fuisset contrarius: si dixisset ita, immunitati & libertati gentis contradixisset. Si, non, crucifixisset eum Cæsar: si, ita, populus eum lapidâsset. Quocunque demùm modo (ajebant illi) perditus est, & tenemus illum confusum & comprehensum. Hoc in impio, iniquo & tyrannico illo tractatum & conclusum est concilio, *Consilium inierunt, ut caperent eum in sermone*. Fuitne aliquando diabolus talem exorsus tentationem, ut talibus telis hominem intricaret? Diabolus talis nec unquam fuit, nec esse potest: nam nec est nec esse potest tentatio diaboli, à quâ vos non facilè uno, *Ita*, aut, *non*, expedire possitis. Agedum, nunc videte.

Diabolus semper suos laqueos ad mandatorum collocat pedem: ibi etenim solummodò ponitur tentatio, quia ibidem solummodò

1. Cor. 15. v. 56. potest esse peccatum: *Virtus peccati lex*. Omnia mandata vel affirmativa sunt, vel negativa. Si me diabolus in affirmativis tentet, defensioni sufficit unum, Ita: si in negativis, sufficit mihi unum, *non*. Exempli gratiâ. Mandata affirmativa sunt (sicut scitis) diliges Deum: obsevabis festa: honorabis parentes &c. Negativa, non jurabis, non occides, non furtum facies non dices falsum testimoniũ &c. Nunc ad rem. Si me diabolus in affirmativis tentat: dicit mihi; non diligas Deum, Sabbathum non sanctifices, parentes non honores: & si ego resolutè respondero: ità, amabo, servabo, honorabo, istud ita sufficit ut tentatio sit irrita: tentatorque diabolus confusus sit & frustratus. Simili modo in mandatis negativis suggerit diabolus, ut jurem, ut occidam, ut furer, ut falsum dicam testimonium. Dicente me, non jurabo, non occidam, non furabor, non pejerabo: istud non, sufficit ut tentatio evanescat, & tentator succumbat. Itaque sufficit unum *Ita* vel *Non*, ut quis contra diaboli tentationes maneat securus: verùm contra tentationes hominum (sicut jam dictæ) unum Ita, vel Non, minimè sufficit; tali etenim armatæ dolo, tali compositæ arte, talibusq; contextæ involucris accedunt, ut sive ita, sive non dicatis, illaqueati maneatis. Si dixeri-

tis.

tis, lapidetur adultera, tributum solvatur, incurretis odium populi; & lapidabimini. Si dixeritis, ut nec lapidetur, nec tributum pendatur Cæsari: crimen incurritis legis, indignationem Cæsaris: & in crucem agemini. Et quamvis, tentatus, sit ipse Jesus Christus; nihilominùs semper tentatores habebunt, in quo suam tentationem fundent, & tentatum capiant: *Vt possent accusare eum.*

Videor me interrogari à vobis. Quid remedii, Pater, tales evadendi tentatores, tamq; periculosas tentationes? *Rem difficilem postulâsti.* Nullus Scholasticus, Theologus aut Asceticus remedium dedit: ego quod occurrit communico. Dic, non aliud esse remedium, quàm unum investigare ita, æquivocum, quod, Ita, & simul, Non, significet: vel unum non, quod simul sit, Non, & Ita. Ad probandum hoc quod dico, inferiorem authorem non habeo, quàm ipsum Apostolorum Principem S. Petrum. Et notate, quando S. Petrus hanc subtilitatem invenit, adhuc erat in Jerusalem in Judæa: ne quis eam Politiæ fuisse Romanæ arbitretur. Exactores tributi ab Augusto impositi (quo duæ capitatim drachmæ exigebantur à singulis) venerunt ad S. Petrum interrogantes: *Magister vester non solvit didragma?* Magister vester non solvit tributum? Perplexus S. Petrus & consternatus, Magistri sui mentem in tantę consequentiæ puncto ignorabat: respondit itaq; *Etiam*, sive, *Ita*. Interrogo nunc. Istud, *Etiam*, sive ita S. Perti, quid significabat? significabat ita, & nõ. Construite illud cum interrogatione, & videbitis nũ planè utrumque faciat sensum. Magister vester non solvit tributum? Ita: sic est: nõ solvit. Magister vester non solvit tributum? Ita: solvit. Ita ut idem Ita, æquivaleret Ita & Non. Uno modo intellectum erat, Ita: significabat enim Ita, solvit: altero modo intellectum erat, Non, significabat enim non solvit: sic æquivocando S. Petrus à tributorum exactoribus se expediebat, quousque Magister suus resolveret: apertam & clausam relinquendo portam, illudque Ita, dispositum & indifferens ad æquivalendum ita & non, Christo resolvendum. Christus S. Petrum & omnes suos Discipulos docuerat, suum Ita esse Ita, & suum Non esse Non; *Sit sermo vester, est, est: non, non.* Interterrogatus verò Petrus, & in tentatione positus, necesse habebat unum, Ita, dicere, quod simul esset, ita, & non ut se expediret ab hominibus.

Hoc fecit S. Petrus hâc occasi-

one

4. Reg. 2. v. 10.

Matth. 17. v. 28

one; & quid fecit Christus in hoc nostro casu magis intricato? funes, quibus ligatam adducebant adulteram, vidit esse laqueos quibus ipsum ligare prætendebant: vidit legis allegatæ lapides intus esse ignitos, & ad quemlibet responsi sui ictum, non solùm in scintillas, sed in calumniarum incendium erupturos. Vidit, suppositâ tentatorum intentione & astutiâ, æquè condemnando quàm absolvendo, se damnatum iri, alterutrumque inevitabile discrimen sibi impendere. Quid hîc consilii? nec ita, nec non, dicere, erat consultum, & tamen unum è duobus necessarium: ipsa etiâm infinita Sapientia à similibus tentationibus sese nequit expedire in propriis terminis respondendo. Quia verò inter ita & non, non datur medium: quid medii sumeret Christus, ut à tali tentatione se liberaret? hoc nunc videbimus.

§. IV.

MAgister divinus, non responso verbo, surrexit ex cathedra; non alia aderat charta quàm terra, inclinando se in illa incipit scribere: *Digito scribebat in terrâ.* Hæ sunt unicæ vices, quarum scriptura meminit quod Christus digito scripserit in terra; sed quamdiù Christus scribit, istique tentatores exspectant, ad desertum & tentationes Diaboli revertamur. Tentantem prima vice diabolum, Christus repulit his verbis Deutoromii; *Non in solo pane vivit homo.* Tentans secunda vice rejectus est hisce formalibus ibidem: *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Tertia vice tentando aggressus: tertiò à Christo aliis ejusdem capituli verbis est repulsus, *Dominum Deum tuum timebis, & illi soli servies.* Quis non prima statim fronte hasce tres admiretur tentationes, & præsentem? isti homines professione erant literati, & docti, in scripturis versati, & actualiter Textum Legis Moysis allegantes. Quod si igitur Christus à tentationibus Diaboli sese defendit Scripturis sacris, & textibus ejusdem legis, quare non similiter contra hos tentatores se defendit iisdem Scripturis? & quod amplius: occurrendo Diabolo à tribus se expedivit tentationibus unico tantum scripturæ libro, & duobus ejusdem tantummodò Capitulis. Scripturæ, quæ tunc vigebant veteris Testamenti, triginta & novem continebant libros, & ultrà mille capitula. Christus tot armis, tam potentibus, tam diversis, tam idoneis instructus, quare illis contra hanc se non defendit tentationem? hinc colligetis, quantò terri-

Deut. 8 v. 3.
Ibid. 6. v. 16.
Ibid. v. 13.

terribiliores Tentatores sint homines, quàm dæmones. Ad reijciendas tres tentationes diaboli, Christo sufficiebat Scripturæ liber unus: ad repellandam unicam tentationem hominum, quotquot scripturæ erant non sufficiebant: necesse habebat facere scripturam novam, *Digito scribebat in terra.* Sacræ Scripturæ (prout notavit S. Gregorius) sunt armatura Dei: de quibus Salomon illas comparando Turri Davidis Patris sui, inquit, *mille clypei pendent ex ea: omnis armatura fortium*; Et sunt tales, tam novæ, tam exquisitæ, & nunquam à diabolo excogitatæ astutiæ & machinæ, quas adinveniunt homines ad tentandum, ut in omnibus Dei armentariis non sint reperta arma idonea ad illis resistendum; & necesse habuit incarnata Dei Sapientia formare nova: seseque accingere ad componendum & scribendum contra tentatores istos: *Digito scribebat in terra.*

S. Greg.

Cant. 4. v. 4.

Qualis autem hujus scripturæ fuit effectus? Jam tandem intelligetis, quantò durior sit pertinacia tentantium hominum, quàm dæmonum. Scripsit, & scribebat manus omnipotens: & tentatores, quamvis scriptura ipsorum oculis opposita, non se submittunt, nec desistunt: nec illam nec scribentis manum quicquam reveriti, adhuc instant & urgent ad interrogata responsum. *Cum perseverarent interrogantes.* O Scriptura! O Balthasar! O Babylonia! apparuerunt tres digiti in pariete sine manu, sine brachio, sine corpore, *Digiti quasi hominis scribentis*: & ad tria verba scripta, ignoratâ quamvis significatione, Balthasar manibus pedibusque incipit contremiscere, colore immutato, deficiente corde & respiratione. Potentissimus Monarcha mundi tremit! & quatuor homunciones nullâ aliâ potentiâ quàm malitiâ armati, non tremant! Videbant digitos, scribentis intuebantur brachium, sciebant scireque tenebantur, ex miraculis quæ operabatur, & de quibus contabescebant, esse hominem simul & Deum: & conspicientes prolixam manus ipsius scripturam qua sibi formabatur processus, nec tremunt nec moventur; sed obstinati potius in interrogando & tentando perseverant, *Cum perseverarent*! Dicant nunc Scribæ & Pharisæi, utrum Balthasar Gentilis sit, an ipsi? ast mea non est intentio homines comparare cum hominibus: sed homines cum diabolo. Tres speciales circumstãtias in hoc actu notavit Evangelista: scilicet, quis scriberet, quo instru-

Ioann. 8. v. 7.

Dan. 5. v. 5.

mento: & quo loco scriberet, *Digito scribebat in terra.* Christus scribebat, scribebat digito: scribebat in terra. Et in his omnibus circumstantiis homines tentandi pertinacia diabolum vicerunt.

Primò scribebat: & quare? quæ Christus scribebat, verbotenùs & faciliùs dicere poterat. Cur ergò illa non voce, sed calamo voluit intimare? quia ipsa verba divina, ad superandas tentationes, majorem vim habent scripta, quàm dicta. In morte Christi, diabolus discipulos in fide resurrectionis tentavit, & omnes aut fuêre prostrati, aut in tentatione vacillantes; prout ipsemet Dominus illis prædixerat. Titubationis hujus rationem reddens S. Joannes inquit: quia resurrectionis scripturam adhuc ignorabant;
Joann. *Nondum*
20. v. 9. *sciebant Scripturas, quia oportebat eum à mortuis resurgere;* sed contra, sancte Evangelista. Christus sæpiùs prædixerat se resurrecturum, & in specie S. S. Joanni, Petro & Jacobo in monte Thabor:
Matth. *Nemini dixeritis visionem, donec*
17. v. 9. *Filius hominis à mortuis resurgat.* Quare igitur Evangelista tentationibus resistendi imbecillitatem ignorantiâ excusat? Ratio est, quia licet verba divina, sive ore prolata, sive scripta eandem habent authoritatem: scripta nihilominus magis movent, majoremque resistendi tentationibus habent efficaciam; Ecce hoc in modo, quo Christus in omnibus suis diabolo restitit. In omnibus tribus tentationibus Christus verbo divino se contra diabolum defendit: sed nescio, num observaveritis, quod in omnibus & singulis notârit verbum fuisse scriptum. In Prima: *Scriptum est: Non in solo pane vivit homo.* In secunda, *Scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum.* In tertia *Scriptum est: Dominum Deum tuum timebis.* Videtur suffecisse ad resistendum tentationi & diabolum repellendũ, sententias & verba sacra citare: Quare igitur Christus addit, eorumq; cuilibet præmittit quod fuerint scripta, Primâ, Secundâ, Tertiâ vice: *Scriptum est: Scriptum est: Scriptum est?* Ratio est, quia cùm essent verba Dei & scripta, non solummodò verborum, sed & literarum virtutem ac efficaciam continebant. Quemadmodum igitur incantandis superandisque hominibus, incantationis efficaciam diabolus in certis collocat characteribus: pari modo Deus illi incantando & ligando, majorem indidit efficaciam non tantùm verbis sacris; verùm ipsis etiam quibus scripta sunt characteribus. Proinde Christus, in hoc casu, tam validè se ab homi-

hominibus tentatum conſpiciens, ſe defendere voluit non loquendo ſed ſcribendo: *Scribebat*.

Sed ſi tanta vis & potentia ineſt uni *Scriptum eſt*: & Chriſtus hodiè *Scribebat*: ſcribentem & ſcripturam tentatores videbant & legebant: quare adhuc perſiſtunt, & in tentando perſeverant, *Cum perſeverarent*? Diabolus non perſiſtit, & perſiſtunt homines? ita planè. Diabolus enim eſt diabolus; & homines ſunt homines: ideoq; magis obſtinati & pertinaces tentatores. Proinde notatu valdè digna hujus Chriſti ſcriptionis differentia, ad Scripturas quibus repulit diabolum. Allegatæ à Chriſto ſcripturæ contra diabolum erant generales, alioque fine factæ: hodierna Chriſti ſcriptura erat particularis, & tantummodò contra tentantes exarata: & ad ſingulorum cor & conſcientiam directa. Diabolus replicare poterat, ſcripturas Deuteronomii non pro ſe factas, ſed pro hominibus: ſed ſuffécit, fuiſſe ſcripturas Dei, pro diabolo, ut timeret & revereretur, quanquàm illi non loquerentur. Econtra homines, ipſis omnibus, aut ſingulis ipſorum loquente ſcripturâ Chriſti, nec reverentiâ refrenantur, nec efficaciâ conſtringuntur, nec conſcientiâ percelluntur, nec certitudine, quâ ſe vulneratos vident, vincuntur: continuant, inſtant obſtinatique perſeverant, *Cum perſeverarent*. Quid ultra?

Digito. Chriſtus ſcribebat digito. Scripturæ, quibus Chriſtus tentantem repulit diabolum, non erant ſcriptæ digito Dei; duas tantùm Legis Tabulas Deus digito ſcripſit: *tabulas ſcriptas digito Dei*: Deut. 9 v. 10. reliqui citati textus à Moyſe humanâ manu erant exarati: ſuffécit autem, ſcripturas eſſe ſacras & canonicas: ut diabolus illis reſiſtere non auderet. Videte num hodiè ſperandum fuiſſet, ut tentatores Chriſti, ipſius ſcripturis cedendo ſe ſubmitterent, cùm non ſolùm eſſent divinæ, ſed ipſiuſmet Dei digito conſcriptæ? *Digito ſcribebat*. Planum omninò eſt, quod ſeſe ſubmittere oportuiſſet, ſi fuiſſent Dæmones: ſed non ceſsêre, quia erant homines. Magi Pharaonis opera virgæ Moſaicæ contemplantes exclamârunt, *Digitus Dei eſt hic*: & mox ceſſerunt, ac victos ſe dediderunt. Exod 8 v. 19. Aſt quomodo ſic? Ars magica nunquid eſt ars diabolica? Magi Ægyptii nunquid erant miniſtri & inſtrumenta diaboli? ut quid igitur tam promptè ſe ſubmittunt, digito Dei reſiſtere non auſi? propter idipſum. Quod ſi eorum artes fuiſſent humanæ, ipſiq; ut homines operati,

obstinatos oportuisset resistere: sed quia artes erant diabolicæ, & ipsi ut ministri diaboli operati: nec ipsi, nec diaboli, potentiæ digiti Dei ausi fuère resistere. Hodie nihilominùs videmus resisti digito Dei, quamvis non invisibili virgâque tecto: sed visibili, vivo, & animato. Artes enim quibus Scribæ & Pharisæi instructi, tentando nitebantur comprehendere Christum, non erant diabolicæ, sed humanæ: nec illi dæmones, sed homines. De dæmonibus inquiebat Christus, *In digito Dei ejicio dæmonia*: sed idemipse digitus Dei qui è corporibus ejiciebat dæmones, modò non sufficiebat à se rejicere homines. Dæmones ad minimum impulsum digiti Dei fugiebant: Homines, contra tantos tamque frequentes ejusdem digiti impulsus, quantascunque formabat literas, nullatenùs movebantur. Dæmones deserebant homines: homines Christum non deserebant. Dæmones subsistere nequibant: homines immoti persistebant. Dæmones cessabant: Homines perseverabant, *Cum perseverarent*. Quid ultrà?

In terra. Notat denique Evangelista, quod Christus scribebat in terra; quare in terra? Ut qui propriæ fragilitatis immemores, in sexu infirmiore tam rigidè fragilitatem quandam accusabant, considerarent & in mentem reducerent: & illam & se esse terram. Ista consideratio huic casui tam propria est & naturalis, ut de scriptis à Christo verbis Carthusianus inquiat: *Terra terram judicat*: id est, terra, terram accusat. Si accusatores essent cœlum: nihil miri quod accusarent terram. Sed terra accusat terram: & aliquid adhuc ampliùs illi faciebant. Tentatores isti terra, accusabant terram, ad condemnandum cœlum: accusabant enim adulteram: ut condemnarent Christum. Si igitur terra muta, & à seipsa contrà eosdem de terra formatos clamabat accusatores: jam cum non est muta, cur verbis vocibusque sibi inscriptis & impressis illos non confundit & convincit? tædet me, & fatigor repetere; quia erant homines. Et si non ita est, redeamus ad tentationem istam, cum illa diaboli comparandam. Quemadmodum elementum hominis est terra, sic elementum dæmonis est aër: in hoc dæmones habitant, versantur & nos tentant; hinc Ap. Paulus illos nominat aëris potestates: *Secundũ principem potestatis aeris hujus*. Verba quibus Christus se contra diabolum defendit, pronunciata

Carthus. ibid.

ad Ephes. 2. v. 2.

sunt

ſunt in aëre ſcriptionis incapace: verba, quibus ſe ab hiſce tentatoribus voluit expedire, fuêre ſcripta & terræ inarata. Verba ore prolata tranſeunt : ſcripta, permanent. Prolata intrant per aures: ſcripta, per oculos. Et cum illa tantùm prolata, & hæc ſcripta: illa tranſitoria, & hæc permanentia: illa audita, & hæc viſa: illa brevia & pauca, & hæc multa & prolixa, illud etenim inſinuare videtur, *ſcribebat*: verba illa in aëre formata, ſufficiebant ad ſuperandas aëris poteſtates: hæc verò terræ impreſſa, minimè ſufficiebant ad vincendos homines de terra formatos. *Digito ſcribebat in terra.*

§. V.

CHriſto tam pertinacem reſiſtentiã paſſo, & ſic vilipensâ, nedùm injuriata manus ejuſq; ſcripturæ potentiâ: quodnam novum medium, omnipotens ejus ſapientia, à tam pertinacibus ſeſe impediendi tentatoribus adinveniret? Quemadmodum illi perſeverarunt in tentando; ſic Chriſtus perſeveravit in ſcribendo. Pertinacia etenim tentationis, tantùm reſiſtendi conſtantiâ ſuperatur : & proportionatą mutare remedia, eſt illa deſtruere. Chriſtus rurſus ſe inclinans, alterâ vice in terra ſcribit: *Iterum inclinans ſe, digito ſcribebat in terra.* Et talis hujus ſecundæ ſcriptionis fuit efficacia, ut hâc tandem victis, qui adeò reſtiterant primæ, unus poſt alterum exiret: quamvis verò à Chriſto confuſi exierunt; arte nihilominus, tentandique pertinaciâ diabolum ſuperârunt. Etiam cum deſiſtunt, nequiores tentatores ſunt homines, quàm Dæmones. Diabolus ter tentavit Chriſtum; ſed notate quod cuilibet tentationi unâ ſcripturâ reſpondente Chriſto: diabolus nunquam exſpectavit ſecundam. Diabolus unam audiendo Scripturam conticeſcebat, diſiſtebat, non reſiſtebat nec replicabat: tentationem quantocyus mutabat & locum; à Chriſto victus & ſuperatus, adhuc præſumebat ac vincere ſperabat: unâ confutatus Scripturâ, nunquam reſiſtere alteramque exſpectare eſt auſus. Et homines! attendite illos. Homines nihilominus pertinaciores, impudentiores, duriores, & tentatores ipſis dæmonibus contumaciores, Chriſtum ſemel ſcribere intuentes nequicquã moventur: videntes & intelligentes Scripturam minimè cedunt. Divina ſapientia ſcripturis addere ſcripturam, & ſcriptum iterare compellitur, *iterum ſcribebat*: non jam ad tentatoribus perſuadendum, ſed ſemetipſum defendendum & ab eorum tentationibus liberandum.

In novissimâ & validissimâ tentatione quam instante morte Christi ejus discipuli sustinuerunt, divinus Magister dixit, adesse tempus, quo armis opus foret. Quibus respondentibus duos se
Luc. 22 v. 38. habere gladios, *Ecce duo gladii hic:* Provisione hac contentus Christus inquit sufficere, *Satis est*. Omnes PP. & Expositores Christum in hoc casu allegoricè & metaphoricè locutum fuisse intelligunt; & gladios quibus Apostoli se defendere debebant, fuisse scri-
Psalm. 149. v. 6. & 7. pturas sacras. *Et gladii ancipites in manibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus: increpationes in populis.* Cum itaque iste sit sensus & verborum Christi intentio, consideratione omnino dignum est, in hoc tanto conflictu, unum tantùm strictum fuisse gladium, qui fuit S. Petri: cæterosque discipulos altero usuros, quando dixe-
Luc. 22 v. 49. runt, *Si percutimus gladio?* à Christo fuisse prohibitos. Proinde si gladii erant duo: & utrique à Christo approbati necessariique judicati, quare gladii secundi usum prohibendo, unius tantùm in hac tentatione permisit? causam
Ibid. v. 53. ipse innuit: *Hæc est hora vestra & potestas tenebrarum.* Ista tentatio, velut illa, in qua tota infernalis conspiravit potestas, erat tentatio diaboli: quamvis etiam homines veluti ministri & instrumenta ejusdem diaboli & inferni concurrerint; & pro tentamentis diaboli, quantumcunque validis unus tantùm sufficit gladius; id est, una solùm scriptura; duæ non sunt necessariæ. Hoc modo una solùm scriptura contra tentationem in deserto, item in templo, & Monte sufficiebat. Et quemadmodum tunc non erat opus Christo manum mittere ad gladium secundum, eandem ob causam in illo conflictu, ejus usum discipulis prohibebat: nam licet adeò fortis & extrema esset tentatio; non erat tamen nisi diabolica; *Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum.*

Ergóne secundus gladius, à Christo evaginari prohibitus superfluus erat & inutilis? Non: reservatus enim mansit pro tentationibus hominum. In hodierna tentatione ita hoc expertus fuit Christus, in qua, non unâ contra tentatorum suorum pertinaciam sufficiente scripturâ, secundâ uti, alteraque vice scribere fuit compulsus; *Iterum Scribebat*: & quia hic secundus gladius, veluti necessarius; sic etiam absolvendo luctamini fuit sufficiens. Hinc Christus eodem sub misterio, Discipulis binos se habere gladios dicentibus, respondit

suffi-

sufficere: *Satis est*; quamvis enim contra homines, una tantùm scriptura non sufficeret, sicut contrà diabolum sufficit & suffecit: duæ nihilominus sufficient, sicut tandem suffecerunt. Quemadmodum characteres successivè formabantur; ita tentatores unus post alterum exibant, *Unus post unum exibant*. Quod una scriptura non potuit vincere; duæ evicerunt: *Iterum scribebat*.

Ioan. 8. v. 9.

Sed, quid dicam in hoc casu, jamâ Synagogæ Ministris oculos avocatos, conjiciendo in multos nomine tenùs Christianos? nulla mihi nunc de Scribis & Pharisæis querela; nec Christo tanta est conquerendi causa: tales etenim in mundum venire oportebat, qui suâ pertinaciâ illos minus duros; & suis tentationibus, illos minores Tentatores essent ostensuri. Scribæ & Pharisæi ad primam digiti scriptionem non cedentes, ad secundam saltem lapides abjecerunt. Hæretici, sub nomine Christianorum, nec ad scripturam primam, nec ad secundam sese submittunt, imò ex ipsis adulteratis scripturis (secum enim adducunt adulteram) conjiciendos in Christum lapides conficiunt. S. Augustinus, sicut & S. Ambrosius asserunt, Christum scripsisse duabus vicibus; ut se utriusque scripturæ authorem, & novi ac veteris Testamenti legislatorem demonstraret: & scripturas primas fuisse lapidi insculptas, quia futuræ essent steriles; secundas inaratas terræ: quia futuræ fertiles & fructum daturæ, qualem dederunt hodiè.

S. Aug. tract. 3. in Ioan. S. Amb epist. 76 ad Stud.

Sed mi Domine Jesu Christe: video terram in qua scribis, & scripsisti, bis manu tua aratam, & tuo verbo bis seminatam, loco fructuum, spinas producturam. Ista fuit maledictio inducta super Adam: quæ non tantùm completa fuit seque extendit: sed crevit & semper crescet in ejus filiis. Scribæ & Pharisæi pejores fuerunt diabolo: venient homines Scribis & Pharesæis futuri pejores. Diabolus cessit uni: Scribæ & Pharisæi cessêre scripturis duabus: venient homines non cessuri utrisq; & contra utrùmq; testamentum obstinatè moturi bellum. Concede dolori meo aliquid eorum repetere, quæ tua prævidit Sapientia.

In utroque Testamento scripsisti veritatem & fidem tuæ divinitatis, tam expressam in novo, & in veteri per temetipsum tam evictam: & veniet unus Ebion, unus Cerinthus, unus Paulus Samosatenus, unus Photinus, qui, te fuisse, & esse Deum, negent. In utro-

utroque testamento scripsisti [& non erat necesse scribere] veritatem humanitatis tuæ per omnia similis nostræ: & veniet unus Manichæus, unus Priscillianus, unus Valentinus, qui contra attestationem oculorũ qui illam viderunt, & manuum quæ illam contrectaverunt; dicant carnem tuam non fuisse veram, sed phantasticam. Scripsisti in utroque Testamento Personæ tuæ unitatem, in duabus naturis, humanâ & divinâ, unam: & veniet unus Nestorius, qui duas agnoscendo naturas, etiam duas in te fuisse pertinaciter assëveret Personas: & unus Eutiches & Dioscorus, qui tuam confitentes humanitatem & divinitatem, ex ambabus unam formatam, aut transformatam asserant, unâ in alteram conversâ. In utroque testamento scripsisti perfectionem, & integritatem humanæ tuæ Substantiæ, ex anima & corpore compositæ: & veniet unus Arrius & Appollinaris dicentes, te tantùm habuisse corpus hominis: cujus anima ipsa fuerit divinitas. In utroque testamento scripsisti, & futuram nostram communemque omnium hominum resurrectionẽ demonstrâsti: & veniet unus Simon Magus, unus Basilides, unus Hymenæus, unus Philetus, qui velut bruta æterna digni morte, Resurrectioni spem & fidem negent. In utroque testamento (sola sufficiente experientia) veritatem & absolutum liberi arbitrii humani dominium scripsisti: & veniet unus Bardisanes, unus Petrus Abaylardus, & nunc unus Oecolampadius & Melanchton, qui libertatem tam inauditam astruentes, ipsam libertatem negent. Scripsisti in utroque Testamento, sine gratia non esse meritum: & de tuæ gratiæ nostrique arbitrii concursu, meritoria, & hæc sola vitâ æternâ digna procedere opera: & veniet unus Pelagius, unus Cælestinus, unus Julianus, qui totum illud posse impotenter libero tribuant arbitrio: primi Creationis beneficii vires extollentes, ad, ingratissimè majori & secundo justificationis beneficio derogandum. In utroque testamento meritum & necessitatem bonorum operum expressisti: & veniet unus Lutherus, qui non solùm opera bona ad salutem esse necessaria neget: sed insuper omnia opera bona esse peccata affirmare ausit (& addere posset) peccata, quæ nunquàm patravit Lutherus. Sic dogmatizârunt Lutherus & Calvinus [illa duo plùsquàm infernalia monstra nostri sæculi] ut orationem, jejunium, eleemosynam, castitatem, pœnitentiam, suffra-

ſuffragia & ſacramenta de mundo tollerent; prædicando contra quod Chriſtus prædicavit, & ſcribendo contra quod Chriſtus ſcripſit; & ex ipſis ſcripturis quibus ſe Chriſtus contra tentationes defendit, novas contra ipſum tentationes conflando: ut hinc appareat, quantum in arte tentandi progreſſi ſint homines; quantoque poſt ſe intervallo reliquerint dæmones.

Diabolus, in prima tentatione Chriſtum ſcripturâ ſe defendentem cernens, ſucceſſivè aliâ eum ſcripturâ fuit aggreſſus in ſecunda. Sed admiratione dignum eſt, & ad reverentiam facit; quod nec contra primum, nec contra ſecundum, nec contra tertium allegatum à Chriſto textum, diabolus arguerit aut vel verbulum repoſuerit. Diabolus doctior, major Theologus & Philoſophus, nec non acutior & perſpicacior eſt omnibus hominibus. Ergò ſi homines, & tot homines, tantum & tot modis contra unam Chriſti ſcripturam arguerunt, imò illâ ipsâ Chriſto bellum indicere ſunt auſi, eandem ſcripturam in ipſum retorquendo, & in ſenſu non ſolùm falſo, ſed planè contrario interpretando, quare illud ſimiliter non fecit diabolus? quia erat diabolus & non homo, quia erat diabolus, tentavit velut ſapiens: quia non erat homo, non tentavit velut inſipiens & impudens. Tentare, argumentari, reſiſtere contra cognitam ſcripturarum veritatem, eſt inſolentia, quæ non in diaboli, ſed hominis invenitur malitiâ: proinde nunc emphaſin utique intelligetis, quâ in zizaniorum parabola paterſamilias dixit, *Inimicus homo hoc fecit*. Seminatum ab ipſo triticum, eſt pura & ſana ſacrarum literarum doctrina: ſuperſeminatum ipſi zizanium, falſæ ſunt interpretationes; quibus verus ipſarum pervertitur ſenſus. Quis verò eſt aut fuit iſtius malitiæ tamq; pernicioſæ ſementi Chriſti deceptionis author? *Inimicus homo*. Notate: ſuffeciſſe videri poterat, dicere *inimicus*: addidit verò, iſtum inimicum fuiſſe hominem; ut inimicum hominem, ab inimico diſcerneret diabolo. Diabolus inimicus eſt, & quidem magnus inimicus: nihilominus nunquã fuit tam diabolicus & inimicus, ut ſcripturas quas pro ſe contra Chriſtum allegabat, auderet depravare, quemadmodum in tribus tentationibus jam vidimus: ſed quod nunquam inimicus fecit diabolus; hoc fecerunt & faciunt inimici homines. *Inimicus homo hoc fecit*. Scio equidem nonnullos Sanctorum per

Matth. 13.

Iy *Inimicus homo* intellexisse diabolum: &, si illorum sensus sit verus; hîc videbitis, quales sint homines. Nos, hominis volentes exaggerare malitiam; ipsum nuncupamus diabolum, Deus exaggerare volens malitiam diaboli; ipsum vocat hominem. *Inimicus homo*. Ego, ut minimùm, si eligere deberem tentatorem, à diabolo potiùs, quàm ab hominibus tentari præoptarem. Christus à Spiritu S. ductus elegit tentatorem, *ductus est à spiritu ut tentaretur*: & qualem elegit tentatorem? *ut tentaretur à diabolo*: elegit tentatorem diabolum, & non hominem. Certum est quod tentantem se diabolum quæsierit Christus: sed tentantes hodie Christum homines, quæsierunt ipsum; *Tentantes eum, ut possent accusare eum*.

Matth. 4. v. 1.

§. VI.

SUpposito nunc, auditores mei, quod homines majores & pejores sint tentatores, quàm diabolus; quidnam agendum nobis restat? non multi temporis consultatione resolutioneve opus est. Christus ipse resolvit, nobisque expressum, & singulariter, tanquam rem magni momenti, hoc recommendatum reliquit, *Cavete ab hominibus*. Si prædicarem anachoretis in Eremo, suaderem cavere à diabolo: sed quia in populo & aulicis loquor, dico; cavete ab invicem. Diabolus nunc non tentat in populo, neque opus habet: homines enim ejus officium in se assumptum multò meliùs ipso exercent. Christus [ut paulò ante diximus] tentari volens à diabolo, quæsivit eum in deserto: Domine, si tentari vis à diabolo, quare non quæris illum in civitate vel in aula? quia in civitatibus & aulis jam non sunt dæmones: & non expulsi sunt vel exierunt vi exorcismorum: sed quia eorum talentum ibi non habet exercitium. Extraneis quibusdam ingeniosioribus artificibus aulam civitatemque ingressi, artifices indigenæ exire jussi, fiunt agricolæ. Idem evenit diabolo, ejus ars & officium, erat tentare: sed quia magis in hoc industrii, versuti & subtiles, magisque in hac parte versati supervenêre homines, ipse otiosus remansit & superfluus. Quod si seipso tentat, hoc in loco facit solitario, ubi Eremita quispiam, & non adest alius: ideò ambulat per loca deserta, ubi illum Christus quæsivit. Non dico, ne caveatis à diabolo: sed ut magis caveatis ab hominibus; & ecce num aliquâ ratione nitar.

Matth. 10. v. 17.

Simile.

Jam ingressâ in animam Saulis invidiâ (labe Rege indignâ) mox etiam

etiam corpus Diabolus intravit. Causa invidiæ fuerat Davidis funda; nec aliud contra hoc dæmoniũ inveniebatur remedium, quàm ejusdem cythara. David in præsentia Saulis manu cytharam tangebat: & dæmon fugiebat. Hoc quâdam vice fecit David; & egresso dæmone, Saul arreptâ lanceâ nitebatur David configere cum pariete. Regem quempiam, contra Vasallum, cui honorem debebat & coronam, tantum ingrati animi committere probrum non miror: hoc etenim modo solvuntur servitia omne præmium excedentia. Quod semper fui admiratus, quodque graviter expendit S. Basilius de Seleucia, est: quod Saul istam perfidiam & tam atrox facinus non attentârit quando erat actualiter & corporalitèr à diabolo obsessus: sed jam liberatus. Saul à diabolo corporalitèr exagitatus moderabatur invidiam, odium, furiam; at liberatus tàm atrox & enorme molitur facinus? Ita: jam. Saul etenim jam est in se: anteà dæmonium erat in illo: anteà operabatur velut dæmoniacus, nunc ut homo. Si Saul tam indignum & atrox facinus actualitèr à diabolo obsessus attentâsset, diabolum hoc in ipso operatum fuisse diceremus: Sed divina sapientia hocce, nonnisi à jam liberato fieri voluit; ut constaret ipsum operari tanquàm hominem: & caveremus plùs ab hominibus quàm à dæmonibus. *O novum injuriamq; facinus* (exclamat S. Basilius) *Dæmon pellitur, & dæmone liberatus arma capiebat: dæmon vincebatur, & hominis mores plùs sumebant audaciæ.* Pejor erat Saul dæmone liber, quàm ab illo obsessus: obsessus etenim per diaboli operabatur impulsus, liber, ex suo proprio, & hominis operabatur impulsu, *& hominis mores plùs sumebant audaciæ.* Proptereà diabolus tàm turpiter & indignè dispositum Saulem advertens exivit foras rubore suffusus: quod Mundus cogitare posset hanc suam esse tentationem. O quàm benè fieret mundo, si diabolus in quosdam intraret homines, ut minus fierent mali, minoresque tentatores! compatior Davidi generoso & fideli; sed suo ab amore & cum suo principe decepto. O David, si, cuinam servias ignoras, Regem tuum in tuæ cytharæ speculo contemplare: si sapis, ne tangas, & chordas potius confundas, ipsamque frangas: quamdiu Saul à diabolo exagitabitur, eris securus; ipso sibi restituto cave tibi. Saul non est homo, qui sibi conjunctum ferat hominem tantum. S. Basil.

Terribili hoc exemplo benè probatum puto, plùs nobis ab hominibus cavendum, quàm à dæmonibus. Sed ut puto, audio vos dicentes; Saulem fuisse Davidis capitalem hostem: & ab hominibus inimicis omni nobis cura cavendum, sed non ab amicis. Suntne illi homines? & quamvis sint amici; credite mihi, attendite & cavete ab illis, amici etenim similitèr & propiùs tentant: & ubi vos tentabunt, ad vos sternendos, poterunt & efficient plùs quàm ipse diabolus. Diabolus cum omnibus suis artibus, nunqàm majorem habuit potestatem, quàm dũ Job tentaret. Tentavit Job in bonis, in momento omnia aufferendo: tentavit illum in filiis, uno ictu & simul omnes perimendo: tentavit illum in propria carne, illi lepram, impetiginem, cancrum &c. inducendo, & totum sicut unum vulnus efficiendo. Quid autem fecit vel dixit Job? *Dominus dedit, Dominus abstulit: sit nomen Domini benedictum.* Job.1. v.21. Eluceſsit patientia, humilitas, in divinam voluntatem resignatio, vox resonat laudis majorisq; gratiarum actionis Deo: ipsâ attestante Scripturâ, quod ex ipsius ore verbum aliud elicere nequiverit, quàm quod hominem valdè constantem, rectum, pium, timoratum, & sanctum animum ostenderet: *In omnibus his non peccavit Iob labiis suis, neq; stultum aliquid locutus est contra Deum.* Ibid. v.22. In hoc miserabili & virtuoso statu venerunt ejus amici ipsum invisere & consolaturi. Amici erant numero tres, omnes Principes, omnes sapientes, & cum Job arctam omnes necessitudinem testabantur. Primo septendio muti, postmodùm locuti, & multum locuti. Quid verò Job cum satis evênit amicis? hoc, quod diabolus omni suarum tentationum vi efficere nequivit. Fecerunt illum inflectere constantiam, patientiam, voluntatis suæ cum divina conformitatem, imò ipsam perdere conscientiam: sic eum argumentando aggressi, disputando & opponendo reprehendentes, ut Job desierit esse Job: non solùm vitæ & fortunæ suæ maledicens, verùm etiam respectu divinæ justitiæ & providentiæ, multa sapiente indigna, & à sancti hominis pietate protulerit aliena; quorum ergò à Deo fuit reprehensus: quæ Job postmodum confessus, ex doloris magnitudine pœnitentiam Job.42. v.3.& 6 egit opertus cinere: *Insipienter locutus sum, idcircò ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere.* Ecce, quàm obscuratum, ex manibus hominum exiit patientiæ speculum: postquàm è

tenta-

tentationibus dæmonis, victor, gloriosus & triumphans exiisset diabolus, erat diabolus & inimicus; homines erant amici, sed homines: & suffecit fuisse homines, ad tentandum Jobum fortiùs, quàm diabolus. Tentamenta diaboli, illi fuerunt corona: amicorum consolationes non tantummodò fuerunt tentamenta, sed & ruinæ. Quod si hoc faciunt amici, literati, honoris Dei & suæ animæ zelotes (quales erant illi) in suis illum miseriis consolatum venientes: Quid fa ient amici perditi & fatui, non vos, sed semetipsos quærentes, majoris vestram fortunam facientes quàm animam, & qui de illa tam exiguam, quàm de propriâ curam gerunt!

Restátne præterea adhuc homo, à quo oporteat caveri? restat. Tentatorum omnium maximus. Et quis iste? Quilibet ipse sibi. Homo, à quo nobis maximè cavendum est, sum Ego & Vos: mihi à me. vobis à vobis: *Vnusquisq; tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus.* Scitis (inquit sanctus Jacobus) quis vos tentet? quis labi faciat? vos, vos: quilibet seipsum, *unusquisq; tentatur.* Nos velut filii Evæ semper dicimus, *Serpens me decepit*; Tentavit me diabolus, decepit me diabolus: & vos estis qui vos tentatis & decipitis: quia decipi amatis. Vester diabolus estis vos, vester appetitus, vestra vanitas, ambitio, vestra Dei, cœli, inferni, animæq; oblivio. Attendite vos à vobis, si tuti esse vultis.

Iacob 1. v. 14.

Deus posuit Adamum in terrestri Paradiso: ipsumque in loco tam amœno deliciisque affluenti positum fuisse putamus, ut iis se tantùm oblectando quasi ingurgitaret, omni aliâ sollicitudine semotâ. Sed ecce quid dicit Scriptura? *Posuit eum in Paradiso voluptatis, ut operaretur & custodiret illum.* Hoc ultimum verbum semper seriò expendi: *Vt custodiret illum.* Interrogo, à quonam, Adamo custodiendus erat Paradisus? ab animalibus? Non: omnia illi subdita parebant. Ab hominibus? Non: nam non erant homines. Si igitur custodire non habebat ab hominibus, nec animalibus, à quonam igitur? à semetipso. Caveat sibi Adam ab Adam: & custodiet Paradisum. Es homo? ab hoc homine te custodi: ab hujus ingenio, quo te decipiet: ab hujus voluntate, quâ te prodet: ab oculis, ab auribus, cunctisque ejus sensibus, quibus te tradet, caveto. David custodivit se à Saule: & lapsus est, quia non custodivit se à Davide. Samson custodivit se à Philistæis: seque perdidit,

Gen. 2. v. 15.

quia non sibi à Samsone cavit; David sibi à Davide: & à Samsone sibi caveat Samson; quilibet sibi caveat à semetipso. Ab omnibus nobis cavendum est hominibus, quia omnes tentant: sed ab hoc homine maximè, quia maximus est tentator. Propterea S. Augustinus velut sanctus, doctus & expertus inquiebat: *Liberet te Deus à teipso.* Christus se hodie à tentatoribus liberavit hominibus: sed hi à semet-non liberârunt seipsos: venientes enim ad tentandum, tentatione jam erant præoccupati; venientes ad Christum illaqueandum, erant laqueo comprehensi. Et sibi, & Christo homines: & hinc contra se & Christum tentatores; *Tentantes eum.*

S. Aug.

§. VII.

NEmo mihi inficias ire poterit, hanc doctrinam veram esse & certam: sed videor nihilominùs mihi ipse inficiari non posse, esse tetricam, & omnis solatii expertem. Homo est animal sociale, in quo à brutis discernimur: & cùm homo necesse habeat cum hominibus conversari, durissimũ videtur ab omnibus sibi cavere. Non ergò ullus erit homo, cum quo alius sine timore, sine periculo, & cautelæ necessitate agere possit? Imò verò. Et quis iste? Homo ille, quem hodie tentatum accessêre homines: homo ille, qui simul Deus est & homo: homo ille, in quo solo refugium & remedium miserabilis illa muliercula invenit, quam non commiserati accusarunt homines. Subtilitèr hîc argumentatur S. Augustinus. Mulier illa ab accusatoribus se liberam cernens, à Christo fugere debuisse videtur. Ratio patet: Christus enim in sua sententia pronuntiaverat, quod qui peccatum non haberet, primus in illam lapidem mitteret. Ergo à solo Christo sibi timere poterat, qui solus peccato carebat; sed quia ille solus peccato vacabat, à tali homine sibi non timuit: & propter idipsum huic solùm homini fidere & confidere debebat. Christus in sua sententia seipsum exceperat, dicens: *Qui sine peccato est vestrûm*: id est, qui ex vobis non habet peccatum, lapides jaciat. Non dixit, qui, absolutè, sed qui vestrûm, ut se exciperet qui ab omnibus hominibus est exceptus: & Christum carere peccato, erat maxima securitas peccatricis.

In hoc casu, duæ in Christo concurrerunt conditiones ad compatiendum & illi miseræ misericordiam exhibendũ. Prima & universalis erat, exemptum esse à pecca-

to: cum in illo solo verificetur illud, *Qui sine peccato est vestrûm*; secunda & particularis, hac occasione tentatum esse ab hominibus, *tentantes eum*. Velut tentatus non poterat non compati: tanquam à peccato liber & immunis, non poterat non condonare. Tentatio ipsum compatientem: & immunitas à peccato faciebat misericordem. Totum illud S. Paulus mirabilitèr asseruit de Christo dicens: *Non enim habemus Pontificem: qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum per omnia pro similitudine absq; peccato: adeamus ergò cum fiducia ad Thronum gratiæ, ut misericordiam consequamur*. Singula notate verba, & specialitèr illa; *tentatum* & *absq; peccato*. Tanquam tentatus, non poterat non compati: *qui non possit compati*; tanquam à peccato liber & immunis, *absq; peccato*: non poterat non esse misericors. *Adeamus ergò cum fiduciâ, ut misericordiam consequamur*. In veritate hujus *Ergò*, S. Pauli, tota consistit fiducia delinquentis: ideoque fugere noluit, quasi Christi sententiam interpretando diceret, si solus immunis à peccato lapides in me jacere debeat, nemo audet præter ipsum. Pharisæi, non, quia peccatum habent: Christus similiter non, quia non habet peccatum; qui non habet peccatum lapides non mittat. Sic fuit, & sic illud Christus dixit, *Nemo te condemnavit mulier? neque ego te condemnabo*. Illi te non condemnârunt, quia peccatum habebant: Ego te non condemnabo, quia non habeo. Ecce, quare hic homo sic ab omnibus aliis hominibus distat. Homines habentes peccata, tentabant, accusabant, persequebantur: Homo peccato carens, excusabat, defendebat, compatiebatur, remittebat, & absolvebat: & hoc modo condemnavit peccatum, ut absolveret peccatricem, *Vade, & noli amplius peccare*.

Heb. 4. v. 15. & 16.

Ioan. 8. v. 11.

Claudamus Auditores mei. Quoniam homines pejores sunt tentatores quàm dæmones: custodiamus nos ab hominibus. Et quia inter reliquos homines non datur homo alius cui fidere possimus, nisi homo iste qui simul Deus est: de homine hoc tractemus solummodò, & cum eo familiarissimè agamus. Omnis felicitas tam miserabilis creaturæ constitit in adductione ad talem hominem & prima ipsi collata gratia, fuit, quod ab aliis hominibus illam liberârit. Ad quid putatis Deum factum hominem? non ob redimendos tantum homines, sed ut hominem haberent homines, cui

tutò

tutò fidere, ad quem confugere, & quocum sine timore & cautelæ necessitate securè agere possent. In hoc solo homine invenitur vera amicitia: in hoc solùm homine invenitur verum remedium. Et nos quærimus, & acquirere laboramus homines quibus confidamus? *Maledictus homo: qui confidit in homine*: Et benedictus homo, qui in hoc homine confidit; & in hoc homine solùm: solusque cum hoc solo, de utilibus ad salutem tractat. Hoc unicum vobiscum domum afferte punctum: nec alium sermonis mei requiro fructum.

Ierem. 7. v. 5.

Egressis jam illis hominibus malis (sufficiebat autem esse homines quamvis non tam mali) inquit Evangelista, quod Christus remansit solus, & felix jam peccatrix stans ante illum: *Remansit Iesus solus: & mulier in medio stans.* Hæc hujus animæ fuit maxima felicitas: hæc optima hujus diei hora: modicum illud tempus, quo sola cum solo Christo egit. Brevissimo isto spatio, præterito remedium invenit & futuro. Præterito: *Neque ego te condemnabo.* Futuro: *Noli amplius peccare.* Proinde cum tantam nobis diei partem surripiant, accipiamus singulis diebus temporis breve spatium, quo nostra anima se cum Deo & secum recolligat; ut sola agat cum Christo & isto homine. O si sic faceremus, quàm verè nos ad illum converteremus!

Ioan. 8. v. 9.

Veniens Christus ad fontem Sichar: mandavit omnibus Discipulis, ut ingrederentur civitatem empturi victui necessaria: erat enim [inquit Evangelista] tempus prandii, quo advenientem Samaritanam convertit. Revertentibus Apostolis & quod emerant apponentibus, comedere recusavit. Locus hic duo continet notabilia dubia. Primum: quare Christus omnes discipulos in civitatem jussit abire, cum unus necessariis afferendis suffecerit? Secundum: si illos miserit empturos cibum, hique allatum apposuerint, & prandii esset tempus, quare non comederit? Primò, non comedit, quia jam comederat: sic suspicati fuêre Discipuli, invicem dicentes: *Nunquid attulit ei aliquis manducare*? sed non intellexerunt ipsam Samaritanam esse, quæ desideratum ei attulerat cibum. Illa anima conversa non solum sapidissimum Christo fuit edulium, sed & pretiosissimum optimúmq; bellarium, quod ipsum cœlum, nedum terra ipsi potuisset ministrare. Simile huic illi apposuit cœlum hodie in conversione hujus peccatricis. Notate. Superatis

Ioan. 4. v. 7.

ratis in deserto diaboli tentamentis, victori Christo ex bellariis terrestribus Cœlum apparavit epulum: ast hodiè, quia tentamenta fuêre graviora, majores tentatores, laboriosiorque victoria: majus similitèr & præstantius fuit Epulum. Ibi Christo tentationes dæmonis superanti, Angeli escas
Matth. 4. v. 11. ministrârunt corporales, *& ecce Angeli ministrabant ei*: victis verò tentamentis hominum, hæc conversa ipsum lautiùs suâ refecit animá: quæ ipsi gratissimum & pretiosissimum fuit ferculum, quod soli homines & non Angeli poterant apparare. Hanc ob causam dixit se comedisse.

Ratio verò, cur non aliquos, sed omnes ad civitatem amandârit Apostolos, fuit, quia ibidem Samaritanam convertere intendebat: & ut anima ad Christum verè convertatur, oportet esse solitarios, Christus solus cum anima sola: & vice versa, anima sola, cum Christo solo: *Remansit Iesus solus, & mulier in medio stans*: Jesus & anima soli. Hæc est solitudo, quam Deus desiderat ad loquendum ani-
Osee. 2. v. 14. mæ & cordi. *Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor ejus*. Non est solitudo eremorum sivè desertorum: sed in qua anima sola cum solo Jesu agit. In hac solitudine sola loquitur cum solo: sola auscultat solum. In hac, sola soli suas aperit miserias, earúmque postulat & obtinet remedium: imò sine prece, silentio tantùm & humili culparum suarum confessione impetrat: sicuti solitariæ huic evenit peccatrici.

Agedùm Christiani, faciamus ista: Christi adeò hoc desiderantis, & animarum nostrarum periclitantium suique oblitarum agamus amore. Non dico, ut relicto mundo corporaliter petatis eremum; sed tantùm dico, ut in ipso mundo vobis faciatis eremum, aliquid indiès temporis, solitariè cum solo agendi Christo, seligendo, & videbitis ejus fructum. Ibi homo Dei recordabitur & sui: ibi peccatorum & præteritæ transactæ vitæ fit rememoratio: & in futurũ agendæ dispositio; ibi non reversuri in memoriam vocantur anni, ibi nunquam finienda expenditur æternitas; Ibi Christus animæ, & ipsa sibi dicit unum: *Nunquàm amplius*, resolutum valdè & firmum, *Noli amplius peccare*. Ibi deniq; illa tam dubia supremi Judicis assecuratur sententia: *Neq; ego te condemnabo*. Hæc absolutionum est absolutio: hæc indulgentiarum indulgentia: hæc gratiarũ est gratia: sine qua infallibilis est infernus, & cum qua gloria est certa.

Amen.

SERMO

DE

Lachrymis Sancti PETRI,

Habitus Ulyssipponæ in Ecclesia Cathedrali Feriâ Secundâ Hebdomadæ Sanctæ 1669.

Cantavit Gallus, & conversus Dominus respexit Petrum, & egressus foràs flevit amarè. Luc. 22. v. 62.

§. I.

Uis concionatorum, hodiernâ die, non capessat animum & fiduciam, de conversione loquendi peccatorum? quis vestrûm Auditores Christiani, præsenti horâ me non auscultabit cum desiderio & proposito sua peccata deflendi? In cœna Bethaniæ, necnon in ultima cœna Agni (quâ utrâque occasione Christus suos Discipulos ultimò habebat congregatos) septem vicibus Judam allocutus, ad pœnitentiam & resipiscentiam fuit adhortatus; ad hoc usus verbis omni amore, suavitate, & commiseratione redundantibus: aliis etiam terrore plenis, & fortassis adeò tremendis & penetrativis, ut piissimus Dominus nunquam his similia fuerit locutus. *Væ homini illi, per quem Filius hominis tradetur: bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille*; quibus licet auditis, Judas nihilominus immotus permansit: siquidem nec amorosis verbis emollitus, nec compassivis contritus, nec terribilibus compunctus; obduratus & marpesiâ caute immobilior perseveravit. Matth. 26. v. 24.

Ipsa Passionis nocte S. Petrus Christum unâ, alterâ, & tertiâ vice negavit: & ad ultimam negationem mox gallus cantavit, *& statim gallus cantavit*; eodemq; momento S. Petrus contritus & conversus ex Caiphæ atrio exivit, *& egressus flevit amarè*: Notabilis casus! Christus septies loquatur Judæ, sed frustra, nec consequente Luc. 18 v. 27. Luc. 22 v. 62.

con-

conversionis fructu: cantet verò gallus semèl, & mox convertatur Petrus? sic. Quia tantum refert Christum videre; vel non videre. Christus *respexit Petrum*: Judam non respexit. Christo quempiam respiciente, irrationalis unius galli vox ad convertendum sufficit: ipso verò non respiciente, aut oculos avertente, nec septem ipsiusmet Christi voces & sermones conversioni sufficient. *Non est sufficiens Concionatoris vox, nisi adsit simul Christi in peccatorem respectus*, graviter in hoc casu dixit S. Gregorius Papa; Prædicatoris sunt tantummodò verba: ab oculis verò Christi tota dependet efficacia. Et si hodie Christi oculos habemus tam propitios, quis quæso Prædicatorum tam deses, quisve Auditorum erit tam durus, qui non magnos speret fructus & effectus à clamore suæ vocis? Domine, oculi tui sunt; ex quibus oculos nostros oportet haurire lachrymas. Nobilissimæ ortu, quæ unquàm in hoc mundo scaturierunt lachrymæ, fuêre illæ S.Petri: siquidem ex oculis Christi suam traxêre originem. In oculis Christi natæ, ex oculis S. Petri emanârunt: in oculis Christi, quando vidit: *Respexit Petrum*: ex oculis Petri: quando flevit, *Flevit amarè*. Hodiè, lachrymarum rivuli fuerunt lachrymæ S. Petri: sed eorum fontes fuerunt oculi Christi. Olim in Nilo animadversæ sunt exundationes, quarum origo ignorabatur; tales hodie duo Rivuli aut Nili erant in oculis lachrymantis Petri; origo erat occulta, quia fons in Christi latebat oculis: exundationes verò manifestæ, quia de oculis S. Petri erumpebant. Pro diluvio universali (inquit sacer Textus) *Apertæ sunt cataractæ cœli: rupti sunt fontes abyssi.* Ità quoque pro hoc diluvio (cui si totus mundus immergeretur, felix sanè emergeret) apertæ sunt cataractæ cœli, scilicet, oculi Christi: & rupti sunt fontes abyssi, scilicet, oculi S. Petri. Hoc modo immensum illud inundavit diluvium; in quo post naufragium, salvatus est optimus Nöe.

Ibid. v.61.

S. Greg. hic.

Gen. 7. v. 11.

Hæc est illa tristis & gloriosa repræsentatio, quâ Ecclesia hodie feliciter incipit unam septimanam vel hebdomadam, quæ deberet esse tam sancta in compunctione, quàm sancta est in nomine. In deserto, deficiente aquâ populo Israëlitico, qui erat figura nostri, Moyses accedens Petram semel percussit virgâ, & non exivit aqua: percussa bis, largissimos emisit rivos, *Egressæ sunt Aquæ largissimæ.* Quænam est hæc durissima Petra, nisi cor meum, &

Num. 20. v. 11

vestrum? Ecclesia primum intulit ictum in die lachrymarum S. Mariæ Magdalenæ, sed è petris nullas elicuit aquas: hodie infert secundum in die lachrymarum S. Petri, & in die quo tam copiosè & amarè flevit Petrus, quomodo non aquas dabunt Petræ? sed hi non sunt ictus isti, in quibus fiduciam pono. Ictus tuorum oculorum Domine, qui eduxerunt rivulos ex oculis Petri, sunt illi, qui oculorum nostrorum duritiem emollire sufficiunt. Per lachrymas ejus Virginis, quæ nihil diluendum habuit, largire nobis hodie lachrymarum abundantiam: quibus multiplicia nostra peccata dignè deploremus; porrò cum ipsa solùm fleverit pro nobis, & propter nos: ejus pietas nobis istã gratiam à benignissimis tuis oculis impetret. Ave Maria.

§. II.

Egressus forâs, flevit amarè.

VAldè notabilis creatura sunt oculi humani: naturæ instrumentum admirabile, & prodigiosum artificium Providentiæ! Hi sunt prima origo culpæ: & primus fons gratiæ. Oculi, binæ in cavernis latentes sunt viperæ, quibus tentatio propinat venenum: contritio verò theriacam. Oculi, binæ sunt sagittæ, quibus diabolus armatur ad nos vulnerandum & perdendum: & sunt duo scuta, quibus nos Deus protegit, læsosq; reparat ad salutem. cuncti sensus hominum unum duntaxat habent officium, exceptis oculis, qui funguntur duobus. Auditus audit, gustus gustat, olfactus olfacit, tactus palpat, soli oculi binis gaudent functionibus: quæ sunt videre & flere. Hæc sunt duo nostri sermonis Poli.

Nullus erit (si sapit) qui scire non desideret, cur natura in uno eodemque instrumento lachrymas & visum conjunxerit, & in eâdem potentiâ, flendi scilicet & videndi officium combinârit. Videre, est actio jucundissima: flere verò tristissima. Sine visu, teste Tobiâ, non est gaudium: *Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cæli non video?* *Tob. 5. v. 12.* siquidem oblectamentorum omnium maximum est visus: Fletus econtrà est distillatio doloris, animæ sanguis, atra bilis cordis, fel vitæ, & liquidũ sentimenti. Ut quid igitur natura duos tam contrarios sibi effectus in oculis conjunxit, scilicet, videre & flere? Ratio & experientia hoc docet. Natura conjunxit visum & lachrymas, quia lachrymæ sunt consequentia

visus: providentia conjunxit fletum & visum: nam visus est consequentia fletus. Scitisne quare fleant oculi? Quia vident. Flevit David cunctis diebus vitæ suæ, & flevit tam indesinenter: ut lachrymæ viderentur alimentum ipsius vitæ. *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte.* Et quare David tam incessanter flevit? quia vidit: *Vidit mulierem.* Flevit Sichem, flevit Jacob, flevit Samson: unus Princeps, alter Pastor, iste Miles: & quare hi homines fortunâ tam inæquales, hoc tributum lachrymarum solverunt tam æqualiter? Quia viderunt; Sichem vidit Dinam, Jacob Rachelem, Samson Dalilam. Fleverunt quoque qui suis lachrymis auxerunt aquas diluvii: & quarè fleverunt? Quia sub nomine Filiorum Dei, viderunt illas quæ vocantur filiæ hominum: *Videntes filii Dei filias hominum.* Sed quorsum exempla hæc particularia, in tam communi & universali oculorum causa? quotquot lachrymæ sunt profusæ, quotquot profunduntur & ad finem usque mundi profundentur, Undenam suam habuêre scaturiginem? Ex una visione, *Vidit mulier lignum quod esset bonum ad vescendum*; vidit Eva pomum vetitum; & quemadmodum ista visio fuit causa originalis culpæ, ita

Psalm. 41. v. 4.

2. Reg. 12. v. 2.

Gen. 6. v. 2.

Gen. 3. v. 6.

quoque fuit principium & scaturigo lachrymarum omnium quas fundimus, etiam dum nascimur. Interrogent nunc Theologi, si homo in justitia originali in qua fuit conditus perseverâsset, forentne lachrymæ in mundo? nec lachrymæ, nec lachryma vel unica foret: neque flendo mundum ingrederemur, nec lachrymantes in eo viveremus, nec ex eo emigrantes deploraremur: infaustissimus ille Evæ visus, Paradisum deliciarum convertit in vallem lachrymarum; quem meritò deflemus omnes. Sed quodnam de hoc conceptu ferent judicium, qui hodie & hâc die conficiunt lachrymarum panegyricum? Dicent, Deum tanti facere fusas pro peccatis lachrymas, quod lapsum & peccatum Adæ ideò permiserit, ut solummodò peccatores flentes cerneret. Dicent, Deum ex parte sua permisisse peccatum, ut homines, hominem Deum suum sanguinem profundere cernerent: & ex parte nostra, ut Deus nos lachrymas fundere videret. Sed non est mea intentio talia dicere. Quid refert similibus diebus multum laudare lachrymas, si oculi maneant sicci? Optimum lachrymarum elogium, est eas fundere.

Flevit Eva, quia vidit: flemus nos ejus filii quia videmus: veruntamen ego non miror nostros oculos flere, quia vident: sed eorundem stupiditatem, quod videant, ut plorent, satis admirari nequeo. Oculi rationales flent solummodò: & si rationis effectus est flere quia viderunt: major insania dari nequit quàm videre ut ploremus. Spiritus Sanctus graviter de nostris conqueritur oculis: *nequius oculo quid creatum est*? In universis creatis, nihil perniciosius & perversius oculis invenitur. Et quare? quia tales sunt (teste Spiritu Sancto) ut videant quod plorent: *ab omni facie sua lachrymabitur, cum viderit*. Ex una parte in alteram oculos convertimus, moxque flere incipimus; quia videre præsumpsimus. Agedùm oculi cœci, irrationabiles, inimici domestici, si curiositas vestra lachrymis castigatur, si videtis ut ploretis, si fletis quia vidistis, ut quid ergò videtis? Estne possibile quod flere vos oporteat quia vidistis, & videatis ut fleatis? *Lachrymabitur cum viderit*; sic est. Tales sunt nostri oculi, flent quia vident: & vident ut fleant. Fletus miserabilis finis est visus: & visus triste principium fletus. Lachrymatus est hodie S. Petrus, & quidem tam amarè, uti statim videbimus: & quænam istarum lachrymarum fuit scaturigo? Visus. In tragica illa Passionis Christi nocte, S. Petrus Caiphæ Pontificis atrium fuit ingressus, nec alia intentione aut fine quàm ut videret: *Vt videret finem*. Agè Petre ingredieris ad videndum, ergo egredioris ad flendum: voluisti videre finem? Videbis finem visus: *Egressus flevit amarè*.

Ecclef. 31. v. 15. | *ibid.* | *Matth. 26. v. 58*

§. III.

Jam dicta sufficiunt ad cognoscendum quod fletus sit effectus & consequentia visus. Sed quomodo ista sequitur consequentia? sequitur mediante termino terribili, qui se implicat cum visu & fletu, unius existendo consequēs, & alterius antecedens; Ex visu sequitur peccatum, ex peccato fletus: & hinc fletus est consequentia visus. Prævaricatis jam & in peccatum lapsis Adamo & Evâ, inquit textus, amborum oculos fuisse apertos, *aperti sunt oculi amborum*. Quæro, ante istam horam habebantne Adam & Eva oculos apertos? omninò: viderunt enim Paradisum, viderunt serpentem, viderunt arborem, pomum, seipsos cæteraque omnia viderunt; Si ergò viderunt apertis oculis, ut quid textus dicit, quod modò ambo-

Gen. 3. v. 7.

rum

rum oculi sunt aperti? aperti sunt ad flendum, siquidem eò usq; non fleverunt: *Aperti sunt oculi, ad quod antè non patebant* dicit S. Augustinus. Deus creavit oculos humanos cum fenestris, visus apertis, fletus verò, clausis: videndo peccârunt, & peccatum per visus fenestras ingressum, per portas fletus exivit. Hæ binæ oculorum fenestrę apertæ sunt, *aperti sunt oculi amborum*: Peccârunt quia viderunt: fleverunt quia peccârunt. Oculi luerunt quod oculi fecerunt, justum quippe erat ut in oculis exequeretur pœna, cùm oculi delicti & peccati fuerint occasio & causa.

S. Aug.

Diceretis forsan mihi: in Eva quidem ejusque peccato locum habuisse hanc consequentiam, secùs verò in nobis nostrisq; oculis: saltem non in omnibus. Quod enim in Eva locum habuerit, inde est, quod prævaricatio ipsius ingressum habuerit per oculos, in nobis verò non item: licet enim quædam peccata per oculos, alià tamen intrant viâ. Respondeo, in omnibus delictis fletum esse consequentiam visus: neque aliam hujusce quæro probationem quàm ipsas lachrymas. Attendite.

Non solùm consideratione, verùm etiam admiratione dignum est, quod in satisfactionem pro omnibus delictis Deus lachrymas acceptet! quæ ingens est misericordia, sed talis quæ videtur injusta. Quod oculi luant oculorum piacula, quod luant flendo peccata commissa videndo, justissima est pœna æquissimaque justitia: sed solos oculos omnium reliquarum potentiarum, sensuū, totiusque corporis membrorum luere delicta, quænam quæso aut justitiæ aut æquitatis est species? peccante homine per incessum, luant pedes: peccatum perversi operis luant manus: delicta oris luat lingua: iniquarum cogitationum peccata luat memoria: temerarii judicii errata luat intellectus: pravorum denique affectuum & desideriorum peccata luat voluntas. Quod verò miseri miserabilésque oculi jam enumeratas prævaricationes diluere & satisfaciendo expiare debeat, quænam justitiæ forma? convenientissima. Justum quippe est, ut omnium transgressionum instrumentum & causa, omnem earundem in se transferens reatum, pro omnibus luat. Legite scripturas, eásque evolvite omnes [minor enim lectio huic assumpto non sufficit] & comperietis in omnibus tam Corporis quàm Animæ delictis complices esse oculos. Peccavit ani-

Thren. 3. v. 51. anima: rei tenentur oculi, *oculus meus deprædatus est animam meam.* Peccavit corpus: rei sunt oculi, Matth. 6. v. 23. *Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit.* Universa hominum peccata, cordis, oris, & operis, immediatè ex corde procedunt; Matth. 15. v. 19. *De corde exeunt cogitationes malæ*: ecce hîc peccata cogitationum, *Homicidia, adulteria, furta*: ecce hîc operis. *Falsa testimonia, blasphemiæ*: ecce hîc peccata oris sive linguæ. In omnibus his, cujusnam ducatum sequitur cor? oculorum: Iob 31. v. 7. *Si secutum est oculos meos cor meum.* Si mundana sectamini, in causa sunt oculi, ad vanitatem vos sollicitantes, Psal. 118 v. 37. *averte oculos meos ne videant vanitatem.* Si insatiabili divitiarum appetitu vexamini, hydropici oculi vestri inextinguibili æstuant siti: Eccles. 4. v. 8. *nec satiantur oculi ejus divitiis.* Si obtenebrati animi perturbatione, phreneticorum more passionibus exagitamini: oculi vestri sequuntur affectus. Psal. 6. v. 8. *Turbatus est à furore oculus meus.* Si spiritu inflammati vindictæ offensam nullatenus remittitis, oculique vestri nonnisi iras minasque spirant, Deut. 7 v. 16. *non parcet eis oculus tuus.* Si affectione pravâ illaqueati tenemini, oculi vestri hos laqueos texuerunt, Iudith v. 13. *capiatur laqueo oculorum suorum.* Si concupiscentiis malis desideriisque pravis & appetitibus agimini, oculi vestri ea excitârunt. Eccles. 2. v. 10. *Desiderarunt oculi mei:* item, Ezech. 23. v. 16. *concupiscentia oculorum suorum.* Contemptus æstimabilium, horror & fuga amabilium, ab oculis nascitur: Psal. 52 v. 9. *despexit oculus meus,* oculi quoq; vestri abominantur, 2. Reg. 18. v. 9. *non rectis oculis aspiciebat.* Infinita occurreret discurrendi materia, omnes & singulos vitiosos motus & peccaminosos actus perscrutaturo, in quibus complices sunt oculi. Quia verò omnia peccata eorundemque species ad septem reducuntur capita: in singulis capitalibus criminibus prævaricatores contemplemini oculos. Si superbiâ intumescitis, ecce reos oculos: Psal. 17 v. 28. *oculos superborum humiliabis.* Si opibus inhiatis: ecce oculos complices. Eccles. 14. v. 9. *Insatiabilis oculus cupidi.* Si luxuriæ sordibus inquinamini; carnales spurcique vestri culpantur oculi: Ezech. 6. v. 9. *oculos eorum fornicantes.* Si irâ & furore exagitati delinquitis, in partem delicti veniunt impatientes & vindicativi oculi: Psalm. 30. v. 10 *Conturbatus est in ira oculus meus.* Si invidetis proximis, ecce vestri lividi oculi tenentur rei: Eccles. 14. v. 8. *nequam est oculus lividi.* Si gulæ vitio estis dediti, inordinatus ille appetitus ciborum, & delectabilium ab oculis nascitur: Num. 11. v. 6 *nihil respiciunt oculi nostri nisi Man.* Si

acediâ

acediâ torpescitis, in societatem hujus vitii, etiam veniunt vestri oculi: *oculi mei languerunt.* Quocunque demùm peccato Deum offenditis ejusq; legem transgredimini, rei tenentur vestri oculi: *offensiones oculorum suorum abjiciat.* Neque enim tam fœdum in mundo datur peccatum, tamque abominabilis malitia, cujus causa oculi non existant: *abominationes oculorum suorum.* Cùm igitur in omnibus & per omnia oculi delinquant videndo, quid mirum, si luant in omnibus, pro omnibus peccatis flendo?

Psal.87 v.10.

Ezech. 20. v.7

Quemadmodum veraci Sacræ Scripturæ testimonio evidenter demonstravimus causam culpæ: pari planè ratione asserenda restat justitia pœnæ authoritate universæ Ecclesiæ: *Quo fonte manavit nefas, fluent perennes lachrymæ.* Nostis filii (inquit Ecclesia) cur Deus oculis imperet profluvium lachrymarum pro omnibus peccatis? in promptu causa est, quia omnium peccatorum fons & origo sunt oculi, *Quo fonte manavit nefas, fluent perennes lachrymæ;* Flete igitur [ait Ecclesia] flete & jugiter flete: & quia vestri oculi origo fuêre peccati, sint quoq; principium contritionis: & qui fuerunt fons culpæ, sint quoque fons pœnitentiæ: fontes extiterunt culpæ quatenus instrumenta visus: sint ergo etiam fontes pœnitentiæ, quatenus instrumenta fletus: Et quia peccârunt videndo; luant flendo. Proinde nostri oculi (quod benè attendatur) sunt duo fontes, quilibet eorum cum binis canalibus, totidemque epistomiis; unus canalis influens, aperto epistomio visus: alter foràs effluens, soluto exit epistomio fletus; cum canalibus influentibus, versisq; epistomiis ingreditur peccatum: cum canalibus effluẽtibus, apertisque epistomiis currunt lachrymæ; postquam verò torrentes peccatorum intraverunt per oculos videndo; per eosdemquoq; torrentes lachrymarum erumpere flendo, est justissimum.

Ecclesia.

Ecce quàm mysteriosè natura, justitia, ratio, gratia, in oculis posuerunt lachrymas! Natura pro remedio: Justitia pro pœnâ: Ratio, pro contritione: Gratia, pro triũpho. Quemadmodum enim per oculos contrahitur peccati macula: sic in iisdem natura disposuit lachrymas, quibus tanquam undis maculę eluerentur: sicuti mediantibus oculis admittitur culpa: ab eodem delicti loco exigit justitia supplicium per lachrymas, sicuti per oculos concipitur offensa, in iisdẽ achrymas requirit ratio: ut ubi sedẽ fixerat ingratitudo, inde eam

eam expelleret contritio: sicuti deniq; per oculos admittuntur hostes animæ, sic lachrymas in oculis posuit gratia: ut per quas ovantes irruperant scissuras, per easdem fugientes ejicerentur. Per os Balenæ Jonas intravit peccator: per idem mox egressus est contritus. Ratio igitur & justitia; & non solùm gratia sed & Natura exigit, ut postquàm oculi omnium delictorum extitêre universalis scaturigo: lachrymarum quoque exitus deducendo pro omnibus satis faciant & luant pro omnibus. flendo: quia in omnibus deliquerunt videndo: *Quo fonte manavit nefas fluent perennes lachrymæ.*

§. V.

CLariùs nunc patebit difficile dubium inter negationem S. Petri & ejusdem lachrymas. Omnes negationes Petri fuêre peccata linguæ, lingua quippè in prima negatione protulit; *Non sum.* Eadem in secunda pronuntiavit, *Non novi hominem.* In tertia negatione eadem protestata est, *Homo, nescio quid dicis.* Si igitur deliquit lingua, cur luunt oculi? quarè S. Petrus linguam non condemnavit ad perpetuum silentium? sed oculos potiùs ad lachrymas perennes? quia licet lingua pronuntiaverit verba, oculi tamen in crimine negationis præcesserunt. Lingua fuit instrumentum: causam dederunt oculi.

Luc. 22. v. 59. Matth. 26. v. 72. Luc. 22. v. 60.

In parabola vineæ; operarii fuêre vocati horis diversis. Advesperascente jam die, Paterfamilias singulis jussit solvi denarium diurnum: sed primi cernentes sibi in mercede æquiparari novissimos: *Murmurabant adversus Patremfamilias.* Quod hîc noto [nescio tamen, utrum unquàm notatum fuerit] est, quod murmuratores increpando, non eorum linguas, sed oculos incusârit: *An oculus tuus nequàm est, quia ego bonus sum?* sic allocutus redarguit eos Paterfamilias, sed istius increpationis causam necdùm pervideo. Increpatio fuit murmurationis: oculi murmurare nequeunt sed lingua, cur igitur non invehitur in linguam, sed in oculos? quia licet à lingua murmurationis processerint verba; oculi tamen præbuerunt causam. Plurimi murmuratorum murmurant de re non visâ: hi verò de eo quod viderunt. Viderant se laborâsse totâ die: *Portavimus pondus diei & æstus:* viderant alios venisse seriùs, *hi novissimi unâ horâ fecerunt:* viderant inæqualitatem laboris & æqualitatẽ mercedis; *Pares illos nobis fecisti:* proindè quamvis murmuratio immediatè processerit à lingua, occasionem tamen accepit ab oculis, hinc

Matth. 20. v. 11. Ibid. v. 15. Ibid. v. 12.

hinc non lingua sed oculi fuerunt castigati: *An oculus tuus nequàm est?* hoc modo Paterfamilias murmurantium judicavit oculos, similique sententiâ S. Petrus ferijt suos: negationes ipsius immediatè processerunt à lingua: sed priùs accepta ab oculis occasione & causa. Negavit, quia voluit videre: si videre noluisset, non negâsset. Licet igitur lingua negationis fuerit instrumentum, oculi tamèn puniuntur, quia præbuerunt ansam: nisi enim oculi fuissent curiosi ad videndum: fragilis lingua tam lubrica non fuisset ad negandum. Et quià oculi fuêre curiosi ad videndum: adduxerunt linguam in negandi occasionem; luant itaque oculi pro se simul & pro lingua: scilicet pro hac, negationem, &, pro se curiositatem.

Si minùs, quæro. Cur tam signanter quærunt Evangelistæ, quod Sanct. Petrus *Flevit amarè*, Quod si ob lachrymarum copiam fletum Petri exaggerare voluerunt, dicant ipsius oculos fuisse conversos in perennes lachrymarum fontes: dicant, ex ipsius oculis erupisse torrentes, maria, imò diluvia. Quodsi verò non tam per lachrymarum copiam, quàm doloris vehementiam fletum exaggerare intendunt, dicant ipsum flevisse cum intima cordis tristitia, vivacissimo doloris sensu: dicant ipsum flevisse irremediabilitèr, vel quærant alios terminos majoris tristitiæ, majoris miseriæ, vivacioris sensitivitatis, acerbioris pœnæ, vehementioris denique doloris significativos. Sed his omnibus præteritis, hoc unum & solum cum Emphasi dicunt, *flevit amarè?* sic est; & quidem non sine gravissima ratione: fletus namque oculis, amaritudo debetur linguæ. Et sicut oculi Petri flebant pro sua, & simul linguæ culpa, proinde justum erat, ut amaritudo à lingua transiret ad oculos: nec Petrus tantùm fleret sed amarè fleret, *flevit amarè*. Sicut culpa oculorum in videndo, socia fuit linguæ in negando: pari modo sociata fuit pœna linguæ, quæ est amaritudo, cum pœna oculorum quæ sunt lachrymæ: quo videlicet lachrymæ solverent curiositatem, amaritudo solveret negationem, & oculi amarè flendo solverent totum: *flevit amarè*.

§. VI.

VErum enimverò, si visus in Petro fuit occasio negationis, & negatio causa fletus: quare non flevit Petrus mox ut negavit, sed ut exivit, *Egressus foras flevit amarè*.

rè? Negavit semel oculis remanentibus siccis: negavit iterum, sed sine lachrymis: negavit tertiò, nec adhuc quidem stillantibus oculis: exivit tandem foràs; & postquam exivit, exierunt simul & lachrymæ: *Egressus foràs flevit amarè.*

Si igitur flet quia negavit; quare non flet quando negavit, vel postquam negavit: sed quando exivit, *egressus foràs*? Quia Petrus quousque non exibat foràs, in occasione & desiderio videndi persistebat: oculi verò dùm vident, flere non possunt. Videre & flere (sicut diximus) sunt quidem officia oculorum, sed eodem instanti & simul incompatibilia: dum oculi vident flere nequeunt: & ut fleant, actio visiva debet cessare. Exivit igitur Petrus foràs, non ut fleret, sed ut flere posset: ut enim oculi exercerent officium flendi: abstinendum erat ab officio videndi.

Notabilis nostrorum oculorum est Philosophia: in flendo, & non flendo. Si flemus, ansam præbuit visus: sin autem, visus objicit impedimentum. Sicut nostri oculi fletus & visus sunt fenestræ, in eisdem lachrymæ & visiones sibi occurrunt, hæ intrando, illæ exeundo: quia verò lachrymæ sunt spissiores, visiones autem subtiliores: hæ turmatim irrumpentes, illis egressum obturant, nec erumpere sinunt. Nunquid aliquando vidistis in littore maris, quod refluendo cum impetu rivulorum offendat torrentes: quia verò oceani unde existunt, spissiores, hinc torrentes intrare non sinant sed suâ spissitudine obicem ponant & sistant? Similis ratio est cum oculis nostris. Universa hujus maris magni videlicet orbis sublunaris objecta, & vel maximè impensiùs amata, sunt undæ cum impetu in oculos irruentes: & licet lachrymarum torrentes ad se effundendum valdè urgeantur, quia tamen sensus visus sensui prævalet fletus: hinc patet cur non fleamus dum oporteret: siquidem videre non cessamus. In oculis Davidis jam dicta examinemus, qui tam veracia de visu testimonia; & de fletu tanta reliquit exempla.

Occiso miserabiliter Principe Abner, statim mandavit David Rex universo exercitui, ut lugubri assumpto habitu, armisque inversis funus ad tumulum usq; deducerent Regis imitati exemplum: *Porrò David sequebatur feretrum.* 2. Reg. 3. v. 31. Hoc modo funebris pompa ad ipsum usque tumulum sine lachrymis est peracta: funere jam

de

deposito ex feretro necdum quispiam lachrymari est visus. Tandem demittitur in sepulchrum, operiturque lapide. Et ecce mox David & universi cum eo fleverunt fletu magno, *Cumque sepelissent Abner, levavit David vocem suam, & flevit super tumulum, flevit autem & omnis populus.* Quod si nec in sepultura, nec ante, David & ejus exercitus flevit: quare in ipso instanti, quo Abner conditus fuit & sepulchro clausus, cum toto suo exercitu flevit? Quia ante, & in sepulturâ præsentem adhuc videbant Abner, clauso verò jam sepulchro, oculis erat subtractus: quoniam verò actio fletus impeditur resistentiâ visus, quàmdiu oculi viderunt, lachrymæ repressæ fuerunt, quæ quantocyùs objecto visui subtracto, largè profluere cæperunt; oculi quousque viderant flere nequiêrunt: videre cessantes in lachrymas sunt resoluti. Subserviant profana sacris, audiamusque ingenium illud, quo nullum aptiùs doloris & naturæ exprimere scivit affectus, *Iamque oculis ereptus eras: tum denique flevi.* Esto historia hæc Fabula: nihilominus est vera Philosophia: Quousque Ariadne Theseum oculis potuit prosequi, ipsius lachrymæ suspensæ fuerunt & impeditæ per visum: sed illo jam visui sublato, *Iamque oculis ereptus eras*, obice subtracto ubertim manare cœperunt: *tum denique flevi.*

Ibid. v. 32.

Ovid. epist. 10.

Hæc fuit ratio, quantumvis physica, propter quam Petrus de loco ubi videbat exivit, ut lachrymæ intrarent, *Egressus foràs flevit amarè.* Ingressus ut videret: exivit ut fleret. Quousque visui in oculis patebat ingressus: lachymæ fuerunt exclusæ. Utque ipsemet S. Petrus hujus Philosophiæ evidentiam demonstraret, inquit S. Marcus in Textu græco (juxtà interpretationem Theophylacti) S. Petrum facie coopertâ, ex atrio Pontificis egressum flevisse: *Cùm caput obvelâsset: flevit.* Ut posset flere, obvelat Petrus oculos ne videret, exivit ut non videret ampliùs quod viderat, velavitque oculos ne quædam objecta reciperent: jamque non videns & videndi impotens, potuit flere. *Flevit.*

Theophyl.

§. VI.

Hoc modo Sanctus Petrus de loco suæ infelicitatis fuit egressus, sed quo? Nicephorus aliique Ecclesiastici Scriptores ejusdem ævi asserunt Sanctum Petrum specum quandam inter

Niceph.

Jerusalem & montem Sion sitam intrâsse. Promiserat se moriturum cum Christo, sed deficiente animo moriendi: se vivum sepeliendi successit propositum. In hac tristi, solitariâ & obscurâ sepulturâ, ubi oculi carebant luce ad videndum, majore gaudebant libertate ad flendum. In una tantùm comparatione dignosci poterit excessus lachrymarum S. Petri. Duo pœnitentium exempla Deus proposuit mundo: unum in lege veteri; alterum in lege nova. Davidem scilicet & S. Petrum. David fuit Petrus, in lege scripta: & S. Petrus fuit David in lege gratiæ; & sicut S. Petrus ad indulgendum lachrymis sibi elegit locum solitarium: ita quoque David secretum petiit ut fletui vacaret. Uter verò horum videtur sibi elegisse locum ad hoc aptiorem? mox id patebit.

David obscuræ noctis tempus lachrymis deputavit, *Per singulas noctes lachrymis meis stratum meum rigabo*: per diem tractabat negotia Regni, nocte flebat. Diem regimini; noctem mancipabat fletui. Flores appropinquante nocte contrahuntur & quasi marcescunt: exurgente verò aurora, quasi suscitati vigorosè reviviscunt: similem in modum faciebat David singulis noctibus animam suam rigando lachrymis, *Per singulas noctes lachrymis meis stratum meum rigabo.* Sed revertamur ad motivum factæ electionis. Quam ob causam putamus à Davide pro lachrymis fundendis selectum fuisse obscurum tempus noctis? Quia, mediante diei luce, vis visiva liberè suum exercet officium, & lachrymis ponit obicem: obscurâ verò nocte, vis visiva tenebris impedita, liberum fletui relinquit exercitium. Eandem rationem secutus est S. Petrus in electione suæ specus, sed majore libertate dolori indulgendi, & majore desiderio lachrymas excessivè effundendis; David eligendo tempus nocturnum, nocte tantùm flebat, & non de die: S. Petrus obscuram eligebat specum, in qua continuarum tenebrarum beneficio die & nocte sine interruptione ploraret. Oculi Davidis diem alternando cum nocte, visum quoque alternabant cum fletu: oculi verò S. Petri in continua quasi nocte positi nunquam videntes, & de die, & de nocte sine intermissione lachrymis fluebant.

Psalm. 6. v. 7.

In hac specu solus S. Petrus oculis suis invenit, quod quondam Jeremias solus suis oculis desideravit: *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum,* Ierem. 9 v. 1.
&

& plorabo die ac nocte? Ecce quàm prudenter & instanter petebat Jeremias; non solùm petebat lachrymas, sed lachrymarum postulabat fontes, *fontem lachrymarum.* Et quare fontes? Quia die noctuque desiderabat flere, *Plorabo die ac nocte*: nam fontes diem inter & noctem non discernunt, sed sine intercapedine scaturientes rivulos emittunt, & quia Jeremias die & nocte flere desiderabat, *Plorabo die ac nocte*, hinc postulabat lachrymarum fontes: vel lachrymas instar fontium, *Et oculis meis fontem lachrymarum.* Hujuscemodi erant S. Petri oculorum fontes in tenebrosa ista specu, nullum ibidem diei noctisve discrimen: quia nullum coruscabat lumen. Et sicut lumen ibi non interpolabat noctem; ità nec visus interrumpebat fletum, nocte perpetuò impediente visum, lachrymæ indesinenter decurrebant. Flebat amarè quia viderat: flebat incessanter quia non videbat: extra Pontificis Palatium, ubi viderat, ut non videret; intra speluncam, ubi non videbat, plorabat, ut sine intermissione fleret: *Egressus foràs, flevit amarè.*

§. VII.

HActenus de oculis S. Petri disseruimus, nunc oculi nostri S. Petri discursum auscultent. *Neque taceat pupilla oculi tui* inquit Jeremias. Thren. 2. v. 8. Et quid dicunt vel loquuntur oculi S. Petri? Quid bini isti oratores oculis nostris insinuant? oculi, dicite à nobis: nos vidimus, & quia vidimus ploramus; à nostro visu discite non videre: & à nostro fletu discite plorare. Eheu quàm graves sunt pro oculis nostris istæ ambæ lectiones!

Si S. Petrus desiderio videndi Christum, eundem ter negavit: oculi creaturarum aspectu sese oblectantes, quoties Christum negabunt? si Petrus æstuans amore & desiderio videndi Christum, illum negat: quomodo illum non negabunt qui carnali amore correpti, quamcunque suis licentiam indulgent? si is qui Pontificis intravit domum, tragicam patientis Christi scenam spectaturus, tantam lachrymarum causam invenit: quem quæso curiositatis suæ fructum reportabunt illi, qui obscœnas comedias ludosque profanos tàm sedulò frequentant & oculis spectant? S. Leo, asserit S. Leo. Papa. oculos S. Petri hodiè in suis lachrymis fuisse baptizatos: meritò oculi nostri iteratò tali indigerent baptismo, siquidem nihil bono Christiano dignum continent. Conferte atrium Caiphæ cum specu illa de Jerusalem: conferte visio-

visiones nostras, cum illâ S. Petri; non dico nec exigo, ut ad tenebrosas confugientes specus nostros oculos perpetuis tenebris condemnemus, similis enim spiritus jam exulat à mundo: sed ad minùs nostros oculos non componemus? non ad minùs cum nostris oculis inibimus pactum quod S. Job cum suis? *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de Virgine.* Job loquebatur in materia & peccato luxuriæ, in quo cumprimis complices sunt oculi, & ait; se pactum inijsse cum oculis suis, non tantùm tale peccatum non admittendi ad consensum, sed ne ad vim imaginativam quidem. Istud fœdus non rectè videtur initum cum oculis, sed cum intellectu & voluntate pangi debuisse: consensus enim ad voluntatem, imaginatio verò pertinet ad intellectum; pangatur itaque fœdus cum voluntate quæ consentit, & cum intellectu qui imagines recipit, & non cum oculis qui vident. Minimè inquit Job, cum oculis pangi oportet, quia peccatum materialiter intrat per visum, à visu transit ad imaginativam: & hinc ad consensum, ne igitur perveniat ad consensum, oculis adhibenda est cautela, ubi primum est periculum; in oculis resistentiam, in oculis statuere oportet impedimentum.

Iob. 31. v. 1.

Optimè notavit Salmeron, quod hominibus in hujusce generis peccatis idem eveniat, quod S. Petro in suis negationibus accidit. In negationibus S. Petri duæ concurrerunt tentatrices, & unus tentator: Prima & secunda tentatrix binæ fuerunt ancillæ, & tentator tertius fuit miles de Caiphæ custodibus. Eodem modo se res habet cum negationibus nostris; Prima tentatrix seu ancilla est visio, Secunda ancilla seu tentatrix Imaginatio; & tertius tentator est consensus peccatum consummans. Et quêadmodum in negationibus S. Petri prima tentatrix fuit ancilla ostiaria; ità in nostris negationibus primus tentator est visus; qui tanquam ostiarius reliquarum potentiarum habet claves. Hinc Job pepigit fœdus cum suis oculis: quò videlicet hæ portæ semper remanerent clausæ.

Salmeron.

Et nos hasce periculosas animæ nostræ portas non claudemus, ad minùs ob reverentiam oculorum Christi! Quo tempore S. Petrus negavit Christum, stabat Christus velatis oculis extremas sustinens injurias. Permisit Christus Dominus amore mei tam ignominiosè sibi oculos velari, & ego amore mei & Jesu Christi oculos non claudam? Christus permi-

ſalvet, & ego aperiam meos ut me æternùm perdam?

Conſidera quæſo ô Chriſtiane, quàm ſeriò ſalvator tuus hanc materiam pertractet, *Si oculus tuus ſcandalizat te*, inquit, *erue eum & projice abs te.* Quodſi generoſa adeò reſolutio requiritur, ut quis, ſalutis ergò, ſibi oculos eruat, ut hoc medio ad beatificam Dei viſionem perveniat, cur eos tantummodò claudere videbitur difficile? Samſoni oculos eruerunt Philiſtæi, quia eos jam ante captivos tradiderat Dalilæ. Nonne Samſoni conſultiùs fuiſſet oculos clauſiſſe ne viderent, quàm illos perdere quia viderant? Nonne melius fuiſſet Sichem, dinam non vidiſſe? Nonne melius fuiſſet Amnoni, Thamar non vidiſſe? Nonne melius fuiſſet Holoferni, Judith non vidiſſe? Hi omnes oculorum ſuorum incuriâ perierunt. Democritus Philoſophus Gentilis (ait Tertulianus) ſpontè ſibi proprios eruit oculos, ut à minùs honeſtis cogitationibus maneret immunis. Ecquis non obſtupeſcat generoſam Gentilis in eruendo ſibi oculos reſolutionem amore caſtitatis, & quod Chriſtianus non habeat animum oculos claudendi? Auditores Chriſtiani, per amorem iſtorum oculorum, quos tam miſericorditer Chriſtus hodie convertit in Petrum, ut & in nos quoque eâdem benignitate illos quandoque convertere dignetur, obſecro vos, dum aut pœnitentiæ, aut alium quemcunq; actum mortificationis, vel Chriſtianæ exercitationis aggredi diſponitis, iſtud ſit amore Chriſti veſtros oculos claudere & cuſtodire. Palpebræ veſtræ compreſſæ, ſint quaſi cilicium ſtrictum pro velamine veſtrorum oculorum. Nonne oculi ſunt enormes illi peccatores, qui in omnibus & per omnia peccant? Ergò non tantùm modò; ſed in perpetuum ad geſtandum hoc cilicium damnentur.

Matth. 12. v. 9
Iud. 14. v. 1. Item. 16 v. 21.
Gen. 34 v. 2.
2 Reg. 13. v. 3.
Iudith. 10. v. 19
Tertul.

§. VIII.

OCuli cum fuerint clauſi (iſtud eſt ſecundùm documentum oculorum S. Petri) oculi cum non viderint flebunt. Recordemur Auditores, nos degere in lachrymarum valle: recordemur, hanc vitam, non viventium ſed flentiū eſſe locum: *Locus flentium*; Iſthæc vita, inquit Chryſoſtomus, requirit ut oculi noſtri fleant, in altera ut videant: nos in hac vita immutamus noſtris oculis & tempora & loca, timendū profectò, ne etiam in alterâ illa inveniamus mutata. Oculi qui hîc in terra fleverunt, in cœlo videbunt: oculi qui hîc in terra curioſi fuerunt & incuſtoditi, in inferno flebunt, *Ibi erit fletus.* In

Iudic. 2. v. 5.
Matth. 8. v. 12.

In ipso etiam inferno fluent lachrymæ, sed infructuosæ. Nonne consultiùs hîc flere pro nostro remedio, quàm postmodum sine fructu in inferno? quid quæso concludimus? qualem quæso fides nostra cum vitâ ponit rationem? quomodo rationes disponunt, qui aliquando ad strictum Christi Tribunal se sistendos sciunt & credunt? Ecce auditores, quàm benignus Deus rationes ponit cum nostris lachrymis & nostris peccatis. Habetur in sacra Scriptura locus admirabilis, qui cùm servire posset pro nostra magna consolatione, magnum terrorem nobis incutit.

Psal. 55. v. 9. *Posuisti lachrymas meas in conspectu tuo Domine* inquit David. Et illæ lachrymæ in conspectu Dei positæ, ubi sunt? Illæ currunt, transeunt, arescunt, absterguntur: ubi ergo sunt positæ istæ lachrymæ? istud admirabiliter declarat textus originalis ubi dicit, *Posuisti lachrymas meas in libro rationum tuarum*: Deus libris rationum suarum eas consignavit, in libris creditorum & debitorum eas annotavit; Hi sunt libri isti, quos S. Joannes indicat aperiendos in die judicii, *Et libri aperti sunt*, ità sentiunt & resolvunt omnes Theologi. Unus liber est creditorum: alter debitorum; unus est satisfactionum: alter rationum. In libris rationum continentur peccata: In libris verò satisfactionum lachrymæ: *In libro rationum tuarum*. Quilibet nunc disponat suas rationes, nam juxta hos duos libros Deo reddendæ sunt: Computet nunc quilibet numerum suorum peccatorum, quæ continentur in libris rationum, cum lachrymis quas habet in libris satisfactionum: conferat ea & videat an pro quolibet peccato vel unam habeat lachrymã? O valdè deplorandi nostri oculi! ô miseræ nostræ animæ! S. Petrus in libro debitorum habet tres negationes: & in libro creditorum habet innumerabiles lachrymas. Heu quot reperiuntur Christiani qui in libro debitorum innumera habent peccata, & in libro creditorum ne tres quidem lachrymas ex verè contrito corde deductas! Quo igitur animo ante strictum Dei Tribunal comparebimus? quomodo cum rationibus nostris coram illo subsistemus? cumque tantum Deo debeamus, quare non in præsenti imò hoc momento peccata nostra deplorare decernimus, qui hucusque non flevimus? S. Petrus ne quidem duarum horarum spatio in suo perseverans peccato, totâ vitâ suâ ad extremum usque halitum illud inde-

Margin notes: Text. orig. (beside "textus originalis"); Apoc. 20. v. 12. (beside "Et libri aperti sunt")

indesinenter deflevit: & nos, qui totam vitam nostram in peccatis consumpsimus, quorum plurimi insuper ad extremum vitæ terminum pervenerunt, necnon omnibus incertum est, quantum adhuc de præsenti vitâ superest, quando faciemus nostrum computum ut fleamus? S. Petrus erat certus peccatum suum à Deo sibi condonatum, nihilominùs plorare nō cessabat: sumusne nos certi de remissis nobis peccatis nostris? Constat quidem nobis satis evidenter, toties & tam enormiter nos Deum offendisse; plurimi quoque certi sunt sua peccata sibi nondum remissa, imò se actualiter in statu peccati mortalis vivere, & tamen cum omni illa certitudine & evidentia nec hi, nec illi nullatenùs plorant.

Dicite mihi propter sanctissima Christi vulnera, disponitisne vos ad salutem æternam consequendam exemplo S. Petri? respondetis, imò verò: Peccâstis uti S. Petrus? multò graviùs & frequentiùs: Flevistis uti S. Petrus? neutiquam. Si igitur vos peccasse sicut S. Petrus, imò multò enormiùs agnoscitis, & necdum, sicut ille, delicta vos deflevisse scitis: quomodo quæso rationes vestras ad æternam salutem adinstar S. Petri disponitis? Habebitne forsan Deus novam pro vobis legem! aliam justitiam, aliam misericordiam? Christus Petro remisit, quia flevit: quod si non flevisset, instar Judæ traditoris misericordiam non invenisset. Si igitur sine lachrymis remissionem peccati non impetrâsset Sanct. Petrus: quâ fronte, quâve præsumptione nos sine lachrymis veniam speramus? num gaudemus nos majore discipulatus Christi privilegio quàm S. Petrus? aut majore quàm S. Petrus apud Christum valemus gratiâ? aut forsan majore Christo conjungimur amicitiâ quàm S. Petrus? aut à Christo ardentiùs dilecti quàm S. Petrus? num sumus magis de domo, familiâ, & collegio Christi: ut majore amicitiæ, dilectionis, & æstimationis prærogativâ, apud Christum gaudeamus quàm Sanct. Petrus? minimè. Quàm igitur cœca & diabolica est ista nostra præsumptio!

Domine Jesu Christe, Proditor tui Judas non flevit, ex quò eum non respexisti: flevit verò Petrus quia tuos in eum oculos misericorditer convertisti. Respice quæso in nos misertus nostri: Respice nos pie Jesu; intuere nos pijssimis istis tuis oculis quibus Petrum respexisti. Impenetrabilem illam cordium nostro-

rum emolli duritiam, obstinatissimam illam oculorum nostrorum illumina cœcitatem. Claude illos ne ultrà videant vanitatem & hujus mundi vesanias. Aperi eos ut resolvantur in lachrymas: quia toties te negârunt enormiterque offenderunt.

Sancte Petre divine Apostole, divine Pœnitens, & Pontifex divine; memento hujus tuæ tam cœcæ & impœnitentis Ecclesiæ: memento harum tuarum ovium tuorumque filiorum, & tibi superfluas, nobis adeò necessarias in nos effunde lachrymas. Ab oculis illis, qui tàm piè & benignè te respexerunt, similem tuæ nobis impetra contritionem: ut peccata nostra, sicut oportet, deflentes, condignam agamus pœnitentiam, Deum deinceps timeamus offendere: totoque corde & affectu vitam emendare incipiamus. Impertire nobis de sublimi Cœlorum Throno tuam benedictionem, & indulgentiam plenariam, quæ à cunctis reatibus nos absolvat concede: super omnia nobis impetra, in gratia, bonis propositis, dolore & contritione perseverantiam, ut ritè deflendo quod unicè deflere debemus, hoc tandem videamus ad quod toto desiderio suspiramus, Deum Ter Optimum in æterna gloria.

Amen.

SERMO

SERMO
DE
Mandato.
Romæ in Ecclesia S. ANTONII Lusitanorum Anno 1670.

Sciens Jesus quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem: cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Joan. 13.

§. I.

Ic salutifer ille suavissimusque est Textus, hoc mysterium illud vel magnũ ænigma amoris toties in hac hora repetiti, toties totque modis exaggerati, toties tamque subtiliter interpretati: sed nunquam satis intellecti. S. Joannes Evangelista inquit, Christum nos amare & discedere: discedere, *Vt transeat ex hoc mundo:* nos amare, *in finem dilexit eos.* Sed si nos amat, quomodo discedit? si nos amat, quare se absentat? & aliquid adhuc ampliùs Evangelista innuit, non solùm dicens Christum nos amare & discedere, verùm illâ ipsâ discessus sui horâ, eâdem ipsâ horâ suæ absentationis, cum semper sic amâsset aliàs, tunc vel maximè dilexisse: *Sciens quia venit hora ejus ut transeat ex hoc mundo: cum dilexisset suos, in finem dilexit eos.*

Si quis Evangelistarum alius hoc diceret, non adeò mirarer: sed Joannes Aquila intellectus, & amoris phœnix? Joannes, præ cæteris sciens amare meliùs, magisq; amari meritus? Joannes Christi pectoris Secretarius mihi dicat Christum discedere, sese absentare, nos relinquere, & tamen nos amare? nos amare, discedendoq; nos amplius amare? hoc non intelligo. Quod si mihi dixisset Christum discessisse quia tædebat

eum nos amare: sese absentâsse, quia illos primos amoris sui excessus tempus omnia finiens finiisset: quod si dixisset mihi, ipsum, nostris exigentibus demeritis, coactum, ingratitudinibus lassatum, culpis offensum, modicæ fidei nostræ conscium nos jam veluti abhorrere, vel non diligere, ideoq; mundum relinquere, suamque hominibus præsentiam subtrahere: si inquam, mihi hoc S. Joannes dixisset, apprehenderem valdè, sed illud ratio & consequentia agnosceret. Confiterer ego, confiteremurq; omnes Christum fecisse & operatum qualis est: nosque tractare, quales sumus. Amavit nos immeritos, subtraxit se nobis id meritis: amor illum in mundum induxit, aversio illum sustulit, hinc discessit & nos reliquit. Sed Evangelista constanter affirmat non aversionem esse sed amorem, & quando Christus à nobis se absentavit, tunc excellentissimè fuisse operatum, tunc summum attigisse apicem, & ultimum assecutum fuisse finem, quo amando poterat pertingere, *Cum dilexisset suos, in finem dilexit eos*!

Genuinus amorosæ hujus implicationis sensus, nostri erit materia discursus: & ipsa dubitandi ratio, nobis dabit dubii solutionem. Consideratis omnibus legibus amoris obstupescendo videbimus, maximum Christi erga nos amoris fuisse extremum, à nobis sese absentare; id verba textus insinuant: *Sciens quia venit hora ejus ut transeat ex hoc mundo*: Ecce ejus à nobis discessum; *Cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos*; Ecce maximum amoris sui extremum; videtur paradoxon, sed est extremum. Christus in tantum dilexit homines, ut illos recedendo reliquerit: videtur paradoxon: Christus in tantum amavit homines, ut eorundem amore ab ipsis recesserit: hoc est extremum, quod etiam dicit Evangelista. In hominibus, hora discessus finis est amoris: In Christo finis amoris fuit hora discessus, *Sciens quia venit hora ejus: in finem dilexit eos*, minus dicere, est descendere: ad ascendendum altiùs non datur unde. Et sicut punctum illud sublimissimum quò amor Christi pertingere potest: erit similiter punctum unicum, in quo sermo noster exordium finemque sortietur. Petamus ab amore ipso per merita cordis ejus quod solum condignè huic respondere novit, ut in hac sua hora, suâ nobis gratiâ assistere dignetur. Ave Maria.

§. II.

§. II.

Ut transeat ex hoc mundo: in finem dilexit eos. In tantum Christus amavit homines, ut eorundem amore ab ipsis voluerit discedere: hoc meum est assumptum, maximumque fuisse dico amoris Christi extremũ. Sed quid video? In sacro illo monumento, in mysterio sacrosancto (quod amoris est compendium, mortisq; Christi memoriale) contra hoc meum assumptum, tres potentes in aciem prodeunt oppugnantes: *Sacramentum, Mors, & ipse Amor.* Amor inquit, non posse esse amorem, Christi à nobis separationẽ: Sacramentum inquit, manere nobiscum maximam esse amoris excellentiam: Mors inquit: mori pro nobis, summum omnium fuisse extremum. Hæc stupenda sunt illa, quibus magis heroica amoris Christi opera, quibusque ipsæ amoris leges sese hodie assumpti nostri opponunt novitati; quæ tamen ipsa discursum nostrũ distribuent, ad sublimiusque in ipsum usq; conscendendum apicem, vice graduum deservient.

Exordiamur ab amore. Amor essentialiter est unio quam naturaliter quærit, quò trahit, quò vadit, & ubique solummodò sistit. Omnia sunt Platonis & S. Augustini verba. Si ergo amori naturale est unire, quomodo effectus ejus esse potest dividere? sic planè est, quando amor, extremus non est & excessivus. Causæ excessivè intensæ effectus producunt contrarios. Dolor facit exclamare; excessivus facit obmutescere. Lux facit videre; excessiva cœcat: lætitia pascit & vivificat: excessiva verò occidit. Hoc modo amor naturaliter unit; excessivus dividit. *Fortis est ut mors dilectio*, amor inquit Salomon est velut mors; *sicut mors*, Regum sapientissime? Ego dixissem sicut vita: amor animarum est unio: mors verò est animæ separatio. Si igitur amoris effectus est unire, mortis verò separare; quomodo amor morti similis esse potest? Ipse Salomon se explicat, non enim de qualicunque sed de forti loquitur amore: *Fortis est ut mors dilectio.* Amor fortis, amor intensus, amor excessivus contrarios operatur effectus. Est unio, & operatur separationes: amor, instar Samsonis, se ligare novit & solvere: affectuosus ligari se permittit: fortis vincula rumpit. Amor semper est amans, sed quandoque amans & uniens: quandoque amans & fortis. Quatenùs amans & uniens, maximè distantia conjungit extrema: quatenùs amans & fortis, maxi-

Cant. 8. v. 6.

maximè unita extrema dividit. Quænam in mundo maximè distantia & unita habentur extrema? Corpus nostrum & anima: maximè distantia; quia unum est caro, alterum spiritus; maximè unita: quia nunquam separantur, simul nascuntur, crescunt, vivunt, simul ambulant, sistunt, laborant, & simul quiescunt: nocte dieque dormiunt, vigilant: omni tempore, omni ætate & fortuna: semper amica, semper socia, amplexata & unita. Hanc tam naturalem, tamque arctam, quidnam dissolvit unionem? *Mors.* Talis est amor: *Fortis est ut mors dilectio.* Amor, quatenùs unitivus, est vita: quatenùs fortis, est velut mors. Quatenùs unitivus, quantumcunque distantia conjungit extrema: quatenùs fortis, quantumcunque arctè unita extrema dividit.

Ante Incarnationem Verbi, quænam disjunctissima erant extrema? Deus, & Homo. Et quid fecit amor unitivus? attractum è cœlo Deum univit hominibus. Post incarnationem verò, quænam extrema magis fuêre conjuncta? Christus, & Homines. Quid verò fecit amor fortis? Hodie Christum in cœlum tollit, *ut transeat ex hoc mundo ad Patrem,* Christumque ab hominibus avulsit.
Ioan.16 v.28. *Exivi à Patre, & veni in mundum,* ecce hic amorem unitivum. *Iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem,* ecce hîc amorem fortem. Hoc est quod Evangelista dicit: *Cum dilexisset, dilexit.* Differentia quidem fuit temporis: sed non mutatio amoris. Christus hominibus unitus, amor, *cum dilexisset:* Christus ab hominibus separatus, similiter, amor, & intensior, *in finem dilexit eos.*

Demonstravimus jam de amore, amorem, & quidem intensum, esse posse ipsam separationem: ipse nunc amor oculos aperiat magis, & videat non solummdoo amorem, & magnum: sed maximum omnium, esse amorem *in finem.* Horâ quâdam hujus horæ repræsentativâ (prout S. Bernardus notavit) cum sponsa ageret in horto (qui similiter hujus horti figura fuit) à sponso cœlesti ad cantandum melos quoddam fuit invitata, quo audito amici recrearentur: *Quæ habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire vocem* Cant.8 v.13. *tuam.* Amici auscultantes sumus nos: sponsus Christus: sponsa est Ecclesia. Quale verò erit melos? Sponsa carmine cantavit pastoritio: quod S. Joannes prosâ dixit Evangelicâ. Illa, acceptâ in manum cytharâ, tangendo chordas leniter cantavit. *Heu, fuge dilecte mi: & assimilare hinnulo Cervorum,*

Cervorum super montes aromatum. q.d. discede velocis adinstar cervi, relictísque terræ convallibus, ad cœlestes vade montes. Sponsa locuta, cytharâ confractâ semper obmutuit. Ità factum est: iste enim ultimus est versus, & finalis ultimi Capituli Canticorum conclusio.

Novimus omnes, Canticorum Salomonis materiam, amoris seu amorum Christi cum sua sponsa Ecclesia esse historiam. Age ô sancta Sponsa, siccine tui Sponsi finis amorem? vel mens tibi est, ipsius aut tuum, aut utriusque exaggerare amorem? Si ipsius, mandásne fugere? Si tuum, jubésne te deserere? Si utriusque, concludísne cum utriusque ab invicem separatione? Imò verò. Hic est finis ultimus, hoc ultimum extremum quò pertingere prævalet amor: ab amato se separare. Quousq; ad illum nondum pertigit apicem, semper ampliùs, quod de amoris Christi extremis scriberet, sapientia Salomonis habuit: sed mox ut dixit *Heu! fuge*: mox ut dixit Christum mundum relicturum: mox ut dixit, quod amore hominum Christus sese esset ab hominibus separaturus, suspendit pennam Salomon: cytharam confregit sponsa: arcum confregit amor, hicq; excellentiarum suarum historiæ imposuit coronidem. Usq; hûc pervenire, nec ultrà ascendere prævalet amor. Salomon finivit librum: & S. Joannes posuit finem, *In finem dilexit eos.*

Quod si hoc aliter se habere opinamur: finem hunc cum amoris principiis conferamus. In amoris principiis sponsi erant excellentiæ per montes & valles sponsam quærere; *Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles.* Cant. 2. v. 8. In principiis amoris sponsæ erant excellentiæ, cum sponso semper degere, nec vel ad momentum ab ipso recedere: *Inveni quem diligit anima mea, tenui eum nec dimittam.* Cant. 3. v. 4. Postquam verò amor inchoans in amorem transiit perfectum: postquam amor proficiens ad amorem pervenit consummatum: præsentiæ jam absentiis, commutantur; & cuncta amoris reducuntur extrema. *Ad quid?* ad unum *Heu!* & *fuge*. *Heu!* dolorem: *fuge*, significat separationem. *Heu!* violentiam: *fuge*, resolutionem. *Heu!* affectum: *fuge*, sacrificium. *Heu!* deniq; amorem: *fuge*, excellentiā significat & extremum. *Heu!* & *fuge!* quàm contraria sunt extrema! non optando loquitur, inquit Beda. Beda. Sed ex his contrariis extremis, extremum Christi componatur amoris: & horum duorum extremorum contrarietas & repugnantia tortores erant, cor illi in hac

sui discessus horâ dividentes. Affectus, ipsum volebat manere: utilitas, urgebat abire, *Expedit vobis ut ego vadam*: Quia verò affectus erat ipsius, utilitas autem nostra: plus hæc valet quàm ille. Prævaleat utilitas, quia vestra per hoc quod habet à vobis: cedat affectus, quia meus, per hoc quod habet à me: hic finis sit ultimus, ultimumque amoris mei extremum; *Heu! fuge dilecte mi: in finem dilexit eos*.

§. III.

AD plenè satisfaciendum amori, restat tantummodò, ut altissimæ hujus Philosophiæ demus rationem: Quânam ratione Christus à nobis discedendo, amansq; ab amato sese separando maximum fecit extremum, ad quod amor pertingere valet? quia amor amati, amore probatur relicti: nec amor plus relinquere potest; quàm propter amatum ipsum relinquere amatum. Lapis lydius est amor cum amore. Deus Abrahæ probaturus amorem, cum Isaaci confricuit amore, quem ut filium amabat. David Jonathæ probaturus amorem, cum Saulis collidebat amore: quem amabat ut Patrem. Ità plenè cognoscere cupiens valorem amoris, amorem amati, cum relicti collidat amore; & mox ejus puritatem cognoscet. Hæc regula, ab amore primo qui fuit in mundo, confirmata perseveravit.

Eodem momento quo Eva è manibus Dei fuit egressa, tam intensè amavit illam Adam, quàm ipsa pro se, suoque amari merebatur authore. Novus sponsus suum voluit extollere amorem, sed quia tunc alius in mundo deerat amor, aliusq; qui amaretur, quid faceret Adam suo probando & extollendo amori? Ecce artificiũ. *Propter hoc relinquet homo Patrem & Matrem*. Adam nec patrem habebat nec matrem: erat homo, sed homo primus; Ergo si Adam nec Patrem habet nec matrem, quomodo amorem suum Patris matrisve probat amore, qui aliis hominibus pro suis sponsis sunt relinquendi? Propter illud ipsum; Amor enim amati, amore probatur relicti: quia Adam alium non habebat quem desereret amorem, amorem quo sponsam suam deperibat, Patris-matrisque quos alii homines propter sponsas suas relinquere debebant, amore probabat, *Propter hoc relinquet homo Patrem & Matrem*. Adam, præsentem per futurum probavit amorem, & proprium per alienum: probavitque benè; amor etenim Patris & matris qui nobis esse dederunt, debitus est

Gen. 2. v. 24.

&

& naturalis : & quando amore sponsæ tantopere amatum relinquitur, amor sponsæ probatur major quàm illius quod relinquitur; hoc fecit dixitque Adam. Sed quantumvis scivit probare, exaggerare tamen amorem suum nescivit; vera etenim amoris extollentia non primo competebat Adamo; sed erat reservata secundo. Adamus suum sciens extollere amorem, quid dixisset? Dicendum ei fuisset sic. O sponsa mea, ego nescio amorem meum erga te sufficienter testari, alium enim quem propter te relinquam non habeo: & licet Patrem Matremque charissimos haberem (sicuti habituri sunt nepotes mei & descendentes) horum nihilominùs, amore tui, relictio, insufficiens foret mei erga te amoris argumentum : sed ut mei erga te amoris magnitudinem cognoscas, tanta est, ut te propter te relinquerem. Hoc nescivit dicere Adam, & hoc fecit Christus: reliquit enim nos propter nos. Amore sponsæ relinquere Parentes, supremus fuit apex quem imaginari sibi scivit amor Adami : Christus verò præstitit, quò ipse imaginando non pervenit, reliquit enim sponsam propter sponsam, *Sacramentum hoc magnum est, in Christo, & in Ecclesia.* Sponsa Christi est Ecclesia, Ecclesia sumus nos : & Christus nos propter nos reliquit.

ad Ephes. 5. v. 32.

Christo veniente in mundum, amor divinus similis fuit visus amori humano; sponsæ etenim amore reliquit Patrem : sed ipso hodie è mundo exeunte, *Vt transeat ex hoc mundo ad Patrem*, amor ejus non habuit cui assimilaretur: Sponsam enim propter sponsam reliquit. Ad desponsandam sibi Rachelem Jacob ædibus paternis peregrinatum egressus & illo in itinere constitutus, conspexit scalam ad cœlum usque pertingentem: reduci in patriam cum Rachele, quamvis in secundo hoc itinere apparuerunt Angeli, non tamen scala. Omnibus vobis notum est, Jacob non solùm typum fuisse Christi, sed expressè figuram fuisse Christi amantis. Quæro igitur. Si Jacob in primâ visione primoq; itinere conspexit Scalam, quare non similiter eandem vidit in regressu? Si vidit vadens, quare non vidit rediens? Quia ista scala (juxta communem Patrum sententiam) significabat ascensũ descensumq; Christi: descensum, quando venit in mundum; ascensum, quando rediit ad Patrem; veniensque Jacob vidit Scalam, veniens enim Christus similis fuit Jacob : rediens verò Jacob scalam non vidit; reversus enim Christus illi si-

milis non fuit, nec alterum similem habuit. Christus veniens similis fuit Jacob, quia sicut Rachelis amore Jacob reliquit parentes, ita Christus amore sponsæ reliquit Patrem: reversus verò Christus, Jacob non fuit similis, quia hic Rachelem propter Rachelem non reliquit; & Christus ità fecit, Rachelem suam propter ipsam reliquit, sponsam suam reliquit propter amorem ejusdem sponsæ. Homines suos (*Cum dilexisset suos*) eorundem reliquit amore; hicque fuit supremus sui amoris apex: eò etenim pertigit, ut amatos propter amatos relinqueret. *Cùm dilexisset suos, in finem dilexit eos.*

Relinquens omnia propter amatum, omnia relinquit; sed amatum propter ipsummet relinquens amatum relinquit ampliùs: relinquit enim illum, propter quē relinquit omnia. Veniens Christus in mundum, cœlum amore hominum reliquit: sed hodie relinquit ipsos homines, propter quos ante reliquerat cœlum; veniens in mundum, propter homines reliquit Angelos: sed hodie ipsos relinquit homines, propter quos dimiserat Angelos. Veniens in mundum, amore hominum dimisit gloriam: sed hodie ipsos dimittit homines, propter quos gloriam dimiserat. Denique in mundum veniens, hominum amore reliquit Patrem: sed hodie propter homines, ipsos relinquit homines; propter quos reliquerat Patrem. Et quidem hîc in mundo quid reliquit Christus? Pauper natus, hominum amore reliquit divitias; exul, patriam; laborans, quietem; se tradens, libertatem; contumeliam passus, honorem; moriens, vitam; in Sacramento amore hominum reliquit seipsum: sed hodie deserendo homines & ab eis discedendo *Vt transeat ex hoc mundo*, plus quàm divitias, patriam, quietem, libertatem, honorem, vitam, & plus quàm seipsum reliquit: reliquit enim ipsos homines, propter quos reliquerat omnia. Ità ut Christus amore hominum, omnibus quæ habebat in cœlo (ad ipsum usque Patrem) omnibusque quæ habebat in terra vel habere poterat (usque ad seipsum) relictis, non habens jam aut in cœlo aut in terra, aut in se aut extra se, aliud quod amore hominum relinqueret, pervenerit ad *non plus ultra* amoris, & amore hominum ipsos reliquerit homines. *Vt transeat ex hoc mundo: in finem dilexit eos.*

§. IV.

ERitne adhuc, qui sese extremæ huic amoris opponat excellentiæ?

tiæ? Est. Adhuc sese opponit reresistitque ipse Amor, Sacramenti scuto, mortisque gladio se defendens. Arma fortia! sed & hæc, tam valida licet & egregia, vincere debet amor.

Pro parte Sacramenti allegat amor constanterq; defendit, majorem in Christo amoris fuisse excellentiam, manere nobiscum quàm nos deserere. Et quomodo hoc probat? casus unus utrumq; demonstrat. Tres celebres in scriptura fuêre amicæ in terra Moab. Noëmi, Ruth, & Orpha, quæ multo tempore velut amicæ familiarissimè sibi convixerunt, & affines quales erant, donec venit hora (sicut & ista hora) quâ ab invicem oportebat separari: mutuos inter amplexus amarè fleverunt, consuetis amori ceremoniis defunctis parentârunt: sed præsente jam præciso separationis momento: ecce differentiam notatu dignam, Orpha [inquit textus] discessit, ad patriam Deosque suos reversa est: Ruth verò adeò immutata, ut nullatenus quiverit Noëmi deserere societatem; sed totâ vitâ inseparabilis & individua ipsi adhæserit. Ecce quantum inter amare & amare, inter manere & discedere discrimen. Parùm amans discedit: multum amans non admittit separationem. Orpha parum amans, recessit relinquens Noëmi: Ruth amans multùm, nec deserere, nec ab ea sese patitur divelli. Sunt termini nostri casus. *Sciens quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo*: sed in amorosa hac valedictione, in hac rigorosa separatione, quænam Orpha fuit discedens? quænam Ruth discedere recusans? utraq; modo admirabili fuit humanitas Christi: hæc fuit eâdem horâ sese separans, hæc fuit eâdem illâ horâ separari nesciens, hæc fuit Orpha sese separans, ad patriam Deumq; suum reversa, *ut transeat ex hoc mundo ad Patrem*: & hæc fuit *Ruth* quæ discedere recusans, colligendo spicas in hoc sese Sacramento sub speciebus panis reliquit. Major ergo in Christo fuit amor, seipsum, quàm nos deserere: nobiscum manere, quàm à nobis recedere. O rudes hominum affectus, ad ponderandos æstimandosque amoris divini excessus! Quod si Christus velut Orpha sese separâsset, etiam ipsius adinstar Orphæ amor fuisset remissior: Sed Christus velut Orpha discedendo adinstar Ruth amavit; multum amare, & nihilominus separari, longè excellentissimum est. Orpha, Noëmi deserendo suæ indulsit commoditati: & Ruth separari recusans suæ indulsit inclinationi.

 Con-

Condona mihi ô amor Sacramenti (sed condonare noli (quod Christus nobiscum permanserit in Sacramento, suo fuit indulgere amori, affectui, & inclinationi, suo fuit satisfacere desiderio, *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum*, delitiæ, gaudiũ, satisfactio, quies, commoditas fuerunt? Ità: ast non excessus & excellentia. Amor operatus est ut amor; sed non ut amor purus. Lapidem suum petere centrum: ad mare, decurrere fontem: ignem ferri ad suam sphæram; natura est, inclinatio est & quies; non excellentia. Et hoc est, quod Christus sese hominibus in Sacramento relinquat. Cor Christi in illo principii experte æternitatis principio nondum erat humanum: quænam verò tunc ipsius erant gaudia, recreationes & deliciæ? esse in mundo cum hominibus, *Ludens in orbe terrarum, & deliciæ meæ esse cum filiis hominum.* Dictum notatu dignum! illo tempore ante omnia tempora, nec mundus erat nec homines. Si itaque nec mundus fuit nec homines, quomodo Verbi fuêre deliciæ, in mundo & cum hominibus esse? In hoc rationis meæ & consequentiæ energia consistit. Si nondum existentibus hominibus, nec mundo, deliciæ Christi erant in mundo & cum hominibus esse: quales postea ejus forent deliciæ cum existentibus in mundo hominibus, *suos qui erant in mundo?* Christum in mundo manere cum hominibus, esset quod suus amor quæreret delicias, & non excellentia: relinquendo mundum, ab hominibus se separare, fuit excellentia, *ut transeat ex hoc mundo.* Hoc quippe fuit vim inferre inclinationi, fuit sacrificare gaudium; fuit cruciare desiderium: fuit denique maximam in se & contra se repugnantiam superare.

Luc. 22. v. 15

Prov. 8. v. 31.

Ut Christus à nobis discederet, simulque nobiscum maneret, semetipsum divisit. Grandis excessus! grande mirabile! ast amor in hac prodigiosa separatione excellentiam & mirabile operatus, non fuit amor Christum mundo relinquens, sed auferens, *ut transeat ex hoc mundo*, ipsis hoc oculis contemplemini. Ad præstandum arcæ Domini transitum Jordanis, in semetipso divisus & à seipso est separatus: altera pars fluminis sic divisi ad mare decurrit, altera suspendendo torrentem, ad eum unde egressa fuerat, reversa est fontem. *Quid est tibi mare quod fugisti: & tu Iordanis, quare conversus es retrorsum?* Nunc mihi dicite. Utranam sic recedentis & à seipso divisi Jordanis pars hoc

mira-

mirabile patravit? Utranam partium illarum excellentiùs operata? illane quæ ad mare cucurrit, an quæ conversa est retrorsum? Clarum est (inquit S. Augustinus) nec ipsum dicere necesse erat, partem ad fontem conversam excellentiam & mirabile fuisse operatam: Pars etenim ad mare delapsa, naturæ suæ secuta inclinationem suum quæsivit centrum: Pars verò conversa ad fontẽ, illatâ ipsi inclinationi violentiâ, rejecit confregitque impetum torrentis, & contra molem aquarum & naturam alterâ vice, unde descenderat, ascendere coëgit. Hinc [ut graviter notavit Lorinus] fluvio

Lorin. descendenti inquit David, *Quid est tibi?* ascendenti verò non dixit: ad mare etenim currere, fuit seipsum quærere, ad fontem verò reverti fuit contra seipsum ire. *Conversus es retrorsum.* Heus Jordanis divine! (sic enim te graviter compellat Origines) hac hora te divisum à te ipso, contrariisque duobus torrentibus te scissum conspicio: uno torrente ad patrem vadis, qui (ut asserunt Theologi) fontale est principium, ex quo es genitus, *ut transeas ex hoc mundo ad patrem:* Torrente altero immensum Sacramenti pelagus ingrediens, ubi verè præsens es & invisibilis, sicut fluvii in mare intrantes disparent, *Quid est tibi mare, quod fugisti?* Jordanis fugit à se: & tu fugisti à te. Videns te ab hominibus avulsum iri, fugisti à te ad nos; teque in hoc mysterio abscondisti. Sed qualisnam hîc fuit excellentia? quodnam hîc fuit mirabile? Miraculum miraculorum. Quod Christus nobiscum manserit in Sacramento, miraculum fuit naturæ; fluvius quippe cucurrit ad mare, amor cucurrit ad centrum: Sed quod Christus à nobis sese separet, *ut transeat ex hoc mundo*, miraculum fuit contra & supra naturam: fuit etenim fluvii conversio ad fontem unde exierat; fuit inclinationis impetum perrumpere: fuit non solùm torrentem vincere: sed torrentes amoris confringere. Ità ut miraculum vel excellentia non fuerit quod Christus nobiscum maneret in Sacramento, sed à nobis se separando discederet. Quod si aliter se habere videatur, ipsum interrogemus Evangelistam, cur in tam gravibus suis, in amorem Christi reflexionibus, nullam aut amoris aut instituti Sacramenti fecerit mentionem? non in tam copiosa relatione quàm omnes alii Evangelistæ de hoc sacro mysterio habuêre: sed in illa, quam S. Joannes facere noluit, fundo consideratiõe. Et ecce utrũ ex proprio ipsius

ipsius textu benè arguatur, *In finem dilexit eos: & cœna facta.* Extrema consideravit amoris, quo nos infinem dilexit: *In finem dilexit eos*: Cœnæ fecit mentionem, *& cœna facta*: de instituto verò in cœna Sacramento nullum verbum locutus est. Considerato itaq; amoris extremo, cœnæ subjungens immediatè mentionem, quare sublimis adeò mysterii, tam admirabilis & amabilis, silentio præterit institutionem? quia Rhethorem imitatus divinum, qualis erat, & locutus est & tacuit; proposito suo congrua locutus est: non servientia subticuit. Sancti Joannis propositum non fuit in hoc Evangelio Christi probare amorem, sed ejusdem extollere excessum, *Cùm dilexisset suos, in finem dilexit eos*: & Sacramenti institutio quamvis amor fuit & amor intensus, in rigore tamen non erat excellentia: ideoq; non dicit quod in Sacramento sese reliquerit, sed absentârit; non dicit quod nobiscum manserit, sed se separârit; non dicit ipsum in mundo mansisse, sed ex mundo abiisse, *Vt ex hoc mundo transeat*: positoque antecedente *Vt transeat ex hoc mundo*, mox concludit, *in finem dilexit eos*; Etsi enim in Sacramento se relinquere, fuit amor, sese absentare amoris fuit excellentia: quamvis se relinquere fuit amor, nos relinquere fuit extremum; quamvis nobiscum manere fuit amor: amor supremus fuit à nobis discedere, *Cùm dilexisset, dilexit.*

§. V.

BRachium vicimus scuti: mortis gladius tantùm restat: huic multùm confidit amor, inscriptum gerit & insculptum, *Majorem hàc charitatem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Joan. 15 v. 13 Noverint nihilominus Mors & amor (si forte ignorant) quod ly *Nemo*, non complectitur Christum. *Nemo te condemvit mulier, neque ego*; illud *Ego* singulare Christo, sub universali, *omnes*, non comprehenditur: *Nemo*: respectu filii, est, sicut *Omnes* respectu matris; nec *Omnes*, argumentum facit contra puritatem matris: nec *Nemo*, contra filii charitatem. Utque ipse oculorum (quibus mors & amor caret) intuitus judicet, quantò major amoris Christi fuerit excellentia à nobis separari, quàm pro nobis mori; Hortum Gethsemani ex opposito constituamus Calvariæ: discessusq; theatrum cum theatro mortis conjungamus. Joan. 8. v. 10.

Ultimi discessus expeditionisq; Christi theatrum fuit Gethsemani hor-

hortus, noctis umbris opertus, ubi omnia amorem, secretum, tristitiam, omnia denique spirabant salutem: ibidem amabilis Dominus à suis se separando Discipulis discessit; non ab omnibus simul, sed successivè ab his & aliis: appropinquans etenim cordi jaculum, non simul sed successivè & per partes admisit. In hunc discessit modum. Sed quid dico *discessit*? non rectè loquor, *avulsus est ab eis*, inquit S. Lucas: non discessit, nec se separavit: sed *avulsus est*. Violenter adeò Christus ab hominibus separatus est, ut ipsum separari fuerit avelli: adeò illis fuit infixus, illosque infixerat sibi, ut ne ab oculis eorum & brachiis separaretur, à cordibus eorum avulsus cor sibi evulserit, *avulsus est ab eis*.

Luc. 22 v. 41.

Prodeat nunc *Mors* cum simili aliquâ (si habet) exaggeratione, ex omnibus quæ Christus illam patiendo patravit, dicatque de ipsâ quod narrant Evangelistæ. Dixitne fortè eorum aliquis Christum mortuum sibi animam evulsisse? nullatenus. Ex omnibus Evangelistis plurimum dixit S. Matthæus: Et quid? *Emisit Spiritum*: ità Christus moriens emittit animam, discedens ab hominibus, avellitur; tam facilè illi fuit mori: & tam arduum separari. Nexus quo anima Christi corpori fuit illigata, est solutus: vincula, quibus ipse innodatus fuit hominibus, dissolvi nequiverunt: disrupta sunt, lacerata, discissa sunt: *avulsus est*. Quotquot erant homines in mundo, totidem inhærentes erant cordi Christi radices: radices erant triginta trium annorum, radices erant totius æternitatis, tam profundè amori immersæ, tantis irrigatæ lachrymis, tot laboribus & ærumnis induratæ: & omnes istæ tantæ, tamque fortes eâdem horâ simul evellendæ, *Sciens quia venit hora ejus*? O dolorem! ô violentiam! ô tormentum! Quodlibet Evangelistæ verbum, est hujus violentiæ & repugnantiæ profunda consideratio. Estne possibile in mundo manere homines? in mundo remanere meos? *Suos qui erant in mundo*! Estne possibile me semper separari ab hoc mundo, ubi illos quæsivi? *Vt transeat ex hoc mundo*? *ex hoc mundo*: O terribilem separationem! *Hora ejus*: ô terribilem horam! *In finem*: ô finem terribilem! *Vt transeat*: ô terribilem transitum!

Matth. 27. v. 50

Sic separatus, sic avulsus à suis Discipulis incepit Christus orare Patrem: *Pater, si possibile est, transeat à me calix iste*. Revertamur nunc ad Calvariam, vel Calvaria revertatur ad hortum; Christus duro

Matth. 26. v. 39

duro crucis acclavatus ligno, mortique vicinus, *Sciens quia omnia consummata sunt, dixit, Sitio.* Mi Domine, esne alius an idem? considero quod echo montis, non benè respondeant clamoribus vallis; In horto tantoporè calicem aversabaris, *Transeat à me calix iste*: & nunc in Calvario exhaustis jam omnibus amaritudinibus ejus, altis vocibus adhuc te sitire clamas, *Sitio?* sic; alius enim Calvariæ, & alius horti erat calix. Calix iste; iste; & non ille. Modò attendite; S. Joannes Chrysostomus, S. Cyrillus, Euthymius aliique PP. de calice Passionis & mortis Christi, celebrem illum
Psalm. 74. v 9 Psalmi 74. intelligunt textum, *Calix in manu Domini: & inclinavit ex hoc, in hoc.* Calix (inquit David (erat in manu Domini, & de uno inclinavit in alium. Si erat calix, *Calix in manu Domini*: erat unus. Effusus ex uno in alterum, *inclinavit ex hoc in hoc*: erant duo. Quales igitur erant isti calices in passione & morte Christi, sic conjuncti ut unum efficerent? sic effusi, ut in duos dividerentur? Erat eadem mors Christi, sed diversimodè considerata: prout Christus eam consideravit in horto & Calvaria. Omnis mors, & simul separatio & mors est; est mors: quia nobis tollit vitam: Est separatio; quia à dilectis in mundo, in perpetuum nos separat: & hi duo sunt illi calices, quos Christus discernebat in uno, inter mortem quatenus mortem; & mortem quatenus separationem, magnum faciens discrimen. Quatenus mors, calix erat Calvariæ ubi posuit vitam: quatenus separatio, calix erat horti, ubi à suis sese separavit. Et hunc, non illum ejus recusabat amor quando dixit: *Transeat à me calix iste.* Vultìn probationem? Dabo, sine hâc enim, & quidem forti, non præsumerem. Primò, S. Basilius de Seleucia sic intellexit quando dixit: *Vt ascensum præpediat Christus, passionem subit illubens*: Ast S.Basil. orat.32 ego ex eodem textu illud probo; *Calix iste*: illud *Iste*, est distinctivum, demonstrativum, & relativum: in quantum distinctivum, distinguit calicem unum ab altero: in quantum demonstrativum, præsentem demonstrat & non futurum: in quantum relativum, ad immediatè ante dictum refertur. Et quidnam immediatè præmittunt Evangelistæ? Omnes, pœnam sensumque Christi in illo transitu, nec non repugnantiam & excessivam, quâ à suis avulsus est Discipulis, violentiam, narrant. S. Lucas inquit: *Avulsus est* Luc.22 *ab eis, & positis genibus orabat di-* v.42.
cens:

cens: Pater, si vis, transfer calicem istum à me. Sanctus Matthæus, *sustinete hic, & vigilate mecum: & progressus pusillum, procidit in faciem suam orans & dicens; Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste.* Ità ut actio, actualisve sensus in quem cadebat illud, *transeat à me calix iste*, esset dolor, difficultas, repugnantia, violentia, quâ Christus se separabat: separationemve à suis Discipulis probabat. Ipsa itaq; separatio, ejusque tam præsens, tam viva, & acerba apprehensio calix erat, quem amor ejus & cor tantoperè aversabatur, quod ex eodem textu admirabilitèr confirmatur, constat enim ex eo, quod ternis, eodem tempore, eodemque in horto, vicibus à suis se Discipulis separaverit, separatusque eandem tertiò iterârit orationem: ità hoc S. Matthæus expendit. Prima vice, in textu jam relato: Secundâ, secundò abiit & oravit dicens, *Pater mi, si non potest hic calix transire.* Tertiâ, *Iterum abiit, & oravit tertiò eundem sermonem dicens.* In summa, ut ad singulos discessus nova se offerret repugnantia; & ad quamlibet separationem nova instantia: & ad quamlibet novam separationem, calicis iteraretur appellatio. Ergo hic erat, & non alius.

Matth. 26. v. 39

Verum enim verò, nisi ipsa eadem separatio calix fuisset, nunquam eam tam particulatim minutimque Evangelistæ descripsissent. Illud ly, *Avulsus est ab eis*, S. Lucæ jam expendimus: illud, *Progressus pusillum* S. Matthæi: non minore consideratione dignum est. Dicit Evangelista, quod Christus *pusillum*; id est, parumpèr se separaverit. En difficultatem, en securitatem: en timorem, quod *pusillum*, id est, pàrumper discesserit. Non numerabat passus, sed metiebatur & ponderabat indivisibilia, in quolibet etenim dividebatur pusillum, id est, parumper, quasi tangens calicem ad probandum, utrum ad exhauriendum sufficeret: nec audens arripere, subsistens non progrediebatur, nam vel minima separatio, piissimo cordi Christi tam erat violenta, ut ipsi impossibile videretur totaliter posse separari: hinc ad impediendum possibilia attentans, humi prostratus clamabat: *Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste.* Iste, iste, & non ille: iste horti, & non ille Calvariæ: iste separationis; & non ille mortis & Passionis. Quemadmodum duo erant calices: ita quoque duplex erat sitis, sed omninò contraria. In cruce, sitis pro nobis patiendi: in horto nobiscum manendi.

di, ſed quia mors illam ſitim poterat extinguere, & cum morte invaleſcebat, hinc in Calvaria clamabat *Sitio*: in Horto verò Calicem recuſabat dicens *Tranſeat à me Calix iste*. Et quidnam extremam adeò repugnantiam, quidnam vehementem adeò violentiam fuit ſubſecutum? *Et factus in agonia*. Chriſtus in agonia? Chriſtus agonizans in horto? caveat ſibi mors. Agonia & agonizare horrenda eſt actio, & terribile accidens morti proprium. Sed Chriſtus in morte non agonizavit: ecce quomodo placidè expiravit, *inclinato capite tradidit ſpiritum*. Age ſi Chriſtus non agonizat in Cruce, ſi non agonizat in Calvario, quomodo agonizat in horto? quia in cruce moriebatur: in Horto ſeparabatur, in Calvario à ſeipſo, in Horto ſeparabatur à nobis: hæcq; ejus erat agonia; Unde in Calvario ſine agonizando ad mortis articulum tranſivit: in horto verò ad ſeparandi veniens neceſſitatem, agonizavit. *Et factus in agonia*. Mortuus eſt Chriſtus quatenus homo, abſentans ſe ut homo; ſed nec more hominum mortuus, nec hominum more ſe abſentavit, neque more hominum amavit. Mortuus eſt & abſentatus, ſed accidentibus mutatis; mortuus eſt, quaſi non agonizando ſeſe abſentaſſet: abſentavit ſe, quaſi mortuus fuiſſet agonizando. O qualis amor! O qualis excellentia! O quale extremum! ſeparatio agonizans, & mors ſine agonia!

Luc 22 v. 44.

Ioan. 19

Nunc intelligemus quid Chriſtus de calice in calicem miſerit, quando *inclinavit ex hoc in hoc*. Unus Calix [ut diximus] erat mortis: alter ſeparationis; & quoniam calix ſeparationis piiſſimo ipſius cordi erat multò amarulentior & horribilior calice mortis; ut hominibus conſtaret, quantò minùs pro illis moriendo quàm ſeſe ab illis ſeparando faceret, quid egit? omnes agonias & anguſtias in morte neceſſariò ſubeundas, ex calice mortis in calicem effudit ſeparationis. In morte (juxta vitæ amoris leges) tota illa pœnarum tormentorumque moles ſubeunda, totus ille anguſtiarum conflictus quem patiuntur agonizantes, maximè in ætate robuſta Chriſto fuit ſubeundus; quæ omnia à calice Calvariæ, ad calicem tranſiêre horti: in horto enim ſeparatus eſt; quod atteſtantur Evangeliſtæ expreſsè de hac ultima ſeparatione loquentes. Quid patiuntur homines in tranſitu mortis? nunquid agonias? *Et factus in agonia*. Nunquid triſtitias? *Triſtis eſt anima mea*. Tædia

Marc. 14. v. 33.

&

& timores? *Cœpit pavere & tædere.* ità ut omnes angustias & cruciatus mortem comitantes ex calice mortis, in calicem transfuderit discessus & separationis. Et si cui fors difficile videbitur, quod calicem Calvariæ in horti calicem transfundendo, non aliqua simul facta fuerit sanguinis permixtio, hæc fuit sanguinis illæ guttæ, quas in sudore plus quàm mortuali horti, ipsius violentia agoniæ ex-
Luc. 22 v. 44. pressit, *Et factus est sudor ejus, tanquam gutta sanguinis decurrentis in terram.* Confiteatur itaq; mors, propriorum testimonio spoliorũ, acerbiùs fuisse Christo à nobis separari, quàm pro nobis mori: & si mori, in hominibus est maxima amoris probatio: ab hominibus separari maxima in Christo fuit excellentia. Et ne mors, nec alius pro illa habeat, quod contra hanc veritatem replicet, authentica aliquà ejusdem amoris Secretarii qui intus & extra cor Christi omnibus adfuit præsens, confirmatione concludentes, unde incepimus finiamus. *Sciens Iesus quia venit hora eius, ut transeat ex hoc mundo.* Hora de qua Evangelista loquitur, erat hora mortis: idem illud declaravit S. Joannes c. 7. de eàdem horâ loquens,
Ioan. 7. v. 30. *Nemo misit in illum manum, quia nondum venerat hora ejus*; & c. 8. idem confirmavit. *Et nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora ejus.* Ioan. 8. v. 20. Si itaque hora ista erat hora mortis Christi ponendique animam pro hominibus; quare non dicit, *Sciens Jesus quia venit hora mortis*: sed; sciens Jesus quia venit hora ejus transeundi? Si Evangelistæ propositũ erat, à fine exaggregare amorem; *In finem dilexit eos*: per finem vitæ declaret finem amoris, & dicat, Christum adeò amâsse homines, ut pro eis mortem oppetierit. Sed ad amorem probandum & extollendum, tacito nomine mortis, nomen transitus & separationis usurpat? Ita: quia sicut Joannes habebat claves cordis Christi, noverat locum quem duo isti affectus in ipso occupabant: ac pretium, quo utrumque æstimabatur extremum; pretium mortis erat carum, quia appendebat vitam: separationis verò erat multò carius; quia appendebat tantum, quantum illi pro quibus vita exponebatur; hinc dicit, quod quando venit hora discessus, amavit, & non quando venit hora mortis: eadem etenim cordi Christi fuit acerbior, quatenus separationis; quàm quatenus hora mortis. Hora mortis, erat vitæ finis: hora separationis erat finis amorẽ consummans. *Vt transeat ex hoc mundo ad Patrem: in finem dilexit eos.*

Conclusum itaque habemus (non ad tædium, sed beneplacitum Christi mortui, Christi in Sacramento, & Christi amantis) ejusdem articulum separationis ab hominibus amore hominum, altissimum fuisse extremum quo suos amavit; *Cùm dilexisset suos, in finem dilexit eos.*

§. VI.

FIdeles: Discursum meum absolvi, ignorans utrum vos etiam concluseritis vestrum. Si me discurrentem audistis, si cum debita attentione me auscultastis, eisdem argumentis quibus ego amoris Christi excessum expendi, etiam vos oportuisset expendisse & cognovisse vestri amoris obligationes. At quænam sunt istæ? fortassis, quia amor Christi eòusque devênit, ut nos nostri amore desereret, idem ille nos obligat ut Christi amore Christum relinquamus? Quod si alio tempore & loco prædicarem, facilè hoc inferrem & persuaderem. Maxima amoris probatio, quam pro Christo anima Pauli ostendit, fuit Christum amore Christi relinquere, *Cupio dissolvi & esse cum Christo: manere autem necessarium propter vos.* Ità fecerunt ex desertis egrediendo Arsenii; & non exeundo de civitatibus Martini; omnibusque sæculis imò adhuc nostro tot alii viri amoris zelique ardentissimi; quibus mitra erat onus, vita tormentum, mors votum; solusque Christus salus & desiderium.

Sed relicto excessu isto ad respondendum vix imitabili heroicis illis spiritibus: nostro cum tempore, ingratitudine, & nostras expendendi respondentias negligentiâ sermonem instituamus. Estne probabile, Christum tantoperè apprehendere separationem à nobis, & esse homines separationem sui à Christo nihili facientes, imò gaudium, vitam, felicitatemque æstimantes id quod ab eo facit divortium? Christiane ingrate & infelix, qui tot annis à Christo vivis separatus, quodnam tuum erit judicium in hac amoris ipsius judicii die? Christus tantoperè sentit divortium à te, abeundo in cœlum, *Vt transeat ex hoc mundo ad Patrem*: & tu tam parum sentis separari à Christo eundo in infernum? potiusne vis infernum sine Christo, quàm cum Christo cœlum & beatitudinem? Si quatenus Christianus, non recordaris Christi: quatenus homo, ad minùs recordare tui. Dicito mihi, dicito, subductisne rationibus quandoque proponis ea deserere

vere quæ te à salvatione tui impediunt? quod si non concludis, nec ità facis quod tantòpere facere debebas, non loquor tecum, quia nec Christianus es, nec homo ratione præditus aut fide. Si rationem inis, sicut te inire certum est: & si facis proposita, sicut te facere certum est quandoq; te ad Christum convertendi, ad Christum tendendi, ab omni eo quod te à Christo separat divellendi, quandonam erit illa hora? Hæc est illa hora Christiane, hæc est hora; *Sciens quia venit hora eius*, hæc est hora mundũ deserendi: *ut transeat ex hoc mundo*, hæc est hora maleficii illius [qualecunque sit] quod eò usque te captivum tenet & opprimit rumpendi catenas: Hæc est hora, deceptivum istum agnoscendi, sistendique amorem: hæc est hora, huic cœco amori aperiendi oculos: hæc est hora, scandalosum istum amorem reformandi: hæc est hora impurum istum amorem purificandi, & totum in Christum transferendi. Christiani, utamur hac hora, alterius incerti: iterum dico & repeto, utamur hâc hora, alterius ignari. Ah Domine Jesu Christe, quomodo in alia se convertit hora, non conversus in hac tua? quomo- in alia hora te amabit, non amans in hac amoris tui horâ? pro reverentia hujus horæ, necnon ejus honore & gloriâ, amoris hujus amore horæ, potens amor tuus, de tanta cordium nostrorum duritiâ, hac hora triumphet! ne permittas Domine Jesu per pietatem tuam, ut in hac hora tua cor aliquod ex hoc cœnaculo exeat quod non sit tuum. Unus sufficit Judas, unus ingratus; unus inimicus: unus sufficit proditor. O anima misera! ô tristis & infœlix anima! ô anima cui melius fuisset non fuisse: quàm in hac hora Christi, amore non devinciri.

Amabilissime Jesu, omnes in hac hora tuo subjecti sumus amori: omnes in- & ab hac hora toto corde te amare volumus: Te solùm Domine Jesu Christe, Te solum, solum te volumus amare, ut te nunquam ampliùs offendamus; ut nunquam amplius tibi simus ingrati. Solum te amabimus, ne unquam nos amplius à te separemus: solum te amabimus, ut ab hac hora & deinceps in perpetuũ ab omni nos abstrahamus, quod ab amore tuo nos posset separare. Istâ horâ, omnis amoris qui non est tuus, esto finis, & principium te sine fine amandi, sicut tu nos sine fine amasti. *In finem dilexit eos.*

***

SERMO

SERMO

DE

Bullâ Cruciatâ.

In Cathedrali Ecclesia Ulyssipponensi. 1647.

Unus militum lanceâ latus ejus aperuit: & continuò exivit sanguis & aqua.

§. I.

UEMADMODUM ex latere Adami primidormientis formata fuit Eva: ita ex latere Adami secundi mortui formata est Ecclesia. Ex illo vulnerato latere, prodierunt & profluxerunt Sacramenta: & ex illo latere aperto, effusi sunt thesauri gratiarum, quibus mundus, postquam redemptus, ditatur. Sed quamvis omnes Ecclesiæ gratiæ, in hujus mysterii historiâ admirabilitèr repræsentantur: nihilominùs ego omnes mysterii ejus circumstantias attentè considerans, adhuc magis propriè invenio in eo illas gratias Bullæ Cruciatæ, quæ hodiè conceduntur, & solennitèr in Regno & Regnis Portugalliæ publicantur.

Istæ gratiæ, non ante, nec post de latere Christi profluxêre, quàm Cruci esset acclavatus: à cruce enim acceperunt vim & meritum, & ab ipsa cruce Bulla mutuata est nomen, quæ idcircò vocata est cruciata. Prodierunt in specie sanguinis & aquæ; *Exivit sanguis & aqua.* In specie aquæ, ad delendum quod erat scriptum: & in specie sanguinis, ad scribendum de novo quod in sacrâ illa charta legitur. S. Paulus inquit, Christum moriendo delevisse scripturam nostrorum peccatorum, sicque cruci affixisse deletam: *Delens quod contra nos erat chirographum, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci*; Sed si Christus deletam tunc unam scripturam affixit cruci pro remedio, hodie alteram exarat eidem affigens cruci, pro effectu. Hoc significat illa crux; ad Coloss. 2. v. 14.

&

& istud continet illa Scriptura: Omnia Gratia, & omnia gratiæ.

Video nihilominus omnes me interrogare, & rationabiliter: Si isti Thesauri & Gratiæ promanârunt de latere Christi aperto, quomodo illud non alius aperuit quàm miles, *Vnus militum lanceâ latus eius aperuit*? Hæc est maxima historiæ circumstantia: mysteriiq; maximè viva energia. Principium & prima Bullæ Cruciatæ institutio fuit tempore Concilii Lateranensis, quando istæ gratiæ & Indulgentiæ omnibus istis sunt concessæ, qui crucis assumendo insignia ad recuperandam terram sanctam milites inscriberentur: & quia illæ non aliis, quàm istius sacri finis propositiq; militibus fuerunt concessæ; proptereà non fuit alius quàm miles, qui Christi aperuit latus, *unus militùm*; Sed hîc non stitit mysterium; sicuti nec hîc stitêre gratiæ. Motivum quod habuit primò Gregorius Decimus tertius, postmodum ejus successores, & hodie Sanctissimus Papa Innocentius Decimus Dominus noster, ad easdem Indulgentias Bullæ Cruciatæ Regnis Portugalliæ concedendas, fuit, prout in ipsa Bulla continetur, subsidium nostrorum militum in Africa; qui semper in armis & limitibus excubantes, Hispaniæ Christianitatisque portas contra Maurorum invasiones defendunt. Et sicut milites in Africa propriè sunt milites de Lancea, & Equites ibidem militantes serviunt cum una aut multis lanceis: pro complemento mysteriique exaltatione in omni sua proprietate, miles, qui Christi latus aperuit & thesauros earundem gratiarum exire fecit, non solùm fuit, nec esse debebat, qualicunque modo, miles, sed miles de Lancea, & cum lancea: *Lanceâ latus eius aperuit.*

Habemus Thema declaratum, & materiam propositam in communi. Nunc ad ejus particularia descendendo, & sacræ Bullæ gratias publicando, necnon singulos latentes in eis thesauros explanando successivè, ipsum Thema nobis formabit discursum: In quo toto non alium ordinem aut divisionem, quàm illam ipsorum verborum sequar. *Ave Maria.*

§. II.

Vnus militum lanceà Latus ejus aperuit.

PRima, quam in Bulla Cruciata reperio, Excellentia, est, esse *Vnum*; qui istos Christi thesauros aperuit, *Vnus*. Si istæ gratiæ & Indulgentiæ dependerēt à multis: meo judicio desinerēt esse gratię. Hæc

est ista magna differentia, quæ habetur inter gratias Regis cœlestis, & Regum terræ; terrenorum Regum gratiæ, cùm sint pro nostris meritis: à multis dependent ministris: cœlestis Regis gratiæ, cùm sit ex meritis ipsius, dependent ab uno tantùm, *Vnus.*

1. *Reg.* 17. *v.* 23 Antequam David aggrederetur duellum cum Gigante, interrogavit quod præmium maneret illi qui è medio tolleret illud opprobrium Israëlis? & accepit responsum, quod Rex propriam suam filiam ei daturus esset in conjugem. Progressus David in 1. *Reg.* 17. *v.* 25 campum, occîdit Philisthæum: sed quando famosæ victoriæ applausũ mox subsequi debere videbantur promissæ nuptiæ, Saul nihil minus cogitabat; Urgebat David impletionẽ regii promissi, non arbitrarium, sed certum pro tam egregio servitio postulabat præmium: post longum temporis intervallum (more consueto) loco responsi erant dilationes & frivola verba. Tandem Rex mandavit 1. *Reg.* 18. *v.* 25 illi responderi: quod si efficacem promissi sibi facti expeteret impletionem, centum adhuc interficeret Philisthæos. Hîc servite, hîc periculum adite, in promissis & gratiis hominum confidentes: ità ut suffecerit Davidi ad promerendam gratiam unum sternere Philisthæum; ut verò promissi consequeretur effectum, necesse habuerit sternere Philisthæos centum. Istud est, quod in promissis & expeditionibus terrenorum Regum vobis accidit: multò pluris constat præmii postulatio, quàm meritum. Pro merito sufficit cum uno confligere hoste: in præmii postulatione cum centum opus est pugnare Ministris, sæpè non amicis. Sternendo Philisthæo sufficit Davidi unus lapis: ad istos vincendos Philisthæos, tam numerosos, tam tectos, tam armatos, non unus sufficit lapis, sed lapidum requiritur acervus: & si quidam horum vincantur lapidibus, hi non sunt de torrente; & quamvis non forent tam potentes, sufficit esse tam numerosos.

Ista itaq; est prima gratia, quam Deus nobis in Bulla Cruciata largitur. Tanta gratiarum abundantia, tanti misericordiarum & favorum thesauri impertiuntur per unum tantum Ministrum, per unum Confessarium. Pro terrenorum Regum gratiis quæ nullius sunt momenti, tantum chartæ opus & tot Ministri requirendi: Pro cœlestis Regis gratiis maximi valoris, unum sufficit chartæ folium; unus solus Minister: una Bulla, & unus Sacerdos. *Vnus.*

Sed quia (ad tollendam omnem diffi-

difficultatem & repugnantiam) non sufficit Ministrum esse unum tantùm, si certus esset & determinatus: hinc Bulla vobis ulteriùs concedit, ut iste unus, sit pro arbitrio vestro quem elegeritis. Hæc est maxima circumstantia gratiæ, quæ huic gratiæ includitur.

Quando Christus sanavit leprosum Evangelicum, præcepit illi, secundùm textum S. Marci, ut se
Marc. 1. v. 44. ostenderet Principi Sacerdotum: *Vade, ostende te Principi Sacerdotum*. Contra quod præceptum
Levitici, 13. v. 1. facit, quod lex universalis Levitici, leprosos solùm obligabat sese ostendere Sacerdoti cuicunque: ad quem pertinebat de lepra judicare. Si igitur quilibet Sacerdos ordinarius poterat dignoscere lepram, quare Christus huic leproso præcipit ut se præsentet principi Sacerdotum nominatim? Ex-
Cornel. ibid. positores docent, olim ità fuisse usitatum: sed generalem illam legem fuisse postmodum restrictam, & casum lepræ cognitioni & judicio Principis Sacerdotum reservatum: ideoque Christus leprosum non ad alium sacerdotem, sed ad Principem amandavit. *Principi Sacerdotum*. Idem hodie accidit in casibus reservatis, à quibus sacerdotes ordinarii absolvere non possunt: & absolutio solummodò pertinet ad totius diœcesis Præsulem, & quandoq; ad totius Ecclesiæ Principem supremum. Posito, hujusmodi reservationes esse justas & temeritati refrenandæ multùm necessarias: dubium non est, quin etiam sint occasiones fragilitatem præcipitandi. Quod homo aliquis suam lepram ostendere, miseriamque soli Deo notam, non solùm homini sibi simili, sed etiam determinatè tali detegere obligetur grave onus est: multóque gravius, quando ob locorum distantiam accedit labor & expensæ, nec non ex personæ dignitate & magnificentiâ, horror crescit & repugnantia. Verum est, salutis media de qualicunque manu, etiam quam aversamur procuranda esse & accipienda, juxta illud Lucæ *Salutem ex inimicis no-* Luc. 1.
stris, & de manu omnium qui ode- v. 71.
runt nos. Sed adhuc malè, talis enim est fragilitas humana & pusillanimitas, ut multi nunc ardeant in inferno, non quod sua peccata non sint confessi; sed quod non tali homini: non considerantes quod in die judicii omnia peccata omnibus hominibus erunt manifesta.

Huic incongruo occurrit hodie divina misericordia, & summi Pastoris benignitas Bullæ Cruciatæ beneficio: omnibus illam assu-

mentibus liberam faciendo facultatem, quemcunq; Confessarium approbatũ eligendi, qui magis placuerit & ipsi satisfacturus existimetur. Idcircò Minister qui Christi Latus aperuit in textu non nominatur, sed tantummodo dicitur, quod erat, *unus militum*, unus indeterminatè. Et posito quod ex historia Ecclesiastica constet fuisse Longinũ, in illo ipso homine duæ concurrebant circumstantiæ, pro nostro casu consideratione dignæ. Longinus erat peregrinus & cœcus. Peregrinus: quia cum esset Romanus, Præsidiarius erat in Jerusalem. Cœcus; nam ut affirmat S. Greg. Nazianz. ambobus oculis non videbat. Et quare Christus sibi latus aperire, & harum gratiarũ dispensatorem esse voluit peregrinum & cœcum? istud factum est ad tollendam omnem occasionem & excusationem formidini & repugnantiæ humanæ. Habetis fortè difficultatem, vestram miseriam manifestandi? sentitis repugnantiam vestra peccata detegendi? Ecce, remedium subest vestræ electioni, quærite unum Peregrinum qui vos non noverit: quærite Cœcum qui vos non videat. *Unus militum*. Transeamus ad verbum secundum.

S. Greg. Naz. in Trag.

§. III.

MIlitum: In isto verbo Militum, primum quod occurrit, est stipendium: & si istud accuratè solvitur, & totum inter nostros milites & Equites Africanos, de fide & Ecclesia tam benè meritos expenditur & distribuitur; hic finis est & scopus, quare Summi Pontifices Bullæ subsidium indulserunt. De puritate primarum manuum quibus excipitur, nunquam fuit nec esse potest dubium: sed quia per tot alias transit, & intermedia sunt tot maria & voragines, nescio utrum querela communis poterit justificari: certum est in Africæ scriptoribus (absque quod sint Tertulliani vel Augustini) hujus deviationis graves lamentationes legi; quod Bullæ pecunia hîc in minore pecuniâ collecta, illuc destinata non perveniat, aut aucta ibidem cum fœnore remittatur: & fames illuc delata, gravior itidẽ toleranda; sed desuper respondere relinquamus illis quorũ est officii; mihi solummodò incumbit istum scrupulum solvere, omnesq; Bullã amplectentes securos reddere; quod quamvis pecunia eleëmosynæ à recto itinere aberret, milites que Africani illam non recipiant, nihilominus concessas gratias cũ infallibili certitudine lucrentur.

In die judicii dicet Christus: *Venite benedicti Patris mei: esurivi enim & dedistis mihi manducare.* Notate benè illud *enim*. Non dicit, comedi enim hoc quod mihi dedistis: sed quia mihi dedistis comedere. *Matth. 25. v. 35*

In

In hoc consistit operis essentia. Eleemosynæ meritum non consistit in eo, ut comedatur ab illis pro quibus eam datis, sed quod vos eam illis ad comedendum largiamini: & hoc verificatur in eleemosyna Bullæ casu qualicunque. Potest contingere illâ nec vesci, nec sustentari milites quibus est destinata: similitèr evenire potest, ex parte tales non dari milites, loca enim dantur phantastica: sed quamvis & locus & miles sit imaginarius, eleemosyna tamèn pro ipsius sustentatione data, est semper vera meritumque certum. Ecce exemplum.

Tres Angeli venerunt ad domũ Abrahæ in peregrinorum specie; & textus inquit, quod Abraham illos recepit hospitio, & positâ mensâ splendidè tractaverit. Interrogo igitur, illi Angeli verène comederint ab Abraham apposita? clarũ est, quod non: nam Angeli non comedunt, & assumpta ab ipsis corpora, erant phantastica; nihilominùs idẽ inquit Textus, Deum Abrahamo istud opus benè & abundanter persolvisse, largisq; gratiis & benedictionibus compensâsse, è quibus fuit ipse Isaac ejus filius & aliæ innumeræ. Itaq; pro opere exhibito hominibus phantasticis, quales nõ dabantur in mundo, Deus tot gratias & mercedes refundit Abrahamo? Imò. Quamvis enim homines essent apparentes, eleemosyna erat vera: & quamvis ab Abrahamo apposita non comederint, Abraham ad comedendum proposuit. Eleemosynã Bullæ quam pro militibus Africæ elargimini, contingere potest ipsos non comedere, vel quia pecunia hic manet; vel quia destinata illuc non pervenit, illi (sicut dicitis) manent Angeli: sed quia Deus solummodò meritum & finẽ eleemosinæ respicit, quamvis homines hanc intervertant: attamen solutio in illa Bulla vobis promissa, semper certa est & secura.

Gen. 18 v. 2.

Ibid. v. 5. & 18

In hoc proposito notavi singulare aliquid regiminis & providentiæ Christi, quod semper fui demiratus, & omnibus existit admirandũ. Christus ejusq; Discipuli quia nihil in hoc mundo possidebant, victitabant ex eleemosynis, quibus fidelium devotio sanctissimo huic Collegio succurrebat: hisce recipiendis & dispensandis oportebat Christum inter reliquos unũ præficere, & quis non mirabitur cum stupore ad hoc fuisse electum & præfectum Judam? Domine Jesu Christe, pace tuâ dixero. Nonne bellè nôsti Judã? novi; nunquid nôsti illum furem & furaturum? novi; nonne eleëmosynæ quas ipsi credis & committis sunt pro aliorum Discipulorũ sustentatione, qui tibi serviunt & propiâ vitâ tuam fidem & Ecclesiam sunt propugnaturi? Sunt utiq;

Ioan. 12. v. 6.

Nunquid insuper eleëmosyna est opus charitatis à te tanti æstimatum, cui tot præmia, tot mercedes, tot gratias, ipsam denique beatitudinem promisisti? Ita est. Totum itaque illud tradis Judæ, ut ille fruatur solus, & alii patiantur? ille comedat & alii fame moriantur? Iste non fuit finis Christi, Deus enim furibus non patrocinatur, quamvis illos toleret: sed in hoc casu summâ providentiâ permisit, ut eleëmosynæ in servientium sibi sustentationem datæ, per manus furaturi transirent, ut tunc & nunc toti suæ innotesceret Ecclesiæ, quod quamvis eleëmosynæ furto tollantur, intervertantur, nec ad finem, quo dantur, applicentur: earum tamen pretium & meritum, necnon præmium largienti repromissum, semper esse securum. In hoc contractu duæ concurrunt solutiones: una, solutio militum pro quibus eleëmosynam datis, currentem per manus hominum: & altera ejusdem datæ eleëmosynæ solutio, transeuntis per manus Dei. Transiens per manus hominum, deesse potest militibus: transiens per manus Dei, nunquam vobis deesse potest: & si militibus non solvatur: vobis nihilominùs solvetur.

Satisfacto scrupulo vulgari, respondeamus alii melius fundatæ objectioni, quò nos textus vocat.

§. IV.

LAnceâ. Sicuti lancea militis in Calvario latus Christi aperuit: ità diximus nostrorum in Africa militum lanceas aperuisse & aperire thesauros Ecclesiæ, qui nobis in Bulla conceduntur: sed ista applicatio dicendive modus, contraire videtur proprietati & veritati ejus quod in hoc puncto credimus. Est veritas Catholica nostræ sanctæ fidei Romanæ, claves quæ aperiunt vel aperire possunt spirituales Ecclesiæ thesauros, esse claves S. Petri: incongruè ergò illud nostrorum militum lanceis attribuimus. Dicam igitur; ad sacros istos thesauros reserandos necessariò concurrunt duo, ex parte concedentis (qui est Papa) potestas: & ex parte recipientis (qui sumus nos) justa causa. Sed ab hac justa causa ità dependent gratiæ concessæ, ut sine illa totalitèr forent invalidæ, & nullius effectus. Cujus ratio est, quia innumeris decisum est canonibus, summum Pontificem non esse Dominum spiritualium bonorum Ecclesiæ, sed dispensatorem: & quâ talis, ista solùm dispensare potest rationabiliter & cum justa causa: aliàs spiritualis Monarchia Christi tam malè administraretur, sicut multorum Principum Monar-

chiæ

chiæ temporales. Hinc videmus tantos thesauros dissipatos potiùs quàm ritè dispensatos: tantas gratias & immodicas mercedes sine ulla causa, & sæpè cum contraria concessas. Testentur hoc Regis Assueri erga malè intimum amicum suum Amanum prodigalitates. Illo ipso tempore fidelis Mardochæus, tot servitiis coronæ & Regiæ personæ exhibitis benemeritus, manè laudatus vesperiq; ad palatii fores locatus, ascendens & descendens gradus arduos & difficiles, hoc modo nullum habebat qui in illum oculos converteret, salvo eodem Amano ad illum deturbandum. Non sic sese res habet cum thesauris Monarchiæ Christi, quorum claves habet illius Vicarius: hic solus illos dispensare potest, sed solùm, cum justa causa. Et quia justa causa gratiarum in Bulla nobis concessarum, est defensio locorum & fortalitiorum in Africa, quæ nostri milites contra totius Barbariæ invasionem propugnant, hinc istarum gratiarum reseratio ipsorum lanceis attribuitur. Attendite num doctrinæ & legibus Christi, ipsius Ecclesiæ authoris, conformiter loquar.

Esther. 3. v. 1.

Quando Christus veniam indulgebat peccatorum, infirmis miraculosam conferebat sanitatem, omnia plerumque recipientium fidei tribuebat. Magdalenæ dixit: *Fides tua te salvam fecit.* Chananææ. *O mulier magna est fides tua.* Centurioni: *Sicut credidisti, fiat tibi.* Parenti surdi & muti: *omnia possibilia sunt credenti*, & sic multis aliis. Sed ob quam causam? Domine, omnia ista supernaturalia opera, extraordinariique favores & gratiæ, nonne sunt omnes Omnipotentiæ tuæ effectus? Sunt. Quare ergò istos effectus non adscribis tuæ omnipotentiæ illos operantis, sed fidei recipientium? Quia secundùm generalem Christi Providentiæ regulam, volebat, ut exhibiti favores & gratiæ in recipientium merito fundarentur. Quia verò ad ipsas easdem gratias duæ concurrebant causæ, una efficiens quæ erat omnipotentia; & altera meritoria, quæ erat fides: effectus tribuitur meritoriæ, & non efficienti: nam efficiens in illa suppositione à meritoria dependebat. Idem in nostro evenit casu. Potestas thesauros Ecclesiæ reserandi, consistit in clavibus S. Petri: sed quia isti sine justa causa validè aperiri non possunt, omnisque justa gratiarum in Bulla nobis concessarum causa est Catholicorum locorum conservatio, quæ nostri milites suis lanceis in Africa propugnant

Luc. 7. v. 50. Matth. 15. v. 28. Matth. 8. v. 13. Marc. 9. v. 22.

pugnant: ideo sine potestatis clavium (quam recognoscimus) offensâ, earum effectus non tantùm ipsis clavibus, quantùm Lanceis attribuimus, *Lanceâ latus eius aperuit.*

Sed video vos eandem contra me intorquere Lanceam; meque meâ propriâ impetere ratione. Si Indulgentiarum in Bulla concessarum causa, est locorum in Africa, illorumque Christianitatis antemuralium, quibus transitum infidelibus impedimus, exercituumque ipsorum superbiæ & furori frenos injicimus, est defensio: justa erit & justissima causa pro militibus & equitibus, qui armatis humeris de nocte excubantes dieque præliantes, sanguine & vitâ eadem antemuralia defendunt: sed pro nobis, qui in Lusitaniâ securi & quieti degimus, sine excubiis, sine armorum strepitu, sine tympanorum sonitu, sine Mauri aspectu, sine lanceæ arreptione pro tam tenuis eleëmosynæ contributione easdem lucrandi gratias, justamne habemus causam? hoc videtur non posse subsistere. Probatur limitum nostrorum experientiâ. Pro militibus in illis militantibus eosque defendentibus, omnes solvimus decimas, sed quando ad gratiarum mercedumque proceditur petitionem, milites tantùm & tribuni illas petunt & recipiunt: reliqui, quamvis suis illos tributis sustentent, nec mercedem recipiunt, nec petunt, nec aliquid exspectant. Nunquid ità sese res habet? Imò verò: & ita esse oporteret, si Deus esset velut homines, & Rex cœli sicut Reges terræ. In legibus mundi, dantur præmia militanti & servienti, sed non sustentanti: juxta leges cœli, militans & serviens, illumque sustentans idem reportant præmium; lex expressa est Evangelii, & à Christo promulgata, *Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ recipiet: qui recipit justum, in nomine justi, mercedem justi accipiet.* Ego (inquit Christus) mitto meos Prædicatores, qui mei sunt milites, ad subjiciendum mundum & pugnandum contra infideles: sed quia ego nec sustentationem illis largior, nec stipendium quo eam comparare possint: noverint omnes, quod taxatam à me mercedem pro illis redditurus sum his, qui eos sustentabunt, *Mercedem Prophetæ, mercedem justi accipiet.* potestne textus haberi clarior, promissio certior? istud igitur est quo nobis promittitur in scriptura, in lege divinæ munificentiæ fundatâ. Milites & Equites Africani mare transfretant,

Matth. 10.v.41

tant,

tant, clima mutant, & patriam deserunt: vos in illa manetis; illi excubant in tentoriis: vos dormitis in mollibus stratis; illi circumvallationem castrorum defendunt, in campum exeunt, suis lanceis frequenter cum Barbaris non sine vitæ jactura confligunt, vos bonâ pace fruimini. Sufficit autem quod vestræ eleemosynæ (licet adeò tenues) cum eorum concurrant sustentatione: ut in mercede & gratiis, vestrum otium eorum labori adæquetur. Quantum ad Reges, illi solùm merentur & lucrantur Commendas: quantum ad Deum, tantum lucratur vestra eleemosyna, quantum illorum lancea; *Lanceâ*.

§. V.

L*Atus ejus.* Si illud secundum verbum non limitaret vel ampliaret primum, magna in eo oppositio sese nobis offerret contra omnia jam dicta & adhuc dicenda. Christus erat in cruce cum titulo & repræsentatione Regis, sed non universalis, sicut erat, totius mundi; sed Regis particularis, scilicet, unius nationis. *Rex Iudæorum:* nec dantur gratiæ magis difficiles, & ad obtinendum arduę, quàm quæ dependent à lateribus Regum, *Latus eius.* Contemplemus benè figuram istam exteriorem, & in illa videbimus naturalem imaginem ejus, quod vasalli inveniunt in Regibus; & quod patiuntur à lateribus. Primò: In statu quo Christus inveniebatur in cruce, quicquid pertinebat ad Regem, totum erat impletum: quod pertinebat ad latus, restabat implendum. Hoc quod faciendum Regi; erat orare & petere veniam pro inimicis: & jam petita erat. Erat Latroni pœnitenti dare Paradisum: & jam datus erat. Erat Discipulo committere Matrem, & Matri Discipulum: & jam factum erat. Erat fel bibere aut gustare: eratque jam gustatum; Et principale erat redimere mundum: & jam redemptus erat. Totum denique quod Regis erat, erat impletum *Consummatum est.* Ad *Ioan. 19 v. 30.* latus pertinebat dare Sacramenta: & hoc solùm restabat faciendum. Rex patebat omnibus cum apertis quatuor portis: duabus pro inferioribus, in pedibus: & duabus pro sublimioribus, in manibus: Lateraque eodem tempore erant utrâque parte clausa, ut nec intrari nec penetrari possent; Totum corpus vulneribus concisum erat, solaque latera sana & sine ulla læsione: nec enim eò flagellorum pervenerunt ictus, sicut ad dorsum: nec onerata fuerunt mole crucis,

crucis, sicut humeri: nec illa laceravit vel confixit clavorum duritia, veluti manus & pedes: nec illa torsit distensio aut dissolutio membrorum, sicut nervos & ossa: nec illa extenuavit evacuatio & exhaustio sanguinis, sicut venas: nec veluti os, fel amaricavit: & quod super omnia, non illa confixerunt spinæ, sicut caput, tantum habens de corona. Quod denique excedit rationem & admirationem omnem, in lateribus conjunctum erat & collectum: quod Regi deerat. Christus in Calvario duarum rerum extremum passus est defectum: scilicet sanguinis & aquæ; Defuit illi Sanguis, quia illum ibi & tot aliis locis profuderat: defuit illi aqua, ab eodem enim defectu sanguinis, illa extraordinaria secuta est sitis quæ illi extorsit illud *Sitio*. Nihilominùs valdè notandum est, quod de Latere aperto, exivit sanguis & aqua: *Exivit Sanguis & Aqua*. Nunc interrogo, si tunc Rex patiebatur tantùm sanguinis & aquæ defectum, quomodo nunc è latere illi exit sanguis, & insuper aqua? Ratio est, quia totum hoc quod deest Regibus, conjunctim & collectum est in lateribus. Utinam esset, non dico lancea vel ictus lanceæ, sed clavium magistra quæ ista latera aperiret: quàm certum est, quod in illis Reges invenirent vel omnia, vel maximam eorum partem quæ illis desunt, & uno eodemque actu duos justitiæ actus facientes succurrere possent & juvare, imò multos ditare, illo quod non sufficit paucis.

Talia sunt latera Regum: sed non tale latus Christi. De exteriori allegoriæ, transeamus ad internum realitatis, *Latus eius*. Tota differentia lateris ad latera, consistit in limitatione *Eius*, scilicet Christi. Latera Regum terræ differunt: non enim volunt facere. Latus Christi distulit: ut plus posset facere quàm factum erat. Latera Regum, toto corpore existente vulnerato, solummodò videntur sana: Latus Christi fuit sanum; ut magis vulneratum esset vulnus omnium. Regum latera clauduntur, nam sese communicare detrectant: Latus Christi clausum, exspectavit ut majore sese abundantiâ communicaret, semperque apertum maneret. Latera Regum colligunt in se, & pro se, quicquid deest Regibus: Latus Christi collêgit in se, sed pro nobis, quicquid superfuit Christo. Notate bene.

Sanguis Christi, fuit pretium nostræ redemptionis; & quemadmodum illud pretium erat infinitum, unica etenim gutta sufficiebat mille redimendis mundis: Sic infi-

infinitum superfluum fuit mundo redempto: quàm infinitum erat mundo redimendo impensum. Et quid de pretio superfluo est factum? sicuti de impenso, soluta est redemptio: ità de superfluo factum est depositum; & hoc depositum pretii & valoris infiniti, constituit Ecclesiæ thesauros in Christi latere mysticè inclusos. Hinc intelligemus, cur Christus tanto ad mortem usque effuso sanguine, adhuc sanguinem reservârit in Latere; quem jam mortuus effunderet. Et cur: si in puncto mortis Christi mundus fuit redemptus? quia sanguis ad mortem usque effusus, necessarium redemptioni significabat pretium quod impensum est: & sanguis effusus post mortem, superabundans significabat pretium quod superfuit. De pretio in Passione velut pro Redemptione impenso redemptus est mundus: de pretio in Latere superfluo, veluti de deposito formata & ditata est Ecclesia. *Dormiente Adam fit Eva de latere: mortuo Christo perforatur latus, ut supereffluant Sacramēta, unde formetur Ecclesia.* Sicut de latere Adami (inquit S. Augustinus) formata fuit Eva, ità de Latere Christi prodierunt Sacramenta: ut de illis veluti materia superabundante formaretur Ecclesia.

S. Aug. in sent. sent. 328.

Hoc vult dicere illud verbum *supereffluant*: quod significat exire veluti causam superabundantem, superfluam, & quæ superest. S. Augustinus est locutus tanquam tantum Theologiæ lumen; isti enim sunt proprii termini Theologis usitati quando loquuntur de Ecclesiæ thesauro, qui principaliter & ex infinita Sanguinis Christi satisfactione, superabundante & superfluo redemptionis pretio componitur. *Thesaurus satisfactionum Christi supereffluentium* inquit cum omnibus Doctoribus orthodoxis Cardinalis Bellarminus. Et hic est thesaurus, unde Ecclesia sumit Gratias & Indulgentias quas concedit & applicat fidelibus, ut pro culpis vel pœnis debitis justitiæ divinæ satisfaciant.

Bellarmin. de indulg. l. 1. c. 2.

Et si quis in similitudine S. Augustini (quæ etiam est S. Pauli) perfectam desideret proportionem Figuræ cum figurato: meque interroget, quomodo verificetur aut verificari possit de latere Adami formatam fuisse Evam, non tāquam de materia necessaria, sed superflua? Idipsum dicam, huic & alii magno satisfacturus dubio. Sacer textus inquit, Deum de latere Adami tulisse costam, & de illa formasse Evam: sed dubitant, & rationabiliter, Theologi, quænam illa fuerit costa Adami? Si

Ephes. 5. v. 32.

etenim erat una istarum ex quibus corpus humanum naturaliter componitur, sequitur corpus Adæ defectuosum remansisse & imperfectum: quod admitti non debet, cùm Adamus fuerit homo primus, & omnium hominum ab ipso nasciturorum forma originalis. Et si corpus Adami fuit perfectum, imò perfectissimum (sicut esse oportebat) Quænam illius fuit costa, de qua formata fuit Eva? Respondet S. Thomas, corpus Adami in creationis suæ origine in uno latere costam habuisse superfluam, quæ numerum costarum alterius lateris excederet: & ex isto latere, & costa in eo superflua formatam fuisse Evam. Sicut igitur in latere Adami Deus creavit partem unam superabundantem & superfluam, de qua materiam creationi Evæ necessariam assumpsit: ità in Latere Christi aliam partem similiter superabundantem deposuit, necessariam ad formationem & reformationem Ecclesiæ, quæ fuit, quod de infinito redemptionis pretio erat superfluum. Et hi sunt thesauri Gratiarum, qui nobis hodie conceduntur, ex infinito & inexhausto depositi aperti Christi Lateris deprompti: *Latus eius aperuit.*

D. Tho. part. 1. q. 92. art. 3.

§. VI.

A*Peruit.* Apertum est Latus Christi: sed quia plus minùsvè aperiri poterat, ut cognoscamus aperturæ latitudinem, indeq; nobis communicatorum thesaurorum immensitatem, videamus illos patentes, & non alio interprete, quàm ipsâ Bullâ declaratos. S. Joannes dicit in Exordio suæ Apocalypsis, se vidisse ante thronum Dei, membranam intus & exteriùs conscriptam, involutam, septemque sigillis clausam: Membranam istam vocat S. Joannes librum: tales enim erant vocabanturque Libri illo tempore. Veluti Propheta, scire desiderabat quid in illa sic clausa scriptura contineretur, & ait se multùm flevisse quod non inveniretur qui aperiret: mox verò unus è viginti quatuor Senioribus qui throno Dei adstant, accedens, eum consolatus est dicens; Leonem de Tribu Juda Scripturam istam aperiendi habere potestatem. Viditque S. Joannes Agnum stantem, velut mortuum, qui septem sigilla lacerando, membranam aperuit, extendit, notumque fecit, quod in ea erat scriptum. Magnum verè mysterium, verè magna & insignis repræsentatio seu figura Bullæ

Apoc. 5. v. 1.

læ Cruciatæ! Primò iſtud ſignificant Sigilla, quæ Bullæ authoritatem addunt, & ab ipſis dependentibus Sigillis eſt quod continet, & unde nomen eſt ſortita: nam Bulla, idem eſt ac dicere Sigillum. Membrana erat ſcripta intùs & extrà: gratiæ etenim in Bulla contentæ, non ſolùm ad bona pertinent interiora & ſpiritualia, ſed & etiam ad exteriora & temporalia; & non ſolùm ad vivos qui ſumus in hoc mundo, ſed etiam ad defunctos qui extrà illum ſunt. Non inveniebatur qui aperiret quod ibi clauſum, & publicaret quod ibi erat ſcriptum: iſta enim poteſtas ſolius eſt Dei ejuſque Vicarii: hinc ille Senex S. Joannem conſolatus (prout ſentit Lyranus) fuit S. Petrus. Hic illi dixit, quod iſtam membranam aperturus eſſet Leo de Tribu Juda, qui eſt Chriſtus: qui ſtatim apparuit in figura Agni ſtantis, & velut mortui, *Agnum ſtantem, tanquam occiſum*, omnia cum eodem myſterio. In figura *Agni*, nam cum opus iſtud ſit ipſius poteſtatis, multò magis eſt ipſius benignitatis & miſericordiæ. *Stantis & tanquam mortui*, Chriſtus enim mortuus eſt in cruce, non jacens, ſed ſtans: & à cruce accrevit Bullæ nomen Cruciatæ. Denique non mortui, ſed tanquam mortui. Currere enim Sanguinem è Latere Chriſti (quod ſolùm Vivis accidit) fuit actio vitalis & vivifica, prout profundè notavit S. Hippolytus: *Ut ne ipſum corpus mortuum aliis ſimile appareat, nobis autem ea, quæ ſunt vitæ cauſa, poſſit profundere.* Cucurrit Sanguis ex Latere Chriſti mortui tanquam vivi (inquit antiquiſſimus ille Pater) ut intelligeremus, quod idem Latus quamvis mortuum, haberet potentiam vivificandi: & ab illo manarent omnes gratiæ nobis vitam daturæ.

Apoc. 5. v. 6.

S. Hyppol Epiſt. ad Regin.

Agedùm, in hoc ſacrum apertum Latus manum immittamus (non ſicut Thomas incredulus, ſed fidelis) & ſeptem Sigilla unum poſt alterum ſucceſſivè aperiendo, prout idem Agnus Crucifixus aperuit, videamus divinos theſauros gratiarum, quæ in illa extenſa ſcriptura nobis promittuntur & communicantur. In anima vel conſcientia intricata, generalitèr concurrere poſſunt ſeptem impedimenta, ad ſalutis ſuæ media non facilè conſequenda: ſcilicet, Peccata reſervata, Excommunicationis, Interdicta, Vota, Infirmitates, Debita temporalia, hominibus: & ſpiritualia Deo. Et omnia iſta impedimenta (paucis exceptis quibus non poſſum immorari, & continentur in Bulla) per illam nobis ſubmoventur &

redduntur faciliora. Deprehendit se vestra anima gravatam non solùm peccatis, sed & peccatis difficilis absolutionis, qualia sunt reservata. Sumite Bullam Cruciatam, primum aperite Sigillum, *Aperuit*: & illa dat Confessario à vobis electo potestatem absolvendi vos ab omnibus peccatis quantumlibet gravibus & enormibus: & non solùm ordinariis Prælatis, sed ipsi etiam Sedi Apostolicæ reservatis. Estis innodati gravissimâ censurâ excommunicationis, habetis (sicut habere fas est) horrorem vestri ipsorum, vos videntes à fidelium communione exclusos? Secundum aperite Sigillum, *Aperuit*: & ejusdem Bullæ gratiâ & facultate ab excommunicatione, sive à jure, sive ab homine latâ, eritis absoluti, & pristino statui restituti. Clauduntur vobis portæ Ecclesiæ, quod interdicta sit Parochia, Civitas, Regnum in quo vivitis? in medio hujus luctus afflictionisque publicæ, aperite Sigillum tertium, *Aperuit*: & vobis concessi sub illo Sigillo Privilegii beneficio, non solùm poteritis privatim divinis officiis assistere necnon Sacramenta recipere: sed durante interdicto, si moriamini, gaudebitis Ecclesiasticâ sepulturâ. Fecistis vota quibus vos Deo & Sanctis obligâstis, ultrà quàm tempus, negotia, & modica devoti permittunt? aperite Sigillum quartum, *Aperuit*: & Confessarius virtute Bullæ illa taliter vobis commutabit, ut facilè adimplere possitis. Estis infirmi, obsunt valetudini cibi Quadragesimales; aperite Sigillum quintum, *Aperuit*: & de consilio Medici & Confessarii, non solùm in Quadragesima, sed etiam omnibus aliis prohibitis diebus licitè poteritis comedere, quod vestræ debilitati judicaveritis convenire. Acquisivistis & possidetis bona aliena, nescitis cui illa restituere debeatis, quia vel acquisita raptu, vel quia non comparet Dominus: nec potestis integrè restituere propter inopiam, vel non vultis propter avaritiam, sicut probabilius est? aperite Sigillum sextum, *Aperuit*: & ad omnia vobis Bulla tam facilè suppeditabit remedium; ut paucis expensis multis satisfaciatis debitis. Denique debetis Deo pœnas pro peccatis vestris quas debetis solvere in hac vita, vel altera, sicut illi qui detinentur in purgatorio, quibus vel sanguinis vel Christianitatis obligatione compatimini? aperite Sigillum septimum, *Aperuit*: & tot gratiarum & indulgentiarum abundantiis vos locupletes invenietis, ut plenariè, & plenissimè satisfacere possitis pro vobis & pro de-

defunctis omnibus; ad quos vestra charitas sese extenderit.

O misericordia Lateris Christi! O Matris Ecclesiæ ab illo ditatæ thesauri! illud tam inexhaustum in concedendis, & hæc tam liberalis in dispensandis & in nos effundendis! Jam intelligetis illius Apocalypseos visionis clausulam. S. Joannes ait, quod aperiente Agno mysteriosè illius scripturæ septem sigilla, ante thronum ejus prostrati infinitas dederint gratias, omnes quotquot in cœlo, & in terra, & sub terra, in mari & sub mari erant, *Et omnem creaturam quæ in cœlo est & super terram, & sub terra, & quæ sunt in mari & sub eo, omnes audivi dicentes sedenti in throno & Agno: benedictio & honor, & gloria.* Et qui sunt isti, qui tantas, Deo & Agno qui septē Sigilla aperuit, dabant gratias, non solùm in cœlo sed in terra & in mari: & non solùm in terra & in mari, sed etiam infrà terram & subtus mare? Isti, sunt omnes illi, qui diversis modis beneficio Bullæ gaudent; qui in cœlo, sunt Beati: qui in terra & mari, sunt Vivi: qui subtus terram & mare, sunt Defuncti. Et omnes dabant gratias Deo & Christo mortuo, pro reseratione septem Sigillorum Bullæ Cruciatæ: nam Beati, Vivi, & Defuncti, omnes sunt debitores maximi illius beneficii: Beati; nam mediante Bullâ rectà abierunt ad gloriam. Vivi; nam mediante Bullâ gratiæ sunt restituti. Defuncti, adhuc purgantes; quia mediante Bullâ liberantur à pœnis. Ecce quousque ascendunt, quàmque grandes & omnibus universalès sunt illius Lateris & Scripturæ apertæ gratiæ! *Aperuit.*

Apoc. 5. v. 13.

§. VII.

Et continuò. Sed quia in materiâ gratiarum & mercedum non sufficit impetratas esse & concessas nec sufficit vos in vestrâ capsâ habere litteras & provisiones; ne inter datum & efficiens, inter scripturam & facultatem, inter chartam & contentum variæ intercurrant perplexitates, longa spei imò desperationum intervalla: rationabiliter me interrogabitis, Istæ Gratiæ & tantæ Indulgentiæ, in Bulla nobis concessæ, quando obtinentur? Eleemosynam jam solvimus, jam nostrum nomen Bullæ est inscriptum, jam illam in nostra habemus potestate, sed effectus quando subsequetur? Verbum consequens illud innuit: *Et continuò*; statim, sine dilatione; statim, sine mora; statim, verè statim: Et dico, verè, ne quis cogitet aut timeat illud statim Bullæ Cruciatæ, esse velut illud statim vestrorum tribunalium.

Non

Non est verbum magis æquivocum, nec magis dubiæ significationis adverbium, quàm *Statim*, in expeditionum materia. Vix datur remissio, quæ non descendat cum uno Statim : & non est consilium, quod non ascendat cum duobus Statim, & aliquando cum tribus. Sed ista Statim quàm longa sunt, quàm morosa, & quanto tempore durant! Dantur Statim, de duobus, de quatuor, de decem annis, & de tota vita. Destinati estis in Indiam, vestræ litteræ cum tribus Statim expediuntur: datur signum ad solvendas anchoras, explicantur vela, ingredimini naves; & quid vobis accidit? multo tempore substitistis in caloribus Guineæ, vela fecistis & circuistis Portum Bonæ Spei, hyemâstis in Mozambico, binâ vice transiistis lineam, tandem pervenistis in Goa in fine totius & dimidii anni: & ista Statim nondum impleta sunt. Si ibi fueritis mortui, ista Statim transierunt ad diem judicii: & si post octo decemve annos fueritis reversi, ista Statim adhuc vacant, vel non est memoria ubi sint, illud est quod ista Statim significabant. Consideravi sæpiùs quid sibi velit, vel quid significet *Statim, Statim?* Si enim primum *Statim* significat Statim, quænam est significatio secundi? videtur unum Statim, alteri Statim additum, idem esse, quod unum Non, additum alteri Non; Non additum Non, significat Ita: & Satim additum Statim, frequēter significat nunquam: & quasi semper Tardè; nihilominùs istud intelligitur, quando illa Statim diriguntur ad remunerandos præmiandosque benemeritos: quando enim ad destruendos opprimendosque faciunt; unum & duo Statim, imò tria omnia simul volant. Ecce illud in Tragœdia Præcursoris Christi. Rex Herodes pro die natalis sui splendidum instituit convivium : ad saltandum prodiit filia Herodiadis; dixit illi Rex ut peteret, quamvis dimidium Regni sui. Et quid petiit? Caput Baptistæ sub tribus *Statim.* *Cumque introisset statim, cum festinatione ad Regem, petivit dicens: Volo ut protinùs des mihi in disco Caput Ioannis Baptistæ.* Ista statim numerate, & videte num sint tria; *Statim :cum festinatione: Protinùs*: & illa Statim adeò fuêre prompta & continua, ut Statim inter mensæ discos in uno eorum comparuerit maximi inter natos mulierum Caput. Hæc sunt ista Statim justitiæ, sive tyrannidis mundi. Quatuor significationes, omnes formidabiles! In bonum, unum *Nunquàm* : in malum, tria *Statim,*

Marci 6. v. 25.

Sta-

Statim, cum festinatione, Protinus.

Solummodò illud Bullæ Cruciatæ *Statim* cùm sit in bonum & pro tantis bonis, verè & infallibili certitudine est Statim: *Et continuò.* Ut Statim non sit Statim, impediri vel retardari potest temporis locorumve distantiâ: sed nec temporis intervalla, [quamvis multorum annorum sint] nec locorum distantia (quamvis aliquot millium leucarum sit) impedire potest & suspendere illud Bullæ Cruciatæ Statim: quin Statim sit Statim. Progrediamur ad ipsam Bullam, & vos me comitemini; Jubileum Anni sancti quondam concedebatur singulis centenis annis: succedente tempore reducebatur à quinquagesimo ad quinquagesimum: hodie à vigesimo quinto ad vigesimum quintum est reductum; sed hoc idem tanti temporis intervallum, tali modo astringitur & abbreviatur gratiâ & privilegio Bullæ, ut absque viginti quinque annorum exspectatione, nec decem, nec duorum, nec unius quidem, illo ipso die anni Sancti Jubileum lucrari possitis: & illo ipso anno duabus vicibus.

In distantiis locorum, istud Statim, est adhuc magis mirabile: *Et continuò.* Vultis lucrari Indulgentias Compostellanas sive S. Jacobi? centum & ultrà Compostellam usque vobis leucæ emetiendæ sunt? vultis stationes peragere Romanas, septem, intrà & extrà muros visitare Ecclesias? quinquaginta & ultrà leucæ Italicæ vobis conficiendæ; vultis visitare Sanctum Sepulchrum, Calvariam, Montem Oliveti, Domum Sanctam? mille vobis leucæ Jerusalem usq; emetiendæ sunt. Quis neget istas esse magnas locorum distantias? Enormes planè, magisq; enormes ex eo, si addiderimus quod peragrandæ Regiones ab Infidelibus inhabitatæ, & transfretanda maria infinitis piratis infesta, ubi certior mancipatus & ad triremes applicatio; quàm veniæ & indulgentiæ, quas lucratum peregrinamini. Sed pro omnibus istis periculis securum vobis præstabo conductum: & omnium viarum istarum loco, breve vobis ostendam & dabo compendium. Accipite Bullam Cruciatam, & sine egressu civitatis Ulyssipponensis fuistis Compostellæ, fuistis Romæ, fuistis Jerosolymæ: Gratiæ enim quas ibidem quæsituri abitis, hîc vobis conceduntur, non diversæ, nec minores, sed eædem. Vultis illas lucrari Statim? quinq; visitate Ecclesias. Vultisne lucrari magis Statim? in ipsa Ecclesia quinque visitate Altaria; Vultis-

ne adhuc magis *Statim*? idem Altare visitate quinquies : & sine motu locali fuistis in Gallicia, fuistis in Italia, fuistis in Palæstina, & omnibus Gratiarum thesauris ditati estis, qui tam peregrè & tanto labore quæruntur.

Sed audio pauperem mihi dicentem; Pater, non sunt Indulgentiæ quas ego quæro, mea miseria & pœna adhuc major est: eò infortunii deveni, ut excommunicationem Bullæ Cœnæ incurrerim. Et quis me ad pedes Summi Pontificis, præsertim tantorum bellorum tempore adducet? Etiam commisi grave peccatum Episcopo meo reservatum, & modò non sunt Episcopi, præterea oriundus sum ex aliquo pago inter Durum & Minium, post obitum Reverendissimi Archiepiscopi Fr. Bartholomæi de Martyribus, Prælati moderni natalem locum meum non cognoscunt. ità ut remedium videam valdè remotum: mors potest præoccupare, quid mihi faciendum ignoro. Quid? statim vobis præbebo remedium; Bullam Cruciatam assumite, Confessarium eligite: & statim in vestra Ecclesia Episcopum, & Papam, in vestra habetis patria, nam Confessarius cum Bulla in manu est Episcopus & Papa. Potestne dari major felicitas & brevitas, pro peccatis, pro censuris, & pro Indulgentiis? ità ut sine Bulla Cruciata habeatis requirere Episcopum & Papam: & cùm Bulla, Episcopus & Papa requirant vos. Sine Bulla, tam peregrè Compostellam, Romam, Jerosolymam vobis proficiscendum: cum Bulla habetis Compostellam, Romam, Jerusalem intra Olysipponem. Ecce differentiam Tribunalis hujus & aliorum! In aliis Tribunalibus tractantur negotia Ulyssipone quasi Romæ & Jerosolymæ: in hoc tractantur & consequuntur Gratiæ & Indulgentiæ Romæ & Jerosolymæ concessæ, veluti Ulyssipone; dico Ulyssipone: nam Expeditio & Gratiæ non sunt in manu Ministrorum, sed vestra.

Et si vobis videtur res difficilis, quod in hoc chartæ folio veluti in mappa mundi tam dissita jungantur loca, & terræ tam remotæ, prout Roma, Jerusalem & Ulysippo: & quod ad tantos Gratiarum thesauros acquirendos, Deus ejusque Vicarius contentus sit, ut in aliqua Ecclesia flectatis genua: ad unam quæstionem mihi respondete. Quisnam liberalior, an diabolus in promittendo, an Deus in dando? Nullum est dubium, quin Deus in dando. Recogitate nunc, quid diabolus fecit, quid promisit,

sit, vel quid à Christo petijt ipsum in monte tentans. Quod fecit, fuit illi ante oculos posuit totum mũ dum: quod promisit, fuit omnium regnorum Gloria: quod petiit, fuit ut Christus genuflexus ipsum adoraret; quod si diabolus omnia mundi Regna ad unum transtulit montem: quare modo faciliore Deus Romam, Jerusalem, aliasque sanctas civitates ad vestram non transferret civitatem? Et si diabolus promisit omnium illorum regnorum gloriam, quare Deus omnium istorum locorum gratias non promittet? Et si diabolus acquiescit, nec plus desiderat, aut aliam conditionem ponit quàm ut de genu adoretur: quare non acquiescit Deus videndo vos coram se genuflexos, contritos, pœnitentes, & orantes? Denique si diabolus hæc omnia fecit, testante Evangelista, in unico momento, *In momento*, quare hoc non faciat Deus in uno Statim, quod sit Statim: *Et continuò*? Sed tempus est ut concludamus. Ultima duo verba simul absolvuntur.

Luc. 4. v. 5.

§. VIII.

EXivit Sanguis & Aqua. S. Hieronymus, testimonio Ecclesiæ in interpretandis Scripturis omnium Doctorum maximus, explanando mysterium, quare de Latere Christi mortui exivit Sanguis & aqua, proprijssimè asseruit, Sanguinem significâsse Martyrium, Aquam, Baptismum: *Latus Christi percutitur Lanceâ, & Baptismi atque Martyrii pariter Sacramenta funduntur*; & quare magis Martyrium & Baptismus, quàm aliquod è reliquis Sacramentis? Hujus considerationis rationem S. Hieronymus non dedit: sed posito quod sit profundissima, tamen non est difficilis intellectu. Inter omnia Sacramenta Baptismus solummodò & Martyrium (quod etiam est Baptismus) taliter animam expurgant, & absolvunt ab omni culpa & pœna, ut in ipso puncto martyri, proprio mediante Sanguine: & Baptizato, mediante aqua baptismali, Cœli aperiantur Portæ, & libera detur visio Dei. Istud fuit mysterium, quo militi Latus aperienti (mox ut indè exiit Sanguis & aqua) Statim, cùm esset cœcus, sunt oculi aperti, ipsumq; Christum vidit, quem videre non poterat. Et sicuti Incarnationis Verbi finis fuit destruere peccatum, reparare statum Innocentiæ, aperire Paradisum, & in illum perditum, hominem restituere: sic ultimus vitæ mortisque Christi actus & ultima clausula opus Redemptionis consignans,

D. Hieron. ep. 83.

signans, fuit, è Sacrario sui pectoris depromere illas duas claves aureas, nobisque duo securissima suæ Gratiæ & Gloriæ dare pignora, quæ in sanguine Martyrii & Baptismi aqua inveniuntur: *Baptismi, atque Martyrii pariter Sacramenta funduntur.*

Filii Israël jam ex Ægypto terram Promissionis ingressi, transiêre Mare rubrum & Jordanis fluvium: sed utrumque pede sicco. Et quæ Ægyptus, quæ terra Promissionis, qui Filii Israël, quodnam Mare rubrum, quis fuit iste fluvius Jordanis? Ægyptus, est mundus: Terra Promissionis, est Gloria: Filii Israël, sunt Fideles: Mare rubrum, est martyrium, Jordanis, est Baptismus: & utrumque sicco vestigio trasvadarunt; nam per mare rubrum martyrii, & per Jordanis fluvium Baptismi, solummodò ad Gloriam transiri potest sicco pede (id est) non experiendo pœnas purgatorii; Sed cùm hoc se ita habeat, ampliùs quid invenio sub Martyrii & Baptismi significatione, quod Latus Christi nobis præstitit, & in Bulla Cruciata liberaliùs exhibuit. Martyrium cum Baptismo comparatum, non habet singularem Gloriæ prærogativam: utrumque se habet, ut excedens & excessum. Baptismus (velut vitæ inchoantis Sacramentum) nos relinquit capaces ad merendum, sed & similiter ad peccandum: Martyrium (quia morte consummatur, vitamque finit) ad merendum, & similiter ad peccandum nos incapaces relinquit; Et in hac prærogativa, quâ Martyrium & Baptismus sese invicem excedunt, quænam sit major gratia, solus resolvere poterit, qui primus demonstraverit, utrum meliùs sit meritum cum periculo: aut securitas sine merito: adeò sunt æquales & problematicæ, Martyrii atque Baptismi ad invicem collatæ prærogativæ. Sed si cum Gratiis Bullæ Cruciatæ comparentur, non est dubium, quin Indulgentia & Indulgentiæ plenariæ, tam facilè totque modis in illa nobis concessæ, adhuc habeant circumstantias excellentiæ: quâ non solùm adæquant, sed ipsum Baptismum & Martyrium excedant. Baptismum adæquant & Martyrium: nam si Baptismus & Martyrium animam expurgant nec non ab omni culpa & pœna liberant, idem faciunt Indulgentiæ plenariæ verè lucratæ, & ipsum Baptismum ac ipsum Martyrium excedunt: quia istæ plenariæ

nariæ Indulgentiæ sunt instar Martyrii, sed Martyrii sine tormento, & instar Baptismi, sed Baptismi iterati; Agedùm nunc videte.

Martyrium (prout illud vocat Ecclesia) est compendiosissima ad Gloriam via: Martyr enim uno tantùm passu, pede uno in terra & altero in cœlo, de morte in beatitudinem intrat; Pro tali morte non petitur ab ipso ratio vitæ: pro illa pœna, remittuntur omnes pœnæ pro peccatis debitæ; & posito quod maximus fuisset peccator: illo ipso momento evadit Sanctus. Magna profectò felicitas, & valdè desideranda! sed Martyres hoc modo cœlum ingressi, quànam transiêre? Hi per cruces, illi per carceres, isti per Rotas, alii per ungulas dentesque ferarum, omnesque per tot tamque atrocia tormenta, ut multi jam immanium cruciatuum metu & horrore sese martyrio subduxerint, aliique jam in medio tormentorum constituti, animi fortitudinisque defectu succumbentes, resilierint. Ecce quantò faciliùs est, per Indulgentiam Bullæ Cruciatæ rectâ in Cœlum tendere: quæ de cruce nil habet nisi nomen. Martyr rectâ ascendit in Cœlum, sed per tot tamque periculosa tormenta: vos similiter cum plenaria Indulgentia rectà ascenditis in cœlum, sed sine tormento & periculo; idcirco Sanguis, qui significabat martyrium non exivit de Latere Christi viventis & cum dolore; sed ex Latere Christi mortui & non sentientis. Gratiæ etenim quæ ex hoc divino fonte promanârunt, licet martyrii sortiantur privilelegia: sunt tamen Martyrium sine tormento.

Etsi magna est plenariæ Indulgentiæ prærogativa, eò quod sit velut Martyrium, sed sine tormento: non est minor minùsvè privilegiata, eò quod sit velut Baptismus, sed cum iteratione. Gratia Sacramenti Baptismatis est inde admirabilis, quod sit tanta tamq; acquisitu facilis: quidnam admirabiliùs, quidvè faciliùs, quàm hominem peccatis oneratum, & æternis pœnis obnoxium, ab omni culpa expurgari, ab omni pœna absolvi, dum modicâ tantum lavatur aquâ? Sed illa ipsa tanta Gratia, ipsumque illud admirabile & facile [si sic loqui fas est] notabilem habet defectum. Et quis iste? Baptismum non posse reiterari aut repeti: Homo semel baptiza-

tûs, rebaptizari non potest. Hæc fuit causa (prout in S. Augustino legimus) quod multi veterûm Catechumenorum istam limitationem cognoscentes, quodq; nonnisi semel baptizari possent, usq; ad mortem vel ut minimum ad senectutem Baptismum differentes, hujus remedii efficaciam pro tempore majoris necessitatis reservârint. Erat hîc abusus: & proinde justissimè prohibitus. Sed si Baptismus posset repeti, & homo quoties vellet rebaptizari: non est dubiũ, quin esset gratia super gratiam, favorisq; excessus multò magis æstimandus. Nunc idemipsum, quod Deus non concessit omnibus per Sacramentum Baptismatis; per Bullam Cruciatæ Nobis hodie concedit. Cùm enim plenaria Indulgentia sit instar Baptismi à culpa & pœna expians, est simul Baptismi instar cum reiteratione: repeti enim potest multis vicibus. Baptismus est fons qui aperitur tantùm semel, clauditurque æternùm; Bullæ verò Indulgentia, est fons qui hodie & singulis annis aperitur, nec iterum clauditur; imò semper apertus manet. Idcircò Latus, ex quo exivit Aqua (quæ significabat Baptismum) tali modo Christo mortuo est apertum: ut nunquam iterum fuerit clausum etiam post resurrectionem. Apertum semel, & apertum semper. *Lanceâ Latus ejus aperuit, & continuò exivit Sanguis & Aqua.*

§. IX.

Discursum meum absolvi: & scio, Auditores, me vos fatigâsse; ignarus tamen an vobis persuaserim: si omnes conclusistis tam infinitorum thesaurorum vos reddere participes: hoc est quod Christus desiderat, hancq; resolutionem ejus liberalitas & amor exspectat: & ut vos gratiis cumularet, aperuit & apertum habet Latus. Sed si quis Christianus foret tali nomine indignus, qui aut ex Fidei titubatione vel pietatis defectu, ipsi Domino pro gratiis sibi gratis oblatis non ageret gratias, ad minùs illas acceptando, & condignè æstimando: noverit talis, hoc fore secundum Lanceæ ictum, quo profundiùs in apertum Pectus penetrans, illi Cor feriret. Ictus in Calvario, non inquit Textus, quod Latus vulneravit, sed aperuit: hic secundus Lanceæ ictus, est qui solus illud ferire potest, cùm sit tam apertum; & tam profundè penetrare, ut ad Cor ejus perveniat; *Vulnerasti Cor meum Soror mea Sponsa: vulnerasti Cor meum in uno oculorũ tuo-* Cant. 4 v. 9.

norum, sunt querelæ Christi ad ejus Ecclesiam: quæ ex malis & bonis; ex devotis, & indevotis; fidelibus & infidelibus constat. Nunc, inquit amabilis Dominus, quod Sponsa sua ejus Cor in uno oculorum vulneravit, *in uno oculorum*, & quare non in utroque? Duo enim Ecclesiæ oculi, sunt Fides & Intellectus: & alterutro illorum tantum (si dividantur) homines in hoc casu Cor Christi vulnerant. Hæretici vulnerant Cor Christi oculo Fidei, *in uno oculorum*: Veritatem enim Indulgentiarum, concedendique potestatem penès Pontificem esse negant. Ità has negavit Lutherus, cujus signum, quod in furiam actus fuerit, sermone de Indulgentiis publicandis Cruciatæ alteri collato, quem ille ambiebat: & iste error fuit primus, ex quo postmodum in tot & tantos sese præcipitavit. Catholici (qui sumus nos) similiter Cor Christi feriunt, sed oculo Intellectus, *in uno oculorum*: Pontificis enim potestatem, Indulgentiarumque credentes veritatem, nonnulli tam exigui sunt judicii, ut ex incuria, animæque neglectu, & bonorum cœlestium despectu, tantorum thesaurorum participes fieri contemnant. O qualis est iste ictus Cordis Christi, tam atrox & crudelis ex parte nostra, & ex parte ipsius tam sensibilis & penetrativus!

Estne possibile in mundo esse hominem credentem, quod ab omnibus peccatis sese possit expiare, debitasq; pœnas Deo exsolvere, & utrumq; labore tam facili, id non faciat? Sed illa ipsa facilitas est ejus causa. Tam vilis est nostræ conditio naturæ, ut solùm difficilia æstimemus, & facilia despiciamus. Quando primùm Indulgentiæ Anni sancti fuêre concessæ, tantus ex toto mundo Romæ fuit concursus; ut cum multitudinem hominum non caperet Civitas, campi replerentur. Si ista Bulla semel tantùm omnibus centenis annis, & in fine mundi concederetur, illuc ire nos oporteret & accipere. Nunc quia Deus bonum istud nobis reddit adeò facile, & in propria nos quasi domo illo visitat, num propterea videtur minoris faciendum? quod illud reddere oporteret pretiosius, fasne erit hoc ipsum illi imminuere pretium? hoc nos homines facimus. Quando Elisæus mandabat Naaman Syro lavari in Jordane, ut curaretur à Lepra, mox cum indignatione in terram suam remanere voluit, remedium præscriptum ob facilitatem respuendo, nec credendo tantam inesse posse virtutem tantilli pretii remedio.

Sed

Sed quidnam huic Principi sui famuli replicarunt, vel quomodo persuaserunt, ut præscriptum ab Elisæo exequeretur? *Pater, etsi rem grandem dixisset tibi Propheta, certè facere debueras: quantò magis, quia nunc dixit tibi, lavare, & mundaberis?* Prudentes famuli hoc dicebant Naamano, & idem ego dictum volo illis, qui conscientias suas curare, & animabus suis pro hac & altera vita succurrere nolunt remedio tam facili. Si ad emundandos nos à tot Lepris tam fœdis, horribilibus & lethalibus (quales sunt omnis generis peccata) & ad nos liberandos à pœnis pro illis debitis vel æternis in inferno, vel multorum annorum in Purgatorio, quæcunque subeunda foret conditio, & qualiscunque dura & difficilis satisfactio præstanda: aliquam tam facilem, velut istam, in qua omnia nobis conceduntur & gratis remittuntur, quare despiceremus? Si quis sit qui ad illud, Quare, respondere sciat, bene est; Bullam dimittat. Sed quia certus sum, nullum intellectum Fide instructum ad istud, Quarè, responsum invenire posse, hanc ipsam quæstionem vobis in auribus volo relinquere, sperans quod per aures nobis corda aperiet ille idem Dominus, qui ut nos tot & tantis thesauris cumularet, sibi pectus aperire permisit: *Vnus militum lanceâ Latus ejus aperuit.*

4. Reg. 5 v. 13.

Amen.

SERMO

SERMO

PRO

Feriâ Quartâ Cinerum,

Romæ In Ecclesia S. ANTONII Lusitanorum Anno 1673. 15. Februarii, die Translationis ejusdem Sancti.

Pulvis es, & in pulverem reverteris. Gen. 3. v. 19.

§. I.

DUo hodie cunctis mortalibus prædicat Ecclesia: utraq; magna, utraq; tristia, utraque terribilia, utraque certa; Simili modo exorsus sum anno præterito, quando longiùs adhuc distabamus à morte: Sed hodie cùm illi simus viciniores, utiliùs tractabitur de remedio: quàm ut exaggeretur periculum. Eundem igitur dilatando conceptum, iisdem super verbis repeto Auditores; duo hodie ab Ecclesia omnibus prædicari hominibus, magnum unum, alterum majus: triste unum, alterum lætum: unum timendum, alterum securum: unum certum & necessarium; possibile alterum & liberum. Et quænam sunt ista duo? Pulvis & Pulvis; Pulvis qui sumus; & Pulvis qui erimus: *Pulvis es, & in pulverem reverteris.* Pulvis qui erimus tristis est, timendus, certus, & necessarius, siquidem mors cunctis est inevitabilis: Pulvis qui sumus lætus est, securus, voluntarius & liber: si enim hunc pulverem rectè debitéq; applicare vellemus, præsens ille qui sumus erit remedium, erit theriaca, erit correctio illius, qui erimus.

Memorabilis sanè casus tempore Valentis Imperatoris accidit, de quo Ausonius Poëta ejusdem ævi, celebrem hanc cecinit sententiam: *Et cum fata volunt, bina venena juvant.* Auson. Inimica quædam domestica, mortem suo hero, mediante veneno machinabatur, quem in finem jam certis quibus-

dam lethiferis pulveribus intoxicato potu præparato, & de sufficienti ad intentum pulverum efficacia dubitans, pro majori certitudine adhuc afferri jussit alios, quos allatos in idem intoxicatum jam ante poculum immisit: hoc modo confectum poculum innocens & ignarus maritus hausit & exhausit: vivus, sanus incolumisque remansit; improbâ interim inimicâ subitam vitæ cum morte commutationem frustrà exspectante. Mirabilis profectò casus! Quod si primi, similiter & secundi pulveres seorsim, tollendæ vitæ sufficiebant, quare simul juncti & sumpti animam non extorquebant? Homo ille non erat Mithridates veneno vivens. Si hausisset solos primos, fuisset extinctus, & similiter si solos secundos: ut quid igitur utrisq; simul exhaustis non crepuit? quia pulveres secundi, primorum fuerunt correctivi: vim quam cordi inferre debebant, in seipsos convertendo pariter defecerunt. Hujusmodi sunt isti duo Pulveres, quibus nobis hodie universalis sententia minatur Adæ: *Pulvis es*: ecce unus, *in pulverem reverteris*: ecce alter. Ambo lethiferi, ambo venenosi: sed si velimus unum esse alterius antitoxicum & correctivum, non hoc in Fatorum, sed manu nostrâ situm est: quod ipsum vobis hodie proponere intendo. Ecclesia hodie capitibus vestris factum ex palma pulverem inspergit: Ego hodie vobis Palmam ex Cineribus factam in manus tradam. Pulvis pulvere vincendus, venenum veneno curandum: mors morte perimenda est: mors pulveris qui erimus; morte pulveris qui sumus, *Pulvis es, & in pulverem reverteris*. Ut hosce pulveres ritè sciam præparare, quò desideratam habeant efficaciam: Vos & Ego convenienter, & ut oportet, noverimus applicare: non cæremonialiter (quia ad hoc non congruit) sed ex intimo corde divinæ gratiæ assistentiam petamus dicentes, *Ave Maria*.

§. II.

Pulvis es, & in Pulverem reverteris. Homo Christiane cum quo loquitur Ecclesia, Pulvis es, & eris. Quid remedii? Ut pulvis sit pulveris correctivus. Agnoscis te modò pulverem? non timebis te postmodum fore pulverem, in quem reversurus es. Nostis Auditores, Cur pulverem timeamus futurum? quia pulvis esse recusamus qui sumus. Sum, & ero pulvis: priusquam igitur revertar in istũ pulverem futurum, ero pulvis qui sum. Quapropter cum pulvis futurus sim coactus, nunc esse vo-

le pulvis voluntarius; nonne multò meliùs, ut jam faciat ratio, quod postmodum faciet natura? Si natura me in pulverem est resolutura, ego memetipsum in pulverem resolvam; faciatque nunc ratio pro remedio, quod postmodum sine fructu efficiet Natura. Nescio utrum omnes metaphoram intellexeritis: Loquar clariùs: nimirum quod unicum contra mortem sit remedium, ante mortem finire vitam. Hic est meus scopus: & cum conceptus sit tam Christianus, confundor quod eum ante prædicarit Gentilis. *Considera quàm pulchra res sit consummare vitam ante mortem: deinde exspectare securum, reliquam temporis sui partem?* ait Seneca scribendo Româ in Siciliam. Conceptus exivit Româ: inde non migrâsse præstitisset. Mi Lucili, inquit, attentè ausculta verba mea, & tanquam à Magistro & amico accepta consilium quod suggero. Si securus mori, reliquumque vitæ tuæ sine timore optas transigere, consumma vitam ante mortem. O grave, profundum, & meliore dignum authore consilium: quod ab omnibus fide intellectuq; præditis amplecti mereretur! Consummare vitam ante mortem, & esse pulverem per electionem: priusquàm fiamus pulvis per necessitatem. Hoc dixit & docuit Gentilis: ad cognoscendam etenim hanc veritatem, necesse non est esse Christianum, sufficit esse hominem, *Memento homo.*

Senec. in epist. 32

Fidei nunc cedat ratio, divinaque authoritas præponderet humanæ, cœlum terræ loqens audiamus: *Audivi vocem de cælo dicentem mihi, scribe: Beati mortui qui in Domino moriuntur.* Audite, inquit S. Joannes, vocem cœlestem mandantem mihi hanc scribere sententiam: *Beati mortui qui in Domino moriuntur.* Oraculum cœleste, sed difficile! *Quis mortuus mori potest?* argumentatur & quærit S Ambrosius, *Nullus procul dubio.* Mors omnia finit, & ad ipsam usque mortem omnia finiuntur cum morte. Qui mortuus est jam mori nequit, soli mortui isto gaudent Privilegio, contra universale mortis imperium & jurisdictionem. Mortis legibus subjecti sunt Principes, Reges & Monarchæ: soli mortui soluto semel mortis tributo ab ejus jurisdictione remanent exempti. Hinc sententiosè Tertullianus sepulchrum vocavit mortis asylum. Contra tyrannidem mortis nec ipsum quidem Vaticanum sacrum est & immune: Sed sepulchrum? Ita: mortui enim jam non possunt mori. Quo igitur pacto S. Joanni incla-

Apoc. 14. v. 13

S. Ambros.

Tertul.

inclamat vox de cœlo *Beati mortui, qui in Domino moriuntur*? Ergóne dantur mortui qui moriuntur? Et quinam sunt isti? Qui vivere desinunt, antequam moriantur. Qui vitam finiunt cum morte, sunt vivi qui moriuntur, quos mors sustulit vivos: Qui vitam finiunt ante mortem, sunt mortui morientes, quos mors jam mortuos offendit. *Illi sunt beati & in Domino moriuntur, qui priùs moriuntur mundo, postea carne*, Inquit idem S. Ambrosius: Scitisne quales sint mortui morientes? sunt illi, qui ante mortem naturalem finierunt vitam: sunt illi, qui ante mortui sunt mundo, quàm à morte tollantur de mundo. *Qui prius moriuntur mundo, postea carne*: Illi sunt mortui qui moriuntur; illi sunt qui moriuntur in Domino: illi sunt quos vox cœlestis Beatorum catalogo annumerat. *Beati mortui*.

S. Amb.

Quod si morientes mortui sunt Beati, morientes vivi quid erunt? Utique infelicissimi. Gravem desuper Davidis auscultate textum, *Veniat mors super illos, & descendant in infernum viventes*. Prima Pars hujus versiculi mirabilem & perplexam reddit secundam; Quod homines vivi possint in infernum descendere, exemplum habemus in Dathan & Abiron: *Aperta est terra, & deglutivit eos, descenderuntque in infernum viventes*; Sed casus nostri textus adhuc majus mirabile includit: Dicit, *Veniat mors super illos, & descendant in infernum viventes*, Si mors venit super illos, jam ipsos occîdit: & si jam sunt occisi, quomodo inquit Propheta quod in infernum descendent vivi? Quia hic est status in quo illos mors inveniet. Non loquitur Propheta de statu, quo ibunt in infernum; sed in quo mors illos aggressura & è vivis sublatura inveniet: mors, in quo quem statu invenit: occîdit. Qui finière vitam ante mortem naturalem jam mortuos occîdit: Qui vitam ante naturalem mortem finire noluerunt, viventes adhuc occîdit. Super tales venit mors: alii veniunt super mortem. Et tantùm distat inter venire mortem super vos, & vos venire super mortem; tantumque distat inter mori sic vivum vel jam mortuum: ut morientes mortui de cœlo sint securi, *Beati mortui qui in Domino moriuntur*: & morientes vivi, sint qui descendunt in infernum, *Veniat mors super illos, & descendant in infernum viventes*.

Psalm. 54. v. 16

Num. 16. v. 32.

Auditores mei, hæc est dies ut patefiat veritas. Mori, vel non mori in Domino: assequi, vel non asse-

assequi beatitudinem, est illud punctum unicum, quò tota nostra vita, totus mundus, & universa tã naturæ quàm gratiæ nostra reducuntur opera: omne quod sumus aut erimus, id est, aut salvari aut damnari. Hoc negotiorum omnium negotium, hæc est causa omnium causarum, hoc momentum est omnium maximum: hæc est & esse debet in- & extra aulam prætensio prætensionum omnium: siquidem hoc est medium omnium mediorum, & finis extremorum omnium: mori in gratia, æternæque beatitudinis se reddere securum.

Verumenimverò si me interrogaveritis, quare istam beatitudinem, istam securitatem & gratiam vox cœlestis non vivis morientibus, sed morientibus mortuis promitti velit, *Mortui qui moriuntur?* Ratio vera, naturalis, & omnium qui vixerunt & mortui sunt experimento confirmata est, quia illis qui moriuntur dum moriuntur, cum omnibus periculis, anxietatibus, aliisq; agonem communitèr comitantibus luctandum est, quod in illo articulo est periculosissimum: Mortui verò ante mortem naturalem, illa prætacta pericula, difficultates &c. jam vicerunt, jam evaserunt; nam in morte primâ, disarmârunt & debilitârunt secundam.

Tria sunt (ritè hunc dividamus discursum, ut benè nostrum declaremus intentum) tria inquam sunt, quæ mortem reddunt anxiam, periculosam & terribilem: scilicet, esse unam, esse incertam, esse momentaneam. Hæc tria, horrenda Cerberi istius sunt capita: hæc tria, sunt guttura quibus Infernus deglutit mundum: Hæc securè quis evadet? Qui mortem moriendo prævenit; qui se pulverem meminit & reputat: antequam in pulverem abeat. *Pulvis es.*

§. III.

PRimò, terribilis imò terribilissima mortis est conditio quod sit una: *Statutum est hominibus semel mori*; Moriendum est, & unâ tantùm vice. Lex universalis minatur Adamo, *Morte morieris*: Glossa S. Pauli addit, *semel*. Lex licet sit terribilis, terribilior nihilominus est Glossa. Præsentis vitæ mala quantò magis multiplicantur, tantò sunt majora. *Multiplicabo ærumnas tuas*, dixit Deus Evæ: Maximum est malum mortis; non posse multiplicari: quod si multiplicatâ mortis unitate sæpiùs possemus mori, ab una appellaremus

Heb. 9. v. 27.

Gen. 7. v. 17.

Gen 3. v. 16.

1. Reg. 17. v. 40. ad alteram. David cum Gigante congressurus, in petram misit quinque lapides, ut aberrante uno mox appellaret ad alterum: Omnes quandoque egressuri sumus ad præliandum cum isto magno Gigante, cum isto Goliath, Morte. Vincere vel mori in unico consistit ictu. Qui dixit, *Non licet in bello bis errare*, erravit: Erratum unius pugnæ, in altera potest corrigi, & quod perditum est in conflictu uno, in altero potest recuperari: in sola morte non licet bis errare. *Ergò erravimus*: Tandem erravimus inquiebant illi jam mortui; qui dixerant paulò ante, *Coronemus nos rosis antequam marcescant*. Quod si erràstis, quare errorem non corrigitis? quia jam non est tempus amplius: mortui enim sumus. Ex hac parte multò terribilior est mors corporis, morte animæ. Pro morte vitæ spiritualis est contritio & pœnitentia: pro morte verò vitæ corporalis, nec institutum est à Deo Sacramentum, nec remedium relictum, qui in illa erravit semel, erravit in sempiternum. Transmigratio de hoc mundo in alterum, non est Pythagorica. Si egressæ semel animæ ex corpore uno, in alterum daretur ingressus: consequenter primò mortuus ut latro, secundò mori posset velut Anachoreta; sed semel mortuus ut Judas: alterâ vice non morietur ut Paulus. Unica solùm mors est, vel semper bona, vel mala semper: *Semel.*

Sap. 5. v. 6.

Sap. 2. v. 8.

Nullus utique dubitabit, quin terribilis sit illa conditio mortis. Sed cui? Illi, qui vivens moritur: mortuus enim moriens, hanc explodendo conditionem, eandem ridet terribilitatem. *Ridebit in die novissimo*. Quid meâ interest quod mors sit una, si ego illam possum duplicare? mors remedium non relinquit; sed præmittit. *Constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt*, Notate verbum *præteriti*. Mors est terminus qui transiliri nequit ad partem alteram, sed ab hac præveniri: non relinquit post se remedium, siquidem non datur altera: remedium verò præmittit, quia altera alteram potest præcedere. Ex Lege & statuto oportet mori semel: sed meo relictum est arbitrio, bis mori, & istud est remedium. Mortuus est Lazarus & à sororibus sepultus, Christus veniens ad sepulchrum fudit lachrymas, quibus visis simulque Lazari sepulturâ, circumstantes attoniti dicebant, *Non poterat hic, qui aperuit oculos cæci nati, facere ut hic non moreretur?* Nunquid jam plorans, idem est qui cœco nato dedit visum? Ità planè; Quare ergò mor-

Prov. 31. v. 25

Iob 14. v. 5.

Ioan. 11. v. 37.

mortem Lazari non impedivit? si lachrymatur, ejus utique est amicus: si visum dedit cœco, est potens: amicus est & potens, & non facit amico quod potest? si illum poterat curare, quare permisit mori, & non præstitit quod potuit? In hoc casu] Christus non præstitit quod potuit: ut hoc ipso nos doceret præstare quod possumus. Christus nos bis mori docere voluit, inquit subtiliter ut assolet S. Augustinus, *Vt unus homo semel nasci, & bis mori disceret.* Christus Lazarum permisit mori, nec infirmum voluit sanare sed resuscitare mortuum: ut ad hujus Exemplaris intuitum (Lazaro nunc moriente, & denuò ad moriendum resurgente: discerent & scirent homines, quod semel tantùm nati, bis possint mori. *Semel nasci, & bis mori.* O divinum documentum Magistri divini! semel nasci, & bis mori.

A S. Aug.

Facilè crediderim, non paucos fore, qui hosce terminos optarent commutatos, & bis possent nasci, ad eligendam nativitatem. Sed Deus qui creavit nos æternitati & non tempori, veritati & non vanitati, nasci naturæ: mori reliquit arbitrio. Nativitas quâ omnes nascimur æquales, nulli est obnoxia errori, ideoque sufficit nasci semel: in morte, in quâ abérrâsse vel non errâsse totum pendet, interminabiliterque in omne ævum durabit, justum erat ut homo bis mori posset, ad eligendum mortem pro arbitrio: & discendum moriendo scire mori. Vix aliquid rectè fit primâ vice quantò minùs quod omnium maximum? Hæc consideratio admiratione est dignissima. Licet tot sint Meditationes mortis, & tot fiant hujusce veritatis inculcationes & adhortationes: nihilominus pauci invenientur qui mori sciant. Hujus verò experientiæ & veritatis ratio est, quia artes & scientiæ practicæ, non solâ addiscuntur Theoriâ, sed exercitio. Quomodo addiscitur scribere? scribendo. Navigare? navigando: pari modo ars moriendi addisci habet non meditando, sed moriendo. Proinde Christus in Lazaro nos bis mori docuit, Primò *semel*, ut addisceremus: secundò: ut sciremus mori. Christus paralytico aliisque à se curatis infirmis collatâ jam sanitate prædicavit: Lazaro verò & reliquis à se resuscitatis documentum nullum dedit. Et quare? quia erant homines jam semel mortui, & secunda vice morituri: & mortuus ante mortem, ulteriori non indiget doctrinâ ad benè moriendum.

Infernus & damnatio [quæ male

lè morientium sunt centrum] vocantur in Apocalypsi mors secunda: ibidem S. Joannes mentionem facit quarundam animarum, in quibus mors secunda non habet potestatem: *In his secunda mors non habet potestatem.* Quænam sunt istæ felices animæ? Omnes quatenùs subjecti sumus morti primæ quæ temporalis est: similiter quoque periclitamur de morte secunda, quæ est æterna, omnes enim ad infernum possumus damnari & descendere. Quales igitur istæ fuerunt animæ adeò privilegiatæ, & à potestate ac jurisdictione mortis secundæ totaliter liberæ? Illorum qui cum vera resolutione & vigilantia vitam noverunt finire ante mortem; & mortem morte prævenire, quod ex ipsis S. Joannis verbis ritè consideratis colligitur. Sin autem: Quæro, quare mors æterna præcisè & determinatè vocatur mors secunda, & non ampliùs quàm secunda, quia non potest esse mors nisi semel morientium. Mors secunda refertur ad mortem primam, & præsupponit ante se mortem aliam, sed unam tantùm, & non plus quàm unam: etenim si antecedentes mortes fuissent duæ, jam non esset mors secunda, sed tertia; Quemadmodum verò morientes in vita, moriuntur binâ vice: unâ quando moriuntur, alterâ antequam moriuntur, jam in illis non habet locum & potestatem mors secunda. Semel tantùm mortuis, in inferno reservatur mors secunda: hic bina vice mortuis, ibi non superest mors tertia; proinde mors quæ dicitur secunda, nullam in illis habet potestatem, *In his secunda mors non habet potestatem.* O verè felices illi, qui ad evitandum periculum mortis secundæ, noverunt mortem aliam præmittere primæ!

Apoc. 20. v. 6

Auditores mei Christiani, si benè mori desideratis (de quo nullus dubito) non in morte, sed in vita quæso moriamini, non in infirmitate & lecto: sed benè sani, vegeti, & pedibus insistentes. Et si ad hoc conandum corpus desideratis Hieroglyphicum naturale; non à Plinio vel Marco Varrone, sed ab authore divino & Canonico illud accipite. Sanct. Judas Thadæus in admirabili sua epistola notavit arbores bis mori: *Arbores autumnales infructuosæ, bis mortuæ.* Primâ vice moriuntur arbores adhuc stantes; secundâ jacentes. Prima vice arescentes, secundâ cadentes. Plato homines nominat arbores inversas, cui ego addo, quod si morerentur ut arbores, homines essent arbores erectæ. In arbore quamdiu viror durat

Iuda v. 12.

durat & vita, omnia sunt decora, gloriosa, & varia. Moritur tandem arbor cum tempore prima vice: & ex pulchro hoc & variegato corpore foliis ante vestito, floribus exornato, fructibus turgido, nihil apparet amplius quàm cadaver & lignum siccum, aridum, triste & truncum. In hac omnimoda sua despoliatione adhuc gloriatur in radicibus, & fomentum habendo in terra (sed non de terrâ) casum ultimum arbor exspectat erecta: hæc est mors secunda quâ totaliter occiditur & moritur. Ita finire & mori debet ante mortem, qui benè mori cupit. Quod Maij, æstates & autumni nostri causâ transierunt, & prô, possibile est quod minoribus cum fructibus, quàm foliis & floribus! Quot anni faciunt in arboribus, idem potuissent jam fecisse in multis nostrûm ipsi anni. Bonum est, ut ratio & veritas hoc operetur in omnibus; eò quod nostræ radices sunt magis debiles. Mortui præstolemur mortem, & præstolemur stantes; priusquam illa nos prosternat in sepulchrum. O beatum hoc sepulchrum, cui veraciter inscribi posset magni Scoti Epitaphium: *Semel sepultus, bis mortuus.* Spond. Anno 1308.

§. IV.

Superactâ jam difficultate primâ, quod mors sit naturaliter una: sequitur non periculosa minus aut terribilis conditio secunda; quæ est quod sit incerta. Mors est certa in se, quia omnibus certò & infallibiliter moriendum: sed in hac ipsa certitudine, incerta, quia nemo novit, quando. Vitam nos dividimus in ætates, annos, menses, dies & horas, sed omnes istæ repartitiones tam dubiæ sunt & incertæ; ut nec tam florida sit ætas, tam integra sanitas, tam regulariter ordinata vita, quæ unius saltem momenti sit secura. David in medio hujus incertitudinis anxius & perplexus, hanc in forma ad Deum supplicam direxit: *Notum fac mihi Domine finem meum, & numerum dierum meorum, ut sciam quid desit mihi.* Psalm. 38. v. 5. q. d. Domine vitam longam non peto, sed dierum istorum, paucorum aut multorum quos concedes, numerum quæso mihi denuncies: ut sciam quid & quantum mihi superfit. Hoc quidem modo illud petivit David: Lex verò incertæ mortis tam est indispensabilis, ut nec Davidi hoc concesserit Deus. David erat ille, qui veraciter de se poterat gloriari, *Incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi*: Psal. 50. v. 8. Veruntamen Deus alia multa occulta & incerta, & Providentiæ suæ secreta manifestans, hoc solum occultum

mortisque suæ incertum illi revelare noluit, adeò reservatum est soli Deo illud certum istius incertitudinis.

Sed dato casu, quo Deus certitudinem mortis suæ Davidi revelâsset, tali factâ revelatione nihilominus adhuc incertam remansuram dico: Exemplum habemus in alio non minùs sancto, & à Deo non minùs Davide amato Rege.

Regi Josiæ promisit Deus, post multa sibi exhibita in observantia Legis & amplificatione Religionis obsequia ipsum in piorum operum præmium in pace moriturum: *Idcirco colligam te ad patres tuos, & colligêris ad sepulchrum tuum in pace.* Hâc promissione, divinaque assecuratione excitatus & factus animosior, viribus & ætate floridus, triginta novem vitæ annos numerans, Gloriæ cupidus, instructo Exercitu prodit in campum commissurus cum Assiriis, dextrâ hastam vibrans: pectore divino præmunitus chirographo, q. d. Ego moriar in pace: securus sum in prælio. Primus igitur in acie, & exercitus congreditur cum hoste; ab hostibus circumdatus, à volantibus circumquaque sagittis transfigitur in corde, & Josias cadit exanimis. Mortuus est Rex? Est impossibile. Nunquid Josias revelatione, promissione, singraphâque divinâ fuit præmunitus ipsum moriturum in pace, *Colligêris ad sepulchrum tuum in pace?* Quomodo itaque moritur in bello & conflictu? hic nunc, quæ & qualis mortis sit incertitudo patebit. Certum est Josiam in bello mortuum: certum est à Deo ipsi fuisse promissum ut moreretur in pace: denique certum est, Verbum Dei esse infallibile: & in medio omnium istarum certitudinum, incertus fuit dies, incertus locus, incertum mortis genus quo mori debebat, & mortuus est Josias. Sed qualiter ista incertitudo, & tot incertitudines subsistere queunt cum infallibili certitudine Verbi divini? idipsum David citatis suprà verbis quibus Deo supplicavit insinuat: *Locutus sum in lingua mea, notum fac mihi Domine finem meum,* q. d. petendo à Deo vitæ meæ finis notificationem, ego in lingua mea sum locutus, *locutus sum in lingua mea:* Et quemadmodum David supplicavit Deo in Lingua sua, ita Deus in Lingua sua locutus est Josiæ. Linguam Dei difficulter intelligunt homines, diversos etenim admittit sensus. Quid mihi prodest promissum habere divinum illudque certum, sub sensu incerto, qualis hic fuit? propterea ex proposito verbis dubiis & incertis

4. Reg. 22. v. 20.

Psalm. 38. v. 5.

tis utitur Deus etiam futuram prædicendo mortem; ut verborum illorum certitudo sapientiæ illius maneat solummodò reservata, & nobis semper dubia & incerta.

Talis, Auditores, mortis est incertitudo: nostro nihilominus relinquitur arbitrio & potestati illam reddere certam; si vitam ante mortem finire resolvamus. Quàm bellè huic loco quadrat illud dictum Romani Catonis. Degebat ille in Africa, solus velut genuinus Urbis civis partes Reipublicæ contrà Cæsarem defendens: vigebat similiter ibidem famosissimum Jovis Ammonii Oraculum, quod consulere suasus, sapientiùs ipso Jovis responso respondit Cato, *Me non Oracula certum, sed mors certa facit*, q. d. Finis mei non me certum reddunt Oracula: Oraculum meum certum, est mors certa. Locutus est barbarè veluti Gentilis, sed generosè sicut Stoicus. Stoicorum dogma erat, in discrimine mortis indignæ sibimetipsi tollendo vitam, prævenire mortem; Ita fecit Cato, propriis sibi manibus necem intulit certam, ad præveniendum dubiam, si in manus Cæsaris incideret. Melior Stoico est Christianus; ille se occidit ne occidatur: hic moritur, ut moriatur. Mori malè ad pejorem evitandam mortem velut Stoicum pro actu generositatis & prudentiæ reputatur, sed temeritas est & pusillanimitas: mori benè ad moriendum meliùs velut Christianum, est magnanimitas & vera prudentia; Si Stoicus unâ certâ morte moritur, Christianus moritur duabus similiter certis: nam certitudine mortis primæ, securam reddit incertitudinem secundæ. Ut quid igitur moreretur Christianus quod mors sit incerta, si ipse moriendo priùs eam potest reddere securam?

Lucan.

Auscultate S. Paulum: *Ego curro, non quasi in incertum*. Ego quidem more reliquorum hominum hujus vitæ transigo cursum, sed non instar illorum curro in incertum, sed certum & securum. Apostolus alludit ad usitatos illius temporis Ludos, in quibus ad certam currebant metam: incerti quisnam primò attingeret. Meta nostra est mors: Cursus ad ipsam, præsens est vita. Quare inquit S. Apostolus Paulus se non cucurrisse more reliquorum in incertum, sed in certum? quia reliqui cursum finiunt jam proximi metæ, S. Paulus à meta adhuc remotus finierat cursum: finierat vitam antequam moreretur. Idipsum S. Paulus in eadem persistendo metaphora repetit, *Bonum certamen*

1. Cor. 9 v. 26.

2.Tim. 4. v.7. *men certavi, cursum consummavi*, q. d. jam superavi agonem; jam finivi cursum. Jam tum? Benè. Congratulamur tibi Apostole Sancte: sed quando? in hoc nostrum dubium versatur; Istud dicit S. Paulus in sua secunda Epistola ad Timotheum, quam [juxta notam Cardinalis Baronii] anno quinto Neronis, octennio ante sui decollationem conscripsit. Notate. Quod si S. Paulo tot adhuc supererant anni vitæ, & plures restare possibiles, quomodo se cursum suum jam finisse ait, *Cursum consummavi*? quia ad finiendam vitam, non exspectavit mortem: jam enim ante mortem finierat vitam. Et quemadmodum tanto jam ante tempore veraciter dicere poterat *Cursum consummavi*: æquè verè dixit, *Ego curro, non quasi in incertum*, jam enim certum fecerat mortis incertum. Qui vitæ cursum moriendo conficit, illi mors est incerta: gnarus verò finire cursum ante mortem, hanc habet certam.

Et ut mortis videatis certitudinem, animadvertite inter omnes mortes certas, istam solam, quâ finitur vita ante mortem, habere infallibilitatem & totalem certitudinem: reliquæ omnes, vel in esse, vel in modo, vel in tempore, suas habēt incertitudines, ista sola in se & omnibus suis circumstantiis absolutè est certa. Promulgato crudeli & fraudulentèr extorto edicto Amani contra Judæos, qui in centum viginti septem Provinciis Regi Assuero subjectis commorabantur, inquit sacer Textus, quod omnis Israël clamaverit ad Deum, eòquod ad inevitabilem se condemnatos viderent mortem: *Omnis Israël clamavit ad Dominum, eò quod certa illis mors impenderet*. Esther 13. v.18. Mors erat certa, quia Decreto definita: erat certa, quia dies erat determinata: & ex eo certior, quod Regum decreta per inviolabilem Persarum Medorumque Legem erant irrevocabilia; mortem verò tam certam, totque rationibus omni defensione & humano remedio destitutam, infallibilem non habuisse certitudinem tandem demonstravit eventus: nam detectâ fraude & malitiâ Aman à Regina Esther, Assuerus revocando Edictum, certæ jam morti destinatos à nece & omni vitæ discrimine eripuit. Adeò mors est incerta, quæ etiam videtur certissima.

Verumenimverò si replicaveritis, Decretum illud fuisse humanum & infallibile, & hinc incertitudinem in morte certa: ad aliam ex Decreto divino certam mortem transeamus, in qua etiam incerti-

certitudinis esse posse circumstantias, videbitis. *Certus, quod velox est depositio tabernaculi mei, secundum quod & Dominus noster Iesus Christus significavit mihi.* Certus sum, inquit S. Petrus, quod me brevi oportet mori, sic enim mihi ipse Christus revelavit. Potestne inveniri evidentior certitudo, aut clarior dari demonstratio? Minimè. Sed esto; Ego nihilominus interrogando alloquerer S. Petrum. Apostole & Pontifex Sancte, scisne brevitatem termini vitæ tuæ cujus tam certum te protestaris, & quàm brevis futurus sit nobis indicare? Eritne hoc anno, an sequente hoc mense, an aliquo aliorum, hoc die, hâc horâ, hoc loco ubi scribis? nihil horum affirmare potuit Petrus: hæc etenim certitudo particularis, revelata & expressa à Christo, alteram æquè infallibilem à Christo assertam continebat certitudinem, *Quia nescitis diem neque horam*: ità ut S. Petrus brevi se moriturum sciens, ubi & quando tamen ignoraret, certus mortis & vicinitatis, diem ignoraret & horam, nec scire posset, & hæc est certitudo mortis quæ finitur cum vita: Proinde mors quâ finitur vita ante mortem, tam certa est in se & omnibus suis circumstantiis; ut si me resolvero hoc momento, non diem tantùm aut locum, sed horam etiam & momentum certitudinaliter sciam. Ratio hujus differentiæ hæc est, quam Job notavit, *Breves dies hominis sunt: numerus mensium ejus apud te est.* Illud quando illius mortis scire non licet, à Deo enim pendet: illud quando alterius mortis certitudinaliter scire datur, quia ex me pendet, illud penes Deum est, à cujus solâ dependet voluntate: hoc verò penès me; nam cum gratia ejusdem Dei quæ nunquam deest, dependet à voluntate meâ.

2. Pet. 1. v. 14.

Matth. 25. v. 13.

Job 14. v. 5.

Modò non miror petitionem Davidis à Deo repulsam passam: nam ejus expeditio, si voluisset, suberat proprio ipsius arbitriò. Quid dicebat, quidve à Deo postulabat David? *Notum fac mihi Domine finem meum.* Et Davidi, & cuicunque homini etiamsi non Prophetæ, ad cognoscendum vitæ suæ finem non opus est revelatione Dei. Scire desiderans finem vitæ meæ, ego ipse statuam illum, & certissimè sciam: hoc pacto erit verè finis meus, *Finem meum*; erit enim arbitrarius & non necessarius; erit voluntarius & non coactus; erit electionis & meritorius, erit denique finis vitæ meæ; & non vitæ, quæ non est mea: Vita etenim præsens solummodò mea est, & non futura: Quid ampliùs petebat David?

Psalm. 38 v. 5.

Psalm. eod. *& numerum dierum meorum.* Inutile desiderium, & supervacanea petitio. Petebat impertinens, transiliens utilius. Nolo numerum residuæ adhuc vitæ dierum scire: transactæ jam vitæ dies, de quibus Deo rationem redditurus sum, computare aveo; iste necessarius & verus dierum nostrorum computus est. Denique in quem finem istam petebat David revelationem? *ut sciam quid desit mihi*, inquit ille ipse. Quid juvat scire quod deest, si præstat idipsum ignorare? nolo scire quantum vitæ deest, & ignorare volo quod superest. Qui tempus vitæ novit, utique etiam scit dies residuos: moriens antequam moriatur, superstites ignorat dies: & hæc ignorantia melior est illâ scientiâ. Quænam major in mortis incertitudine infelicitas, quàm adhuc superesse vitam? qui vitam finiunt cum morte, illis vita deest: finientibus vitam ante mortem, vita superest. Et si dies vitæ superstites desideramus, nonne hosce Deo animæq; nostræ saluti consecrabimus? sed ad ultimam procedamus difficultatem.

§. V.

Ultima mortis conditio, quæ terribilem eam facit & periculosam, est quod sit momentanea. Quid est mors? Momentum ex quo pendet æternitas, vel ut rectiùs loquar æternitates. Momentum est unum: dependentes ex eo æternitates, sunt duæ: vel frui semper vel carere semper visione Dei; est linea indivisibilis mundum hunc ab altero dividens. Extremus est Horizon, in quo videtur superius Hemisphærium cœli: inferius inferni. Est punctum præcisum & resumptum in quo finis præteritorum omnium cum Exordio concurrit interminabilium. O quàm terribile est momentum illud, & quantò terribiliùs illis quos mundus vocat Beatos, *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* *Job. 21. v. 13.* Quod si divisionem pateretur in partes, minùs quid anxietatis haberet: inter unam & alteram aliquid spei, consolationis, refugii & remedii intervenire posset: sed indivisibile nec habet, nec admittit partes; est enim ultimum. Instans mortis, instanti vitæ non respondet. Instans vitæ, quamvis non habeat partes, cum partibus unitur, connectit enim temporis præteriti partem cum futuro: Instans mortis, absolvitur cum tempore præterito, nec adhæret futuro; quia nullum tempus ampliùs restat: *Et tempus non erit amplius.* *Apoc. 10. v. 6.* Nunquid vobis videtur terribile, mortem

esse

esse momentaneam? Nunquid vobis terribile esse videtur istud momentum? Sed ego dico, nec terribile, nec momentum esse ei, qui novit retrogredi & vitam finire ante mortem: quamvis enim mors sit momentum & non tempus: qui vitam finit ante mortem, inter mortem & vitam ponit tempus.

Pro hujus assertione, nec authoritates SS. Hieronymi & Augustini, nec Hilarionum aut Pachomiorum allegabo exempla; sed tantùm exemplum & authoritatem cujusdam militis. Miles quidam veteranus memoriale ferens manibus, ad Imperatorem Carolum Quintum ingressus prætendebat dimissionem sui ab armis & servitiis. Imperator hominis admiratus instantiam, impatientiæ ipsius & non acceptæ condignæ remunerationi causam imputans, proprio compellans nomine respondit: abundè sibi notam ipsius generositatem, & ipsius merita adhuc in recenti vigere memoria; prælia quibus interfuisset, victorias obtentas, gratiásque propterea jam pridem illi disignatas, cum gloriæ, dignitatis, honoris, & divitiarum auctario jamjam effectum sortituras. O felicem, ex tali promissione, à tali tamque fide digno Principe factâ, militem! sed multò major & melior ejus felicitas erat aliunde; sacra & Cæsarea Majestas (replicat Miles) non hasce desidero gratias, nec prætendo glorias: unicum quod à Cæsareæ tuæ Majestatis munificentia peto & desidero, est licentia abeundi, tempus vitam inter & mortem ponere cupio. *Inter vitæ negotia & mortis diem, oportere spatium intercedere*, inquit vester & noster Livius in sua de bello Belgico Historia. Quid nunc in hoc casu videtur vobis fecisse Imperator? permotus petitam dedit licentiam: secretius conclave ingressus iteratò legit memoriale militis, & expedivit seipsum. O militem inquit, multò me fortiorem, bellicosiorem, generosiorem, prudentiorem & meliorem! Tu meus hucusque fuisti miles, & ego tuus Capitaneus: ab hoc momento tu meus eris Capitaneus, & ego tuus miles sub tuo vexillo militaturus. Sic secum Carolus ratiocinatus, ita fecit: regimen dimisit, abdicans se imperio exuit purpuram, necnon imperialem à capite deponendo coronam, omnibus suis victoriis imposuit coronidem, nam novisse mori generosissimus actus est. Carolus generosè resolvit sibi præcidere vitam ante mortem. Omni abrogatâ pompâ sese recolligens, & monasterio S. Justi inclusus, posuit

Fam. Strada de Bello Belgico.

suit tempus inter vitam & mortem: & quia primâ vice novit mori Imperator, secundâ vice mortuus est sanctus. O generose Princeps, & prudens Generalis qui scivisti audire & sequi tuum militem! O fortis & sapiens miles, qui docere & vincere novisti maximum Generalem! ambo gnari redimendi tempus, ideóque insignioris victoriæ redditi certiores. suo quippe tempore se subduxerunt.

Hæc sunt promissa vobis exempla. Si fors antiquiora & sacratiora vos delectant: audite de alio similitèr coronato Generale, alioque non minùs generoso & prudente milite, quem ille imitatus est & secutus. David cognito (ut jam diximus) quod numerum dierum suorum, terminúmque vitæ suæ certum nequiret obtinere, renovans supplicam in ultimis ejusdem Psalmi verbis petiit, *Remitte mihi, ut refrigerer priusquam abeam, & ampliùs non ero*: q. d. Domine, cum tibi non placeat mihi mortis meæ tempus revelare, aut vitæ meæ dies à tuâ providentiâ determinatos; aliquod saltem mihi concedi peto spatium, quo possim tempus ponere vitam inter & mortem: *Sine me refrigerari & quiescere priusquam moriar, & non existam in vivis: sic enim placidè exibo ex hac vita, & sine terroribus conscientiæ qui tunc exoriri solent*, commentatur Genebrardus. Ita ut hac cognitâ Veritate David mentem mutârit & meliorârit, tandemq; resolverit securum reddere angustum transitum mortisq; momentum, inter mortem & vitam ponendo tempus. Sed à quonam David, à quonam absolutus Exercitus Domini Rex & Generalis hanc didicit lectionem? à famoso isto milite, qui ex præliandi usu & experientia dicebat: *Militia est vita hominis super terram.* Quasi ipsismet Davidis verbis jam idem à Deo petierat Job: *Nunquid non paucitas dierum meorum finietur brevi? dimitte me ut plangam paululum dolorem meum, antequam vadam & non revertar.* Vitæ meæ dies (inquit Job) me nolente seu vellente finientur brevi, hoc ergò ô Domine te rogo, ut aliquod saltem detur temporis spatium, quo delicta mea deplorem, conscientiam meam examinem & componam; & animam meam ad exitum felicem præparare valeam: ecce quàm concordes & æquales sibi fuerunt in hac cordata resolutione miles primò, & postmodum Dux & Generalis. Job dixerat: *Antequam vadam, & non revertar.* David autem, *Priusquam abeam, & ampliùs non ero.* Unus dicit *Prius:* alter *Ante.* Neuter fuit ausus mortem

Psalm. 38. v. 14.

Genebr. hic.

Job. 7. v. 1.

Job. 10. v. 20.

tem usque ad mortem exspectare: ambo tractarunt de habendo tempore, & ponendo tempus inter vitam & mortem.

At quisnam erat iste Generalis, & quis hic Miles? iste David: & hic Job; quales erant homines? ô miseria & confusio nostræ vecordiæ & modicæ fidei! David erat ille, qui jam unctus à Deo prius infensissimo sibi inimico voluit condonare, quàm sceptrum arripere, & diadema vertici imponere: erat ille, qui jam Rex inter noctem & diem orationi septem horas consecrabat sub purpura cinctus cilicio, & ut ipse testatur, humiliando corpus suum perpetuo jejunio. Erat ille, qui ex cæsorum hostium spoliis, non suo ærario; sed Dei templo construendo coacervabat thesauros. Erat ille, qui licet Laicus cantum ecclesiasticum ordinavit, ministros disposuit, cæremonias reformavit; nec non cultum divinum & res sacras in perfectum ordinem redegit. Fuit ille, qui peccatum commissum & jam remissum cunctis vitæ suæ diebus ac noctibus deflevit amarè. Denique fuit ille, cui ipse Deus testimonium perhibuit, quod in illo hominem secundum cor suum invenerit. Talis erat David! ast qualis Job? speculum Patientiæ, columna Constantiæ, regula conformitatis cum voluntate divina: Erat ille quem Deus contra omnem potestatem, dolos, & machinas inferni producit in campum. Erat ille, qui prospera & adversa, bona & mala, immota animi tranquillitate de manu Domini recipiebat. Erat ille, cui connata simul concrevit cum ætate miseratio, & proximorum in miseriis compassio, nec non misericordia & benevolentia erga omnes. Erat ille, qui (ut ipse de se testatur) erat oculus cœco, & pes claudo: orphanorum Pater, viduarum Protector, universale oppressorum refugium & remedium, quique buccellam suam nunquam comedit solus, quin sua pauperi portio relinqueretur. Denique erat ille, quem ipse Deus nedum tanquam innocentem, sed omnium mortalium justissimum & sanctissimum canonizavit. Hic erat Job: & ille David; & quilibet eorum multò plùs quàm dixi & dici possit. Nunc interrogo. Si quis nostrûm in alterutrius inveniretur statu, nonne bono fidentique animo exspectaret mortem? si vixerimus sicut hi qui vivunt, & quos videmus mori, extra controversiam est quod sic; nihilominus & David & Job cum tanto virtutum & meritorum cumulo, & quod plùs est, cum tot attestatis divinis timuerunt ne eos de

Marginal references: *1. Reg. 24. v. 7.* — *Psalm. 34. v. 13.* — *Ibid.* — *2. Reg. 7. v. 2. & seqq.* — *2. Par. 7. v. 6.* — *1. Paral. 23. v. 3.* — *2. Reg. 7. v. 51.* — *Psalm. 41. v. 4.* — *Act. 13. v. 22.* — *Job. 1. v. 12.* — *Job. 2. v. 10.* — *Idem 10. v. 12.* — *Idem 29. v. 15.* — *Idem 31. v. 17.* — *Idem 1. v. 5.*

de repentè tolleret momentum mortis: ambo à Deo petierunt tempus, ut inter vitam & mortem ponerent tempus.

Sed quid vagor extraneas adducendo historias, ob oculos exemplum habens præ cæteris admirabile & domesticum, scilicet in cujus domo stamus, & cujus festum celebramus? S. Antonius vitam finivit juvenis, cui ætas longam adhuc promittebat annorum seriem; siquidem trigesimum sextum ætatis annum non excedebat. Sed quid fecit multo tempore ante mortem? Valefaciens omnibus tam sanctis sibique usitatis occupationibus, desertâ civitate solitudinem petiit: ubi solus cum Deo & semetipso disposuit, ut maturè & præmeditatè vocanti Deo occurreret. Fateor, nullius rei consideratio, majorem mihi mortis injecit apprehensionem, & majorem periculosi illius & extremi momenti incussit horrorem; quàm hoc ultimum factum S. Antonii. S. Antonius ordinarium vitæ suæ filum rumpat, tam probatæ & sanctæ vitæ, sicut suæ, methodum immutet, ut mortem exspectet! Dic mihi ô Sancte, qualis erat ista tua vita? nunquid innocentissima, purissima, rigidissima? Nunquid vestimentum tuum erat cilicium carni tuæ fune astrictum? nunquid mensa tua & victus perpetuum erat jejunium & abstinentia? nunquid lectulus tuus erat tabula lignea, aut nuda humus? nonne potiorem noctis portionem orationi & divinorũ contemplationi insumpsisti? nonne dies prædicando, peccatores convertendo, & hæreticos reducendo transegisti? nonne tua verba & sermones erant splendor Lucis, & facula ignis, quibus intellectus illuminabas & corda accendebas? nonne tuæ cogitationes semper erant de cœlo, & de Deo? nonne tua opera erant infirmantium salus, cœcorum visus, mortuorum vita, prodigia deniq; & miracula stupenda, & à te prædicatæ Fidei testimonia? Ergòne cum tanta vitæ perfectione de mundo fugis ad desertum? taliter vivens teipsum fugis, ut perfectiùs te Deo unias? Sic vivens, mori formidas? illâ vivendi methodo relictâ, aliam meditaris? adhucne istam inter vitam & mortem tempus ponere statuis? Sistat hîc oratio in hac admiratione & stupore, modum enim progrediendi non video: nec quisquam erit qui evidentiorem, rigidiorem, & magis stupendam & timendam desideret probationem, quàm necessaria sit illa anticipata præventio: ut quis se moriturum, & quid sit mori, sciat.

Hoc

Hoc unicum est antidotum contra venenum mortis: hoc unicum & solummodò efficax est remedium contra omnia ejusdem pericula & difficultates: scilicet, finire vitam antequàm vita finiatur. Si mors est terribilis ex eo quod sit una, hâc præventione abit in duas: Si terribilis ex eo quod incerta, hâc præventione certa fit & secura. Si terribilis ex eo quod momentanea; hâc ipsâ præventione erit tempus, & tempus tribuet. Hoc modo ex ipsa vipera conficiemus Theriacam: & idem pulvis qui nunc sumus, erit correctivus ejus qui erimus. *Pulvis es, & in pulverem reverteris.*

§. VI.

Videor mihi, Auditores, argumento meo satisfecisse, & tàm in universali, quàm in qualibet ejus parte, illius veritatem demonstrâsse per materiæ potiùs evidentiam, quàm vim rationum, non necessariarum in tanti judicii & Literaturæ auditorio. Pro debito ex hac demonstratione colligendo fructu, optarem ab aliquo majoris spiritus & efficaciæ ex hac Cathedra de illa perorari: sed cùm mihi id nunc incumbat, denuò mecum simul Divinæ bonitati supplicate pro favore & auxilio ipsius Gratiæ, pro tanti momenti materia nobis necessariæ.

Quicquid jam dictum est, & auditum, hoc in Scripturis nos docet Fides, in Sanctis exemplum: in Gentilibus lumen & ratio naturalis. Sed considerans modum quo Christiani communitér vivant & moriantur, deprehendo quod loco ejus ut finiamus vitam ante mortem: etiam post mortem adhuc continuemus vitam. Videtur hoc paradoxum: sed quotidiana attestatur experientia. Quinam in his, & maximè elevatis tumulis conditi jacent, in quibus intempestiva mors non abruperit vitam? Quinam hîc sepulti non sibi longiorem vitam aut sperâssent aut promisissent? *Dum adhuc ordirer succidit me*; nos telã ordimur, vita texit: mors præcîdit. Et quisnam est aut fuit, cui non magna annorum portio post mortem superfuisset? Estne possibile (inquiebat Rex Ezechias, per Prophetam mortis admonitus) estne possibile in medio dierum meorum mihi finiendam esse vitam, *In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi.*? Et quis decepto huic Regi dixit, hoc esse dierum suorum dimidium, & non finem? Spes vana & imaginatio propria id ei persuasit. Promittebat sibi annos octoginta; mors verò eum inva-

Esaiæ 38. v. 12

ibidem v. 10.

invasit anno quadragesimo. Ecce qualiter hic continuabat & extendebat vitam ad annos quadraginta post mortem. Heu quot nunc humo operti jacent, quibus adhuc desunt multi anni ad vivendum! Luc. 12. v. 19. & 20. auscultemus unum ex ipsis. *Anima mea habes multa bona in annos plurimos: comede, bibe, epulare.* His verbis vix finitis audivit vocem sibi dicentem, ibidem *Stulte, hâc nocte animam tuam repetent à te*: elapsus jam dies fuit vitæ tuæ ultimus, hâc ipsâ nocte morieris, quod & factum est. De annis verò plurimis quos sibi promittebat, *in annos plurimos*, quidnam actum est? adhuc post fata, continuârunt & in vanum evoluti sunt. Verè stulte & plus quàm stupide, anni à te numerati non erant tui, & bona quæ fuêre tua, erant alterius: Veruntamen anni qui non fuerunt tui ad vitam, erunt tui ad computum; reddenda enim tibi restat ratio coram Deo, de modo quo illos transigere volebas & intendebas: Quantò consultiùs fuisset ante mortem finire annos quibus vixisti, pro remedio: quàm numerare post mortem annos quibus non vixisti, pro supplicio!

Eccles. 7. v. 18. Nunc intelligo illud difficile consilium Spiritus Sancti: *Ne moriaris in tempore non tuo.* attendite *Ne moriaris?* Ergò in nostra potestate est, non mori; *in tempore non tuo?* Ergò datur tempus quod non meum est; & quod meum est? Ita planè. Sed quodnam est istud tempus meum, in quo mihi mori bonum: & quod est tempus non meum, in quo mihi mori malum est? Tempus meum, est tempus ante mortem; non meum, est tempus post mortem. Exspectare mortem ad tempus post mortem, quod nõ est meum tempus, est inscitia, est stultitia instar hujus stulti, *Stulte*: sed mortem anticipare ante vitæ finem, quod est tempus meum; est prudenter, sapienter, & benè mori. Et hoc consulit nobis ille, qui solus vitæ & mortis habet imperium: *Ne moriaris in tempore non tuo.*

Quis igitur prudens tam justum, tam necessarium & salutarem sibi non persuadeat discessum, qualis est, vitam finire ante mortem? ineat igitur anima & corpus inter se pactum reciprocũ, Exemplo Eliæ. Elias fugiens per desertum à persecutione Reginæ Jezabelis, vidensque difficultatem evadendi furiã mulieris potentis & iratæ, petiit (inquit text.) animæ suę mortẽ. *Petivit animæ suæ, ut moreretur.* Anima 3. Reg. 19. v. 4. mea moriamur nunc cùm mori nos oportet violenter, moriamur voluntariè; hoc corpus petebat anima, idipsum anima petat

cor-

corpori: utriusq; enim res agitur in eodē transitu. Anima mea (dicat corpus animæ) Corpus meum (dicat anima corpori) siquidem nobis postmodum moriendum est violenter & cum discrimine; agedum, moriamur nunc libenter & securè. Optimè video, ad hoc pactum feliciter & facilè ineundum convenientiùs tractari in desertis, quàm aulis. In Aula Elias fugiebat mortem, quam in deserto postulabat: sed etsi talis resolutio facilior est in desertis, magis tamen necessaria est in aulis; in quibus multò periculosius est ad finiendam vitam exspectare mortē.

Supposito igitur, hoc dictamen esse certum, conveniens & urgens: ad ejus praxin descendamus, sine qua omne reliquum nihil est. Illud finire vitam ante mortem, quomodo instituendum est? Respondeo, cordatè ex propria electione faciendo id in morte anticipatâ & voluntariâ, quod prudēter & christianè fit in morte violentâ & necessariâ. Ecquid agit denuntiatâ sibi morte Christianus? Primò (hoc namque primum esse oportet) totius vitæ suæ instituit Exomologesin: de peccatis suis intimum excitat dolorem, omni meliore quo potest modo debita componit, Testamentum condit, suæ animæ suffragia procurat, ex integro illam Patri spirituali committit, amplectitur Christum crucifixum, dicendo unà cum illo, *Consummatum est.* Hic est felicissimus & usitatus moriendi modus; sed quia violentus est & non voluntarius, illique pauci & perturbati actus qui tunc exercentur, ad plenè corrigendos malos anteactæ vitæ habitus minimè sufficiunt, sicut & contritio non satis vera & solida, insuper tentationes graviores: ità & mors minùs est secura, & valdè periculosa: Contritio (inquit S. Augustin.) in infirmitate est infirma: & in morte (dicit idem Sanctus) valdè timeo ne sit mortua. Deseramus itaque peccata quando deseruntur à nobis, & non quando nos illa deserunt: necnon finiamus vitam dum adhuc vivere licet: & non dum extinguitur. Quid damus Deo, quando ipse eam tollit? Demus Deo indultam nobis vitam, & tempus quod semper est ejus dum adhuc etiam est nostrum: & non cum jam nullam illius ampliùs habemus partem. Qualia sunt illa Deum non offendendi proposita, quando jam ampliùs offendendi non sufficit tempus & occasio? Confessio in torturis non est legitima, & ut sortiatur fidem extra illos est ratificanda; & quia hoc fieri non potest postea, rati-

Ioan. 19 v.30.

ficetur anteà. Nonne merces quæ tempore tempestatis jactantur in mare, consultiùs & fructuosius remanerent in portu? si de bonis meis licet testari & disponere, quare non facio? si meum Testamentũ dicit: Item relinquo: quare non dicit, item sumo? Nonne est meliùs secum sumere opera misericordiæ, quàm relinquere lites? Si de me, subdubio, dicetur, talis est apud Deum, nonne meliùs ut hoc statim fiat, & cum certitudine?

§. VII.

NEmo, aliam superesse vitam credens, hoc pro vita futura non approbabit consilium, tanquàm solum in tanti momenti negotio verum, solidum & securum. Sed quid dicemus de amore hujus mundi, cui eòusque affixi sumus? Poterone unico generoso actu universas hujus vitæ delicias abdicare? has meas cogitationes, proposita & spes dimittere? his omnibus ab hoc instanti in sempiternum nuncium remittere, & mortem priusquàm me invadat accelerare, dum pluribus adhuc annis vitæ mundique oblectamentis frui licet? obstant præterea multa negotia publica, dependentiæ plurimæ, & innumera impedimenta: Rebus meis primò compositis, amplectendo hoc consilium de finienda ante mortem vita tractare incipiam. Ecce hic dolum & tentationem diaboli, quibus jam deceptos involvit & vincit: qualibus & bonis eorundem propositis plenus est infernus.

Primò, hæc vestra negotia & impedimenta non erunt tanti ponderis, velut Imperatoris Caroli Quinti: sed posito quod essent, & adhuc majora: si in horum medio eoque ipso die superveniret febris maligna quid faceretis? nonne perruptis omnibus negotiorum repagulis de salute animæ vestræ seriò tractaretis? Quod igitur faceret febris, cur idem non efficit ratio? quod si hodie multa occurrunt impedimenta, cras multò habebitis plura: nec quisquam sese unquam, nisi perrumpendo, ab his expedivit retinaculis. Quod attinet ad superstites vitæ annos, quibus lucis hujus usurâ frui licet, quilibet interroget semetipsum, quot annis vixi? sexaginta: Et quot mortui sunt anno quadragesimo. Quot annis vixi? quadraginta: & quot sunt mortui anno vigesimo. Quot annis vixi? viginti: & quot sunt mortui anno decimo, secundo, primo, imò nec unico quidem vixerunt anno? *De utero translatus ad tumulum.* Job. 10. v. 9. Et quandoquidem hisce annis jam supervixi, quam injuriam facio vitæ meæ, illam finire volendo

lendo? quam injuriam facio ipsis annis, renunciando paucis & dubiis, pro certis & æternis? Denique si me tantoperè delectant præsentis vitæ dies, propter hoc ipsum eos oportet Deo consecrare: ne mihi abbreviet illos quos adhuc naturalitèr vivere possum, juxta ipsius Providentiæ regulam generalem, & justam abutentium pœnam: *Viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos.*

Psalm. 54. v. 24

Restant nunc solummodò maximè implexa ruptúque difficillima retinacula, scilicet præsentis vitæ oblectamenta, quæ nonnisi cum vita accipiunt finem, *post mortem nulla voluptas.* Adjuvet me Deus ut in hoc puncto vobis veritatem detegam, & hoc sit, uti est, ultimum. Si in præsenti vita (advertite quod dico) & pleno miseriarum mundo, percurrendo omnes status innumeris gravaminibus obrutos, dari potest pura aliqua & impermixta delectatio, hâc illi soli gaudent, qui vitam ante mortē finiunt. Reliquis omnibus præsens vita & mundus existit lachrymarum vallis: his verò qui vitam ante mortem finierunt, Paradisus est terrestris. Duo tantùm homines fuerunt in hoc mundo, qui verè & realitèr vitam ante mortem finierunt Enoch & Elias. Ambo hanc vitam finierunt à multis annis: & ambo adhuc morituri in fine mundi. Ubi commorantur isti duo, qui vitam ante mortem finierunt? in terrestri Paradiso, & non sine ingenti mysterio: Si etenim est aut esse potest Paradisus in terra, si est aut habere potest Paradisus in hoc mundo & in hac vita: soli morientes ante mortem illo perfruuntur. O qualis vita tam quieta! ô qualis vita tam tranquilla! ô quàm felix vita, & omnibus perturbationibus nec non adversis fortunæ ac temporis casibus libera! vix temporaneam finiverat Enoch vitam mundi; & ecce mundo mox maxima supervenit calamitas, cui similis non fuerat nec videbitur: scilicet universale diluvium. Ingens mundi machina immenso hoc mari erat submersa, sine portu sine littore. Microcosmus arcæ inclusus, variè nunc sursum nunc deorsum jactabatur fluctibus, sine nauclero, sine remo, sine luce, in illa tempestatum tempestate attonitus & stupidus in undis fluctuabat. Montes operti, urbes obrutæ erant aquis, Cœlum tonabat fulgure coruscum. Quonam in statu solus Enoch in omnium horum medio versabatur? animo erat tranquillo omni periculo, timore & sollicitudine vacuus. Quamvis tonitruorum echo & tempestatum fragores

res audiret, nihilominus imperturbatus remansit. Ego jam finivi cum mundo, mundus pro me finitus est; quid refert quod finiatur reliquis? viventes adhuc sentiant ærumnas temporales: ego enim jam vitæ finem imposui. Isto ævo necdum natus fuerat Elias: Natus est, postea vixit annos, & ante mortem simili modo finivit vitam. Sed quid non sustinuit mundus, nec non nativitatis ipsius & vitæ regio post ejusdem raptum? Samariam Sennacherib & Salmanasar afflixerunt: Jerusalem expugnavit & succendit Nabuchodonosor; bellis, fame, exitiis, incendiis, captivitatibus, exiliis, flagrabant omnia. In captivitatem, è qua nunquam reversæ sunt, decem Tribus Israel abductæ sunt ab Assyriis, reliquæ duæ, Juda & Benjamin in Babylonem translatæ, unde evolutis jam septuaginta annis in modico rediêre numero. Elias jam ante zelo Dei & amore Patriæ consumptus in suo Paradyso in summa tranquillitate degens, optatâ fruitur felicitate; sursum, deorsum vertatur mundus: sive regnet Joacim sive Salmanasar: regnet Nabuchodonosor seu Cyrus: Triumphet Babylon seu Jerusalem: abeant hi & revertantur; transferantur alii & emaneant, quid ad Eliam? qui vitam finivit, ab omnibus hisce fortunæ flatibus exemptus est & securus.

Idem omnino reipsâ experitur omnis, qui mundo mundum relinquere, & vitam ante mortem finire resolvit: huic nec raptus Enoch, nec igneus Eliæ currus est necessarius: generosa hoc operatur resolutio. Hoc modo se resolvens, Enoch instar & Eliæ gaudet omnibus privilegiis mortui: quicquid demum in mundo contingat, ipsum nihil tangit nec angit. Ex hujusce status Professoribus unus erat S. Paulus (ut vidimus) qui vivus adhuc dicebat: *Vivo autem jam non ego.* Et quidnam hoc ipso vult dicere? vult dicere [inquit S. Bernardus] *Ad alia quidem omnia mortuus sum, non sentio, non attendo, nec curo.* Omnia hujus mundi sunt mihi, velut mortuis: nec illa sentio nec curo, neque pluris facio quàm si non essent; & si illa adhuc sunt: ego non sum. Considerate morientium immunitates, & videbitis tranquillitatem quâ fruuntur gaudentes: & ærumnas, quibus se exonerant qui mortem anticipant. Venerunt in Calvariam apparitores Pilati ut crucifixorum crura confringerent: quod etiam fecerunt Dimæ & Gestæ cum ingenti dolore quia adhuc vivebant: *Ad Iesum*

Ad Gal. 2. v. 20

S. Bern.

Ioa. 19. v. 32.

Jesum autem cum venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura. A quibus crurifragiis, doloribus & molestiis est exemptus, qui jam est mortuus? Epitaphium quod ego tali, vel uni horum mortuo ponerem, est iste Davidis versus, *inter mortuos liber.* Liber à sollicitudinibus mundi; nam jam agit extra mundum. Liber ab invidiis & æmulationibus: quia nemini se opponit. Liber à spebus & timoribus: quia nihil desiderat. Liber à vicissitudinibus & mutationibus; quia fortunæ flatibus se subduxit. Liber ab hominibus, quæ libertas est difficillima: liberavit enim semetipsum à seipso. Tandem liber ab universis hujus vitæ adversitatibus, molestiis, inquietudinibus: est etenim jam mortuus.

Psal. 87. v. 6.

Omnibus defunctis, pro Ecclesiæ laudabili consuetudine piè decantatur: *Requiescant in pace*; sed hanc Pacem & quietem, soli mortui ante mortem, securè lucrantur. Ecce hoc ex ipso Davidis textu patet, unde Ecclesia desumpsit hæc verba, *In pace, in idipsum dormiam & requiescam.* In hac clausula *in idipsum* latet mysterium; hanc enim sententiam tam planam & claram, reddit obscuram, imò admirabilem. Ecquid vult dicere, dormiam & requiescam in pace in idipsum? si diceret, moriar ut quiescam in pace, facilè intelligeretur: sed moriar in pace in idipsum? ad moriendum & quiescendum in pace in idipsum, oportebitne mori & quiescere in pace, ut moriar & quiescam in pace? Ita planè. Et hic fuit profundus Davidis conceptus q. d. moriar & quiescam in pace in vita. Sed quare, vel quem in finem? in idipsum: ut moriar, & quiescam in pace, in morte: *In pace in idipsum, dormiam & requiescam.* Hinc valde propriè istud *mori*, per phrasin dormire significavit, *Dormiam*: nam somnus est mors in vita; proinde hinc binæ & hæ ultimæ jam restant consequentiæ notatu dignæ & consolationis plenæ, pro iis qui vitam ante mortem consummant. Prima, quod soli illi (sicut supra dictum est) secura pace & quiete gaudent: Secunda, quod ex pace & quiete hujus mortis, similitèr secura pax & quies subsequatur alterius, quod totius discursus nostri argumentum est. Qui moriendo moriuntur, perdunt quietem vitæ, nec illam æternitatis ordinariè consequuntur: ab his etenim miseriis ad alias transeunt infinitè majores, hoc serò lamentabantur in inferno, qui se beatos & felices putaverunt in mundo, *Lassati sumus in via ini-* *qui-*

Psal. 4. v. 9.

Sap. 5. v. 7.

quitatis: q. d. Lassi venimus ad infernum, nam in vita non habuimus requiem; & hîc æterna patiemur tormenta. Vice versâ, mortem prævenientes placidè moriuntur & quieti ad quiescendum, *In pace in idipsum, dormiam & requiescam.* O qualis Pax, ô qualis quies, pro Vitâ & pro Morte! nullum fore credo, si sapiat, qui non resolvat ab hoc momento itâ vivere & mori: vel itâ mori, ad itâ moriendum. Hoc modo vitam consummando securi præstolabimur mortem: & beneficio pulveris qui sumus, *Pulvis es*: timere non habebimus pulverem qui futuri sumus, *in pulverem reverteris.*

INDEX
Locorum Sacræ Scripturæ.

Numeri significant paginam.

Ex Libro Genesis.

Ex Libro Exodi.

33. 3.

11. 30. Con-

44. 4. *Ac-*

Ex Libro Proverbiorum.

Ex

Cap. Num.

Ex Libro Ecclesiastes.

Ex Libro Canticorum.

Ex Libro Sapientiæ.

Cap. Num.

Ex Libro Ecclesiastici.

Ex Prophetia Isaiæ.

INDEX LOCORUM

Ex Divo Matthæo.

9. Ne-

Ex Divo Marco.

 25. Ut

Ac-

10. &

Ex Libro Actorum.

Ex Epistola Divi Pauli ad Romanos.

Ex Epist. ad Corinthios. I.

11. 1. Imi-

Ex

Ex Epistola Divi Judæ.

Ex Libro Apocalypsis.

INDEX
Rerum Memorabilium.

Numeri significant paginas.

A.

E.

F.

M.

esse

Q.

R.

S.

FINIS.

ERRATA ANTE LECTIONEM EMENDANDA.

Primus Numerus significat Paginam, Secundus Columnam, Tertius Lineam.

Pag.Col.Lin.	Dele	Lege
3. 1. 16.	homines,homines	homines homines,
4. 2. 1.	facilitare	felicitate
31. 2. 2.	quid fuimus? Pulvis.	*adde*. Prospiciendo, quid erimus: Pulvis.
37. 2. 20.	collapsus:exaggerare	collapsus. Exaggerare conabor, Memento
38. 2. 23.	vita	
39. 1. 7.	tibi	sibi
41. 2. 1.	operatur.	operatur?
47. 2. 5.	divinæ	divinæque
54. 1. 15.	Repugnantias quas	Repugnantia quam
61. 2. 7.	Legis Gratiæ.	Legis Scriptæ.
67. 2. 13.	Contristatus	Contristatis
73. 1. 15.	suam	ejus
75. 2. *ult*.	navitatem	nativitatem
78. 2. 1.	infirmiore,aliis	infirmiore. Aliis
79. 2. 23.	deposuit	disposuit
82. 1. 33.	curesus	cursus
87. 1. 5.		in tenebris : in domo quâ agunt justi simul cũ impiis,justi sunt in luce, peccatores verò in tenebris.
88. 2. 18.	accumberet	accubuit
90. 2. 16.	Et uno	Ut uno
99. 2. 14.	situm est in judicio	situm est in judiciis
111. 1. 2.	quia non est prædest.	quia est prædestinatus
114. 1. 7.	venit	vadit
125. 1. 33.	in ipsius poterit	in ipsius potuerit
128. 1. 7.	suis filis	suis filiis
128. 2. 7.	Prophetare solverit	Propheta resolverit
134. 1. 33.	Scripturarum ità:	Scripturarum : ita
138. 1. 24.	uti tenor	uti teneor
145. 2. 31.	compunctus vadit	compunctus. Vadit
149. 1. 4.	primæ	prima
154. 1. 32.	Rexpexit	Respexit
155. 1. 21.	opus	onus
16?. 2. 4.	Tres digitos &c	Tres digiti cum penna:

Pag.Col.Lin.	Dele	Lege
166. 2. 18.	respectum. *addatur*.	respectum. Restitutiones pecuniæ fiunt quandoque : at respectum nunquam.
170. 2. 14.	Portas judicii	Portas inferi
172. 1. 7.	præsentia	præscientia
176. 2. 3.	Terribilis dies iste	Terribiles dies isti
179. 2. 33.	præsentationibus	repræsentationibus
183. 2. 28.	invisibiliter	invisibilitate
191. 1. 1.	Corpus vos estis	Aquilæ vos estis
195. 1. 33.	ideoque ipsi	ideoque ipso
1?9. 1. 28.	Consiliorum	Consiliatiorum
199. 2. 13.	hoc	hos
200. 2. 18.	sensibus	senibus
207. 1. 23.	reversum	reversurum
215. 1. 14	cœcutiente	cœcutientes
216. 1. 31.	ejusdem avo	ejusdem Fundatoris avo
216. 2. 3.	Deus multo tempore.	Deus Abrahamo multo tempore
216. 2. 5.	decem	duodecim
223. 1. 18.	volavit	volârit
233. 2. 2.	vos	vobis
245. 1. 29.	Recordabamini	Recordabimini
247. 1. 20.	Dic	Dico
249. 1. 5.	repellandam	repellendam
249. 1. 20.	armentariis	armamentariis
253. 1. 21.	velipensa	vilipensa
ibid. 1. 25	impediendi	expediendi
258. 2. 19.	ingressi	ingressis
260. 2. 6.	invisere	invisuri
ibid. 2. 12.	satis	fatis
261. 1. 2.	exiisset diabolus,	exiisset. Diabolus
ibid. 1. 13.	erunt	erant
264. 1. 34.	surripiant,accipiamus.	surripiant homines, accipiamus
265. 1. 6.	laboriosorque	laboriosiorque
ibid. 2. ?.	istu	ità.

ERRATA.

Pag.Col.Lin.	Dele	Lege
280. 2. 36.	Christus permi-	Christus permisit sibi velari oculos ut me salvet,
283. 1. 22.	nullatenùs	ullatenus
289. 2. 33.	componatur	componebatur.
299. 2. 12.	securitatem	perplexitatem
300. 1. 2.	extinguere,	extinguere, & hæc altera cum morte
305. 2. 1.	portas	portas
306 1. 7.	sit	sint
307. 2. 24.	Sed adhuc malè	Prô dolor
313. 1. ult.	Contemplemus	Contemplemur

Pag.Col.Lin.	Dele	Lege.
317. 2. 30.	Excommunicationis	Excommunicationes
319. 1. 11.	mysteriosè	mysteriosæ
329. 2. 31.	remanere	remeare
331. 2. 18.	facta	fata
336. 1. 2.	petram	peram
339. 1. 18.	Quod	Quot
ibid. 1. 22.	Quot	Quod
ibid. 1. lin. pen.	Superact	Superatâ
342. 2. 33.	infallibile	fallibile
344. 1. 23.	infelicitas	felicitas

